

საქართველოს ისტორიის უცხოური წყაროები
X

ჩილდირის ეიანეთის ჯაგა დავთარი
1694—1732 წწ.

თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით
გამოსაცემად მოამზადა ცისანა აბულაძემ,
გამოკვლევა დაურთო მიხეილ სვანიძემ

პირველად ქვეყნდება ჩილდირის (ახალციხის) ვილაიეთის ჯაბა დავთრის თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით.

დავთარი დაცულია სოფიაში, კირილესა და მეთოდეს სასელობის ბიბლიოთეკის აღმოსავლურ განყოფილებაში. დოკუმენტში ფიქსირებულია ახალციხის საფაშოში მდებარე ფეოდალური საკარგავები — ხასები, ზეამეთები და თიმარები.

ჩილდირის ვილაიეთის ჯაბა დავთრის გამოცემით სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოდის მნიშვნელოვანი მასალა XVII—XVIII საუკუნეების სამხრეთ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური ისტორიისა და ისტორიული გეოგრაფიის საკითხების შესასწავლად.

Впервые публикуется турецкий текст с грузинским переводом Джаба дефтера Чилдырского (Ахалцихского) вилайета. В реестре зафиксированы ленные владения — тимары, знаметы и хассы Чилдырского (Ахалцихского) пашалыка.

Изданием «Джаба дефтера» в научный обиход вводится весьма значительный материал для изучения вопросов социально-экономической истории и исторической географии Южной Грузии XVII—XVIII вв.

Оригинал документа хранится в Софии в Восточном отделе библиотеки имени Кирилла и Мефодия.

მთავარი სარედაქციო კოლეგია

ზ. ალექსიძე, ვ. გაბაშვილი, ი. დოლიძე, რ. კიკნაძე (მთ. რედ. მონაღვილე), გ. მელიქიშვილი, ე. მეტრეველი, ს. ყაუხჩიშვილი, შ. ძიძიგური (მთავარი რედაქტორი), ე. ხოსტარია, ნ. ჯანაშია (მთ. რედ. მონაღვილე)

სერიის რედაქტორი ს. ყაუხჩიშვილი
ტომის რედაქტორი ს. ჯიქია

ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

З. Н. Алексидзе, В. Н. Габашвили, Н. С. Джапашна (зам. главного редактора), Ш. В. Дзидзигური (главный редактор), И. С. Долидзе, С. Г. Каухчишвили, Р. К. Кикнадзе (Зам. главного редактора), Г. А. Мелкишвили, Е. П. Метрели, Э. В. Хостария.

Редактор серии С. Г. КАУХЧИШВИЛИ
Редактор тома С. С. ДЖИКИЯ

საქართველოს ისტორიის წყაროების
კომისიის გამოცემები

1. შაჰ-თამაზის საუბარი ოსმალეთის ელჩებთან, სპარსული ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, თარგმნა, შენიშვნები და წინასიტყვაობა დაურთო კ. ტაბატაძემ, თბ., 1976. წიგნი 1.
2. აბრაამ ერევანცი, ომების ისტორია, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1976. წიგნი 2.
3. სპარსული ისტორიული საბუთები საქართველოს წიგნთსაცავებში, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, ქართული თარგმანი და წინასიტყვაობა დაურთო ვლ. ფუთურიძემ, თბ., 1977. წიგნი 3.
4. სტეფანოს ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთას“ ძველი ქართული თარგმანები, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბ., 1978. წიგნი 4.
5. აბრამიშვილი, სტეფანოზ მამფალის ფრესკული წარწერა ატენის სიონში, თბ., 1977. წიგნი 5.
6. ალექსიძე, ატენის სიონის სომხური წარწერები, თბ., 1978. წიგნი 6.
7. ტბეთის სულთა მატეანე, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკლევა და საძიებლები დაურთო თ. ენუქიძემ, თბ., 1977, წიგნი 7.
8. სომხურ ხელნაწერთა XIV—XV საუკუნეების ანდერძების (პიშატაკარანების) ცნობები საქართველოს შესახებ, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, კომენტარები და შენიშვნები დაურთო ა. აბდალაძემ, თბ., 1978. წიგნი 8.
9. „სამყაროს საკვირველებათა“ ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, სპარსული ტექსტი, ქართული თარგმანი, შესავალითა და შენიშვნებით გამოსცა რევაზ კიკნაძემ, თბ., 1978. წიგნი 9.
10. ქათიბ ჩელების ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, თურქულიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გიული ალასანიამ, თბ., 1978. წიგნი 10.
11. Яков Цуртавели. Мученичество Шушаник, перевод В. Д. Дондуа, введение и примечания З. Н. Алексидзе, Тб., 1978, книга 11.

12. Памятник эриставов, Русский перевод, вступительная статья, и комментарии С. С. Какабадзе. Тб., 1979, книга 12.
13. Сумбат Давитис-дзе, История и поветствование о Багратионах, перевод, введение и примечания М. Д. Лордкипанидзе. Тб., 1979. Книга 13.
14. მუსტაფა ნაიმა, ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ. თურქულიდან თარგმნა, გამოკვლევა და შენიშვნები დაურთონოდარ შენგელიამ, თბ., 1979, წიგნი 14.
15. ზაქარია აგულეცი, დღიური, ძვ. სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლიანა დავლიანიძემ. თბ., 1979, წიგნი 15.

შინაარსი

წინასიტყვაობა	9
ოსმალური დავთრების შესწავლის ისტორიიდან	11
ოსმალური აღწერის დავთრები	25
ქართული დავთრები	45
საქართველოსათვის შედგენილი ოსმალური დავთრები	54
ჩილდირის ეიალეთის ჭაბა დავთარი	64
„ჭაბა დავთარი“, როგორც საისტორიო წყარო	76
ტექსტისათვის	96
შემოკლებათა სია	98
ჩილდირის ეიალეთის ჭაბა დავთარი—ქართული თარგმანი	100
რეზიუმე რუსულ ენაზე	205
რეზიუმე ინგლისურ ენაზე	216
პირთა და გეოგრაფიულ სახელთა სპიხებლები	223
„ჭაბა დავთრის“ თურქული ტექსტი	ჴ

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	9
Из истории изучения османских реестров	11
Османские кадастровые дефтеры	25
Грузинские дефтеры	45
Османские дефтеры, составленные на территории Грузии	54
Джаба дефтер Чилдырского эялета	64
„Джаба дефтер“ как источник по истории Ахалцихского пашалыка	76
К публикации текста	96
Список сокращений	98
Грузинский перевод «Джаба дефтера»	100
Джаба дефтер Чилдырского эялета 1694—1732 гг. (резюме)	205
The Defter-i Caba of the Childir Eyalet in 1694—1732 (summary)	216
Указатель личных и географических имен	223
Турецкий текст «Джаба дефтера»	ჴ

წინასიტყვაობა

ოსმალურ სარეესტრო წიგნებს, დავთრებს, დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც საკუთრივ ოსმალეთის, ისე მეზობელი ქვეყნების ისტორიის, ეკონომიკის, კულტურისა და ისტორიული გეოგრაფიის მრავალი საკითხის შესწავლისათვის. სწორედ ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ ამჟამად დიდი მუშაობაა გაშლილი როგორც თურქეთში, ისე მის ფარგლებს გარეთ ოსმალური დავთრების შესწავლა-გამოსაქვეყნებლად.

სოფიაში კირილესა და მეთოდეს სახელობის სახალხო ბიბლიოთეკის აღმოსავლურ განყოფილებაში ინახება უამრავი ოსმალური დოკუმენტი კავკასიისა და, კერძოდ, საქართველოს შესახებ. მასალის სიმდიდრითა და მნიშვნელობით სოფიის აღმოსავლურ კოლექციებს სტამბულისა და ანკარის არქივები თუ დაუდგებიათ წინ. 1961—1962 წწ. ბულგარეთში მივლინების დროს თბილისის უნივერსიტეტის დოც. კ. მეშველიანმა კირილესა და მეთოდეს ბიბლიოთეკაში შეარჩია საქართველოს ისტორიისათვის საყურადღებო დოკუმენტები და გადმოიღო ისინი ფოტობირზე¹. 1975 წ. ეს მასალა დაიბეჭდა აკად. გ. წერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ფოტოლაბორატორიაში.

ბულგარეთიდან ჩამოტანილი საბუთებიდან ჩვენი ყურადღება უპირველესად მიიქცია „ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარმა“, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ოსმალეთის დროინდელ სამხრეთ-

¹ კ. მეშველიანი, ბულგარეთის არქივში დაცული ოსმალური დოკუმენტურად წყაროები საქართველოს შესახებ, თსუ შრ., ტ. 127, ისტორიის მეცნიერებათა სერია, თბ., გვ. 419—421. ბულგარეთიდან ჩამოტანილი ეს მასალა ჩვენ გადმოგვცა დოც. კ. მეშველიანმა, რისთვისაც უღრმეს მადლობას მოვახსენებთ.

დასავლეთ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესასწავლად².

წინამდებარე ნაშრომში ვაქვეყნებთ ამ დავთარს, რომელიც დღემდე უცნობი იყო ჩვენს ისტორიოგრაფიაში და ვურთავთ გამოკვლევას. გაიკვლევიდან ქვეთავი — ძეგლის შედგენილობა ეკუთვნის ც. აბულაძეს, დანარჩენი — მ. სვანიძეს.

² „ჯაბა დავთრის“ შესახებ ჩვენ მიერ წინასწარი დაკვირვებები მოხსენების სახით წაქითხულ იქნა: 1976 წ. 25 მაისს აკად. გ. შერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში ივ. ჯავახიშვილის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო სესიაზე და 1976 წ. 12 ოქტომბერს ანკარაში თურქეთის საისტორიო საზოგადოების VIII კონგრესზე. „მაცნეში“ (ისტორიის სერია), 1977 წ. №4, გვ. 131—138, გამოვაქვეყნეთ წერილი.

ოსმალური დავთრების შესწავლის ისტორიიდან

სიტყვა დეფთერი (თეფთერი) ან დავთარი მომდინარეობს ბერძნულ *diphthera*-დან — ტყავი, რომელსაც ხმარობდნენ პაპირუსის ნაკლებობის გამო. ჰეროდოტემდე (V ს. ჩვ. წ. აღრიცხვამდე) ტყავზე წერდნენ მცირეაზიელი ბერძნები. სპარსეთის მეფის დარიოს ვიშტასპის ძის (522—486 წწ. ძვ. წ.) დროს ხმარობდნენ ტყავს, ნაცელად თიხის ფირფიტებისა. აქედან ბერძნული სიტყვა *diphthera* შევიდა სპარსულ ენაში *defteri*-ს სახით პერგამენტის მნიშვნელობით. იგი თავდაპირველად აღნიშნავდა წოდებათა სიას, შემდეგ ყოველგვარი აღწერის სიას. შესაძლებელია, რომ სიტყვა დავთარი სპარსული გზით შევიდა არაბულში.

აღრე ისლამურ ხანაში დავთარი იყო წიგნის ან ბუკლეტის ფორმისა და გამოყენებული იყო შენიშვნების ჩასაწერად.

დავთრის სამსახურებრივი გამოყენება აღრე ისლამურ ხანაში დაკავშირებულია ხალიფა ომართან (661—750), რომელმაც შემოიღო სპეციალური თანამდებობა დაპყრობილი ქვეყნების გადასახადებით დაბეგვრის მიზნით. ამ დავთრის თავდაპირველი ფორმა ჩვენთვის არაა ცნობილი. შესაძლებელია, ეს იყო პაპირუსი, რომელსაც ეგვიპტის დაპყრობის შემდეგ მასალად იყენებდნენ სახალიფოს სახელმწიფოს ადმინისტრაციულ აპარატში. ეს დოკუმენტი შეიცავდა ცნობებს სახელმწიფო გადასახადებისა და ქვეყნის მოსახლეობის შესახებ. საერთოდ, ომაელთა (661—750) ხალიფები მისდევდნენ ბიზანტიურ ბიუროკრატიულ პრაქტიკას და აღწერისათვის იყენებდნენ პაპირუსებს (გრაგნილის ფორმით) და ამას არ ჰქონდა კოდექსის (კრებულის) ფორმა.

უკვე არაბი ისტორიკოსი ბალაზორი ხმარობს დავთარს და განმარტავს მას როგორც რეესტრს. ტაბარის (838—923) ცნობით, 766/7 წელს აბუ მუსლიმის მოთხოვნით დამზადებულ იქნა ხორასნისათვის საგადასახადო უწყისი, სახელწოდებით დავთარი. ხოლო ხალიდ ბენ

ბარმაკის დროს (საფაში მეფობდა) კოდექსი თუ რეგისტრი შემოღებულ იქნა ცენტრალურ ადმინისტრაციაში.

აბასიდების ხანაში (750—945) დავთარს კოდექსის (კრებულის) ფორმით ხმარობდნენ სახელმწიფო გადასახადების აღსაწესხავად.

IX საუკუნიდან იწყება ქალაქის ხმარება და ამ დროიდან მოყოლებული ტერმინი დავთარი აღნიშნავს ადმინისტრაციულ რეესტრსა და საგადასახადო წიგნს. დავთრის სისტემა პირველად შემუშავებული იყო ირანსა და ერაყში.

სახელმწიფო ბიუროკრატიული აპარატის დახვეწა-განვითარებასთან ერთად იწყება დავთრის სპეციალიზაცია. შეიქმნა სხვადასხვა ტიპის დავთრები.

X საუკუნეში პირველად მოჰამედ ბენ აჰმედ ალ-ხვარაზმიმ მოგვცა დავთრების სპეციალური აღწერა. მას ჩამოთვლილი აქვს 19 სახის დავთარი. აქედან მთავარი იყო კანუნი ალ-ხარაჟი, რომელიც განსაზღვრავდა ცალკეული ქვეყნიდან და ოლქიდან სახელმწიფო ხაზინაში შემოსულ გადასახადთა რაოდენობას. ხვარაზმი დავთრებს ჰყოფს ორ ჯგუფად: ფისკალური და სამხედრო. ეს დავთრები გამოყენებული იყო აბასიდების სახელმწიფო ადმინისტრაციაში.

მომდევნო ხანაში (მონღოლთა ბატონობის დროს, სელჩუკთა სახელმწიფოში, ირანში და სხვ.) დავთრები ფართოდ იყო გამოყენებული სახელმწიფოს ბიუროკრატიულ აპარატში¹.

ამ პერიოდში დავთრების შედგენასა და გაფორმებაში გარკვეული ცვლილებები მოხდა, რის შედეგადაც დავთრები კიდევ უფრო სრულყოფილი გახდა და მათმა გამოყენებამ კიდევ უფრო ფართო ხასიათი მიიღო.

ოსმალეთის სახელმწიფო-ბიუროკრატიულ აპარატში ფართოდ იყო გამოყენებული დავთრები. ოსმალეთში დავთარი ეწოდებოდა ადმინისტრაციულ და საფინანსო წიგნებს, რომლებიც შეიცავდა ჩანაწერებს, ოქმებს, დაწვრილებით აქტებს. მათ ჰქონდათ აღწერის (რეგისტრაციის) ხასიათი. ოსმალეთში ცნობილია სხვადასხვა სახის დავთრები: სულთნის (სამეფო) ღიჯანის ჩანაწერები (Mühimme defterleri); მთავრობის

¹ დაწვრილებით იხ. B. Lewis, Daftar, The Encyclopedia of Islam, New edition v. 11, fas. 24, London, 1961, გვ. 77—78.

დადგენილებათა დავთრები (Ahkâm defterleri), ყოველდღიური შემოსავლისა და ხარჯის აღრიცხვის დავთარი (Ruznamçe), საანგარიშო დავთრები (Muhasebe defterleri), ავარიზის, მუჯატაას საგადასახადო დავთრები, იანიჩარების, მუთეფერიკების, ვოინუქების, აკინჯიების სამხედრო შენაერთების დავთრები და სხვა.

დავთრებს შორის განსაკუთრებული ადგილი ეკავა ქვეყნის აღწერის დავთრებს (tahrir defterleri), რომელთაც აგრეთვე საიმპერიო (სასულთნო) — (defteri hakani) — დავთარს უწოდებდნენ, ზოგჯერ კი — (tapu defteri) თავუ დავთარსაც. აღწერის დავთრები ორი სახისა იყო: 1. დიდი (დაწვრილებითი) დავთარი (defteri mufassal) და 2. მცირე დავთარი (defteri icmal ან defteri mücmel), ზოგჯერ მას თიშარ დავთარსაც უწოდებდნენ. ამ სახის დავთრები ძვირფასი წყაროა ქვეყნის პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული მდგომარეობის დასახასიათებლად (ამაზე დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება საუბარი).

თურქული აღწერის დავთრების შესწავლა და, განსაკუთრებით კი, მათი გამოცემა გარკვეულ სიძნელებთან არის დაკავშირებული. ამის გამო აკადემიკოსი გ. წერეთელი წერდა: „ასეთ დავთრებს ადგენდნენ სპეციფიკური არაბული შრიფტით, რომელიც სიაკათის ხელით არის ცნობილი. ასოები ისეა ნაწერი, რომ თანხმოდანთა ერთმანეთისაგან განმასხვავებელი წერტილები არ აღინიშნება. ის ასოებიც კი, რომლებიც ჩვეულებრივს არაბულ დამწერლობაში საკმაოდ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, სიაკათის შრიფტებში ერთნაირად იწერება, ისე რომ ასეთი დავთრის ამოკითხვა დიდ სიძნელებთან არის დაკავშირებული. ტექსტის ამოკითხვისათვის არ კმარა თურქული ენის კარგი ცოდნა, საჭიროა მკვლევარი ზედმიწევნით იცნობდეს სათანადო მხარის ტოპონიმიკას, უწერილეს გეოგრაფიული პუნქტების (სოფლების, ნასოფლარების, მთების, ველების) სახელწოდებებს, აგრეთვე ადგილობრივი მოსახლეობის საკუთარ სახელებს, რომ სწორად შესძლოს მისი ამოკითხვა“².

სწორედ ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ თურქული დავთრების ტექსტის გამოცემა შედარებით გვიან განხორციელდა (XX ს-ის 40-იან წლებში). საერთოდ კი, თურქული დავთრების შესწავლა XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაიწყო.

² გ. წერეთელი, სერგი ჩიქიას ცხოვრება და მოღვაწეობა „აღმოსავლური ფილოლოგია“, ტ. III, თბ., 1973, გვ. 10.

ავსტრიელმა მეცნიერმა გუსტავ ფლუგელმა შეისწავლა და აღწერა ვენის ნაციონალურ ბიბლიოთეკაში დაცული 217 სხვადასხვა თურქული დოკუმენტი — საკადასტრო, სამხედრო, საგადასახადო და საანგარიშო დავთრები³. ამ დოკუმენტების ანალიზი და მათი მეცნიერული ღირებულების შეფასება მოგვცა უნგრელმა მეცნიერმა ა. სცილადიმ⁴. ეს დოკუმენტები მოგვიანებით უნგრულ ენაზე თარგმნა ა. ველიჩმა. მკვლევარმა უნგრულ თარგმანში დამატებით შეიტანა მრავალი ცნობა სხვადასხვა დავთრიდან, რომლებიც შეეხებოდა უნგრეთს და მიუთითა ამ დოკუმენტების დიდ მეცნიერულ ღირებულებაზე⁵.

XVI საუკუნის დავთარი, რომელიც უნგრეთის ტერიტორიაზე მდებარე რამდენიმე ნაპიეს მოიცავს, გამოსცეს და თარგმნეს ა. სცილადიმ და ფ. შტელტცერმა⁶.

პირველი მეცნიერული გამოკვლევა თურქული დავთრებისა და სარეესტრო წიგნების შესახებ ეკუთვნის ჩ. ტრუჰელკას⁷. მანვე 1911 წელს ამოკრიბა ცნობები დუბროვნიკის არქივიდან XV საუკუნეში თურქების მიერ ბოსნიისა და ჰერცეგოვინას აღწერასთან დაკავშირებით⁸.

1921 წელს თურქმა ისტორიკოსმა აჰმედ რეფიკმა გამოსცა მეჰმედ ფათიჰის დროინდელი ანატოლიის ერთ-ერთი პროვინციის (კოჯაელის) აღწერის დავთრის ფრაგმენტი⁹.

უნდა მოვიხსენიოთ აგრეთვე 1711 წლის ბოსნიის სიფაჰიების ლენების აღწერა, რომელიც გამოაქვეყნა ვლ. სკარიჩმა¹⁰.

³ Gustav Fliegel, Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-königlichen Hofbibliothek zu Wien, Bd. 11, Wien, 1865, 33-441—476.

⁴ A. Szilády, A defterköi, Ertekzesek a nyelv-es szept udo manyok köreből 11, Budapest 1872.

⁵ Antal Veličs, Magyarországi török kincstari defterek. Uredio ernő Kammerer, 1—11, Budapest, 1886—1890.

⁶ A. Szilády, Fr. Steltzer, Adotoka török defterekben. Bacs-Bodroy varmegyei Történelmi Tarsub at Evkönyve, 1, 1885.

⁷ Čiaro Truhelka, Historička podloga agrarnog pitanja u Bosni, Sarajevo, 1915.

⁸ Čiaro Truhelka, Tursko-slovenski spomenici Dubrovačke arhive. Sarajevo, 1911.

⁹ Ahmed Refik, Fatih zamanında Kocaeli, Turk Tarih Encümeni mecmuasi br. 1 (78), 1340, 25.

¹⁰ Skarič, Glasnik Zemaljskog muzeja XLVII, 2, 1930, 5—99.

დ. პოპოვიჩმა, გამოიყენა რა ა. ველიჩის გამოცემა, შეიტანა შიგ მთელი რიგი ახალი დეტალური ცნობები და თავისი მოსაზრებანი გამოთქვა უძველესი საკადასტრო წიგნების შესახებ¹¹.

1938 წელს სტამბოლის არქივში ბრანისლავ ჯურჯიევმა მოიძია ორი დავთარი, რომლებიც შეეხება ცრუ-გორას სკანდერ ბეგის ეპოქაში (XV ს.) და გამოსცა¹². უფრო გვიან მან გააქეთა ამ ხელნაწერის დეტალური აღწერა და ძირითადი შინაარსის თარგმანი¹³.

1947 წლიდან იწყება ახალი ეტაპი თურქული დავთრების შესწავლის საქმეში. ამ წელს, თურქული საისტორიო საზოგადოების ინიციატივით, შეიქმნა სპეციალური კომისია თურქული დავთრების პუბლიკაციის მიზნით. მასში შევიდნენ ცნობილი თურქოლოგები: რ. ანპეგერი, შ. ალთუნდადი, ო. ლ. ბარკანი, თ. გოქბილგინი, ჰ. ინალჯიკი და თ. ჰალაში-კუნი. ამ კომისიამ დიდი მუშაობა გაშალა თურქული დავთრების პუბლიკაციისა და მეცნიერული შესწავლისათვის.

ო. ლ. ბარკანმა გამოაქვეყნა მთელი რიგი შრომები, რომლებიც დაფუძნებულია აღწერის დავთრებზე. მიუთითა, თუ რა დიდი მეცნიერული ღირებულება აქვთ მათ ქვეყნის ეკონომიკის, ფინანსების, მოსახლეობისა და, საერთოდ, სოციალურ-ეკონომიური საკითხების შესწავლისათვის¹⁴.

ო. ლ. ბარკანმა გამოაქვეყნა აგრეთვე ოსმალეთის იმპერიის პრინციების კანუნ-ნამეები, რომლებიც, როგორც წესი, დართული ჰქონდა დიდ დავთრებს. მკვლევარმა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია მათ მნიშვნელობას აგრარული ურთიერთობის კვლევისათვის¹⁵. მანვე ე. ჰ. აივერდისთან ერთად გამოსცა 1546 წ. სტამბოლის ვაკუფების აღწერის დავთარი¹⁶.

¹¹ Душан Ј. Поповић, Белешке о Србши у XVI веку.

¹² Glasnik Zemeljskog muzeja XLVII, 2, 1930, გვ. 5—99.

¹³ Бранислав Джуриџићев, Два дефтера Царског санџака из времен Скандер-бега Црнојевића. Записи XIII, кн. XXIV, 1940, 26—29; Дефтери за Цариградски сонџоц из времен Скандер-бега Црнојевића. Записи XIII, кн. XXIV, გვ. 26—29; მისვე Дефтери за Цариградски санџаки из времен Скандербега Црнојевића. Прилози за ориенталистич. и истор. наших народа I—III, 1950 .3.

¹⁴ Ö. L. Barkan, Türkiyede imperatorluk devirlerinin büyük nüfus ve arazi Tahrirleri ve Hakana mahsus istatistik defterleri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası II, 1940—1941, გვ. 21—59 და 214—247.

¹⁵ Ö. L. Barkan, XV ve XVI inci asırlar Osmanlı imparatorluğunda ziraat ekonominin hukuki ve mali esasları, I, Kanunlar, İstanbul, 1945.

¹⁶ Ö. L. Barkan, E. H. Ayverdi, İstanbul vakıfları tahrir defteri 953 (1546) tarihli, İstanbul, 1970.

თურქული დავთრების გამოცემასა და შესწავლაში დიდი წვლილი მიუძღვის თურქ ისტორიკოს ჰალილ ინალჩიკს. მან გამოსცა 1531/2 წლის ალბანეთის სანჯაყის მცირე დავთარი¹⁷. დავთრის ტექსტი გამოცემულია თურქულ-ლათინური შრიფტით და მოცემულია ტრანსკრიფცია ოსმალური ტექსტისა. წიგნს ერთვის შესავალი და ვრცელი გამოკვლევა. ესაა პირველი დავთარი, რომელიც თურქეთში გამოსცეს. ამ დარგში საყურადღებოა მკვლევრის სხვა შრომებიც¹⁸.

თურქეთის პრემიერ-მინისტრის არქივში დაცული აღწერის დავთრების ზოგადი მიმოხილვა ეკუთვნის არქივის დირექტორს მ. სერთოლლუს¹⁹.

1474 და 1483 (=881 და 888) წლების ყარამანიისა და კაისერის ვილაიეთების ვაკუფების იჯმალ დავთრების შესახებ თურქეთის საისტორიო საზოგადოების VIII კონგრესზე მოხსენება გააკეთა შეჰაბეთინ თეჟინდამა²⁰.

XV—XVI სს. ედირნეს (ადრიანოპოლის) და XVI ს-ის დამდეგის ტრაპეზუნის ლივების და შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროს აღწერის დავთრებიდან ცნობები გამოაქვეყნა თ. გოქბილგინმა²¹.

თურქეთში ამჟამად გამოსაქვეყნებლად მზადდება ხუდავენდიგარის დიდი დავთარი და სხვა.

თურქული დავთრების პუბლიკაციასა და შესწავლას დიდი ყურადღება ეთმობა ევროპისა და, განსაკუთრებით კი, ბალკანეთის ქვეყნებში. ეს გასაგებიცაა, რადგან ბალკანეთის ქვეყნები საუკუნეთა განმავლობაში ოსმალთა ბატონობის ქვეშ იმყოფებოდნენ და ოსმალთა მოხელეებმა არაერთი დავთარი შეადგინეს, რომელთაც უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვთ ამ ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური საკითხების შესასწავლად ოსმალთა ბატონობის პერიოდში.

¹⁷ H. İnalçık, Hicri 835 tarihli Süret-i defter-i sancak-i Arvanid, Ankara, 1945. Türk tarih Kurumu yaymlarından XIV seri: Tahrir defterleri n. I.

¹⁸ H. İnalçık, Ottoman Methods of Conquest, «Studia islamica», № 2, 1945, გვ. 101—129.

¹⁹ M. İdhat Sertoğlu, Muhteva bakımından Başvekâlet Arşivi, Ankara, 1955, გვ. 39—44.

²⁰ Tekindağ Selhabetin, Karaman ve Kayseri Vilâyetleri Evkafinin Mücmel Defteri: VIII Türk Tarih kongresi bildiri öretleri, Ankara, 1976, გვ. 84, 85.

²¹ M. T. Gökbilgin, XV—XVI asırlarda Edirne ve Paşa livası vakıflar-mülkler-mukataalar, İstanbul, 1952; მისივე, XVI yüzl başlarında Trabzon livası ve doğu Karadeniz bölgesi, «Belleten», Ankara, 1962, c. XVI, f. 107, s. 107.

ამ საქმეში დიდი ტრადიცია აქვთ უნგრელ მეცნიერებს. ერთი საუკუნის წინათ, როგორც ზემოთ ითქვა, თურქული დავთრებით პირველად დაინტერესდა უნგრელი მეცნიერი ა. სცილადი.

თურქული სოციალურ-ეკონომიკური და განსაკუთრებით კი ფინანსური წიგნებისა და დავთრების პუბლიკაციის დარგში დიდი დამსახურება მიუძღვის გამოჩენილ უნგრელ თურქოლოგს ლაიოშ ფეკეტეს²².

მრავალი საყურადღებო საკითხი თურქული დავთრების, საგადასახადო სისტემისა და უნგრეთის ტოპონიმიკის დარგიდან შესწავლილი აქვს ჰალაში-კუნს²³.

მნიშვნელოვანია აგრეთვე კალდი ნადის გამოკვლევები, რომლებშიც მრავალრიცხოვანი თურქული წყაროების საფუძველზე გაანალიზებულია უნგრეთის მდგომარეობა (სოფლის მეურნეობა, ხელოსნობა, ვაჭრობა, ისტორიული გეოგრაფია, დემოგრაფია და მართვა-გამგებლობა) ოსმალთა ბატონობის ხანაში. საგანგებოდ აღნიშვნის ღირსია მკვლევრის დაკვირვებანი აღწერისა და ჯიზიეს დავთრებს შორის ურთიერთმიმართებებზე²⁴. კალდი ნადის გაანგარიშებით, თურ-

²² L. F e k e t e, A törökori Vác egy XVI. századi összeiras alapjan. Budapest 1942. 88 გვ; მისივე Az esztergomi szandzak 1570 évi adóösszeirasa, Budapest, 1943; მისივე Eine Konstskription von den lassen in Ungarn aus dem Jahre 1550, Acta orientalia, II, 1960, გვ. 115—143; მისივე A hrvani szanzsak 1550. cvi adóösszeirasa, Jázbereny 1968. 89 გვ.; მისივე Die Siyaqat Schrift in der türkischen Finanzverwaltung. Beitrag zur türkischen Paläographie mit 104 Tafeln I—II, Budapest 1955, 910 გვ. L. F e k e t e, K a l d y - N a g y, Rechnungsbücher türkischer Finanzstellen in Buda (Ofen) 1550—1580, Budapest, 1962, 838 გვ.

²³ H a l a s i - K u n, Avrupa'daki Osmanlı yer adları üzerinde araştırmalar Peşte. Ungürüs. Türk Dili ve tarihi, Ankara, 1950, გვ. 63—104; მისივე, Sixteenth-Century Turkish Settlements in Southern Hungary. Belleten, 28, 1964, n. 109, გვ. 1—72; მისივე, Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary, Ottoman: nam-i diğer, Studia Turcica, Budapest 1971, გვ. 213—230; მისივე, Unidentified Medieval Settlements in Southeastern Hungary Bozvar, Castellum, Cikovashely, Castrum Cseri, and Sugya, Rocznik Orientalistyczny, to XXXVII, Warszawa, 1976, გვ. 137—155.

²⁴ K a l d y - N a g y, Baranya megye XVI. századi török adóösszeirasai Budapest, 1960, Török adórajstrom Baranyaról a XVI századba A mta Dunantuli Tudományos intézete, Ertekezések, 1964—5, Budapest, 1966, გვ. 115—155; მისივე, Die türkischen Steuerkonstskription der Gegend von Szigetvaraus dem XVI Jahrhundert. Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis Sectio Historica 9. Budapest 1967, გვ. 261—2711; მისივე, Two Sultanic Hass-Estetes in Hungary during the XVI and XVII the Centaries, Acta orientalia, 23, 1963, გვ. 31—62 მისივე, The Administration of the Sanjaq Registration in Hungary, Acta orientalia

ქეთის მიერ დაპყრობილი უნგრეთის მოსახლეობის დაახლოებით 10% დარჩენილი იყო აღწერის გარეშე²⁵.

ყურადღებას იმსახურებს კალდი-ნადის მიერ გამოცემული სულეიმან კანუნის დროინდელი ბუდინის აღწერის დავთრები²⁶. მას გამოქვეყნებული აქვს ბუდინის ორი დავთარი: ერთი შედგენილია 1546, მეორე — 1562 წელს, რომლებიც ინახება სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში. ამ ორი დავთრის ერთმანეთთან შედარება შესაძლებლობას გვაძლევს თვალი გავადევნოთ უნგრეთის საზოგადოების განვითარებას ოსმალთა ბატონობის ამ მონაკვეთში.

მეტად ნაყოფიერად იკვლევენ თურქულ დავთრებს იუგოსლაველი მეცნიერები. მათ ამ საქმეში დიდი გამოცდილება აქვთ. უკანასკნელ დროს მათ გამოაქვეყნეს რამდენიმე თურქული დავთარი, იუგოსლავიის სხვადასხვა ოლქისათვის შედგენილი. პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ ცნობილი იუგოსლაველი ისტორიკოს-თურქოლოგის ჰ. შაბანოვიჩის მიერ მალალ მეცნიერულ დონეზე გამოცემული დავთრები²⁷.

წარმატებით იკვლევს თურქულ დავთრებს ბრანისლავ ჯურჯიევი²⁸.

მეტად საყურადღებოა აგრეთვე იუგოსლავიაში გამოცემული 1455 წლის ბრანისლავის ოლქის დიდი დავთარი²⁹, რომლის ხელნაწე-

21, 1968, გვ. 181—223; მისივე, Турецкие реестровые книги муката, как исторические источники, Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы, Москва, 1964, с. 76—90.

²⁵ K a l d y - N a g y, Bevölkerungsstatistischer Quellenwert... გვ. 208.

²⁶ K a l d y - N a g y, Gy., Kanuni Devri Budin Tahrir defteri (1546—1562) Ankara Universitesi Basimevi, Ankara, 1971, 374 გვ. რეცენზია ამ წიგნზე, V o j t e c h K o p e a n, Two new publications on Ottoman defters in Hungary. Asian and African studies, Bratislava, XII, 1976, გვ. 173—178.

²⁷ Х а з и м Ш а б а н о в и ч, Турски извори за историју Београда I. Турски извори за катастарски пописи. Београд, 1964; მისივე, Krajiste Isa-bega Ishakovića zbirni katastarski popis iz 1455 godine, uvod, turski tekst, prevod i komentari, Sarajevo, 1964.

²⁸ Д ж у р д ж и е в Б р а н и с л а в, Древнейший сохранившийся турецкий дефтер (реестр) Сремского санджака, Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы, М., 1964, с. 119—130. იხ. მისი შრომები, აგრეთვე სკოლიო № 12, 13.

²⁹ Oblast B r a n k o v i ć a, opširni katastarski popis iz 1455 godine. Prirudili: H a m i d H a d z i b e g i ć, A d e m H a n d z i ć i E š r e f K o v a ć e v i ć, Sarajevo, 1972, v. I—II.

რი ინახება სტამბოლის პრემიერ-მინისტრის არქივში. ამ დავთრის გამოცემა და თარგმანი შესრულებულია მაღალ დონეზე³⁰.

იუგოსლაველმა თურქოლოგმა დუშანკა ბოჩიჩ-ლუკაჩმა გამოსცა შრომა „ვიდინის სანჯაყი 15—16 სს-ში“³¹. მასში გამოქვეყნებულია ვიდინის სანჯაყის ორი იჯმალ (მცირე) დავთარი; პირველი შედგენილია 1454—1455 წლებში, მეორე — 1560 წელს. ეს დავთრები დ. ლუკაჩს აღებული აქვს სტამბულისა და ანკარის არქივებიდან. ამ დოკუმენტების გამოცემაში მონაწილეობა მიიღეს ბულგარელმა მეცნიერებმა ვერა მუთაფჩიევამ და მიხეილ სტაიანოვმა. ამ დავთრების მონაცემების შეპირისპირებით შესაძლებელი ხდება ოსმალთა ბატონობის პერიოდში — ერთი საუკუნის მანძილზე ვიდინის მხარის სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობის შესწავლა.

ჩეხმა მეცნიერმა ი. კაბრდამ გამოსცა სოფიისა და ვიდინის ყადიების უძველესი დავთრები და სხვა³².

თურქული დიდი დავთრების ფრაგმენტი, რომელიც სლოვაკიის ტერიტორიას შეეხება, გამოაქვეყნა იოსებ ბლაშკოვიჩმა (ბრატისლავა)³³.

ალბანეთში ს. პულაჰამ გამოსცა 1485 წლის შკოდრას დავთარი³⁴.

ზრავალი საყურადღებო სოციალურ-ეკონომიური ხასიათის თურქული დოკუმენტი და მათ შორის სხვადასხვა სახის საკადასტრო წიგნი (თიმარის, ზეამეთის, ხასის, ვაკუფის, ვონუქების რეესტრები და სხვა) გამოიცა ბულგარეთში³⁵. ბულგარელი ისტორიკოსები წარმატებით იკვლევენ აგრეთვე თურქულ დავთრებს³⁶.

³⁰ N i c o a r a B e l d i c e a n u, A propos d'un registre de cadastre de 1455. «Turcica», 1976, t. VIII/I, გვ. 272—278.

³¹ Д у ш а н к а Б о я н и ч - Л у к а ч, Видин и Видинският санджак през 15—16 век., Под ред. В. М у т а ф ч и е в а и М. С т а я н о в а. София, 1975 г.

³² J. K a b r d a, Les anciens registrs turcs des Cadis de Sofia et Vidin, Archive Oriental, XIV, გვ. 329—392.

³³ J o s e f B l a š k o v i š č, Ziemie Lenne (hass) namiestnika Nowych Zamków w latach 1664—1685. Rocznik Orientalistyczny. Varsova, 1976, t. XXXVIII, გვ. 83—93.

³⁴ S. P u l h a, Defleri i registrimit te Shkrodres i vitit 1485, Tirana, 1974.

³⁵ Турски извори за историята на правото в българските землн. Том I. Съставал Г. Д. Г ъ л ъ б о в, София, 1961, 335 გვ. Турски извори за българската история. Серия XV—XVI Том. I, Составили и редактировали Б. А. Ц в е т к о в а, В. П. М у т а ф ч и е в а, София, 1964, 353 გვ; Турски извори за българската история. Серия XV—XVI. Том. II. Составили Б. Н е д к о в, София, 1966, 584 გვ, Турски извори за българската история т. III, Составила и коментирова Б. А. Ц в е т к о в а, София, 1971, 502 გვ. София 1972, 572 გვ. (факсимиле). Турски извори за българската история Т. V, София, 1974.

³⁶ В. П. М у т а ф ч и е в а, Проверочные списки (йоклама дефтерлери)

დავთრების შესწავლის საქმეში გარკვეული მუშაობაა გაშლილი დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში. ამ საკითხზე საყურადღებო წერილები გამოაქვეყნა ინგლისელმა მეცნიერმა ბ. ლუისმა³⁷.

გ. ბაიერლმა გამოსცა ნოვიგრადის ორი დავთარი³⁸ — 1570 წლის ნოვიგრადის დიდი დავთარი და 1579 წლის იჯმალ დავთარი. ეს დავთრები მან გამოავლინა სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში. პუბლიკაცია შესრულებულია მაღალ მეცნიერულ დონეზე³⁹.

თურქულ საარქივო დოკუმენტებსა და სხვადასხვა სახის დავთრებს ნაყოფიერად იკვლევენ ირენ და ნიკოარა ბელდიჩიანუები⁴⁰ საფრანგეთში. ამჟამად გამოსაქვეყნებლად მზადდება რამდენიმე დავთარი, მათ შორის სირემისა და სემენდირის დიდი დავთრები⁴¹.

1014—1014 гг. как источник по общественно-экономической истории Османской империи в XVII в., Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы, т. II, М., 1969, с. 221—245; Б. А. Ц в е т к о в а, Новые данные о христианах-сипахиях на Балканском полуострове в период турецкого владычества, Византийский временник. 1958, т. XIII, с. 184—198 Б. А. Ц в е т к о в а, Османските tahrir defterleri като извори за историята на България и Балканските истории. Известия на държавните архиви, кн. 30, София, 1975, с. 127—157; N. T o d o r o v, B. N e d k o f, Fontes turcici historial Bulgarical, t. XIII, Sofia, 1966, B. C v e t k o v a, A Source for Balkan History, Archivum Ottomanicum 8, 1976, გვ. 80—95.

³⁷ L e w i s B. D e f t e r, The Encyclopedia of Islam, New edition, v. II, Fas. 24, London 19671, გვ. 77—81; მისივე, Register on Iran and Adharbâyân in Ottoman Defter-i Khâqâni, Melanges Massé. Extrait, Téhéran, 1963; მისივე, The Ottoman Archives as a source for the History of the Arab lands, JRAS, 1951, გვ. 199—155.

³⁸ B a y e r l e G. Ottoman Tributes in Hungary According to Sixteenth Century Tapu Registers of Novigrad, The Hague-Paris, 1973. 228გვ.

³⁹ K o p ĉ a n V o j t e c h, Two new publications on Ottoman defters in Hungary. Asian and African studies, Bratislava, 1976, t. XII, გვ. 173—178.

⁴⁰ I r e n e B e l d i c e a n u e t N i c o a r a B e l d i c e a n u, Recherches sur la province de Qaraman au XVI siecle. Etudes et actes, Leyden, 1968; Irène Beldiceanu, Mihne Berindes, Gilles Veinstein, A Contribution de Timar dans la province de Trabzond (fin du XV siecl) «Turcica», 1976, t. VIII/I, გვ. 279—290; N. B e l d i c e a n u, Le Timars de Masleh ed-din precepteur de Selim Şah, Turcica, 1976, t. VIII/2, გვ. 91—109.

⁴¹ B. M c G o w a n, Defter-i mufasal-i Sirem (An Ottoman Revenue Survey Deting from the Reign of Selim II) ბეჭდება; A. Z. H e r z, Defter-i mufasal-i Semendire 1571, მზადდება გამოსაქვეყნებლად.

თურქული დავთრების გამოცემა-შესწავლას დიდი ყურადღება ექცევა საბჭოთა კავშირში, განსაკუთრებით კი საქართველოში. საქართველოში დავთრებით ჯერ კიდევ რევოლუციამდე დაინტერესდნენ. გამოჩენილმა ქართველმა ისტორიკოსმა, რუსეთის საიმპერატორო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა დიმიტრი ბაქრაძემ 1888 წელს სტამბოლის საიმპერიო არქივიდან (დეფთერ ჰანე-ი ჰაკანი) საქართველოში ჩამოიტანა 46766 თურქული საბუთის პირი და მათ შორის დავთრებიც⁴². სულ დ. ბაქრაძემ ჩამოიტანა 23 დავთარი, რომლებიც შეეხებოდა ბათუმისა და ყარსის სანჯაყების შემდეგ ყაზებს: ბათუმი, ქობულეთი, არტანუჯი, შავშეთი და ართვინი⁴³.

ჩამოტანილი თურქული საბუთების წინასწარი შესწავლის შედეგად, მან 1889 წელს გამოაქვეყნა ნაშრომი „ისტორიული ნარკვევი თურქული მიწისმფლობელობის სისტემისათვის“⁴⁴, რომელსაც იმ დროს დიდი მეცნიერული ღირებულება ჰქონდა. სამწუხაროდ, დ. ბაქრაძე მოულოდნელად გარდაიცვალა (1891 წ.) და მან ვერ მოასწრო ჩამოტანილი დავთრების გამოქვეყნება.

1901 წელს აკადემიკოსმა ივანე ჯავახიშვილმა გამოაქვეყნა ნაშრომი: „ხალხის აღწერისა და შემოსავლის დავთრები საქართველოში“⁴⁵. მასში ნაჩვენებია, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ქართულ დავთრებს საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური ისტორიის შესწავლისათვის. აღსანიშნავია, რომ ქართულ დავთრებს ბევრი რამ საერთო აქვს თურქულ დავთრებთან, რომლის შესახებაც ქვემოთ გვექნება საუბარი. თურქული დავთრების გამოცემაში დიდი წვლილი მიუძღვის აკადემიკოს ს. ჯიქიას. მან ბრწყინვალედ გააგრძელა სახელოვანი ქართველი ისტორიკოსების დიმიტრი ბაქრაძისა და ივანე ჯავახიშვილის მიერ დაწყებული საქმე.

1940 წელს ს. ჯიქიამ გააცნო საზოგადოებას წინასწარი დაკვირვებები საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფო მუზეუმში დაცული თურქული ხელნაწერის „გურჯისტანის ვილაი-

⁴² მ. ს ვ ა ნ ი ძ ე, დიმიტრი ბაქრაძე სტამბოლში, „აღმოსავლური ფილოლოგია“, ტ. III, გვ. 34—41.

⁴³ იქვე.

⁴⁴ Д. З. Б а к р а д з е, Исторический очерк турецкой системы землевладения, Приложение к протоколу Кавказского юридического общества, 1889, № 9, с. 1—33.

⁴⁵ ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, ხალხის აღწერისა და შემოსავლის დავთრები საქართველოში, „მოამბე“, 1901, № 4, გვ. 1—17.

თის დიდი დავთრის“ შესახებ⁴⁶. შემდეგ წლებში ს. ჯიქიამ ეს დავთარი სამ წიგნად გამოაქვეყნა⁴⁷ და მოამზადა გამოსაცემად ზეოთხე ტომი. 1960 წ. მოსკოვში აღმოსავლეთმცოდნეების XXV საერთაშორისო კონგრესზე მან „გურჯისტანის დავთრის“ მნიშვნელობის შესახებ სპეციალური მოხსენება წაიკითხა⁴⁸.

ს. ჯიქიას მიერ გამოცემულმა „გურჯისტანის დავთარმა“ მაღალი შეფასება დაიმსახურა სპეციალისტებს შორის. ცნობილი იუგოსლაველი თურქოლოგი პ. შაბანოვიჩი აღნიშნავდა, რომ „ეს არის ყველაზე სრული გამოცემა თურქული სარეესტრო დავთრისა“⁴⁹.

გამოჩენილი უნგრელი თურქოლოგი ლაიოშ ფეკეტე 1957 წ. წერდა: „დიდი დავთრის“ ტექსტი ს. ჯიქიამდე არავის გამოუცია. მხოლოდ უნგრელმა მეცნიერმა ანტალ ველიჩმა გამოაქვეყნა 1886 და 1893 წლებში უნგრული თარგმანი ანალოგიური ძეგლისა, მაგრამ თვით ორიგინალის პუბლიკაცია მხოლოდ ს. ჯიქიამ განახორციელა. ს. ჯიქიას გამოცემა ყველა ამ შრომებზე მაღლა დგას. თავისი მნიშვნელობით ს. ჯიქიას შრომა სცილდება საკუთრივ საქართველოს ფარგლებს. თურქული „თაჰრირი“ (აღწერა), რომელიც საქართველოს ეხება, შეიძლება სახელდობრ შედარებულ იქნეს ახლა უნგრეთის პროვინციის ნებისმიერ „თაჰრირან“-თან, რის წყალობითაც კვლევა თურქეთის იმპერიის ან მისი ერთმანეთისაგან დაშორებული პროვინციების ისტორიისა თავის განკარგულებაში მიიღებს ფასეულ პარალელებსა და დამატებით მასალას“⁵⁰.

ცნობილი ინგლისელი თურქოლოგი ბ. ლუისი ს. ჯიქიას ამ შრომას შემდეგნაირად აფასებს: „ს. ჯიქიას გამოცემა რომ არა, ჩვენ არ გვეცოდინებოდა, თუ რას წარმოადგენს ისეთი მნიშვნელოვანი თურქული ძეგლები, როგორც „დიდი დავთრებია“. მხოლოდ ს. ჯიქიას

⁴⁶ С. С. Джикия, Турецкая рукопись Музея Грузии «Пространный реестр Гюрджистанского вилайэта», Сообщения Грузинского филиала Академии наук СССР, т. I, № 6, 1940, Тб., с. 483—488.

⁴⁷ „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“, თურქული ტექსტი გამოსცა და თარგმნა ს. ჯიქიამ, თურქული ტექსტი, წ. I, თბ., 1947; წ. II, თარგმანი, თბ., 1941; წ. III, თბ., 1958; გამოკლევა, 1. ხელნაწერის აღწერილობა. 2. შენიშვნები ტექსტის გეოგრაფიისა და ტოპონომიკისათვის.

⁴⁸ С. С. Джикия, Пространный реестр вилайэта Гюрджистан, XXV Международный конгресс востоковедов. Доклады делегации СССР, Москва, 1960.

⁴⁹ H. Šabanič, Krajiste Isa-bega Ishakovica... გვ. XXV.

⁵⁰ L. Fekete, Acta Orientalia, Hung., t. VII, fasc. I, Budapest, 1957, გვ. 2; შტრ.გ. შერეთელი, ს. ჯიქიას ცხოვრება და მოღვაწეობა, „აღმოსავლური ფილოლოგია“, 1973, ტ. III, გვ. 10.

გამოცემამ მისცა საშუალება მეცნიერთ ნათელი წარმოდგენა იქონიონ ამ ხასიათის დოკუმენტის შესახებ⁵¹.

აკადემიკოს გ. წერეთლის სიტყვებით: „ეს გამოკვლევა წარმოადგენს ფუნდამენტალურ ნაშრომს ქართული საისტორიო გეოგრაფიის დარგში. ავტორი დეტალურად განიხილავს სოფლების, დასახლებული პუნქტების, ნასოფლარებისა თუ სხვა ადგილების სახელწოდებათ, რომლებიც ასე მდიდრადაა წარმოდგენილი „დავთარში“ და იძლევა მათ იდენტიფიკაციას. ტერმინთა ანალიზისათვის ავტორმა გამოიყენა მრავალრიცხოვანი მონაცემები ქართული საისტორიო წყაროებიდან, საარქივო მასალები, გეოგრაფიული რუკები, მოგზაურთა ჩანაწერები, აგრეთვე მის მიერ ექსპედიციების დროს ადგილზე შეკრებილი ცნობები. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს არც ერთი მხარის ისტორიული გეოგრაფიისათვის არა გვაქვს ჩვენ ისეთი დეტალური და კომპეტენტური გამოკვლევა, როგორც ეს ს. ჯიქიამ მოგვცა საქართველოს სამხრეთი პროვინციებისათვის. კიდევ მეტი, ასეთი გამოკვლევა საისტორიო გეოგრაფიის დარგში საერთოდ ძალიან ცოტა მოიპოვება და იგი შეიძლება ვლ. მინორსკის ცნობილი შრომის «Hudud ad-alam»-ის გვერდით მოთავსდეს»⁵².

ამჟამად აკად. ს. ჯიქია გამოსაცემად ამზადებს „1727 წ. ქართლის (თბილისის) ვილაიეთის დიდ დავთარს“.

მიმდინარეობს მუშაობა თურქული დავთრების კვლევის დარგში სომხეთის სსრ-შიც. ა. ფაფაზიანმა მატენადარანში მიაკვლია 1725—1728 წწ. თურქების მიერ ერევნის მხარის აღწერის დავთრის ფრაგმენტს და გამოსცა იგი⁵³.

დავთრებით დაინტერესდა ცნობილი საბჭოთა თურქოლოგი ა. ს. ტვერიტინოვა. მან რუსულ ენაზე თარგმნა ნაწყვეტები 1595 წლის „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრიდან“ და 1431/2 წლის „ალბანეთის დავთრიდან“⁵⁴.

ამრიგად, თურქული დავთრების შესწავლა-გამოცემის საქმეში ნაყოფიერი მუშაობაა გაშლილი როგორც ჩვენში, ისე საზღვარგარეთ.

⁵¹ ციტირებულია გ. წერეთლის დასახლებული წერტილის მიხედვით, გვ. 11.

⁵² გ. წერეთელი, დასახ. ნაშრ., გვ. 11.

⁵³ А. Д. Папаян, Турецкие налоговые реестры села Вартапат 1725—1728 гг. Известия АН Арм. ССР, Ереван, 1960 г. № 5, с. 431—464.

⁵⁴ Аграрный строй Османской империи XV—XVII вв., Документы и материалы. Составление, перевод и комментарии А. С. Тверитиновой, М., 1963, с. 131—163.

მაგრამ ამ დარგში ჯერ კიდევ ბევრი რამ გასაკეთებელია. საქარისია ითქვას, რომ სტამბოლის პრემიერ-მინისტრის არქივში და ანკარის არქივებში ინახება 254 დიდი დავთარი და 116 მცირე (იჯმალ) დავთარი. დავთრების გარკვეული რაოდენობა დაცულია აგრეთვე ევროპისა და, განსაკუთრებით კი, ბალკანეთის ქვეყნების წიგნსაცავებსა და არქივებში. მისი შესწავლა თურქოლოგების გადაუდებელი საქმეა, რადგან იგი ახალ შუქს მოჰფენს როგორც საკუთრივ თურქეთის, ისე მისი მეზობელი ქვეყნების ხალხების სოციალურ-ეკონომიური თუ პოლიტიკური ისტორიის მნიშვნელოვან საკითხებს.

ოსმალური ალჟერის დავთრები

I. ალჟერის დავთრების დანიშნულება

ქვეყნის აღწერა და დავთრების შედგენა ოსმალებმა გადმოიღეს სელჩუკებისაგან, იმათ კი — არაბებისაგან, რომლებმაც ეს წესი შეითვისეს ძველი ცივილიზებული ხალხებისაგან¹. ოსმალებმა აღწერის სისტემა კიდევ უფრო სრულყოფილი გახადეს. არსად ქვეყნის აღწერას (tahrir) ისეთი დიდი ყურადღება არ ექცეოდა, როგორც ოსმალეთის იმპერიაში. ეს კი, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებული იყო დაპყრობით ომებთან და დაპყრობილი ქვეყნების მოსახლეობის გადასახადებით დაბეგვრასთან, რადგანაც ოსმალეთის სახელმწიფოს შემოსავლის ერთ-ერთი ძირითადი წყარო იყო დაპყრობილი ქვეყნების მოსახლეობისა და მათი რესურსების ექსპლოატაცია. ბუნებრივია, რომ საამისოდ მომარჯვებული იყო იმპერიის სახელმწიფო აპარატი.

ფ. ენგელსი აღმოსავლეთის სახელმწიფოების მთავრობების შესახებ წერდა: «Правительства на Востоке всегда имели только три ведомства: финансовое (ограбление собственного населения), военное (грабеж внутри и в чужих странах) и ведомство общественных работ (забота о воспроизведении)»².

ოსმალეთშიც სამხედრო და საფინანსო უწყებებს განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა, რადგან, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, ოსმალეთის სახელმწიფოს შემოსავლის ძირითად წყაროს დაპყრობილი და საკუთარი ხალხების ძარცვა შეადგენდა. ოსმალეთში მეტისმეტად სუსტად იყო განვითარებული მესამე უწყება, აღწარმოებდას

¹ Ö. L. Barkan, Türkiye'de imparatorluk devirlerinin büyük nüfus ve arazi tahrirleri... გვ. 26—35. H. Inalcik, Ottoman methods of conquest გვ. 110.

² К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. XXI, 1934, с. 431..

(რეპროდუქციას) რომ ისახავდა მიზნად. ამით აიხსნება, რომ სულთანის სახელმწიფოში შემოსავლის წყაროებს ჰქმნიდა ომი და მწარმოებელი კლასის ველური ექსპლოატაცია, საფინანსო უწყების საშუალებით გადასახადების აკრება. საფინანსო უწყებაში კი მთავარ როლს დავთარი ასრულებდა. შეზღუდვებითი არაა ის ფაქტი, რომ ოსმალეთში საფინანსო საქმეების გამგებელს ბაშ-დავთარდარი (მთავარი დავთარდარი) ეწოდებოდა. ამ უწყებას ოსმალეთის სახელმწიფოში პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა ჰქონდა. კოჩიბეი გორიჯელის თქმით, „პირველი, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია — ეს სახელმწიფო ხაზინაა“³. დასაწყისში ერთი დავთარდარი იყო, შემდგომში, ოსმალეთის სახელმწიფოს ტერიტორიულ ზრდასთან ერთად, მათი რიცხვი გაიზარდა. ცნობილია რუმელიისა და ანატოლიის და ღუნაისპირეთის დავთარდარები. ერთ დროს შეიქმნა აგრეთვე არაბეთისა და აჯემის (ირანის) ქვეყნების დავთარდარის თანამდებობაც, მაგრამ შემდგომში იგი გაუქმდა.

ყოველი გადასახადის გაწერას ბაშ-დავთარდარი ხელმძღვანელობდა. იგი აქვეყნებდა ბრძანებულებებს ხარაჯის, ავარიზის, მუკატას ოდენობის შესახებ. მისი ნებართვის გარეშე არავის ჰქონდა უფლება აეღო ან გაეცა ერთი ახჩაც კი. ბაშ-დავთარდარს ემორჩილებოდა აგრეთვე სულთნის სალაროს ყველა მოხელე. იგი დიდი გავლენით სარგებლობდა და არავის ჰქონდა უფლება ჩარეულიყო მის კომპენტენციაში. ბაშ-დავთარდარი ადგენდა მთელი წლის შემოსავალ-გასავლის რეესტრებს, იწერდა ნაშთებს, რასაც წარუდგენდა დიდ ვეზირს. ხოლო ვეზირი, თავის მხრივ, ამას სულთანს მოახსენებდა. ამგვარად, მთელი სალარო ბაშ-დავთარდარის ხელთ იმყოფებოდა⁴.

ომის დროს ბაშ-დავთარდარი ლაშქართან ერთად იმყოფებოდა, ხოლო მის მოვალეობას სტამბულში ანატოლიის დავთარდარი ასრულებდა. საფიქრებელია, რომ ბაშ-დავთარდარი ადგილზე ხელმძღვანელობდა ახლად დაპყრობილი ქვეყნის აღწერასა და მის რეესტრებში გატარებას და ომის შედეგად ჩაგდებული ნადავლის აღწერას.

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ოსმალეთში აღწერის პირველი დავთრების შედგენა დაიწყო იმ დროიდან, როდესაც ოსმალო სულთნები შეუდგნენ დაპყრობილი ქვეყნების უშუალო ინკორპორაციას, ე. ი. XV საუკუნის დამდეგიდან.

ჰალილ ინალჯიკის დაკვირვებით, ოსმალთა დაპყრობით ომებში

³ Koçi Bey risalesi, Istanbul, 1940, გვ. 12.

⁴ იქვე, გვ. 45.

გამოიყოფა ორი ნათლად გამოკვეთილი ეტაპი: ოსმალები ჯერ ცდილობდნენ დაემყარებინათ როზელიმე სახის სუზერენიტეტი (ვასალური ურთიერთობა), შემდეგ კი ცდილობდნენ დაემყარებინათ უშუალო კონტროლი ამ ქვეყანაზე. ამ მიზნით ისინი გადააყენებდნენ ხოლმე ადგილობრივი (ვასალური) ქვეყნების გამგებლებს (დინასტიებს) და თავიანთ მოხელეებს ნიშნავდნენ. ოსმალთა უშუალო კონტროლი, არსებითად, გულისხმობდა თიმარიოტული სისტემის შემოღებას დაპყრობილ ქვეყანაში, რომელიც დაფუძნებული იყო დავთრებში ქვეყნის მოსახლეობისა და რესურსების მეთოდურ აღრიცხვაზე⁵.

პალილ ინალჯიკის აზრით, თიმარიოტული სისტემის შემოღება ყოველთვის არ გულისხმობდა ძველი სოციალური და ეკონომიკური წყობილების ერთბაშად გარდაქმნას, სინამდვილეში ეს იყო შემარბილებლური შეთვისება ადგილობრივი პირობებისა და კლასებისა ოსმალურ ინსტიტუტებთან თანდათანობითი ასიმილაციის მიზნით⁶.

სინამდვილეში დაპყრობილი ქვეყნის აღწერა და მისი დავთრებში გატარება ადგილობრივი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის გაუქმებას ნიშნავდა. ცხადია, ამას არ შეიძლება არ გამოეწვია დაპყრობილი მოსახლეობის მდგარი წინააღმდეგობა. ასეთ სიტუაციაში დამპყრობელი იძულებული იყო „თანდათანობითი ასიმილაციის“ გზას დასდგომოდა და ეს „შემრიგებლური შეთვისება“ ნაკარნახევი იყო შექმნილი ვითარებით და არა ოსმალო სულთნების ლოიალური პოლიტიკით, როგორც სურს ეს წარმოგვიდგინოს ჰ. ინალჯიკმა.

ბაიაზეთ I (1389—1403) დროიდან ოსმალო სულთნები იწყებენ ინკორპორაციის (ანექსიის) პოლიტიკის განხორციელებას, რამაც დიდი წინააღმდეგობა გამოიწვია არა მარტო ქვეყნის გარეთ, არამედ მის შიგნითაც. ბაიაზეთ I-ის ძალისმიერი პოლიტიკა, ქვეყნის უნიფიკაცია, რამაც ესოდენ ენერგიული რეაქცია გამოიწვია, იყო რეალური მიზეზი მისი იმპერიის დამხობისა 1402 წელს⁷.

ბაიაზეთის მემკვიდრეებმა სულეიმანმა, მეჰმედ I-მა (1413—1421), მურად II-მ (1421—1451) განაახლეს ზომიერი პოლიტიკა დაპყრობილი ქვეყნების მიმართ, მაგრამ მათ დავთრების შედგენის სისტემა კვლავ ძალაში დატოვეს. 1451 წელს, როდესაც ტახტზე ავიდა მეჰმედ II (1451—1481), დაპყრობითი პოლიტიკა კვლავ სახელმწიფო დონეზე იქნა აყვანილი⁸.

⁵ H. Inalcik, Ottoman methods of conquest, გვ. 103.

⁶ იქვე, გვ. 103.

⁷ იქვე.

⁸ იქვე, გვ. 109.

მოკლედ შევეხოთ დავთრების შემოღების ისტორიას.

აშუკ ფაშა ზადეს თხზულებაზე დაყრდნობით, ჰ. ინალჯიკი გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ ოსმალებმა პირველად მიწის საკადასტრო აღწერა ჩაატარეს ორხანის (1326—1361) დროს⁹. მკვლევრის მართებული შენიშვნით, თავისთავად ეს საკმარისი საბუთი არ არის იმ დასკვნის გამოსატანად, რომ მოცემული სისტემა არსებობდა ამ პერიოდში. მაგრამ გარკვეული საწინდარი აღწერითი დავთრების შემოღებისათვის უკვე არსებობდა: კარგად ჩამოყალიბებული თურქული ფორმულიარები და სათანადო ტერმინოლოგია.

თქმულის დასასაბუთებლად ჰ. ინალჯიკი იმოწმებს 1431 წლის ალბანეთის დავთარს. მასში გამოყენებული დებულებები და ტერმინები ისეთივეა, როგორც ორი საუკუნის შემდეგ. ყოველივე ეს შესაძლებლობას აძლევს მკვლევარს დაასკვნას, რომ აღწერის სისტემა (tahrir) არსებობდა დიდი ხნით ადრე ბაიაზეთ I-ის გამეფებამდე. მეტიც. ცნობილია, რომ არსებობდა ოსმალთა ძალზე განვითარებული მართლმსაჯულება ორხანის დროსაც კი და ბოლოს, 1431 წლის დავთარში ვხვდებით მრავალ ფორმულირებებს სპარსულად, რაც მანიშნებელია მოცემული სისტემის სპარსულ-ილხანური ან სელჩუკური წარმოშობისა⁹.

ოსმალეთში აღწერა შეიძლება ყოფილიყო საერთო-საკადასტრო ოსმალეთის იმპერიის მთელი მიწებისა და ნაწილობრივი — ცალკეული პროვინციებისა (ვილაიეთებისა და სანჯაყებისა). აღწერა ტარდებოდა ყოველი სულთნის ზეობის დროს ან 30—40 წელიწადში ერთხელ. ცალკეული პროვინციის აღწერას ჰქონდა მნიშვნელობა გარკვეული ტერიტორიული ერთეულისათვის. ასეთი აღწერის დროს გათვალისწინებული იყო იქ მომხდარი ცვლილებები, ტერიტორიული ზრდა, აკრება სხვადასხვა გადასახადებისა, ფეოდალური მიწების ახალი გადანაწილება სიფაჰებს შორის და სხვა¹⁰.

მეჰმედ II (1451—1481) ფათიჰის დროიდან ოსმალეთში საკადასტრო აღწერამ ფართო ხასიათი მიიღო. 1453 წელს კონსტანტინოპოლის დაპყრობის შემდეგ მოხდა მთელი იმპერიის საერთო აღწერა. ამ აღწერის შედეგად შედგენილ იქნა დავთრები ევროპული და აზიური ნაწილის პროვინციებისათვის. როგორც ცნობილია, მეჰმედ II ფათიჰის დროს ოსმალეთის იმპერიის ტერიტორია მნიშვნელოვნად

⁹ H. Inalcik, დასახ. ნაშრ., გვ. 110.

¹⁰ Ö. L. Barkan. Defteri Khakâni, The Encyclopedia of Islam, v. II, გვ. 81.

გაიზარდა. ევროპასა და აზიაში დაპყრობილ იქნა ახალ-ახალი ტერიტორიები. მაგრამ აღწერილ იქნა არა იმპერიის მთელი ტერიტორია, არამედ ის, რომელიც უშუალოდ ინკორპორირებული იყო ოსმალეთის სახელმწიფოს მიერ, ხოლო ვასალური და მოხარკე ქვეყნები და აგრეთვე სალიანეს მქონე ვილაეტები, საზღვარზე მდებარე ნახევრად-დამოუკიდებელი საგამგებლოები: ჰუქუმეტები, რეისლიკები და სხვ. აღწერის გარეშე დარჩნენ.

ახლად დაპყრობილი ქვეყნის აღწერა, უპირველეს ყოვლისა, ნიშნავდა ადგილობრივი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის გაუქმებას, ოსმალური საგადასახადო სისტემისა და მისი მართვა-გამგებლობის შემოღებას, რაც იწვევდა ადგილობრივი მოსახლეობის შეუწელებელ წინააღმდეგობას. ამის ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითია 1431/32 წელს ალბანეთის აღწერა. ალბანეთის დავთრიდან ჩანს, რომ მოსახლეობა დიდ წინააღმდეგობას უწევდა ოსმალეთის მთავრობის ამ ღონისძიებას. აღწერის დროს მოსახლეობა გარბოდა თავიანთი სოფლებიდან და თავს არიდებდა აღწერას. რიგ შემთხვევაში კი ოსმალთა მოხელეები იძულებული იყვნენ ძალით დაებრუნებინათ გაქცეული მოსახლეობა¹¹. ჰალილ ინალჩიკი იძულებულია აღიაროს, რომ 1431 წლის ალბანეთის აღწერა იყო ნამდვილი მიზეზი და დასაწყისი მთიელთა (ალბანელთა) ხანგრძლივი ბრძოლისა ოსმალთა წინააღმდეგ¹².

დავთრების შედგენის საპირობებს იწვევდა აგრეთვე ოსმალეთის იმპერიის ადმინისტრაციული ორგანიზაცია. ოსმალთა მოხელეების დიდი ნაწილი, როგორც სამოქალაქო, ისე სამხედრო, ხელფასს არ ღებულობდა ცენტრალური მთავრობის ბიუჯეტიდან, მაგრამ მათ ნება ეძლეოდათ აენაზღაურებინათ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულება გადასახადებით, რომლითაც ისინი ადგილობრივ მოსახლეობას ბეგრავდნენ. ამ სისტემის წარმატებით ფუნქციონირებისათვის საჭირო იყო ზუსტი ცოდნა იმპერიის შემოსავლის ყველა წყაროსი და თვალყურის დევნება ცვლილებებისათვის, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დროთა ვითარებაში, რათა გაერკვიათ რამდენად შეეფერებოდა შემოსავალი, რომლის ჯამი აღნიშნული იყო დავთარში და ბარათი (berat), ე. ი. სულთნის მიერ ფეოდის მფლობელობისათვის გაცემული დოკუმენტი გასამრჯელოს შესახებ, რომელსაც ისინი იღებდნენ მოსახლეობის დაბეგვრის შედეგად აკრებილი გადასახადისაგან.

¹¹ H. Inalcik, *Sûret-i defter-i sancak-i Arvanid*, გვ. XIII—XIV, 21.

¹² იქვე; H. Inalcik, *Ottoman methods of conquest*, გვ. 111, 112.

ამ პოლიტიკის წარმატებით გატარებისათვის როგორც ცენტრალური ხელისუფლება, ისე ბარათის მფლობელნი, ცდილობდნენ რაც შეიძლება მეტი გადასახადი აეკრიბათ მოსახლეობისაგან.

ოსმალეთის სულთანთა ფისკალური პოლიტიკა მეტად ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა ბოროტმოქმედებისათვის გადასახადის ამკრებთა მხრივ. ამიტომ XVI—XVII საუკუნეების ოსმალთა იმპერიაში, სადაც მექრთამეობა და კორუფცია თითქმის სახელმწიფო სისტემად იქცა, დევთერდარობა სანუკვარ საქმედ იყო მიჩნეული, ქონების მოხვეჭისა და გამდიდრების სენით შეპყრობილი ყოველი მოხელისათვის. ისინი არ იშურებდნენ არავითარ საშუალებას, რომ გადასახადის ამკრების თანამდებობა მიეღოთ.

ამასთან დაკავშირებით მეტად საყურადღებო ცნობა მოიპოვება: 1623 წელს პოლონეთის ელჩი კონსტანტინოპოლში ქრისტოფორ ზბარაჟსკი წერდა თავის მთავრობას: „ვინც მეტს გადაუხდის სულთნის ცოლებს, ის მიიღებს სასურველ თანამდებობას, მაგრამ რომ ანაზღაუროს მის მიერ გაწეული ხარჯები, შემდეგ იგი გადაწყვიტვლობას იწყებს და თავის მხრივ მიჰყიდის ხოლმე beneficia-ს სხვა პირებს. თანამდებობებზე პირდაპირი ტაქსა იყო დაწესებული, „სირიის საფაშოს გამგებლობა, იტყობინებოდნენ იტალიელი დიპლომატები, ღირს ოთხმოცი ათასიდან ასი ათას ჩერვონეცამდე, დევთერდარობა (ე. ი. მხარის ფინანსური საქმის გამგეობა) — ორმოცი ათასიდან ორმოცდაათ ათასამდე, ხოლო ყადის (მსაჯულის) თანამდებობა უფრო ნაკლებ თანხად ღირს. ფაშა, იმის შემდეგ, რაც გადაიხდის, იწყებს მთელი იმ მხარის გაყვლევას. დევთერდარი ტყავს აძრობს სიფაჰიებსა და მოიჯარადრეებს, ხოლო ყადი ყვლევს ყველას, ვინც კი ხელში ჩაუვარდება. 1597 წელს ჰასან ფაშამ სულთნის დედის საშუალებით დიდი ვეზირის თანამდებობა მიიღო დიდ საფასურად, ხოლო შემდეგში დაიწყო მასზე დამოკიდებული თანამდებობების გაყიდვა საკმაოდ ძვირ ფასად, თანაც ამბობდა, რასაც მე თქვენგან ვიღებ, იმითი ჩემი თანამდებობის საფასური უნდა გადაიხადოთ“¹³.

ამას ადასტურებს აგრეთვე XVII ს-ის ფრანგი მოგზაური ჟან ბატისტ ტავერნიე: „ყველა ფაშა ან სხვა თანამდებობის პირი, რომელიც სერალიდან გამოდის, ვიდრე თავისი მოვალეობის შესრულებას შეუდგებოდეს, ვალდებულია დიდ სენიორს მიართვას ძვირფასი საჩუქარი სამსახურის ადგილისდა შესაბამისად. მაგალითად, კაიროს

¹³ А. Е. Крымский, История арабской литературы, М., 1971, с. 27—29; შდრ. გ. შერეთელი, დასახ. ნაშრ., გვ. 9—10.

ფაშა, როგორც კი ეგვიპტის მმართველად დაინიშნება, ორი მილიონი ლივრის ღირებულების საჩუქრების გარეშე ვერ დატოვებს პორტას. საჩუქრები მან უნდა მიართვას როგორც სულთანს, ისე მის მთავარ ქალებს, აგრეთვე მუფთის, დიდვეზირს, კაიმაკამსა და სხვა გავლენიან პირებს, რომელთაც უნდა უმადლოდეს თავის თანამდებობას ან რომლებიც მომავალში გამოადგებიან. დიდი სენიორისადმი მირთმეული საჩუქარი ხუთასი ათასი ეკიუ უნდა ღირდეს, დანარჩენის — არანაკლები ორას-ორასი ათასი ეკიუ. ამას დავუმატოთ ხუთასი ათასი ეკიუ, რაც მას დაუჯდება თავისი ეკიპაჟის შედგენა და, ამას გარდა, ის კაიროში ვერ შევა, თუ თავის ან მეგობრების ჯიბიდან სამ მილიონ ექვსასი ათას ლივრს არ გაიღებს...“¹⁴.

განსაკუთრებით ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა მექრთამეობისათვის და მოსახლეობის ძარცვისათვის სადავრო საქმეების გამგებლობა. ვის ხელშიც იყო დავთარი, შემოსავლიც იმისი იყო. საქმე იქამდე მივიდა, რომ 1620-იან წლებში დავთრის საქმეების გამგებელთა თანამდებობებს საჯარო აუქციონით ჰყიდდნენ, ისიც ოსმალთა უწმინდეს სალოცველ ადგილას მეჰმედ II-ე ფათიჰის საკრებულო მეჩეთში, კონსტანტინოპოლში¹⁵.

ოსმალეთის სახელმწიფოს ძლიერების დაცემისა და დაპყრობითი ომების შეწყვეტის შემდეგ სულთნის მთავრობას აღარ ძალუძდა ახალ-ახალი აღწერების ჩატარება და დავთრების შედგენა. ამასთან დაკავშირებით კალდი ნალი შენიშნავს: 1540 წლის დასაწყისში ლუტფი ფაშა წერდა, რომ გადასახადების რეგისტრაცია უნდა ხდებოდეს ყოველი 30 წლის შემდეგ; იგივეს ითხოვდა ასი წლის შემდეგაც დიდი ვეზირი ქენან მუსტაფა ფაშა. ჩვენი კვლევის პროცესში გამოირკვა, რომ ეს მოთხოვნა არ სრულდებოდა არც XVI და არც XVII საუკუნეებში. XVI ს-ში იმიტომ, რომ თურქეთის ადმინისტრაციული ორგანიზაცია იყო იმდენად დინამიური, რომ საჭიროებისთანავე (საწარმოო ძალთა ზრდა ან შემცირება) ხდებოდა აღწერა და ამასთანავე არა 30 წლის შემდეგ, არამედ ხშირად ყოველი 10 წლის შემდეგ. აღნიშნული ვადა არ იყო დატული XVII ს-ში იმის გამო, რომ დაცემის გზაზე დამდგარი იმპერიის ადმინისტრაცია იმდენად იყო დასუს-

¹⁴ ე ა ნ ბ ა ტ ი ს ტ ო ა ვ ე რ ნ ი ე, დიდი სენიორის სამეფო კარის ახალი აღწერა, თბ., 1974, გვ. 120.

¹⁵ გ. შ ე რ ე თ ე ლ ი, დასახ. ნაშრ., გვ. 9; А. Е. К р ы м с к и й, დასახ. ნაშრ. გვ. 27—29.

ტებული, რომ მას არ შეეძლო ახალი აღწერის ჩატარება არა თუ 10, არამედ 30 წლის განმავლობაშიაც კი¹⁶.

XVII საუკუნის 40-იანი წლებიდან და შემდგომ ოსმალეთის იმპერიაში ფაქტიურად აღარ ტარდებოდა პროვინციების აღწერა და დავთრების შედგენა¹⁷. არსებითად წარმოებდა ძველი დავთრებიდან ხელახალი გადაწერა (კოპირება). უმთავრესად აღგენდნენ თიმარ დავთრებსა და საგადასახადო რეესტრებს. მათში ფიქსირებული იყო ხასების, ზემეთებისა და თიმარების ყოველწლიური შემოსავალი და გადასახადების ოდენობა, რომლებიც დაფუძნებული იყო ადრე, ე. ი. XVI საუკუნეში შედგენილ აღწერის დავთრებზე. ეს კარგად ჩანს უნგრეთის მაგალითზე. კალდი ნადის შედარებული აქვს უნგრეთის ტერიტორიაზე მდებარე ბუდის, სცეგალდის და სცოლნიაკის სანჯაყების XVI საუკუნის უკანასკნელი მეოთხედის დავთრების მონაცემები XVII საუკუნის სხვადასხვა დროის თიმარის რეესტრებთან, საიდანაც ჩანს, რომ ამ ხნის განმავლობაში მათ შემოსავალში არავითარი ცვლილება არ მომხდარა. ეს კი იმის დამადასტურებელი უნდა იყოს, რომ XVII საუკუნეში უნგრეთის ტერიტორიაზე ახალი საკადასტრო აღწერა აღარ ჩატარებულა¹⁸.

ასევე აღარ ჩატარებულა ახალი აღწერა XVII—XVIII საუკუნეებში ახალციხის (ჩილდირის) საფაშოში. უკანასკნელად ოსმალთა მოხელეებმა 1595 წელს აღწერეს ახალციხის საფაშო და „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ შეადგინეს. „გურჯისტანის დავთარსა“ და სხვა წყაროების ანალიზიდან ირკვევა, რომ ოსმალებმა ეს მხარე XVI საუკუნეში რამდენჯერმე აღწერეს, ხოლო შემდგომ საუკუნეებში კი ასეთი აღწერა აღარ ჩატარებიათ (ამაზე დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება მსჯელობა).

ო. ბარკანისა და ჰ. თუნჯერის მიერ გამოქვეყნებული კანუნ-ნამეების კრებულებიდან ჩანს, რომ ამ კანუნ-ნამეების (კანუნ-ნამეები, როგორც წესი, წინ ერთოდა დიდ დავთარს) უდიდესი ნაწილი XV—

¹⁶ G. K a l d y - N a g y, The Administration of Sanjaq registration in Hungary, Acta Orientalia, Budapest, 1968, t. XXXI, F. 2. გვ. 189. H. T u n c e r, Arazi kanunlari, გვ. 79.

¹⁷ კოჩიბეი გორიჯელი რჩევას აძლევდა ტახტზე ასულ სულთან იბრაჰიმ I-ს (1640-1648) გამოეცა ბრძანებულება პროვინციების აღწერის მიზნით და შეედგინათ დავთრები, რათა მას (სულთანს) სცოდნოდა რამდენი თიმარი და ზემეთი იყო ოსმალეთის სახელმწიფოში, Koci Bey risalesi, გვ. 67.

¹⁸ G. K a l d y - N a g y, The Administration of Sandjaq, გვ. 221—223.

XVI საუკუნეებშია შედგენილი¹⁹. ესეც იმაზე მიუთითებს, რომ XVII და XVIII საუკუნეებში პროვინციების აღწერა ძალზე იშვიათად ტარდებოდა.

ასეთ ვითარებაში ყურადღებას იქცევს ის ფაქტი, რომ XVIII საუკუნის მეორე მეოთხედში ოსმალეთის ხელისუფლებამ ჩაატარა ირანთან ომის შედეგად (1723—1736) დაპყრობილი ტერიტორიების აღწერა. მაგალითად, 1727 წ. ოსმალებმა ქართლი აღწერეს და თბილისის დავთარი შეადგინეს²⁰. დაახლოებით ამავე პერიოდში ოსმალებმა აღწერეს და დავთრებში გაატარეს, აგრეთვე, აზერბაიჯანის²¹, დასავლეთ სომხეთისა²² და დასავლეთ ირანის დაპყრობილი ტერიტორიები²³. ეს კიდევ ერთხელ ნათლად ადასტურებს, რომ სულთნის ხელისუფლებას ქვეყნის აღწერა აინტერესებდა, უპირველეს ყოვლისა, დაპყრობილი ქვეყნებიდან გადასახადების აკრებისათვის, რათა ამით გაეზარდა სახელმწიფო შემოსავალი.

დამახასიათებელია ის, რომ ქვეყნის აღწერა ოსმალეთში შეჩერდა მას შემდეგ, რაც ოსმალეთის სულთნებს აღარ ძალუძდათ დაპყრობითი ომების წარმოება და თავისი იმპერიის ტერიტორიის გაფართოება.

ამრიგად, XV—XVI საუკუნეებში ოსმალეთის იმპერიაში რეგულარულად ტარდებოდა ქვეყნის აღწერა და დავთრის შედგენა. ეს ღონისძიება უმთავრესად დაკავშირებული იყო დაპყრობილი ქვეყნების ინკორპორაციასთან, იქ ადგილობრივი წყობილების გაუქმებასთან, ოსმალური სოციალურ-ეკონომიური სისტემის დამყარებასთან და ამ ქვეყნებიდან, გადასახადების გაწერის გზით, სახელმწიფო შემოსავლის ზრდასთან. XVII ს-ის 40-იანი წლებიდან დაპყრობითი ომე-

¹⁹ ო. ბარკანის მიერ გამოცემულ ასზე მეტ კანუნ-ნამედან XVII—XVIII ს-ებს განეკუთვნება მხოლოდ 9 კანუნ-ნამე, აქედან ექვსი— ხმელთაშუაზღვის კუნძულებსა და მის სანაპირო ქვეყნებს შეეხება: როდოსი, კანდია (კვიპროსი), მორეა და სხვ. (O. L. Barkan, Kanunlar, c. I, გვ. 292—296, 326—332, 332—338, 338—340, 346—348, 350—353, 353—354). ასეთივე ვითარებაა კ. თუნჯერის მიერ გამოცემულ კრებულშიაც. აქაც XVII—XVIII საუკუნეებს მხოლოდ 6 კანუნ-ნამე ეხება, აქედან ხუთი— ხმელთაშუაზღვის კუნძულებსა და სანაპირო მხარეს (H. Tuncer, Arazi, kanunları), გვ. 118—120, 356—357, 382—383.

²⁰ Istanbul, Başbakanlık Arşivi, № 897,900.

²¹ B. Lewis, Registration on Iran and Adhârbâyjan in the Ottoman Defter-i Khâkânî, გვ. 2—4.

²² Папаян, А. Д. დასახ. ნაშრ., გვ. 436—464.

²³ B. Lewis, დასახ. ნაშრ., გვ. 3, 4.

ბის შენელების შემდეგ, ფაქტიურად ქვეყნის ახალი აღწერა აღარ ჩატარებულა.

2. კვაყენის აღწერისა და დავთრების შედგენის წესი

თურქული ადმინისტრაციის მიერ შემუშავებული იყო ქვეყნის აღწერისა და დავთრების შედგენის წესი. ამ მიზნით დგებოდა სპეციალური ინსტრუქციები, იმ მოხელეთათვის, რომელთაც უნდა ჩატარებინათ აღწერა. ამ მასალის ანალიზიდან ირკვევა, რომ აღწერა შეიძლებოდა ყოფილიყო საკადასტრო, ოსმალეთის იმპერიის მთელი ტერიტორიის მომცველი და ნაწილობრივი, ცალკეული პროვინციებისა, ვილაიეთისა თუ სანჯაყის. პირველ რიგში, აღიწერებოდა ოსმალთა მიერ ახლად დაპყრობილი ტერიტორია, რომელიც უშუალოდ ინკორპორირებული იყო ოსმალეთის სახელმწიფოს მიერ²⁴.

ვიდრე დაპყრობილი ქვეყნებიდან ოსმალეთის არმია უკან იქნებოდა გაწვეული, სტრატეგიული მნიშვნელობის პუნქტებსა და ციხესიმაგრეებში ათვისებდნენ მცირერიცხოვან გარნიზონებს. ამის შემდეგ დარჩენილ ციხესიმაგრეებს ხშირად სულთნის სპეციალური ბრძანებით ანგრევდნენ. ეს ღონისძიება, რომელსაც ხშირად იყენებდნენ ოსმალები, იქით იყო მიმართული, რომ, ჯერ ერთი, იქ არ ყოფილიყო საჭირო სამხედრო ძალების დბანდება და, მეორე, ადგილობრივ გამგებლებს არ ჰქონოდათ წინააღმდეგობის გაწვევის საშუალება. შემდეგ, როგორც წესი, სიფაპიებს, რომლებიც შეადგენდნენ ოსმალეთის არმიის მთავარ ძალას, ეძლეოდათ თიმარები ახალ დაპყრობილი ქვეყნების სოფლებსა და ციხე-სიმაგრეებში. ამ უკანასკნელთ ეწოდებოდათ ჰისარ-ერი (hisar-eri) ან ყალე-ერი (kale-eri). ეს ჰისარ-ერები შეადგენდნენ ციხე-სიმაგრეთა ნამდვილ სამხედრო ძალას XV საუკუნეში. როგორც ჩანს, სიფრთხილის მიზნით ეს რეგულარული სამხედრო ძალები მოყვანილი იყო იმპერიის შორეული რაიონებიდან. მაგალითად, აღწერის დავთრების მიხედვით, ანატოლიის ჰისარ-ერების უმრავლესობა რუმელიიდან (ევროპიდან) იყო, ხოლო რუმელიისა — ანატოლიიდან. მაშინაც კი, როცა არსებობდა გამაგრებული ადგილების განსაზღვრული რიცხვი, ოსმალები აუცილებლად თვლიდნენ დაეჭირავენინათ ადგილობრივი მოსახლეობა,

²⁴ Ö. L. Barkan, Türkiye imparatorluk devirlerinin büyük nüfüsü ve arazi tahrirleri... გვ. 39—44. H. Inalcik, Süret-i defter-i sancaki Arvanis, გვ. XIX, XX. H. Inalcik, Ottoman methods of conquest... გვ. 110—111.

როგორც დამხმარე ძალა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ოსმალეთის არმიის დიდი ნაწილი უმოკმედოდ უნდა დარჩენილიყო იმპერიის ასეულობით ციხე-სიმაგრეებში. ამ ადგილობრივი მოსახლეობის ერთგულება შეძენილი იყო განსაკუთრებული პრივილეგიებით, მაგალითად, განთავისუფლება გარკვეული სახის გადასახადებისაგან. თუმცა ასეთ პრივილეგიებს სამარადისოდ არ აძლევდნენ და შეიძლებოდა სულთნის სურვილის მიხედვით ჩამორთმეოდათ. მეტიც, ციხესიმაგრეებში მყოფ დამხმარე ძალებს ყოველთვის თან ახლდა ოსმალთა რეგულარული არმიის ჯარისკაცები (იანიჩრები). ზოგან, განსაკუთრებულ შემთხვევაში, მთელი ქალაქის მოსახლეობა თავისუფლდებოდა გადასახადებისაგან, რათა ამით ოსმალეთის ხელისუფალთ მათი ერთგულების გარანტია ჰქონოდათ²⁵.

სულთნის მთავრობა დაპყრობილ მიწებს ჩვეულებრივ უბოძებდა ერთ ან რამდენიმე სანჯაყ-ბეგს, ტერიტორიის სიდიდისდა შესაბამისად.

ვილაიეთის აღწერა, შენიშნავს ჰალილ ინალჯიკი, იყო ოსმალთა მმართველობის საფუძველი²⁶. ადგილზე აღირიცხებოდა ყველა რესურსი, რომლის გადასახადით დაბეგვრა შეიძლებოდა და მონაცემები შექმნიდათ სააღრიცხვო წიგნში, რომელსაც დავთარი ჰაკანი (defteri Khakani), საიმპერიო დავთარი ეწოდებოდა. ამ დავთრების საშუალებით სამხედრო პირებს ეძლეოდათ ჯამაგირი. ეს დავთრები არა მარტო განსაზღვრავდნენ ცალკეული გლეხებისაგან ასაკრები გადასახადების რაოდენობას, არამედ ისინი გამოყენებული იყო როგორც ოფიციალური საბუთი იურიდიული წესების შემოღებისას²⁷.

ამ ღონისძიების გატარება, ე. ი. დავთრის შედგენა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დაკავშირებული იყო დაპყრობილ ქვეყანაში ოსმალური მართვა-გამგებლობისა და მისი საგადასახადო სისტემის შემოღებასთან, ე. ი. ოსმალური სოციალურ-პოლიტიკური სისტემის დამყარებასთან.

აღწერის ჩასატარებლად დავთრის შესადგენად სულთნის მთავრობის მიერ ინიშნებოდა სპეციალური კომისია. ამ კომისიაში შედიოდა ემინი და ქათიბი (მწერალი). ემინი იყო სულთნის რწმუნებული. იგი აწარმოებდა აღწერას და პასუხისმგებელი იყო მის ჩატარებაზე. ამ კომისიის მოვალეობას, კომპენტენტურობას და მუშაობის მეთოდ-

²⁵ H. I n a l c i k, Ottoman methods of conquest, გვ. 108.

²⁶ იქვე, გვ. 109.

²⁷ იქვე.

დებს ვიგებთ იმ ინსტრუქციებიდან, რომლებიც შედგენილი იყო სპეციალურად ასეთი სახის კომისიისათვის. გავეცნოთ ერთ-ერთ მათგანს. ესაა 1575 წელს შედგენილი, რომლის საფუძველზე ჩატარდა აღწერა ანატოლიასა და იმპერიის აღმოსავლეთ პროვინციებში. საფიქრებელია, რომ ანალოგიური ინსტრუქციით უნდა ჩატარებულყო საქართველოს დაპყრობილი ტერიტორიის აღწერა. 1. აღწერას ატარებდა ემინი. მას ეხმარებოდა მისდამი დაქვემდებარებული მოხელე ქათობი, რომელიც აწარმოებდა აღრიცხვას და შექმნდა მონაცემები დავთარში. ყოველ მათგანს საკუთარი ხარჯების დასაფარავად უფლება ჰქონდა აეკრიბა აღსაწერი რაიონის მცხოვრებთაგან ერთი ახჩა თითოეულ კომლზე. 2. ემინი კრებდა მონაცემებს მოსახლეობის, დასამუშავებელი მიწის, ვენახების, ბაღებისა და სხვათა შესახებ. ერთი სიტყვით, კრებდა ყოველგვარ ცნობებს, რომ გადასახადის გაწერის გარეშე რაიმე არ დარჩენოდათ. ემინს უნდა ხლებოდა და მისთვის კონსულტაცია გაეწია ყოველ ცალკეულ რაიონში ადგილობრივ ყადის. 3. ყოველ ცალკეულ რაიონში დაბეგვრის დაწყებამდე ემინი შეეკითხებოდა თიმარის ყველა მფლობელს ან მათ რწმუნებულთ და თხოვდა მიეწოდებინათ მისთვის მათ ხელთ არსებული სხვადასხვა იურიდიული საბუთი, ე. ი. ფირმანები, ბარათები, ჰუჯათები და სხვა, რომლებიც ადასტურებდა მათ უფლებას თიმარზე ან ათავისუფლებდა გადასახადებისაგან. 4. შემდეგ ემინი დადიოდა სოფლიდან სოფელში, ამოწმებდა ადგილზე, ადარებდა მიმდინარე მონაცემებს წინა ჩანაწერებთან. 5. თიმარის ყველა მფლობელი ვალდებული იყო მიეწოდებინა მისთვის (ემინისათვის) ცნობები სამხედრო ვალდებულებათა მქონე პირების შესახებ. ემინს უნდა ჩაეწერა მათი სახელები და გვარები. ამ შემოწმების შედეგებს, წიგნის სახით შედგენილს, სულთანს წარუდგენდნენ, რომელიც შემოწმების შემდეგ ამტკიცებდა მას. 6. ჯიზესა (ამ სულად გადასახადს იხდიდნენ არამუსლიმები) და ავარიზის (საგანგებო გადასახადი) დავთრები ყადის კომპენტენციას შეადგენდა და შემდგომ სულთანს გადაეცემოდა. 7. ემინს აგრეთვე უნდა შეედგინა ანგარიში დასაბეგრავე რაიონის თავისებურებათა შესახებ და გაეთვალისწინებინა სხვაობები გადასახადებს შორის. ამას განიხილავდა სულთანი და მისი დამტკიცების შემდეგ ეს იწერებოდა დავთრის პირველ გვერდზე. 8. ემინს აგრეთვე მოეთხოვებოდა ჩაებარებინა ანგარიში ყველა თიმარის მფლობელისა და მისი მსახურების შესახებ²⁸. შემდეგ უნდა მომხდარიყო თიმარების გადანაწილება მათი ტი-

²⁸ თითოეული თიმარიოტი ვალდებული იყო ემინისათვის მიეწოდებინა ცნობა თი-

ტულისა და მდგომარეობის შესაბამისად, რაც უნდა გატარებულიყო ცალკე დავთარში²⁹.

ყადის ევალეზოდა ემინის მიერ ჩატარებული აღრიცხვისათვის მიეცა დავთრის სახე, ე. ი. აღწერას უნდა ჰქონოდა იურიდიული დოკუმენტის ხასიათი, ყადის რწმუნებაში მყოფ ერთეულზე³⁰.

მას შემდეგ, როცა რეგისტრირებული იყო შემოსავლის ყველა წყარო და შემოწმებული იყო ყველა საჭირო დოკუმენტი, სააღწერო კომისია იწყებდა დიდი (დეტალური) დავთრის შედგენას და რედაქტირებას. შემდგომ დგებოდა შემაჯამებელი ანუ მცირე დავთარი. ორივე დავთარი შეიცავდა მრავალ ზოგად, საერთო დიპლომატიკურ ელემენტებს. დავთარს, ჩვეულებრივ, ახლდა მოკლე შესავალი, სადაც ჩაწერილი იყო სულთნის ბრძანებულება, რომლის საფუძველზედაც ტარდებოდა აღწერა, და აგრეთვე კონკრეტული მითითებანი სააღწერო კომისიისათვის. შემდეგ კი მითითებული იყო ემინისა და ქათიბის სახელები, რომლებიც აწარმოებდნენ აღრიცხვას. ზოგჯერ დავთარში მითითებული იყო მხოლოდ ემინის სახელი, ქათიბის კი არა³¹.

ზოგჯერ გვხვდება მაგალითები იმისა, როცა არაა მოხსენიებული ემინი და ქათიბი, მაგრამ დასახელებულია სანჯაყბეგი, რომლის ხელმძღვანელობით ჩატარდა აღწერა³².

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ალბანეთის დავთრის შემდგენელმა ქათიბმა არაბულ ორთოგრაფიაში შეიტანა ალბანური და სლავური ხმოვნები. ამის საფუძველზე ჰ. ინალჯიკმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ მისი შემდგენელი ქათიბი ალბანელი უნდა ყოფილიყო. ამ დოკუმენტის შესწავლის შედეგად ჰ. ინალჯიკმა დაასკვნა, რომ ბალკანეთის ქვეყნებში თავდაპირველი აღწერის ჩამტარებელნი იყვნენ ადგილობრივი წარმოშობის პირები, ან იქ მცხოვრებნი დიდი ხნის განმავლობაში და ამ კუთხის ენის კარგი მცოდნენი. ამით შეიძლება აიხსნას ის, რომ დავთარში ფონეტიკურად სწორადაა გადმოცემული პირთა საკუთარი და გეოგრაფიული სახელები³³.

მარის რაიების (გლეხები) შესახებ და თავისი ბარათის ან სხვა საბუთის საშუალებით მოეხდინა რაიების აღწერა და მიეთითებინა თიშარის ყოველწლიური შემოსავლის ჯამი. H. Š a b a n o v i č, Krakište Isa-Bega Ishanoviča, zbirni katastarski popis iz 1455 godine, Sarajevo, 1964, გვ. XX XII.

²⁹ H. Inalcik. Ottoman methods of conquest, გვ. 110, 111.

³⁰ H. Š a b a n o v i č, დასახ. ნაშრ., გვ. XXXIV.

³¹ იქვე.

³² იქვე.

³³ H. Inalcik, Sûrets-i deftr-i sancak-i Arvanid, გვ. XVII.

დავთრის შესავალში, ჩვეულებრივ აღნიშნული იყო აღწერის დამთავრების თარიღი, შესაბამისად იმისა, როცა იგი გადაეცემოდა პორტას. ხშირად აგრეთვე მითითებული იყო აღწერის დაწყების თარიღიც.

ჩვენამდე მოღწეულ დავთრებს შორის უძველესია ოსმალეთის ევროპული ნაწილისათვის შედგენილი დავთარი: ბრანკოვიჩის ოლქის 1468 წლის აღწერა³⁴. მას დართული აქვს კანუნ-ნამე და შეიცავს დეტალურ ცნობებს გადასახადთა ოდენობისა და ღირებულებების შესახებ, რომელიც დაწესდა ახლად შემოერთებულ ვილაიეთში. აქ საუბარია ცალკეულ ადგილთა სტატუსის შესახებ, დამოკიდებულების სხვადასხვა ფორმებზე და სხვ.

ამ შესავალსა და კანუნ-ნამეს მოსდევს დავთრის აღწერის ტექსტი. ეს იყო საკადასტრო აღწერა: დაწვრილებითი და შემაჯამებელი, რომლის რედაქტირება ხდებოდა აღწერის დამთავრების შემდეგ. მასში ფიქსირებული იყო ფეოდალთა სამფლობელოების დანაწილება თიმარებად, ზემამეთებად, ხასებად. ამგვარად, აღწერილი იყო ყოველი ხასი, ზემამეთი, თიმარი. აღწერაში ჯერ ჩამოთვლილია სამეფო ხასები, შემდეგ კი ოლქისა და სანჯაყბეგის ხასები და ასე შემდეგ.

აღსანიშნავია, რომ ალბანეთის 1431/2 წლის მცირე დავთარში, აგრეთვე 1455 წლის ისა ბეგ ისპაკოვიჩის დავთარსა და 1455 წ. ბრანკოვიჩის დიდ დავთარში, საერთოდ არ არის შეტანილი სულთნის ხასები, არც ვეზირისა და ბეგლარბეგების ხასები, ხოლო 1453/5 წლის დიდ დავთარში და 1468 წ. ბრანკოვიჩის ოლქის დავთარში აღწერილია სულთნის ხასები³⁵.

დავთრებში მითითებულია აგრეთვე მიჯნები, რომ ერთი ნაპიე არ მიკუთვნოდა მეორე ვილაიეთს. პირველად აღწერილი იყო დასახელებული ვილაიეთის სუბაშის ხასი, შემდეგ კი დანარჩენი მსხვილი ფეოდალებისა, შემდეგ სიფაპიების თიმარები და უფრო წვრილი ფეოდალებისა. ამას მოსდევდა იმავე ვილაიეთის საქალაქო დასახლების თიმარების აღწერა. ბოლოს, მოცემული იყო თავისუფალი თიმარების, მეკუთხჩიების აღწერა. ხშირად თავისუფალი თიმარების აღწერა ხდებოდა დავთრის ბოლოში, რომელიმე ვილაიეთის სიფაპიების აღწერის შემდეგ. დასასრულს მოცემული იყო ოლქში შემავალი ჩიფთლიქების აღწერა³⁶.

³⁴ H. Š a b a n o v i č, Bosansko Krajište, Godišnyek Istoriyskg društva Bosne i Hercegovine, IX, 1957, გვ. 178.

³⁵ H. Š a b a n o v i č, დასახ. ნაშრ., გვ. XXXVI.

³⁶ იქვე.

ყოველი ხასის, ზემართისა და თიმარის აღწერა, რომელიც წარმოადგენდა დამოუკიდებელ ეკონომიურ ერთეულს, ხდებოდა შემდეგი თანამიმდევრობით: პირველად აღნიშნული იყო ამ ლენის მფლობელის გვარი (ტიტული, წოდება, განმასხვავებელი ნიშანი, კოჭლი, ბრმა, ცალხელა და სხვა). შემდეგ თიმარის ფლობის საფუძველი (მაგალითად, გარდაცვლილი სულთნის ბარათი, თეზქერე და სხვა). შემდეგ რას ფლობდა თიმარიოტი; სამფლობელოს ტიპი: თავისუფალი თიმარი, ჩიფთლიქი, მუშთერექი და სხვა³⁷.

იმ შემთხვევაში, როცა სიფაჰის არ გააჩნდა საბუთი, რომლის ძალით იგი ფლობდა თიმარს, მაშინ შეიძლებოდა ლენის ჩამორთმევა და მისი გამოცხადება სახელმწიფო საკუთრებად³⁸.

შემდეგ აღნიშნული იყო ადგილის სტატუსი (ქალაქი, ციხე, სოფელი, სათესველი, ეკლესია და სხვ.); საზოგადოებრივი მნიშვნელობის შეკრების ადგილები: მოედანი, ბაზარი, გასასვლელი, ციხე და სხვ. ამ მონაცემების შეტანა საკადასტრო წიგნებში იმით იყო გამართლებული, რომ ეს ადგილები წარმოადგენდა ფეოდალის შემოსავლის წყაროს³⁹.

აღწერაში ხშირად შეტანილი იყო ტბები, მდინარეები და მითითებული იყო გადასახადი მეთევზეობაზე (იხილეთ მაგალითად, „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“), მთები, საზაფხულო იალაღებით, მდინარეები, ჩანჩქერები, რომლებზედაც დადგმული იყო წისქვილები და სხვა.

დავთარში მოცემული იყო ოსმალეთის ფეოდალური საზოგადოების სტრუქტურის დეტალური მიმოხილვა, თითოეული კლასის პოლიტიკური, ეკონომიური, სოციალური და უფლებრივი მდგომარეობის აღნიშვნით.

შემდეგ დავთარში ფიქსირებული იყო ფეოდალური გადასახადების სია, რომელთაც ადგილობრივი გლეხები თავიანთ ფეოდალებს უხდიდნენ ნატურით თუ ფულით. მითითებული იყო მთელი გადასახადების ჯამი. ყოველი აღწერის ბოლოს მოცემული იყო ფეოდალის ყოველწლიური შემოსავლის ჯამი ახჩებში⁴⁰.

ადრეულ წლებში ჯამი დგებოდა ნატურალური შემოსავლის ფულადი გამოხატვით, ადგილობრივი ფასების შესაბამისად, რომელსაც

³⁷ H. Şabanoviç, დასახ. ნაშრ., გვ. XXXVI.

³⁸ იქვე.

³⁹ იქვე.

⁴⁰ იქვე, გვ. X.

ადგენდა სპეციალური კომისია. ემინი ვალდებული იყო შემოსავლის წყაროების შესაბამისად დაედგინა ტიტულატურა მოცემული ფეოდალისა და შეეტანა მისი სახელი დავთარში. ასეთი პრაქტიკა გრძელდებოდა XV საუკუნის 70-იან წლებამდე, როცა გამოვიდა მეჰმედ II-ის (1451—1481) კანუნ-ნამე. სადაც ნორმირებული იყო ეს მოვალეობანი. ეს აღნიშვნა უმთავრესად ფიქსირებული იყო მცირე დავთარში⁴¹.

დიდი დავთრის შედგენის შემდეგ სააღწერო კომისიას უნდა შეედგინა იმავე მხარის მცირე დავთარი. ეს მცირე დავთარი ადრეულ პერიოდში, სულთან სულეიმან ბრწყინვალემდე, წარმოადგენდა დიდი დავთრის შემოკლებულ რედაქციას და არაფერს შეიცავდა ისეთს, რაც არ შედიოდა დიდ დავთარში. ამის გამო მცირე დავთარში არ იყო შეტანილი ხასები და თიმარები, ასევე ვაკუფები, მულქები და თავისუფალი ბაშთინები. არ იყო ფიქსირებული აგრეთვე ოჯახის უფროსის გვარი და არც სხვა მამაკაცებისა, ვისაც ეკუთვნოდა ხასი თუ თიმარი. ადრეული პერიოდის იჯმალ დავთარში შეტანილი იყო ცალკეულ თიმარიოტთა სახელები და მათი ფეოდალური შემოსავალი⁴².

მას შემდეგ, როცა შედგებოდა დიდი და მცირე დავთრები, ისინი ეგზავნებოდა პორტას და მათ ამტკიცებდნენ სულთნის ბრძანებით და თულრის დასმით. დავთრები ორ-ორ ცალად იწერებოდა. დამტკიცების შემდეგ ერთი ცალი რჩებოდა სტამბოლში, ხოლო მეორე ეგზავნებოდა ადგილზე, იმ მხარის ადმინისტრაციულ ცენტრში, სადაც იგი იყო შედგენილი.

თუ აღწერა არ იყო ჩატარებული სწორად, დავთარი უქმდებოდა, ხოლო დამნაშავე ისჯებოდა. შემდეგ ინიშნებოდა ახალი კონისია, რათა ჩაეტარებინა რევიზია ან ხელახალი აღწერა. ამასთან დაკავშირებით საყურადღებო ცნობებს შეიცავს 1489 წლის ბოსნიის სანჯაყის აღწერის შესავალი, საიდანაც ჩანს, რომ ეს დაწერილებითი აღწერა ჩატარდა იმის გამო, რომ 1485 წლის დიდი დავთარი გაუქმებულ და მოსპობილ იქნა⁴³.

დავთრის დედანს, ორიგინალს ეწოდებოდა *asil defter-i* და ინახებოდა ცენტრალურ დევეთერხანეში. მის ასლს ეწოდებოდა *suret-i defter-i* იგი ეგზავნებოდა აღწერილი პროვინციის ბეგლარბეგს და ინახებოდა პროვინციის დავთარხანეში. ამ ასლების გამოცნობა ძალიან

⁴¹ H. Šabanovič, დასახ. ნაშრ., გვ. XI.

⁴² იქვე, გვ. XLII.

⁴³ იქვე.

ადვილია, რადგან მათ აწერია sûret-i defter-i mecmual-i ან sûret-i defter-i mufassal ე. ი. მცირე დავთრის ან დიდი დავთრის ასლი⁴⁴.

სააღწერო კომისია ადგენდა და რედაქტირებას უკეთებდა. აღწერის შედეგად წარმოდგენილ საბუთებს. ეს განსაკუთრებით აუცილებელი იყო მოცემული მხარის პირველად აღწერის დროს. ხელახალი აღწერისას ეს პროცედურა აღარ იყო საჭირო, რადგანაც სააღწერო კომისიის ხელთ იყო წინა აღწერა, რომელიც წარმოდგენდა საფუძველს ახლისათვის. მაგრამ ამ ახალ დავთარში შესაძლებელია შეტანილი ყოფილიყო ცვლილებები მიწის მფლობელებზე და ფეოდალთა შემოსავალზე, რომელთა წყაროები არ იყო აღნიშნული წინა დავთარში. ამის გამო ადრე შედგენილ დავთარს ეწოდებოდა ძველი დავთარი (defter-i atik ან defter-i köhne) ახალი დავთრისაგან განსახვავებლად. ახალ დავთარს კი, რომელსაც კომისია ადგენდა, ეწოდებოდა (defter-i cedid) ახალი დავთარი⁴⁵.

თურქულმა საკადასტრო დავთრებმა განიცადეს ცვლილება სულეიმან კანუნის გამეფების შემდეგ, 1520 წ. უმნიშვნელოვანესი ცვლილებები, რომელიც მოხდა თურქულ დიდ საკადასტრო წიგნში, მდგომარეობს იმაში, რომ ამიერიდან ფეოდალის ნატურალური შემოსავლის აღნიშვნაში შეტანილ იქნა ახალი ელემენტი. ყოველგვარი გადასახადიდან ნატურით შეტანილია დავთარში მისი ფულადი ღირებულება (ახჩეში). ყადის დამხმარე გადასცემდა ემინს ჰუჯათს (სასამართლოს გადაწყვეტილებას) თითოეული საგნის ნომინალური ღირებულების შესახებ. ემინი ამ დოკუმენტებს ინახავდა ან უგზავნიდა პორტას, რომელიც ამტკიცებდა წარმოდგენილ ფასებს და უგზავნიდა ემინს დავთარში შესატანად. ამ საკითხის მოგვარებას უნდებოდნენ დაახლოებით ორ წელიწადს. ყოველივე ამან დიდი დავთრის წიგნები მეცნიერული თვალსაზრისით ძალიან გააღარიბა, რადგანაც საკადასტრო წიგნებში აღარ იყო შეტანილი ფეოდალური შემოსავლის დანაწილება ლენებად. ზოგჯერ ახალი ტიპის დიდ დავთარში მოცემული იყო სულთნისა და სანჯაყბეგების ხასები. იმ ოლქებში, სადაც მოქმედებდა ახალი სისტემა დიდი დავთრების შედგენისა, იქმალ დავთარი შეიცავდა გარკვეულ ელემენტებს, რომელიც არ იყო წარმოდგენილი თანადროულ დიდ დავთარში. სხვანაირად რომ ვთქვათ, იქმალ დავთარი (მცირე დავთარი) შემდეგშიაც ინარჩუნებდა ძველ ფორმასა და შინაარსს. ამრიგად, სულეიმან კანუნის მეფობის დამდე-

⁴⁴ H. I n a l c i k, Sûret-i defter-i sancak-i Arvanid, s. XII.

⁴⁵ იქვე.

გიდან მოყოლებული გვხვდება ახალი ტიპი დიდი დავთრისა, რომელშიც არაა მოცემული ფეოდალების სახელები, არაა ცნობები შემოსავლის დანაწილების შესახებ ფეოდალთა შორის. გამონაკლისს შეადგენდა სულთნის ხასები და ზოგჯერ სანჯაყბეგებისაც. ე. ი. ახალი წესით შედგენილ დიდ დავთარში არ იყო შეტანილი ის ელემენტები, რომლებიც ფიქსირებული იყო იჯმალ დავთარში⁴⁶.

ახალი ტიპის დიდ დავთრებს ყველგან როდი ადგენდნენ. ჰ. შაბანოვიჩის დაკვირვებით, ახალი სისტემა დიდი დავთრების შედგენისა გამოყენებული იყო ღუნაისპირეთში, ბუდინის საფაშოში, ხოლო ბოსნიის სანჯაყებში მოქმედებდა ძველი სისტემა⁴⁷. საჭიროა აქვე შევნიშნოთ, რომ 1595 წლის „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ ახალი წესით იყო შედგენილი (ამაზე დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება საუბარი).

საყურადღებოა აგრეთვე ის, რომ სულეიმანის დროიდან გვაქვს ორი ახალი ტიპის იჯმალ (მცირე) დავთარი. პირველი ტიპი წარმოადგენდა ისეთ სრულ იჯმალ დავთარს, რომელშიც მოცემული იყო ცნობები მოსახლეობის შესახებაც: ამგვარი დავთარია 1541 წლის ბოსნიის მცირე დავთარი. გვხვდება მეორე ტიპის არასრული იჯმალ დავთარი, რომელიც სისტემატურად არ დგებოდა. ასეთია მაგალითად, 1516 წლის ბოსნიის სანჯაყის და 1521/3 წლის სმედირევსკის სანჯაყის დავთრები. შაბანოვიჩის აზრით, ამ ტიპის დავთარი შედგენილი იყო არა ადგილზე მომუშავე კომისიის მიერ, არამედ ცენტრალური დევეთერ-ხანეს მოხელეთა მიერ⁴⁸.

თურქული აღწერის დავთრების მოკლე მიმოხილვიდან ჩანს, თუ როდენ მდიდარ და მრავალმხრივ საყურადღებო მასალას შეიცავენ ისინი ოსმალეთისა და მის იმპერიაში შემავალი ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიური, პოლიტიკური, კულტურული ურთიერთობის საკითხების შესასწავლად. მათში დაცული ცნობები სანდოა, რადგან

⁴⁶ Н. Ş a b a n o v i ç, დასახ. ნაშრ., გვ. XLIII—IV. Б. Джурджиев, Древнейший сохранившийся турецкий дефтер Сремского санджака, Восточные источники по истории Юго-Восточной Европы, т. I, с. 124.

⁴⁷ Н. Ş a b a n o v i ç, დასახ. ნაშრ., გვ. XLIV.

⁴⁸ იქვე.

დავთრები შედგენილია ადგილზე მომუშავე კომისიის მიერ თითოეული მონაცემის ზუსტად შემოწმებისა და შეჯერების შედეგად.

ასეთი დავთრები განსაკუთრებით საყურადღებოა აღწერილი მხარის ეკონომიური მდგომარეობის დასახასიათებლად. ჩამოთვლილია თითოეული სოფლისა და დასახლებული პუნქტის მეურნეობის დარგები (მაგ., მემინდვრობა, მეხილეობა, მევენახეობა, მესაქონლეობა, მეფუტკრეობა, მეთევზეობა და სხვ.). აღნიშნულია გლეხების მიერ ფეოდალთა სასარგებლოდ დაწესებული გადასახადები და გამოსაღებები, რომლებსაც ისინი იხდიდნენ ნატურით მოყვანილი (მაგ., ხორბალი, ქერი, მუხუდო, სელი, ღვინო, თაფლი და სხვ.) პროდუქტებიდან. იქვე მითითებულია ამ პროდუქტების ფულადი ღირებულება ახჩებში. ამის საფუძველზე ჩვენ შეგვიძლია გავარკვიოთ იმ ეპოქაში ცალკეული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების ნომინალური ღირებულება.

დავთრები შეიცავენ მდიდარ მასალას მოსახლეობის მდგომარეობის გასათვალისწინებლად. ზოგჯერ სოფლისა თუ დასახლებული პუნქტის გვერდით მიწერილია: გაქცეულია, აყრილია, წასულია და სხვა. იქვე აღნიშნულია ამ მიტოვებული ადგილის ყოველწლიური შემოსავალი.

დავთრებში მეტად მდიდარი ცნობები მოიპოვება ფეოდალური მიწისმფლობელობის და მიწათსარგებლობის წესებისა და ფეოდალური კლასის სოციალური მდგომარეობის შესასწავლად.

აღწერის დავთარზე დართულ კანუნ-ნამეს ანალიზის შედეგად შეიძლება შევისწავლოთ იქ არსებული მიწათმფლობელობისა და მიწათსარგებლობის წესები, გადასახადები და საგადასახადო სისტემა და სხვ.

დავთარი ძვირფასი წყაროა ქალაქებისა და საქალაქო ცხოვრების გასაშუქებლად. მოიპოვება ცნობები ქალაქის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის, უბნების, მოედნების, სავაჭრო რიგებისა და სხვათა შესახებ. ქალაქებისათვის შედგენილ კანუნ-ნამებში ფიქსირებულია სახელოსნო გადასახადები, დადგენილია ქალაქში შემოტანილი და გატანილი პროდუქტებისა და სახელოსნო ნაწარმზე ბაჟები და სხვ.

დავთრები ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა მოსახლეობის სოციალური, რელიგიური, ეთნიკური შემადგენლობის გასარკვევად. მოცემულია მოსახლეობის კომპოზიციი აღწერა, რაც მდიდარ სტატისტიკურ მასალას იძლევა იმდროინდელი მოსახლეობის რაოდენობის დასადგენად.

აღწერის დავთრები უაღრესად მდიდარ მასალას შეიცავს ისტორიული გეოგრაფიისა და ტოპონიმიკის შესასწავლად. იქ დასახლებული ბევრი სოფელი თუ დასახლებული პუნქტი დღეს აღარ არსებობს. მათი სახელების აღდგენა და ისტორიული ვითარების შესწავლა კი მეტად საპირო საქმეა.

ერთი სიტყვით, აღწერის დავთრები ამოურწყავი წყაროა ქვეყნის წარსული ცხოვრების მრავალი საკითხის ასამეტყველებლად.

ქართული დავთრები

საქართველოში ქვეყნის აღწერას და დავთრების შედგენას დიდაზნის ისტორია აქვს.

1901 წელს პირველად ამ საკითხს ყურადღება მიაქცია სახელოვანმა ქართველმა მეცნიერმა ივანე ჯავახიშვილმა¹. შემდგომ წლებშიც განაგრძობდა ივ. ჯავახიშვილი ქართული დავთრების კვლევას და თავის მრავალ შრომაში საყურადღებო დებულებები წამოაყენა, დღესაც დიდი მეცნიერული ღირებულების მქონე².

ჭერჭერობით ძნელია იმის თქმა, თუ საქართველოში რა დროიდან დაიწყო ქვეყნის აღწერა და დავთრის შედგენა, რადგან უძველესი ქართული წყაროები უამთა სიავის გამო დაიღუპა.

ივ. ჯავახიშვილის დაკვირვებით, „დავთარი“ ქართლში მონღოლთა ბატონობის დროს შემოდის და თუმცა იგი წარმომავლობით შესაძლებელია არც მონღოლური და არც სპარსული არ იყოს და ტყავის ეტრატის აღმნიშვნელი ბერძნულ ტერმინ „დივთერას“-გან იყოს წარმომდგარი, მაგრამ **داو** „დაფთარ“ იმ მნიშვნელობით, რომელიც ქართლში შემოვიდა სწორედ მონღოლთა სახელმწიფოში იხმარებოდა და იქიდან უნდა იყოს შემოხიზნული“³.

ივ. ჯავახიშვილი დარწმუნებული იყო, რომ საქართველოში ხალხის აღწერის დავთრები XII საუკუნეში და ამაზე ადრეც არსებობდა⁴.

ეს მოსაზრება კიდევ უფრო გააღრმავა და განამტკიცა აკადემი-

¹ ხალხის აღწერის და შემოსავლის დავთრები საქართველოში (მოსხენება 22 თებერვალს 1901 წ. პეტერბურგის საარქეოლოგიო საზოგადოების აღმოსავლეთის განყოფილების კრებაზე). მოამბე, 1901, № 4, გან. II, გვ. 1—17.

² ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, წ. I, თბ., 1930, გვ. 1—48; მისივე, ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები წინათ და ახლა, წ. 3, ნაკვ. 2; ქართული სიგელთმცოდნეობა ანუ დიპლომატიკა, თბ., 1926, გვ. 10.

³ ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, ქართული სიგელთმცოდნეობა..., გვ. 40.

⁴ იქვე.

კოსმა ნიკო ბერძენიშვილმა: „ჩვენ მოგვეპოვება სანდო ცნობები იმის შესახებ, რომ ჭერ ისევ ადრეფეოდალურ ხანაში უწარმოებიათ ხალხისა და მისი საქონელის აღწერა; მოგვეპოვება ცნობები, რომ შემდეგ, განვითარებული ფეოდალური ურთიერთობის ხანაში, არსებობდა წესი სახელმწიფო შემოსავლის აღრიცხვისა, სახალხოდ გამოძავალი ლაშქრის აღთვალვისა. სხვა რიგად არც შეიძლება ვითარების წარმოდგენა ისეთ მოწესრიგებულ სახელმწიფოში, როგორც იყო, ვთქვათ, დავით აღმაშენებლის ან თამარის დროის საქართველო. კიდევ უფრო მეტყველი ცნობები მოგვეპოვება ჩვენ XIII საუკუნეში ხალხისა და მისი ქონების აღწერათა შესახებ. უფრო მეტი: ერთ ძველ ქართულ წყაროში დაცულია ცნობა, რომლის მიხედვით გვაქვს საბუთი ვივარაუდოთ, რომ წესი შვიდ წელიწადში ერთხელ აღწერისა შემოსულა ჩვენში არა XVII—XVIII საუკუნეებში, არამედ გაცილებით უფრო ადრე, რომ ეს წესი უკვე არსებობდა ქართული ფეოდალური ურთიერთობის დიდი აღმავლობის ხანაში“⁵.

XVII—XVIII საუკუნეების ქართული წყაროებიდან ირკვევა, რომ ამ დროს ქართლის სამეფოში პერიოდულად ტარდებოდა ქვეყნის აღწერა როგორც სამხედრო, ისე ფისკალური მიზნით. ჩანს, ქვეყნის აღწერა იმდენად დამკვიდრებული იყო, რომ ამან ასახვა პოვა აგრეთვე ვახტანგ VI-ის „დასტურლამალში“. სამეფო ხელისუფლების კანცელარიასთან არსებობდა დავთარ-ხანე, სადაც ინახებოდა სხვადასხვა სახის დავთრები.

ქართლის სადროშოების აღწერის შედეგად ოთხი დავთარი დგებოდა. ქართლის სამეფოში აღწერა ყოველ 7 წელიწადში ერთხელ უნდა ჩატარებულიყო. ხოლო აღწერა საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრები მომთაბარე მოსახლეობის, რომელიც თურქი ტომებისაგან შედგებოდა და „ელის“ სახელით იყო ცნობილი, „დასტურლამალის“ მიხედვით, უნდა ჩატარებულიყო სამ წელიწადში ერთხელ. „ელის“ მოსახლეობა რამდენადმე განსხვავებული წესით აღიწერებოდა, ვიდრე მკვიდრი მოსახლეობა.

ქართლის სადროშოების აღწერის დავთრებიდან ჩვენამდე სრული სახით მხოლოდ ერთმა — 1721 წლის მეწინავე სადროშოს (ქვემო ქართლი) აღწერის დავთარმა მოაღწია⁶. ამ დავთრის ანალიზის სა-

⁵ იხ. ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები № 1, თბ., 1967, წინასიტყვაობა ნ. ბ ე რ ძ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ა, გვ. 5.

⁶ იხ. ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, სტატისტიკური ცნობები საქართველოს შესახებ

ფუძველზე ჩვენ შეგვიძლია ვიმსჯელოთ როგორი იყო ამ სახის დავთრები.

აღწერის დავთარი დალაგებულია საბატონოების მიხედვით; ჩამოთვლილია თითოეული მეზატონის სხვადასხვა სოფელში მცხოვრები გლეხები (ყმები). ბოლოს მითითებულია ყოველი ფეოდალის ყმა-გლეხის საერთო რაოდენობა. „დავთარიში“ მოხსენებულია როგორც ფეოდალის, ისე გლეხის გვარი და სახელი, თუმცა ხშირად მარტო გვარია ხოლმე, ან მხოლოდ სახელი.

დავთარში აღნიშნულია გლეხის ქონებრივი მდგომარეობა. მაგალითად, „ბოგანო“ (უვენახო გლეხი), „მიწა 60 დღის“ და სხვ.

დავთარი გვაწვდის ცნობებს პირთა სოციალური მდგომარეობის შესახებ: თავადი, აზნაური, ხუცესი, ტერტერა და სხვ. აღნიშნულია აგრეთვე გლეხის ხელობა: მკედელი, ღურგალი, კალატოზი, ქვისმთელი და სხვ.

დავთარი ნათელ სურათს იძლევა იქ მოხსენებულ პირთა ოჯახური მდგომარეობისა: ქვრივი, ობოლი და სხვ. ჩაწერილია ნასყიდობაც.

დავთარში აყრილისა და ამოვარდნილის შესახებაცაა მოტანილი ცნობები. მაგალითად, „წინ ვენახი ამოვარდნილია“, „აყრილია ზეთი სოფელი“. ზოგჯერ გვხვდება მინიშნება იმაზე, თუ როდის მოხდა აყრა, რამდენი აიყარა: „ახლა აყრილა“, „სულ აყრილა“.

ხალხის აღწერის დროს სახელმწიფო ხელისუფლებას ორი მთავარი მიზანი ჰქონდა: ლაშქრად გასაწვევად გამოსადეგ მამაკაცთა რაოდენობისა და სახელმწიფო გადასახადებისა და სხვა გამოსავლის მოსალოდნელი ოდენობის გაგება.

იჩვენება, რომ საქართველოში ქალაქის მოსახლეობის აღწერა ქვეყნის სოფლის მოსახლეობისაგან გამოყოფილი იყო. თბილისის და სხვა ქალაქებს (გორი, თელავი) ცალ-ცალკე აღწერდნენ და დავთრებს შეადგენდნენ. ქალაქში ყოველი აღწერის დროს, როგორც „დასტურლამალიდან“ ჩანს, მეფე თვითონ ნიშნავდა „მდივან-მწიგნობრებს“. აქაც აღწერა 7 წელიწადში ერთხელ უნდა ჩატარებულიყო. სამწუხაროდ, ქალაქებისათვის შედგენილი დავთრების უდიდესი ნაწილი განადგურდა და ჩვენამდე მხოლოდ ცალკეულმა ფრაგმენტებმა მოაღწია. გადარჩენილთაგან შეიძლება დავასახელოთ ქ. გორის მცხოვრებ-

მე-XVIII საუკუნეში, თბ., 1907; ი ა ს ე ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე, ქვემო ქართლი XVIII საუკუნის პირველ მეოთხედში, ნაწ. I—II, თბ., 1935; ნაწ. III—IV, 1938 წ.

თა აღწერის დავთრის ფრაგმენტი, რომელიც, ივ. ჯავახიშვილის აზრით, XVIII ს-ის პირველ ათეულში უნდა ყოფილიყო შედგენილი⁷.

მოიპოვება აგრეთვე თბილისის ხალხის აღწერის დავთრის ორი ნაწყვეტი. ერთი, ივ. ჯავახიშვილის დაკვირვებით, შედგენილია 1774 წელს და მეორე — 1781—1782 წელს⁸.

ქალაქის დავთრების შედგენის წესი ერთგვარად განსხვავდებოდა სადროშოების დავთრებისაგან⁹.

ხალხის აღწერის დავთრები კახეთის სამეფოშიაც ყოფილა შემოღებული. ამას მოწმობს კახეთისათვის შედგენილი დავთრის ფრაგმენტები¹⁰. ივ. ჯავახიშვილის აზრით, ეს დავთარი XVII ს-ის პირველ მეოთხედში უნდა შეედგინათ¹¹.

კახეთში ხალხის აღწერის დავთრის არსებობას ადასტურებს აგრეთვე 1778 წლის ერთი მორიგების წიგნის ცნობაც. ამ საბუთში აღნიშნულია, რომ სასამართლოში გასარჩევი სისხლის სამართლის საქმეზე განჩინების დასადგენად და მიმძღავრებულთ ძველი და პირველი კახეთის დავთრები მოითხოვეს და გასინჯესო¹².

სათანადო საბუთების უქონლობის გამო ძნელია იმის თქმა, თუ როდის იყო შედგენილი კახეთის პირველი დავთარი. ამჟამად გამოურკვეველია აღწერის მსგავსი წესი დასავლეთ საქართველოშიაც იყო გავრცელებული თუ არა. ივ. ჯავახიშვილი შენიშნავს, რომ ჯერჯერობით დასავლეთ საქართველოს ხალხის აღწერის დავთრები არ აღმოჩენილა. მაგრამ საერთოდ დასავლეთ საქართველოს საბუთები შედარებით ცოტაა დაცული. დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო ყმების გამოსავალი ბეგარის XVI—XVII სს. დავთრებმა ჩვენამდის მოაღწიეს. ამიტომ თუ ისე სისტემატურად და ქრონოლოგიურად მტკიცედ განსაზღვრულ ვადებში არაა, როგორც აღმოსავლეთ საქართველოში ყოფილა, თუნდაც დიდი დროგამშვებით მაინც, ხალხის აღწერის დავთრების არსებობა დასავლეთ საქართველოშიც არის მოსალოდნელი¹³.

⁷ ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, წ. I, გვ. 37.

⁸ იქვე; თბილისისა და გორის აღწერის ნაწყვეტები, მხ. საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები, ტ. I, თბ., 1967, გვ. 140—182, 256—283.

⁹ იქვე.

¹⁰ ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები, ტ. I, გვ. 7—119.

¹¹ ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, წ. I, გვ. 37.

¹² იქვე.

¹³ იქვე, გვ. 43.

საქართველოში სადროშოების დავთრების გარდა ცნობილია აგრეთვე სხვა სახის დავთრებიც: სათავადოების¹⁴, მორიგი ჯარის¹⁵, საეკლესიო¹⁶ და სხვ.

საეკლესიო დავთრების მთავარი დანიშნულება იყო აღენუსხათ საეკლესიო მამულებისა და ქონების შემოსავალი. ასე მაგალითად, რუისის საეპისკოპოსოს დავთარში ნათქვამია: „მე დრამისათვის (ფულისათვის) აღეწერო, რომ საყდარს მოსავალი არ დაეკარგოსო“¹⁷.

საყურადღებოა, რომ ამ დავთარს დართული აქვს შესავალი, რომელშიც წერია: „ამას გარდა ამ საყდრის მამული და ყმა სულ დამიწერია, — თარხანი ვინ არის და თარხნობით რა სამსახური აქვს, და მობეგრე ვინ არის და რა ბეგარა აქვსო“¹⁸.

ამგვარად, ირკვევა, რომ საქართველოში არსებობდა სხვადასხვა სახის დავთრები, რომელთაც გარკვეული დანიშნულება ჰქონდა. ყოველივე ეს ცხადყოფს, რომ საქართველოში ქვეყნის აღწერა და დავთრის შედგენა ძველთაგანვე მტკიცედ დამკვიდრებული იყო.

ქართულ დავთრებს თურქულს თუ შევადარებთ, დაეინახავთ, რომ მათ შორის ბევრი რამ საერთოა. განსაკუთრებით ეს თავს იჩენს სადროშოების დავთრებისა და თურქული პროვინციების აღწერის დავთრების შედარებისას.

საქართველოში, ისევე როგორც ოსმალეთში, აღწერის ჩასატარებლად მეფის ბრძანებით ინიშნებოდა სპეციალური კომისია. აღწე-

¹⁴ ივ. ჯ ა ე ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები, წ. I გვ. 120—140, 183—255; ივ. ჯ ა ე ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები, წ. II, გვ. 41—82; 83—88.

¹⁵ ივ. ჯ ა ე ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები (XVIII—XIX სს.), წ. II, თბ., 1974, გვ. 169—172.

¹⁶ ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, დავთარი ქუთაისის საყდრის გამოსავალი ბეგრისა, შედგენილი 1578 წ. თფ., 1915 წ.; აფხაზეთის საკათალიკოზო გლეხების დიდი დავთარი, გამოც. ს. კ ა კ ა ბ ა ძ ი ს ა, თფ., 1914 წ.; რუისის საეპისკოპოსოს დავთარი, იხ. ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, არქეოლოგიური მოგზაურობანი, თბ., 1907 წ., წ. I; ს. კ ა კ ა ბ ა ძ ე, საცაიშვილოს გამოსავალის დავთარი, თბ., 1913 წ.; ს. კ ა კ ა ბ ა ძ ე, ხონის საყდრის დავთარი 1600 წლის ახლო დროისა, 1913 წ. და სხვ.

¹⁷ ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, არქეოლოგიური მოგზაურობანი, გვ. 128, 9.

¹⁸ იქვე, გვ. 120.

რის ჩატარებაში პასუხისმგებელი იყო სადროშოს სარდალი და მდივან-მწიგნობარი, მაგრამ დავთრის შედგენა უშუალოდ მდივან-მწიგნობარს ევალებოდა, რომელსაც დახმარებას უწევდნენ ადგილობრივი მოხელეებიც; სარდალი კი საერთო ხელმძღვანელობას უწევდა მათ. ოსმალეთში აღწერის ჩატარებისა და დავთრის შედგენისათვის პასუხისმგებელი იყო ემინი, რომელსაც დახმარებას უწევდა ქათიბი (მწერალი). საქართველოში სადროშოების აღწერა 7 წელიწადში ერთხელ უნდა ჩატარებულიყო, ოსმალეთში კი აღწერის ჩატარების ვადა არ იყო დადგენილი, მაგრამ ჩვეულებისამებრ იგი უნდა ჩატარებულიყო 30—40 წელიწადში ერთხელ, ან ახალი სულთნის ტახტზე ასვლასთან დაკავშირებით. მაგრამ არც საქართველოსა და არც ოსმალეთში აღწერის ჩატარების ვადები არ იყო დაცული.

საქართველოში, ისევე როგორც ოსმალეთში, აღწერის ჩატარების დროს მოხელეებს სპეციალური გასამრჯელო ეძლეოდათ, რომელიც აღსაწერ მოსახლეობას უნდა გამოეღო. მას საქართველოში „აღსამწერლო“ ან „ასამწერლო“ ეწოდებოდა, რაც ფიქსირებული იყო „დასტურლამალში“.

ოსმალეთში სააღწერო კომისიას უფლება ჰქონდა აღწერის განმავლობაში ხარჯების დასაფარავად ადგილობრივი მოსახლეობისაგან აეკრიბა ერთი ანჩა თითოეულ კომლზე.

საქართველოში, ისევე როგორც ოსმალეთში, აღწერის დამთავრების და დავთრის შედგენის შემდეგ დავთარს დედაქალაქში გზავნიდნენ, სადაც მას სამეფო ბეჭედს უსვამდნენ და კანცელარიაში — დეეთერ-ხანეში ინახავდნენ. ოსმალეთში აღწერის დავთრები ორ ცალად დგებოდა; ერთს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დედაქალაქში ინახავდნენ, ხოლო მეორეს კი დაამოწმებდნენ და ადგილზე აგზავნიდნენ პროვინციის მოხელეთათვის სახელმძღვანელოდ. წყაროებიდან არ ჩანს, საქართველოში რამდენ ცალად დგებოდა სადროშოების აღწერის დავთარი. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ იგი ორ ცალად უნდა ყოფილიყო შედგენილი, რადგან სადროშოების აღწერის დავთარი ქართლის სამეფოს ხელისუფალთ აინტერესებდათ გამოსაყვანი ლაშქრისა და სახელმწიფო გადასახადების საერთო რაოდენობის დასადგენად და პროვინციის (სადროშოს) მოხელეებისათვის სახელმძღვანელოდ.

ქართულ და თურქულ აღწერის დავთრებს ჰქონდათ შესავალი (წინასიტყვაობა), სადაც აღნიშნული იყო, თუ ვის უნდა ჩაეტარებინა აღწერა, რა მიზანს ისახავდა იგი და როდის ჩატარდა.

თურქულ დიდ დავთარს, როგორც წესი, დართული ჰქონდა კანუნ-ნამე (კანონთა წიგნი), რომელშიც ფიქსირებულია ოსმალური

მიწათმფლობელობის წესები და გლახთა ფეოდალური გადასახადები. საღროშოს დავთარს კი მსგავსი რამ არ ჰქონდა, ვინაიდან, როგორც ზემოთ მიუთითეთ, ეს დავთარი გამიზნული იყო მოლაშქრეთა რიცხვისა და გადასახადების საერთო ჯამის დასადგენად.

თურქულ და ქართულ აღწერით დავთრებში ფიქსირებულია სამეფო ხასები, ფეოდალთა სამფლობელოები, მათ განკარგულებაში მყოფი სოფლებისა და გლახების დასახელებით. მაგრამ ამ მონაცემებში გარკვეული განსხვავება შეიმჩნევა, რაც, ჩვენი აზრით, განპირობებულია ქართული და თურქული სოციალურ-ეკონომიური სისტემების თავისებურებებით.

ქართულ დავთარში ჯერ აღნიშნულია ფეოდალის სახელი და გვარი, შემდეგ ჩამოთვლილია ის სოფლები, იქ მცხოვრები გლახებითურთ (ყმებითურთ), რომლებიც ამ ფეოდალს ეკუთვნოდა. ბოლოში ნოცემული იყო ამ ფეოდალის გლახთა (ყმათა) ჯამი.

თურქულ დიდ დავთარში ჯერ მითითებულია ლენის სტატუტი (ხასი, ზემამეთი, თიმარი...) მისი ყოველწლიური შემოსავლის შესაბამისად. შემდეგ ფეოდალის სახელი და მამის სახელი (უფრო ხშირად სახელი) და ომის დროს გამოსაყვან მეთმართა რაოდენობა. შემდეგ ჩამოთვლილი იყო სოფლები და ამ სოფლებში მცხოვრები გლახები (კომლობრივად) და ის გადასახადები და გამოსაღებები, რომლებსაც იხდიდნენ გლახები ამ ფეოდალის სასარგებლოდ. ცალკე მითითებული იყო ყოველი სოფლის შემოსავლის ჯამი. ბოლოს აღნიშნული იყო სულ რამდენ სოფელს ფლობდა დასახელებული ფეოდალი და მისი ლენის ყოველწლიური შემოსავალი მთლიანად.

დავთარის შედგენის ამგვარი წესი ოსმალეთის სამხედრო-ლენური სისტემიდან გამომდინარეობდა. ოსმალეთში ფეოდალის (სიფაჰის) მფლობელობაში მყოფი მიწა (ლენი) სახელმწიფო საკუთრება იყო და იგი ფეოდალის პირობით მფლობელობაში იმყოფებოდა. ფეოდალი (სიფაჰი) მიწის ფლობის სანაცვლოდ ვალდებული იყო მისი ლენის ყოველწლიური შემოსავლის შესაბამისად ომის დროს შეიარაღებულ მეთმართა (ჯებელი) გარკვეული რაოდენობა გამოეყვანა.

ფეოდალთა მფლობელობაში მყოფი (სოფლებში მცხოვრები) გლახები (რაია) ამ ფეოდალებზე იყვნენ მიწერილნი. მათ უფლება არ ჰქონდათ ფეოდალისაგან წასულიყვნენ და ვალდებული იყვნენ თავიანთი ფეოდალის სასარგებლოდ გადაეხადათ დავთარში ფიქსირებული გადასახადები და გამოსაღებები. გლახებს არ ევალებოდათ ომში მონაწილეობა. მათ ეკრძალებოდათ ცხენზე ჯდომა და იარაღის ტარება. გლახებს ომის დროს დამხმარე სამუშაოებზე იყენებდნენ:

ლაშქრის მომარაგება სურსათ-სანოვავით, სამხედრო საქურვლით, ციხე-სიმაგრეების გამაგრება და სხვ. ომში მონაწილეობა ფეოდალთა კლასის პრეროგატივას შეადგენდა. ოსმალეთში გლეხი უფლებობ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ოსმალური კანონები მტკიცე ზღვარს ღებდა გლეხსა (რაია) და ფეოდალს (სიფაჰი) შორის. რაია არ შეიძლება გამხდარიყო ფეოდალი. „რაიათის შვილი არის რაიათი“ — ჩაწერილი იყო ოსმალურ კანუნ-ნამეებში. გლეხს არ ჰქონდა უფლება მიეღო თიშარი. მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სულთნის ბრძანებით, იგი შეიძლება მხედარი (ფეოდალი) გამხდარიყო და მიეღო თიშარი.

საქართველოში კი სულ სხვა ვითარება იყო. ქართველი ფეოდალის ხელთ მყოფი მიწა მის კერძო საკუთრებას შეადგენდა. ფეოდალს უშუალოდ არ ევალებოდა ომის დროს მეომრის გამოყვანა. ეს უშუალოდ მეფის ხელისუფლების კომპეტენცია იყო. ფეოდალის მამულში მცხოვრები გლეხები მისი ყმები იყვნენ. ქართულ დავთრებში გლეხების კომლობრივი აღწერისას იქვე მითითებული იყო, თუ ომის შემთხვევაში ამ კომლიდან რამდენი კაცი უნდა გაეწვიათ. ფეოდალები არ იყვნენ დაინტერესებული თავიანთი ყმების ჯარში გაწვევით და ზოგჯერ აღწერის დროს ასეთ პირებს დავთარში არ ჩააწერინებდნენ ხოლმე. ამასთან დაკავშირებით საყურადღებოა 1774 წლის „მორიგი ჯარის გარიგების წიგნი“, რომელშიც ნათქვამია: „წლებულს რომ მთელი სამეფო აღწერეთ, იმ აღწერაში, რომელსაც ჩვენის მწერლებთათვის კაცი დაუშალავს და არ დაუწერინებია (ხაზი ჩვენია — მ. ს.), თავისმა ბატონმა და მოხელემ ამ აღდგომამდის თუ არ გამოაჩინა და მასუკან სხვისაგან ვიპოვეთ, კაცი მას წაერთმევა, ან სახასოდ დაიდება და ან სხვას კაცს მიეცემაო“¹⁹.

ამრიგად, თუ ქართველი ფეოდალი თავის ყმას გადაამალავდა და არ ჩააწერინებდა დავთარში და ამის შესახებ მეფის მოხელეები შეიტყობდნენ, მაშინ მებატონეს ეს ყმა ჩამოერთმეოდა და იგი სახაზინოდ დაიწერებოდა.

ოსმალეთში კი, როგორც ზემოთ ითქვა, გლეხები არ გაყავდათ ლაშქრობაში, ხოლო თუ ფეოდალი თავს აარიდებდა ლაშქრობაში მონაწილეობას ან არ გაიყვანდა მეომრების გარკვეულ რაოდენობას ომში, მაშინ სულთანი მას ლენს ჩამოართმევდა.

როგორც ქართულ, ისე თურქულ დავთრებში მითითებულია მო-

¹⁹ ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს სიძველენი, ტ. I, გვ. 191; შდრ. ივ. ჯ ა ხ ა ი შ ვ ი ლ ი, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, წ. I, გვ. 48.

სახლეობის სოციალური მდგომარეობა: ფაშა, სანჯაყბეგი, ზაიმი, თავადი, აზნაური, მღვდელი, დეკანოსი, ხუცესი, გლეხი, ყმა, ბოგანო და სხვ. აღნიშნულია აგრეთვე მოსახლეობის ხელობა: მკედელი, დურგალი, მეწალე, ქვისმკრელი და სხვ.

ქართულ და თურქულ დავთრებში მოტანილია ცნობები აყრილი და ამოვარდნილი სოფლების შესახებ.

ქართულ და თურქულ დავთრებს შორის მსგავსება შეიმჩნევა გაფორმებაშიც. ასე მაგალითად, 1578 წ. ქუთაისის დავთრის სათაური დაწერილია წითელი მელნით. სინგურიითაა შესრულებული აგრეთვე ყოველი ასომთავრული მუხლების დასაწყისი. ტექსტი დაწერილია შავი მელნით²⁰. ასევეა „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარშიც“. იგი დაწერილია საერთოდ შავი მელნით. ხელნაწერისათვის გამოყენებულია აგრეთვე წითელი მელანიც, ჩვეულებრივ, ტექსტისაგან გასაყოფი და ხაზგასასმელი სიტყვა ან სიტყვები ნაწერია წითელი მელნით²¹. კიდევ — მაგალითად, გურჯისტანის დიდ დავთარს თავიდან ბოლომდე გაკეთებული აქვს აბრეშუმის ზონარები ან ფოჩები, რომლის დანიშნულებათა დაიცვას გვერდები ზედმეტი გადაფურცვლისაგან. „დავთარში“ სულ 20 ზონარი (ფოჩი) ყოფილა²².

მსგავსი რამ შეინიშნება აგრეთვე 1578 წ. ქუთაისის საყდრის დავთარშიც. „ყოველი სოფლის სახელს არშიაზე უზის ბაწრულის მსგავსი ნიშანი წითელისა და შავის მელნით ნახატი, რომ მნახველმა ადვილად შეამჩნიოს სად იწყება სოფლის სახელი“²³.

როგორც ვხედავთ, ქართულ და თურქულ დავთრებს შორის ბევრი რამ საერთო იყო, მაგრამ ეს სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი ერთმანეთის იდენტური იყვნენ. ქართული და თურქული დავთრები ძირითადი შინაარსით თავიანთი სახელმწიფოებრივი წყობილებისა და ქვეყნის სოციალური თავისებურებების ამსახველნი იყვნენ.

²⁰ ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, დავთარი ქუთაისის საყდრის გამოსავალი ბეგარისა, შედგენილი 1578 წ., თფ., 1915 წ., გვ. 2,3.

²¹ დავთარი, გვ. 6.

²² იქვე

²³ ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, დავთარი ქუთაისის საყდრის გამოსავალი ბეგარისა, შედგენილი 1578 წ., გვ. 2.

საქართველოსათვის უმდგენილი ოსმალური ღვატები

ქართველ ხალხს თავის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე არაერთი დამპყრობელი შემოსევია, აქ გაბატონება უცდია და ამ მიზნით ქვეყანა აღუწერია და დავთრებში გაუტარებია, მაგრამ ხალხის თავდადებული ბრძოლის შედეგად მათი ბატონობა ხანმოკლე ყოფილა.

ყველაზე ადრინდელი ცნობა, რომელიც მიგვანიშნებს უცხოელი დამპყრობლების მიერ საქართველოს აღწერას, ეკუთვნის ისტორიკოს ჯუანშერს: ბიზანტიელებმა, წერს ჯუანშერი, არაბთა შემოსევის დროს კავკასიისა და საქართველოს დატოვების წინ „დაფლნეს განძი იგი მათნი... და შეიტანნეს ყოვლისა საგანძურისა გუჯარნი და აღწერეს ნათესავი თესი და ქვეყანა“¹.

ამრიგად, ჯუანშერის ცნობით ბიზანტიელებმა საქართველო აღწერეს არაბების შემოსევების წინ, ე. ი. VII ს-ის 40—50-იან წლებში.

საქართველოს აღწერა ჩატარდა აგრეთვე მონღოლთა ბატონობის დროს². 1254 წელს მონღოლებმა საქართველო აღწერეს. აღწერილი იქნა როგორც მოსახლეობა, ისე მეურნეობის ყველა დარგი. დაუბეგრავი არაფერი დარჩენილა. ჟამთააღმწერელის ცნობით, „იწყეს აღწერად კაცთაგან პირუტყვამდე, ყანით ვენახამდე, წალკოტით ბოსტნამდე“³.

მონღოლების მიერ საქართველოს აღწერასა და დავთრის შედგენას მოჰყვა მონღოლური საგადასახადო სისტემის შემოღება. კირაკოს განძაკელის ცნობით, მონღოლები „ყველასაგან მოითხოვდნენ უმძიმეს ხარკს, რაც აღემატებოდა ადამიანის ძალას... ყველა ხელოსანს, ქალაქსა და სოფლად, ხარკი დაადგეს. ასევე მეთევზეურებს

¹ ჯ უ ა ნ შ ე რ ი, ქართლის ცხოვრება, ტ. I, გვ. 243.

² ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, ქართველი ერის ისტორია, წ. II, გვ. 50—65.

³ ჟამთააღმწერელი, ქართლის ცხოვრება, ტ. II, გვ. 235.

ზღვებსა და ტბებზე, მალარობებს, მკვდლებსა... მარილის ყველა საბადო, კობსა და სხვა კუთხეებში, წაიღეს. ვაჭრებისაგანაც მრავალი ქონება წაიღეს, დააგროვეს დიდძალი განძი ოქროსი, ვერცხლისა და პათიოსან თვალთა“⁴. ერთი სიტყვით, მონღოლთა მიერ საქართველოს აღწერისა და დავთრის შედგენის შემდეგ ქვეყნის მდგომარეობა მკვეთრად გაუარესდა.

ირანში, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, უძველესი დროიდან ადგენდნენ დავთრებს. ამ ტრადიციამ კიდევ უფრო ფართო ხასიათი მიიღო XVI—XVIII სს. პროფ. ვ. გაბაშვილი წერს: „სპარსეთში ისევე ადგენდნენ დავთრებს, როგორც ოსმალეთში ადგენდნენ (სპარსულად არის შედგენილი, მაგალითად, უზუნ ჰასანის დროინდელი დავთარი). ოღონდ თუ თურქულმა დავთრებმა დიდი რაოდენობით მოაღწიეს (გურჯისტანის, ბალქანეთის, აღმ. ევროპის დავთრები...), XVI—XVIII სს. ამგვარივე დავთრები სპარსულად ჯერჯერობით აღმოჩენილი არ არის“⁵.

სეფიანთა ირანში აღწერის შესახებ მეტად საყურადღებო ცნობები მოეპოვება სომეხ ისტორიკოსს ესაი ჰასან ჯალალიანს. მას დაწვრილებით აქვს მოთხრობილი, თუ როგორ მიმდინარეობდა აღწერა შაჰ ჰუსეინის (1694—1723) დროს, რომელიც სამ წელიწადს გაგრძელდა და 1702 წელს დამთავრდა⁶. ესაი ჰასან ჯალალიანი წერს: „თავისი ხელმწიფობის მეათე წელს ჰუსეინად წოდებულმა შაჰ-სულთანმა ბრძანა აეწერათ ხალხი და ქვეყანა სომხებისა და ყველა მოდგმისა, რომლებიც მის ხელისუფლებას ექვემდებარებოდნენ, წასულიყვნენ მისი მოხელენი, ვითარცა მისი სახლის სარწმუნო პირნი, მწერალნი და მოანგარიშენი, რათა შეუცდომლად და დაუფარავად აღეწერათ ყველა ასაკის ადამიანი ხუთმეტი წლიდან მოკიდებული ზემოთ...“⁷ ხსენებული წყარო დაწვრილებით ცნობებს გვაწოდის აღწერის ობიექტებზე: „ამის შემდეგ აღწერეს აგრეთვე სავანეები, უდაბნოები და სოფლის ეკლესიები, მათთან ერთად ეპისკოპოსებიც და მღვდელ-მონაზვნებიც ყველანი სათვალავში ჩააგდეს. ამას რომ

⁴ გრ. აკანელი, მოისართა ტომის ისტორია, სომხური ტექსტი, ქართული თარგმანით და კომენტარით გამოსცა ნ. შოშიაშვილმა, თბ., 1961, გვ. 129.

⁵ ვ. გაბაშვილი, ივანე ჯავახიშვილის სემინარები. მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, № 3, 1976, გვ. 170.

⁶ ესაი ჰასან ჯალალიანი, აღვანთა ქვეყნის მოკლე ისტორია, ტექსტი გამოსაცემად მოაზხადა, თარგმნა და კომენტარები დაურთო კარლო კეციამ, თბ., 1971, გვ. 17.

⁷ იქვე.

მორჩნენ, შეუდგნენ ვაჭრების, მგზავრების და იმათ აღრიცხვას, ვინც რაიმე მცირე ვაჭრობას მაინც მისდევდა... აღწერეს ქვეყნის სოფლების და მამულების ყველა საზღვარი, მიწები, წყალი, ბალები, მინდვრები, ხეები, ნარგავები და ყველაფერი, რაც კი საჭიროა ადამიანისათვის. სულ ერთიანად აღწერეს ყველანი, როგორც სომხები, ისე სხვა მოდგმის ხალხი და აგრეთვე მომთაბარეები. მათი საძოვრები, ცხვრის ფარები, ცხენის რემები, ნახირი და ყველა სახის პირუტყვის ჯოგები... ყველანი ერთმანეთის მიყოლებით აღწერეს და სიები წაიღეს და წარუდგინეს ხელმწიფის სამსჯავროს⁸.

აღწერის შედეგად კი, წერს სომეხი ისტორიკოსი, მოსახლეობას გადასახადები შეაწერეს: „ხოლო იქ, აღწერილ პირებზე გადასახადები დააწესეს, რომელნიც სამმაგად აღემატებოდნენ ადრინდელ ოდენობას. ეკლესიის მსახურებს, რომლებიც წინათ სრულიად თავისუფალნი იყვნენ, ათგზის უფრო მძიმე ტვირთი დააკისრეს, ვიდრე ერისკაცებს... მიჰქონდათ ფული მათი შეძლებისდა მიხედვით, ბევრიდან ბევრი და მცირედან მცირე, რადგან დიდი სოფლიდან იღებდნენ ასორმოცდაათ, ას ან ორმოცდაათ თუმანს, ხოლო ძალიან პატარადან — არანაკლებ ოცდაათი ან ოცი თუმნისა. ესევე მოექცნენ ვაჭრებს და ყველა ხელოსანს. ასე აღრიცხავდნენ ხოლმე წლიდან წლამდე მოსახლეობას“⁹.

აღწერის შედეგები მეტად მძიმე იყო მოსახლეობისათვის. ამიტომ იგი აღწერას თავს არიდებდა, იმალებოდა და გარბოდა. შაჰის ხელისუფლებამ ეს კარგად იცოდა და წინასწარ ზომებს იღებდა: „მისი (შაჰის—მ. ს.) ბრძანებით ასეთნაირად დაემუქრნენ მოსახლეობას: „თუ ვინმე იზოვის დამალულს და ლტოლვილს და ამის შესახებ ხელმწიფეს აცნობებს, ლტოლვილის თავი ხელმწიფის იქნება, ხოლო მისი დოვლათი დარჩება იმას, ვინც დაასმენს“. სწორედ ასეც მოიქცნენ, რადგანაც დიდი გულმოდგინებით ეძებდნენ და სხვადასხვა ხერხითა და დამუქრებით არკვევდნენ დამალულთა ადგილსამყოფელს. ყოველ სოფელში სოფლის მამასახლისს, მღვდლებსა და მესტუმრეს, რომელსაც გზირს უწოდებდნენ, რომელიმე სახლში ამწყვდევდნენ ერთმანეთისაგან განცალკევებით, ხოლო შემდეგ აქმევიანებდნენ სოფელში მცხოვრებთა სახელებს და იწერდნენ. დაწერილებს ერთად უყრიდნენ თავს, ერთმანეთს უღარებდნენ და თუ მეტს ან ნაკლებს აღმოაჩენდნენ მათ ნათქვამში, დამნაშავეებს ძელზე ჰკი-

⁸ 3. ქ ა ლ ლ ი ა ნ ც ი, დასახ. ნაშრ., გვ. 18, 19.

⁹ იქვე.

დებდნენ და ჯოხით სცემდნენ, რათა ჯარიმა გადაეხადათ. ამასთან ერთად დიდძალ ქრთამს იღებდნენ“¹⁰.

სომხური წყაროდან მოტანილი ვრცელი ცნობა ირანში ჩატარებული აღწერის შესახებ საყურადღებოა არა მარტო იმით, რომ იქ მოიპოვება მდიდარი მასალა ქვეყნის აღწერის შესახებ, არამედ იმ თვალსაზრისითაც, თუ რაოდენ მძიმე და აუტანელი იყო ეს აღწერა ხალხის მასებისათვის. პ. ჯალაღიანის ეს ცნობები ექვს არ უნდა იწვევდეს, რადგან იგი თანადამხედურია მის მიერ აღწერილი ამბებისა.

პროფ. ვ. გაბაშვილის ცნობით, ივანე ჯავახიშვილს ხელთ ჰქონია ისეთივე სპარსული დავთარი, როგორც თურქულად დაწერილი „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარია“, მაგრამ, სამწუხაროდ, ივ. ჯავახიშვილის სიკვდილის შემდეგ ეს დავთარი უკვალოდ დაიკარგა¹¹. საინტერესოა ვიცოდეთ, თუ როდის უნდა შეედგინათ სპარსელებს ასეთი დავთარი საქართველოსათვის. ვ. გაბაშვილის აზრით, „ასეთი დავთარი საქართველოში არ შეიძლება შეედგინათ ქართველი მეფის ირანის შაჰზე ვასალური დამოკიდებულების ან, მით უმეტეს, დამოკიდებული მდგომარეობის პირობებში. ხალხი და ქვეყანა აღიწერებოდა მხოლოდ დამოკიდებულების ისეთი პოლიტიკური ფორმის დროს, როდესაც ქვეყანას მეფის მაგიერ ირანის მოხელე განაგებდა, თუნდაც ეს მოხელე ბაგრატიონთა დინასტიიდან ყოფილიყო. XVI—XVIII სს. მანძილზე ასეთი ვითარება აღმოსავლეთ საქართველოში ორჯერ იყო: 1562—1577 წლებში (დაუთ-ხანის დროს) და 1735—1749 წლებში (ყიზილბაშობის დროს). ორჯერვე სპარსეთის მოხელეებს ხალხი და ქვეყანა უნდა აღწერათ. ასეთი აღწერის ფაქტს 1735—1749 წლებში გვიდასტურებს პაპუნა ორბელიანი, რომლის „ისტორიაში“ პირდაპირ არის ნათქვამი, თუ როგორ „დაწერეს“ ქვეყანა სპარსეთის შაჰის მუეიზებმა“¹².

ამრიგად, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ XVI—XVIII საუკუნეების მანძილზე სპარსელებმა საქართველო ორჯერ აღწერეს და დავთრები შეადგინეს.

¹⁰ პ. ჯ ა ლ ა ღ ი ა ნ ი, დასახ. ნაშრ., გვ. 19.

¹¹ ვ. გაბაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 170.

¹² იქვე.

თუ საქართველოსათვის შედგენილი სპარსული დავთრების შესახებ ჩვენ მხოლოდ წყაროებში დაცული ცნობებიდან ვიცით, დავთრები კი არ მოგვეპოვება, სულ სხვა ვითარებაა საქართველოსათვის შედგენილი თურქული დავთრების მიმართ. ჩვენამდე მოაღწია როგორც სამხრეთ საქართველოსათვის (სამცხე-საათაბაგო), ისე ქართლის სამეფოსათვის შედგენილმა ოსმალურმა დავთრებმა. განვიხილოთ როდის და რა ვითარებაში შეიქმნა ეს დავთრები.

1595 წელს ოსმალო მოხელეებმა ახალციხის საფაშო აღწერეს და „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ შეადგინეს. მაგრამ ამ „დავთარისა“ და სხვა წყაროების ანალიზიდან ირკვევა, რომ „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ არაა პირველი დავთარი, რომელიც ოსმალებმა საქართველოს ამ მხარისათვის შეადგინეს; „გურჯისტანის დიდ დავთარს“ წინ უსწრებდა „გურჯისტანის სხვა დავთრები“, უფრო ადრე შედგენილი. ამის სასარგებლოდ მეტყველებს ის, რომ 1595 წ. „გურჯისტანის დავთარში“ ხშირად გვხვდება გამოთქმა ძველი და ახალი დავთარი.

შეიძლება გამოეთქვათ ვარაუდი, რომ ოსმალებმა სამცხე-საათაბაგო სულ ცოტა ორჯერ აღწერეს: პირველად 1578 წლამდე, ხოლო მეორედ — 1578 წლის შემდეგ. სავარაუდებელია, რომ ოსმალებმა შეადგინეს „გურჯისტანის დავთარი“ 1578 წლამდე. ამას გვაფიქრებინებს 1573/4 წლის „გურჯისტანის კანუნ-ნამე“, რომელიც გამოაქვეყნა ო. ბარკანმა¹³. უთუოდ კანუნ-ნამესთან ერთად შედგა „დიდი დავთარი“, რადგან კანონთა წიგნი, როგორც წესი, წამმდგარებული ჰქონდა დიდ დავთარს და დიდი დავთრის გარეშე პროვინციის კანუნ-ნამეებს არ ადგენდნენ. ამ მოსაზრების სასარგებლოდ მეტყველებს ის ფაქტი, რომ თურქეთის პრემიერ-მინისტრის არქივში მოიპოვება 1573/4 წელს შედგენილი გურჯისტანის ლივას აღწერის დიდი დავთარი¹⁴. ო. ბარკანს სწორედ ამ დავთრიდან აქვს ამოღებული და გამოცემული 1573/4 წლის გურჯისტანის კანუნ-ნამე.

1573/4 წლის გურჯისტანის კანუნ-ნამედან ირკვევა, რომ მას წინ უსწრებდა სხვა კანუნ-ნამე. იგი წარმოადგენს მასზე უფრო ადრე

¹³ Ö. L. Barkan, Kanunlar, c. I, გვ. 196, 197, 198.

¹⁴ Istanbul Başbakanlık Arşivi, № 527, 1035. ამ დავთარს გამოსაცემად ამზადებს ცისანა აბულაძე.

შედგენილი დოკუმენტის შეესება-დამატებას. ამას გვაფიქრებინებს კანუნ-ნამეს შემდეგი ადგილები: „რადგან ზემოხსენებულ ვილაიეთში ძველი და ვთარის (ხაზი ჩვენია — მ. ს.) თანახმად არათავისუფალ თიშარებზე მიწერილი ცხვის რაოდენობა გაანგარიშებული იყო მათი ახალ და ვთარში გასატარებლად, პატიოსანი ბრძანება გამოიცა“¹⁵.

ამჟამად ზუსტად ძნელია იმის თქმა, თუ როდის შეადგინეს ოსმალებმა სამცხე-საათაბაგოს ტერიტორიაზე პირველი და ვთარი, სათანადო საბუთი ჭერჭერობით არ მოგვეპოვება, მაგრამ ჩვენი ვარაუდით, იგი უნდა ყოფილიყო შედგენილი XVI საუკუნის შუა წლებში, როდესაც ოსმალებმა დაიპყრეს სამცხე-საათაბაგოს დასავლეთი ნაწილი და იქ სანჯაყები დააარსეს.

ამრიგად, ოსმალებმა სულ ცოტა სამჯერ აღწერეს სამცხე-საათაბაგო: პირველად XVI საუკუნის შუა წლებში, მეორედ — 1573/4 წელს და მესამედ — 1595 წელს. აქედან პირველი ორი აღწერის შედეგად ოსმალებმა დაფიქრებულნი გაატარეს სამცხე-საათაბაგოს ტერიტორიის დასავლეთი ოლქები (რომლებიც მათ დაპყრობილი ჰქონდათ), 1595 წლის აღწერის შედეგად კი — სამცხის როგორც დასავლეთი, ისე აღმოსავლეთი ოლქები. ერთი სიტყვით, „დავთარში“ ფიქსირებული არის სამცხე-საათაბაგოს თითქმის მთელი ტერიტორია.

ქვეყნის აღწერა და მისი რეესტრებში გატარება გულისხმობდა არა უბრალოდ ხალხისა და ქონების ხელახალ რეგისტრაციას, არამედ წინა აღწერის შემდეგ მომხდარი ცვლილებების შეტანას. ამიტომ დაპყრობილი ქვეყნის ახალი აღწერის შედეგად კიდევ უფრო მეტად ძლიერდებოდა აქ ოსმალური წესების შემოღება, ქვეყნის „გაოსმალება“. ამას ადასტურებს 1573/4 და 1595 წლების გურჯისტანის კანუნ-ნამეების ურთიერთშედარება.

საჭიროა ვიცოდეთ, რომ „გურჯისტანის ვილაიეთი“ და „ჩილდირის ვილაიეთი (ეილაეთი)“ ერთი და იგივე ადმინისტრაციული ერთეულია. ეს საკითხი საკმაოდ დამაჯერებლად გარკვეული აქვს აკად. ს. ჯიქიას. „საერთოდ კი, — წერს ს. ჯიქია, — ჩვენი „დავთარის“ მიხედვით „გურჯისტანის ვილაიეთი“ თვით „დავთარშიც“ და მთლიანად თურქულ ისტორიოგრაფიულ ლიტერატურასა და განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ, თურქულ ოფიციალურ საბუთებშიც ცნობილია „ჩილდირის“ (ჩრდილის) ვილაიეთად“¹⁶.

¹⁵ Ö. L. Barkan, Kanunlar, c. I, გვ. 196, 197.

¹⁶ დავთარი, გვ. 47.

ისმის კითხვა, რატომ უწოდებდნენ ოსმალები ერთსა და იმავე ადმინისტრაციულ ერთეულს „გურჯისტანის ვილაიეთსა“ და „ჩილდირის ვილაიეთს“. ჩვენი აზრით, ეს შემდეგნაირად უნდა აიხსნას: სახელწოდება „გურჯისტანის ვილაიეთი“ უფრო ადრე გაჩნდა, ვიდრე „ჩილდირის ვილაიეთი“. „გურჯისტანის ვილაიეთი“ იმ დროს უნდა შემოსულიყო ხმარებაში, როდესაც ოსმალებმა პირველად სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ერთი ნაწილი დაიპყრეს, აღწერეს, კანუნ-ნამე შეუდგინეს და მას „გურჯისტანის ვილაიეთი“ (საქართველოს მხარე, ქვეყანა) უწოდეს. დროთა განმავლობაში, როდესაც ოსმალები საქართველოს ახალ-ახალ ტერიტორიას იპყრობდნენ, ტერმინი „გურჯისტანის ვილაიეთი“ კვლავ ხმარებაში რჩება, თუმცა ახალი სახელწოდებაც გაჩნდა. ასე მაგალითად, 1579 წელს როდესაც ოსმალებმა სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობილ ტერიტორიაზე ახალი საბეგლარბეგო დააარსეს, მას ჩილდირის ანუ ახალციხის საფაშო უწოდეს¹⁷.

ამიერიდან „გურჯისტანის ვილაიეთის“ პარალელურად იხმარება ახალი სახელწოდება „ჩილდირის (ახალციხის) ვილაიეთი (ეიალეთი)“.

ჩილდირის ეიალეთს ახალციხის საფაშოსაც უწოდებდნენ, რადგან მისი ადმინისტრაციული ცენტრი იყო ახალციხე.

1595 წელს, როდესაც ოსმალებმა ჩილდირის (ახალციხის) ვილაიეთი აღწერეს და დავთარი შეადგინეს, მას აღარ შეუცვალეს სახელწოდება და ჩვეულების თანახმად, ძველი სახელწოდება, ე. ი. „გურჯისტანის ვილაიეთი“ დაუტოვეს¹⁸.

მ. კირზიოღლუ უსამართლოდ ბრალს დებს ს. ჯიქიას, რომ თითქოს, მან სახელი შეუცვალა 1595 წლის დავთარს და უწოდა მას „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“; სინამდვილეში, წერს იგი, ამ დავთარს „ჩილდირის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ უნდა ერქვას¹⁹. თურქი ისტორიკოსი არ უწევს ანგარიშს იმ ფაქტს, რომ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული დედანი გარკვევით არის დასათაურებული „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“²⁰, „დავთრისათვის“ დართულ კანუნ-ნა-

¹⁷ მ. ს ვ ა ნ ი ძ ე, საქართველო-ოსმალეთის ურთიერთობის ისტორიიდან..., გვ. 125—135.

¹⁸ იქვე, გვ. 133.

¹⁹ M. F. K i r z i o ğ l u, Osmanlıların Kafkas-ellerini fethi (1451—1590), Ankara, 1976, გვ. 295.

²⁰ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, აღმო-საკლური ხელნაწერების ფონდი, Turd. B 1.

შესაც ეწოდება „გურჯისტანის კანონთა წიგნი“ და შიგ ჩაწერილია: „ვინაიდან გურჯისტანის ვილაიეთი ქვიანი ადგილია და მიწა იქ მწი-რია“²¹...

ამრიგად, ამ დოკუმენტის ნამდვილი სახელწოდებაა „გურჯისტა-ნის ვილაიეთის დიდი დავთარი“. ეს სათაური აწერია ყდაზე თავ-ფურცელს და „გურჯისტანის ვილაიეთი“ ჩაწერილია კანუნ-ნამეს ტექსტშიც.

„გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ ახალი წესის მიხედ-ვითაა შედგენილი (სულეიმან კანუნის დროიდან დიდი დავთარებს შედგენის საქმეში მოხდა ცვლილებანი. დაწვრილებით იხ. თავი II). ამიტომ იგი შეიცავს მხოლოდ დასახლებული პუნქტებისა (სოფლე-ბის) და ფეოდალური მეურნეობის შემოსავლის დეტალურ აღწერას. მასში რეგისტრირებულია გლეხებზე (რაიებზე) გაწერილი გადასახა-დები, მაგრამ არაა აღნიშნული თიმარი, ზეამეთი, ხასი და მათ მფლო-ბელთა სახელები, რომელთაც ეკუთვნოდათ დავთარში გატარებული სოფლის შემოსავალი.

1595 წლის „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარის“ საფუძ-ველზე შედგენილი მცირე დავთარი, მ. კირზიოღლუს ცნობით, ინა-ხება სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში²².

1595 წლის აღწერისა და „გურჯისტანის დავთარის“ შედგენის შემდეგ ოსმალებს სამცხე-საათაბაგო ხელახლა აღარ აღუწერიათ. ამაზე მეტყველებს შემდეგი ფაქტები:

„გურჯისტანის დავთარში“ გვხვდება ჩანაწერები შესრულებული XVII—XVIII საუკუნეებში, ხოლო ბოლო კი 1814 (=1230) წლითაა დათარიღებული²³.

ხელნაწერთა ინსტიტუტში ინახება „დიდი დავთარიდან“, ე. ი. „გურჯისტანის დავთარიდან“ ამონაწერები სოფლების კლდის, შორა-ბადის, საყუნეთისა და დვირის კომლთა რაოდენობა და ამ სოფლებზე შეწერილი გადასახადები, დათარიღებული 1817 წლით²⁴.

ყოველივე ეს იმას ადასტურებს, რომ 1595 წლის „გურჯისტანის დავთარის“ შემდეგ მომდევნო საუკუნეებში ახალციხის საფაშოში ხელახალი აღწერა აღარ მომხდარა და ეს „დავთარი“ მომდევნო საუ-კუნეებშიც ოსმალთა მოხელეებისათვის სახელმძღვანელო დოკუმენ-ტად დარჩა.

²¹ დავთარი, გვ. 1.

²² M. F. Kirzioğlu, დასახ. ნაშრ, გვ. 294, 295.

²³ დავთარი, გვ. 257, 258, 466.

²⁴ ხელნაწერთა ინსტიტუტი, Turd. № 64.

სულთნის ხელისუფლებამ ორჯერ სცადა ქართლის სამეფოს დაპყრობა და აქ თავისი ძალაუფლების დამყარება. პირველად 1578—1606 წწ. და მეორედ — 1723—1732 წწ., რასაც მოჰყვა ქვეყნის აღწერა და დავთრების შედგენა.

1578 წელს ლალა მუსტაფა ფაშას ქართლის დაპყრობის შემდეგ ოსმალებმა აქ სამეფო ხელისუფლება გააუქმეს, ქართლის (თბილისის) საბეგლარბეგო დააარსეს და მის გამგებლად (ბეგლარბეგად) ოსმალთა მოხელე დანიშნეს, ხოლო გორში კი სანჯაყი დააარსეს.

ამრიგად, ოსმალებმა ქართლში თავიანთი წესების დანერგვა დაიწყეს და ქართლის აღწერას შეუდგნენ. მაგრამ ქართველმა ხალხმა, სიმონ მეფის მეთაურობით, დამპყრობლების წინააღმდეგ სამკვიდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გააჩაღა და მტერს ქვეყნის გაოსმალებაზე ხელი ააღებინა. ჩანს, ამ დროს ოსმალებმა ვერ შესძლეს ქართლის მთლიანი აღწერა და თბილისის დავთრის შედგენა²⁵.

თურქმა ისტორიკოსმა მ. ფ. კირზიოღლუმ, რომლის აზრით, ამ პერიოდში ოსმალებმა ქართლი აღწერეს და თბილისის დავთარი შეადგინეს, ვერ მოიძია ეს დავთარი ოსმალების არქივებში²⁶. სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში აღმოჩნდა მხოლოდ ლორეს დავთარი, შედგენილი მურად III დროს 1595 წელზე უფრო ადრე²⁷.

ცნობილია, რომ დმანისსა და ლორეში უფრო მკვეთრად ჰქონდათ ოსმალებს ფეხი მოკიდებული, ვიდრე შიდა და ზემო ქართლში. საგულისხმოა ისიც, რომ ჩვენს სიძველეთსაცავებში ამ ხანის ქართლის შესახებ ოსმალური ოფიციალური დოკუმენტები არ იძებნება. ყველაფერი ეს გვაფიქრებინებს, რომ ფისკალური მიზნით ქართლის მთლიანი აღწერა ვერ მოხერხდა, რომ სიმონ მეფის არზის შედგენის დროს „სრულიად ქართლის“ დავთარი, როგორც ოფიციალური დოკუმენტი, არ არსებობდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში სულთნისადმი უზენაეს სამეფო კარზე გაგზავნილ წერილში დასახელებული იქნებოდა ოსმალური სამხედრო-ადმინისტრაციული ერთეულები: ვილაიეთი, სანჯაყი, ლივა, ნაჰიე²⁸.

²⁵ ჩვენ ადრე ვფიქრობდით, რომ ამ დროს ოსმალებმა ქართლი აღწერეს და თბილისის დავთარი შეადგინეს. იხ. მ. ს ვ ა ნ ი ძ ე, საქართველო-ოსმალეთის ურთიერთობის ისტორიიდან, გვ. 114.

²⁶ M. F. Kırzioğlu, დ.სახ. ნ.ზრ., გვ 295.

²⁷ იქვე, გვ. 392.

²⁸ ც. ა ბ უ ლ ა ძ ე, სიმონ მეფის არზა სულთან მურად III-ს, გვ. 6 (იხეველბა).

ამ პერიოდში ოსმალებმა სომხეთი და აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის ქვეყნებიც დაიპყრეს, ისინი აღწერეს და საბეგლარბეგოები დააარსეს. ამას ადასტურებენ ამ ქვეყნებისათვის შედგენილი დავთრები: 1591 (999) წლის ერევნის ვილაიეთის დიდი დავთარი, 1593 (1001) წლის განჯა-ყარაბაღის ვილაიეთის დიდი დავთარი და 1595 (1004) წლის ამავე ვილაიეთის იჯმალ დავთარი²⁹.

1606 წელს ოსმალები განდევნილ იქნენ ქართლის ციხე-ქალაქებიდან და აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის ქვეყნებიდან.

1723 წელს ოსმალეთის ლაშქარმა კვლავ დაიპყრო თბილისი და ქართლის ციხე-ქალაქები. სულთნის მთავრობა ქვეყანაში ოსმალური წესების შემოღებას შეუდგა. მართალია, ამჯერად ოსმალებმა ერთბაშად ვერ გაბედეს ქართლში სამეფო ხელისუფლების გაუქმება, მაგრამ ფაქტიურად მთელი ძალაუფლება მათ ხელთ იყო. სულთანმა იმ ქართველ ფეოდალებს, რომლებიც ოსმალთა სამსახურში ჩადგნენ, თავიანთი მამულები დაუმტკიცა ხასებად (იურთლუკი და ოჯაკლიკა), ზეამეთებად და თიმარებად.

1727 წელს ქართლის მეფე იესე გარდაიცვალა. ოსმალებმა მემკვიდრე არ დანიშნეს და ფაქტიურად ამით გააუქმეს მეფობა ქართლში. ქართლის (თბილისის) გამგებლად (ვალი) დანიშნეს ისპაკ ფაშა (ჯაყელთა, ათაბაგთა გამაჰმადიანებული შთამომავალი), რომელიც ერთდროულად ახალციხის საფაშოსაც განაგებდა.

1727 წელს ოსმალებმა ქართლი აღწერეს და დიდი დავთარი შეადგინეს³⁰. დაახლოებით ამავე ხანაში ოსმალებმა აღწერეს სომხეთისა და აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის ქვეყნებიც³¹. ეს კი იმის დამადასტურებელი იყო, რომ დამპყრობლები აქ დამკვიდრებას ლამობდნენ. მაგრამ როგორც XVI—XVII სს-ში, მათი ეს ცდაც მარცხით დამთავრდა.

²⁹ M. F. Kirzioğlu, დასახ. ნაშრ., გვ. 391, 392.

³⁰ Istanbul Başbakanlık Arşivi № 897/418.

³¹ Lewis B., Register of Iran and Adharbâyjân in Ottoman Dafter-i khâk-gâhî... p. 3, 4.

ჩილდირის ვილაეთის ჯაბა დავთარი

I. ქაბლის სათაური

სამეცნიერო ლიტერატურაში „დავთარ ჯაბასთან“ დაკავშირებით ზხედასხვა თვალსაზრისია გამოთქმული. „დავთარ ჯაბას“ შესახებ ჩვენამდე მოღწეული ყველაზე აღრინდელი ცნობა თარიღდება 1832 წლის 15 აპრილით. ესაა ამიერკავკასიის მთავარმართებლის კანცელარიიდან ახალციხის მმართველის სახელზე გაგზავნილი წერილი: «Канцелярия сия имеет честь препроводить при сем книгу называемую Джаба»¹. ამავე წლის სექტემბერში ეს „დავთარი ჯაბა“ ახალციხეში ჩაუტანიათ და იქ ახალციხის გამგებლის კანცელარიაში სათანადო წესით აღურიცხავთ და შეუხანავთ². ამის დამადასტურებელია „დავთარ ჯაბაზე“ გაკეთებული საალრიცხო ხასიათის მინაწერები. ამის გამო პროფ. ს. ჯიქია შენიშნავს: „ხელნაწერის პირველ გვერდზე, რომელიც რუსი მოხელისათვის უკანასკნელ გვერდს წარმოადგენდა, შემდეგი მინაწერია: «В сей книге (называемый по-турецки Джаба) перенумерованных и скрепленных двести сорок пять листов. Председатель Ахалцихского Правления Подполковник Огарев³. Секретарь Халютин»⁴.

თურქულად ამ დავთარს, როგორც ამას რუსი მოხელე წერს, „ჯაბა“ არ რქმევიან. ს. ჯიქიამ გაარკვია, რომ „დავთარ ჯაბას“ თავფურცელზე თურქულად ეწერა „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარ-

¹ საქართველოს სახ. ცენტრალური ისტორიული არქივი, აღ. 1, ფ. 3083, ფურც. 18.

² იქვე.

³ პოდპოლკოვნიკი ოგარიოვი ახალციხის მხარის მმართველი იყო 1831—1832 წწ.

⁴ დავთარი, გვ. 12.

რი“ და დაასაბუთა, რომ რუსი მოხელის მიერ დარქმეული „დავთარი ჯაბა“ და „გურჯისტანის დავთარი“ ერთი და იგივე დოკუმენტია⁵.

რუსი მოხელეების მიერ შერქმეული „დავთარი ჯაბა“ ანუ „გურჯისტანის დავთარი“ თავდაპირველად ახალციხის საფაშოს დავთარ-ხანეში ინახებოდა. 1828 წ., ახალციხის ოსმალთაგან განთავისუფლების შემდეგ, რუსეთის ჯარებმა ხელთ იგდეს ახალციხის ფაშების მდიდარი ბიბლიოთეკა, აღმოსავლური ხელნაწერების შემცველი. საფიქრებელია, რომ მათ შორის იყო ე. წ. „ჯაბა დავთარი“. ეს ბიბლიოთეკა რუსეთის ხელისუფლებამ ახალციხიდან პეტერბურგში გაგზავნა⁶.

ახალციხის მხარის განთავისუფლების შემდეგ რუსეთის ადმინისტრაციის წინაშე მთელი რიგი საკითხები წამოიჭრა: როგორი იყო აქ ძველად მიწათმფლობელობისა და მიწათსარგებლობის წესები, გადასახადები და საგადასახადო სისტემა, რა საფუძველზე ფლობდნენ ადგილობრივი ბეგები (ფეოდალები) მიწებს და სხვ. ამავე დროს გამოიჩევა, რომ ახალციხის მხარეში რუსეთის ადმინისტრაციის მიერ მიწების ყიდვა-გაყიდვის საქმეში დაშვებულ იქნა უხეში დარღვევები⁷.

შექმნილ ვითარებაში ადგილობრივ რუსულ მმართველობას ამ საქმეების მოსაწესრიგებლად ესაჭიროებოდა თურქული დოკუმენტი, ე. ი. „დავთარი“, რომელშიც აღნუსხული იქნებოდა ბეგების მიწები და გლეხებზე გაწერილი გადასახადები. რუსეთის მთავრობამ ასეთად მიიჩნია ე. წ. „დავთარი ჯაბა“ და, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, იგი ახალციხის სამმართველოს გაუგზავნა. შესაძლებელია, ეს იღუპა მთავრობას ადგილობრივმა ბეგებმა მიაწოდეს, რომლებიც დარწმუნებული იყვნენ იმაში, რომ მათი უფლება მიწაზე ფიქსირებული იყო თურქულ „დავთარ ჯაბაში“ და ამ დოკუმენტის საშუალებით გადაიჭრებოდა ყველა სადავო საკითხი.

⁵ დავთარი, წ. I, გვ. 72, 36—38.

⁶ 1828 წ. 20 დეკემბერს ნიკოლოზ I გენერალ პასკევიჩს წერდა: «Получив сведения, что в покоренной оружием нашем кр. Ахалцихе найдено при тамошней главной мечети любопытное собрание книг и рукописей на разных восточных языках повелеваю вам, оставляя Коран, толкования оных и вообще же из рукописей и книг, кои относятся к мухамедскому вероучению и богослужению, отобрать все прочия и в особенности замечательнейшия по историческому, литературному или иному ученому достоинству и в скорейшем по возможности времени прислать в С.-П. б. г., Акты..., т. VII, Тф., 1878 г., с. 773, 774.

⁷ დაწვრილებით იხ. შ. ლ. ო. მ. ს. ა. ძ. ე. მესხეთ-ჭავჭავეთი (XVIII ს-ის შუაწლებიდან XIX ს-ის შუაწლებამდე), თბ., 1975, გვ. 422—446.

„ჯაბა დავთარი“, ე. ი. „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ დიდი ხნის განმავლობაში ახალციხის მხარეში ერთ-ერთი მთავარი სახელმძღვანელო დოკუმენტი იყო. ამას ადასტურებს არქივებში დაცული მასალები.

რუსმა მოხელეებმა „ჯაბა დავთარის“ შედგენის თარიღად შეცდომით 1587 წელი ამოიკითხეს, რადგან მისი თავფურცელი, სადაც თარიღია დასმული, დაზიანებულია და ცუდად იკითხება. მათ არც იმისთვის მიუქცევიათ ყურადღება, რომ „დავთარისათვის“ წამძღვარებულ კანუნ-ნამეს უზის თარიღი 1595 წელი. მაშასადამე, „დავთარიც“ მისი თანადროული უნდა ყოფილიყო. ამასთანავე, მას დასმული აქვს მეჰნედ (მაჰმუდ) III-ის ბეჰედი, ხოლო მეჰმედ III მეფობდა 1595—1603 წლებში. ყოველივე ამის გამო, „დავთარი ჯაბა“ არ შეიძლება ყოფილიყო შედგენილი 1587 წელს. აკად. ს. ჩიქიაშავსის თანახმად დაასაბუთა, რომ „გურჯისტანის დავთარი“ ანუ „ჯაბა დავთარი“ ოსმალთა მოხელეებმა 1595 წელს შეადგინეს.

XIX ს-ის 60-იან წლებში მთავრობის დავალებით „ჯაბა დავთარი“, როგორც დიდი მნიშვნელობის თურქული დოკუმენტი, სახელმწიფო ადმინისტრაციული აპარატისათვის რუსულად უთარგმნიათ. ამასთან დაკავშირებით ხლებნიკოვი 1886 წ. წერდა: «Сведения эти взяты мною из русского перевода Джабы, сделанного по распоряжению правительства Г. Ахундовым. Судя по переводу (не совсем точному) это очень интересный памятник»⁸.

ა. ავალიანისა და შ. ლომსაძის გამოკვლევით, ამ დავთარის რუსული თარგმანი, რომელიც დღეისათვის დაკარგულად ითვლება, შესრულებულია გამოჩენილი აზერბაიჯანელი მოაზროვნისა და მწერლის მირზა ფათალი ახუნდოვის მიერ, რომელიც მაშინ მეფისნაცვლის კანცელარიაში მუშაობდა აღმოსავლური ენების თარგმნადად.

პროფ. გ. ტივაძემ რუსეთის მეფის მოხელის ვალიამოვსკის მიერ 1839 წელს შედგენილ მოხსენებით ბარათზე დაყრდნობით გამოთქვა მოსაზრება, რომ „1. გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარს წინ უძღოდა დავთარი ჯაბა, შედგენილი 1587 წელს და 2. სამცხე-საათაბაგოს ოსმალური წესწყობილებისათვის, ყოველ შემთხვევაში — ოსმალური ეკონომიური პოლიტიკისათვის დაქვემდებარების თარიღად

⁸ Юридическое обозрение, Тф., 1886, № 291, с. 187.

⁹ ა. ავალიანი, ფ. ახუნდოვის ერთი ღვაწლის გამო, „მნათობი“, 1962 წ. № 10, გვ. 121; შ. ლომსაძე, ახალციხის მხარის ისტორიიდან, „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური განვითარების ისტორიიდან XIX ს.-ში“, თბ., 1973, გვ. 67.

ალიარებულ უნდა იქნას 1587 წელი¹⁰. გ. ტივაძის ეს მოსაზრება საეკვოდ მიგვაჩნია. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, „ჯაბა დავთარი“ და „გურჯისტანის დავთარი“ ერთი და იგივე დოკუმენტია და იგი შედგენილია არა 1587, არამედ 1595 წელს.

შ. ლომსაძემ ლენინგრადის არქივში მიაკვლია „დავთარ ჯაბადან“ რუსულად თარგმნილ ორი ფურცლისაგან შემდგარ ფრაგმენტს. იგი ეხება ახალციხის ლივას ჩილდირის რაიონში მდებარე სოფ. საქელეს. შ. ლომსაძემ ეს ნაწყვეტი შეადარა „გურჯისტანის დავთარის“ სათანადო ადგილს და მისი ანალიზის შედეგად მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ „დავთარ ჯაბას“ სახით ჩვენ საქმე გვაქვს დიდი დავთარისაგან დამოუკიდებლად არსებულ სხვა დავთართან, რომლისგანაც უნდა მომდინარეობდეს თვით გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარიც¹¹.

ამასთან, შ. ლომსაძე „ჯაბა დავთარსა“ და „გურჯისტანის დავთარსა“ შორის ხედავს კომპოზიციურ განსხვავებას და ამის დასასაბუთებლად მას მოაქვს შემდეგი ნაწყვეტი „ჯაბადან“: Она (ჯაბა) писана в 1587 г. и утверждена именем Султана Махмуда. В ней изложены некоторые узаконения и помещены два регистра: в 1-м показаны только названия имений и сумма ахчей, во 2-ом объяснена с каких именно предметов ахчи взыскивать должно¹².

ჩვენი აზრით, მოტანილი ციტატიდან ნათლად ჩანს, რომ „დავთარი ჯაბა“ და „გურჯისტანის დავთარი“ ერთი და იგივე დოკუმენტია და რომ მათ შორის არავითარი კომპოზიციური განსხვავება არ არსებობს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რუსმა მოხელეებმა „ჯაბა დავთარი“, ე. ი. „გურჯისტანის დავთარი“ შეცდომით 1587 წლით დაათარიღეს. სინამდვილეში იგი შედგენილია 1595 წელს. „ჯაბა“ 1587 წელს ვერ იქნებოდა დაწერილი თუნდაც იმიტომ, რომ სულთანმა მაჰმუდ III შეფობდა 1595 — 1603 წლებში, რომლის თულრა აქვს დასმული დავთარს.

„დავთარი ჯაბა“ რომ „გურჯისტანის დავთარია“, ამას აგრეთვე ისიც ადასტურებს, რომ მასში «изложены некоторые узаконения». ეს «узаконения» კი სხვა არაფერია, ჩვენი აზრით, თუ არა «გურჯის-

¹⁰ გ. ტ ი ვ ა ძ ე, ოსმალეთის დერვიშობა და გლეხთა აჯანყებანი, თბ., 1946, გვ. 151.

¹¹ შ. ლ ო მ ს ა ძ ე, ახალციხის მხარის ისტორიიდან, „საქართველოს სოციალ-ეკონომიური განვითარების ისტორიიდან,“ (XIX ს.), თბ., 1973, გვ. 71.

¹² იქვე.

ტანის დავთარისადმი“ წამძღვარებული „კანუნ-ნამე“¹³, ხოლო მცირე დავთარს კი კანუნ-ნამეს არ ურთავდნენ. შ. ლომსაძე ფიქრობს, რომ ე. წ. „დავთარი ჯაბა“ — მცირე ან იჭმალ დავთარია. ამ ორ დავთარს შორის განსხვავებას შ. ლომსაძე იმაში ხედავს, რომ „დავთარ ჯაბას“ არ გააჩნია დიდი დავთრის პირველი რეგისტრის მეორე პუნქტი: დაბეგრილი მოსახლეობის აღწერა კომპლების მიხედვით, ანუ ვინაა დაბეგრილი¹⁴.

„ჯაბას“ მთარგმნელმა შეგნებულად არ თარგმნა მოსახლეობის კომპობრივი აღწერა, რადგან რუს მოხელეებს ეს დავთარი აინტერესებდათ არა მეცნიერული, არამედ პრაქტიკული თვალსაზრისით, მათთვის არავითარ ინტერესს არ წარმოადგენდა გაეგოთ, 1595 წელს ვინ იყო დაბეგრილი — პეტრე თუ პავლე. მათთვის მთავარი იყო სკოდნოდათ, თუ რამდენი იყო ამა თუ იმ სოფლის შემოსავლის ჯამი, რა გადასახადებით იყო დაბეგრილი ესა თუ ის სოფელი და ამ მონაცემების საფუძველზე გაეკეთებინათ გარკვეული პრაქტიკული დასკვნები. ცნობილია, მაგალითად, რომ ოსმალური საგადასახადო სისტემა არსებითად შეუცვლელი დარჩა დიდი ხნის განმავლობაში ახალციხის მხარის განთავისუფლების შემდეგაც; აქედან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, რუსმა მოხელეებმა შეგნებულად არ თარგმნეს „დავთარის“ პირველი რეგისტრის მეორე პუნქტი — დაბეგრილი მოსახლეობის კომპობრივი აღწერილობა.

შ. ლომსაძის მიერ „დავთარ ჯაბადან“ მოტანილი ნაწყვეტი იმის დამადასტურებელია, რომ იგი „გურჯისტანის დავთრიდანაა“ თარგმნილი და თუ მათ შორის რაიმე განსხვავება შეიმჩნევა, ეს მხოლოდ მთარგმნელის თუ გადამწერის დაუდევრობით აიხსნება. „ჯაბადან“ მოტანილი ფრაგმენტი მცირე ანუ იჭმალ დავთარი რომ ყოფილიყო, როგორც ამას შ. ლომსაძე ვარაუდობს, მაშინ იქ აუცილებლად უნდა ყოფილიყო მითითებული ვინ ფლობდა (ფეოდალის სახელი) ამ სოფელს, რამდენი იყო მისი ყოველწლიური შემოსავალი და სხვ.

დავთარ „ჯაბას“ შესახებ ცნობებს გვაწვდის რუსი მკვლევარი ვ. ხლებნიკოვი. იგი წერს: „გადასახადების სამართლიანად განაწილებისა და კონტროლის მიზნით ტარდებოდა ყველა სოფლის აღწერა, რომელშიც აღნიშნული იყო მათი ქონება, სახნავები, მოსახლეობის ბალები, საქონელი და ახჩების ის რაოდენობა, რომელიც ყველას უნდა გადაეხადა ხაზინისათვის.

¹³ შ. ლ. ლ. მ. ს. ა. ძ. ე., ახალციხის მხარის ისტორიიდან. გვ. 71.

¹⁴ იქვე ე.

ზემო ქართლის მხარისათვის ჯერ კიდევ 1578 წელს თურქების მიერ მისი დაპყრობისას, შეადგინეს ამგვარი აღწერა განსაკუთრებულ წიგნად, რომელსაც „ჯაბას“ უწოდებდნენ. მასში ყოველი სოფელი დაბეგრულია გარკვეული ოდენობის ახჩებით, რომელიც ყოველწლიურად უნდა შეეტანათ ხაზინაში. ასე მაგალითად, ქალაქი ახალციხე იხდიდა 12 ათასს, სოფელი ხურო 6 ათასს და ა. შ.¹⁵.

ამ ცნობაზე დაყრდნობით ა. ავალიანმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ შესავალში აღნიშნული „ძველი დავთარი“ არის „ჯაბა“, რომელიც უნდა წარმოადგენდეს ოსმალური საქართველოს პირველ დავთარს და „ჯაბას“ შედგენის თარიღად 1578 წელი უნდა მივიჩნიოთ¹⁶.

ჩვენ ვერ გავიზიარებთ ა. ავალიანის ამ შეხედულებას. დავთარი „ჯაბა“ არ არის ოსმალური საქართველოს პირველი დავთარი. ოსმალებმა პირველი დავთარი საქართველოში დაპყრობილი ადგილებისათვის გაცილებით ადრე შეადგინეს. ვ. ხლებნიკოვის მიერ ნახსენები დავთარი „ჯაბა“ სხვა არაფერია, თუ არა „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ და მათ შორის არსებული სხვაობანი, ჩვენი აზრით, მთარგმნელის, გადამწერის თუ კორექტურის ბრალია. ასე მაგალითად, ვ. ხლებნიკოვის წერილში დავთარ „ჯაბას“ შედგენის თარიღად 1578 წელია მითითებული. ფიქრობთ, აქ კორექტურული შეცდომაა. შდრ. 1578 წ. და 1587 წ. 78-ის ნაცვლად უნდა იყოს 87 — შეიღისა და რვის გადანაცვლება მოხდა.

შეუძლებელია, რომ 1578 წელს ოსმალებს სამცხე-საათაბაგო აღეწერათ, რადგან ამ წელს ოსმალო სარდალმა ლალა მუსტაფა ფაშამ ამიერკავკასიის ქვეყნებში ილაშქრა და ამ ქვეყნების დიდი ნაწილი და მათ შორის სამცხე-საათაბაგო დაიპყრო. მხოლოდ ახალციხის საფაშოს დაარსების შემდეგ (ე. ი. 1579 წელს) უნდა მომხდარიყო დაპყრობილი ქვეყნის აღწერა და მისი რეესტრებში გატარება.

ამრიგად, ქართულ ისტორიოგრაფიაში ცნობილი „დავთარი ჯაბა“ არის იგივე „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“. ამ დოკუმენტს „ჯაბა“ უწოდეს რუსმა მოხელეებმა ამიერკავკასიის მთავარმართებლის კანცელარიაში რალაც გაუგებრობის შედეგად და შემდგომ გავრცელდა ეს სახელწოდება. სინამდვილეში არსებობდა ხსენებული

¹⁵ В. Х л е б н и к о в, О тапном праве мусульманских провинций Закавказского края. жур. «Юридическое обозрение», № 291, 1886, с. 187.

¹⁶ ა. ა ვ ა ლ ი ა ნ ი, მიწისმფლობელობის ფორმები აჭარაში, თბ., 1960, გვ. 12—15.

დავთრისაგან განსხვავებული „დავთარი ჯაბა“, რომელიც დღემდე უცნობი იყო. იგი აღმოჩნდა სოფიაში კირილესა და მეთოდეს სახ. ბიბლიოთეკაში, რომელიც წინამდებარე შრომით ჩვენს მიერ პირველად შემოდის სამეცნიერო მიმოქცევაში.

2. ქაჯლის შედგენილობა

„ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარი“ აკინძულია ყარსისა და ტრაპიზონის ვილაიეთების ასეთსავე დავთრებთან ერთად. სამივე რეესტრი შეადგენს 243 გვერდს. 1-დან 25-მდე ტრაპიზონის ვილაიეთის დავთარია, 25-დან 153-მდე კი ყარსისა. ჩილდირის დავთარი იწყება 155-ე გვერდიდან და გრძელდება ბოლომდე. როგორც ყველა დავთარში, ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარშიც მასალა განლაგებულია ვერტიკალურად. ამიტომ დავთარი გრძელი და ვიწრო ფორმისაა, შეიცავს 178 გვერდს. სტრიქონთა რაოდენობა ერთნაირია, საშუალოდ 25. პაგინირებულია კუსტოსებით. ხელია სიმაკათი, მელანი — შავი.

სათაური — **ساجد اسياك** sic! **جبا** წერია თავისუფალ რექტოზე, რომელიც უშუალოდ მოსდევს ყარსის დავთრის ტექსტს. სათაური გვიანდელი მინაწერია. იგი შესრულებულია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელითა და მელნით. გარკვეული მოსაზრებით დავთარს გამოცემაშიც მინაწერისეული დასათაურება შერჩა. საკუთრივ ტექსტიც რამდენიმე პირის გადაწერილი უნდა იყოს. ამას გვაფიქრებინებს ერთი და იგივე ტოპონიმის, თარიღებისა და სიტყვა **مزر**-ის იშვიათად, მაგრამ მაინც, სხვადასხვაგვარი დაწერილობა. აქვე დავსძენთ, დავთრის არქეოგრაფიული აღწერილობა ზუსტი ვერ იქნება — ჩვენ ხელთა გვაქვს დოკუმენტის მხოლოდ ფოტოპირი, ისიც არაპროფესიონალის მიერ გადაღებული.

„ჯაბა დავთარში“ ფიქსირებულია ჩილდირის (ახალციხის) ეიალეთის ფეოდალური საკარგავები — ხასები, ზეამეთები, თიმარები — მათი ყოველწლიური შემოსავლის ჩვენებით. მთელი მასალა დალაგებულია არა გეოგრაფიული პუნქტების მიხედვით, არამედ ქრონოლოგიურად 1106 (=1694) წლიდან 1143 (=1732) წლის ჩათვლით. ამიტომ მონაცემები ერთი ლივისა და ნაჰიფეს შესახებ გაბნეულია მთელს დავთარში.

კომპოზიციურად დავთარი მარტივია. მოცემულია ლივისა და ნაჰიფეს სახელი, განსაზღვრულია ლენის სახეობა — ხასი, ზეამეთი, თიმარი — ეს უკანასკნელი შემოსავლის ოდენობით დგინდება. ფიქსი-

რებულია მფლობელის სახელი, იშვიათად მამის სახელიც. დასახელებულია სოფელი და შემოსავლის ჯამი. იქვე, გვერდით აღნიშნულია ლენის გაცემის თარიღი, თუმცაღა ამის აუცილებლობა არც იყო, რადგანაც ქვეთავეების მაგივრობას ეწევა თარიღები, რომლებიც საკმაოდ მოზრდილი რიცხვნიშნებით არის გამოხატული.

„დავთარში“ გვხვდება ისეთი თიშარებიც, რომლებიც რამდენიმე პირის ერთობლივ მფლობელობაში იმყოფება. ასეთ შემთხვევაში ჩამოთვლილია თიშარიოტთა სახელები და ბოლოს აღნიშნულია, რომ თიშარი მათ ეძლევათ ერთობლივ მფლობელობაში **بروجه اشتراك**:

ზოგიერთ სტატიას მიწერილი აქვს ასო მიმი (მ). ჯერჯერობით ვერ დაგვიდგენია, მიმი აღნიშნავს სიტყვას **ملا** 'ლულამი', **مجر** 'უცოლო', **محلو** 'დაცილილი', 'უპატრონოდ მიტოვებული', 'თავისუფალი', 'ჩვენ უფრო ეს უკანასკნელი გვეგონია) თუ **موجود** 'ლაშქრობებში მონაწილეობის მიმღები'¹⁷.

„დავთარში“ ფიქსირებულია 1105—1143(=1694—1732) წლები მონაცემები 38 წლის სიგრძეზე. არ არის წარმოდგენილი 1110 და 1112 წლების მონაცემები. ამ წლების ქვეშ დიაგონალურ ხაზზე დიდი ასობით წერია სიტყვა **ياض** 'თეთრი'.

საფინანსო დოკუმენტებში, გვერდის თავისუფალი ნაწილი რომ დაეზღვიათ არაკომპეტენტურ პირთა ხელყოფისაგან, როგორც წესი, იწერებოდა სიტყვა **ياض**¹⁸ (ე. ი. **ياض** სიტყვა ასრულებდა იმ ფუნქციას, რასაც თანამედროვე საფინანსო დოკუმენტებში—ნიშანი Z).

„დავთარში“ რამდენსამე აღგილას არის 1144 წლით (1732/33 წწ.) დათარიღებული მინაწერი, შესრულებული ერთი ხელით — **yeni divani**-თ, რომლებიც შეიცავენ ცნობებს შესაბამისს საკარგავზე ბარათების განახლებისა, თუ სხვა პირზე გადაცემის შესახებ.

ტერიტორიულად „ჩილდირის ვილაეთის ჯაბა დავთარი“ მოიცავს არტანუჯის, ახალციხის, ახალქალაქის, აჭარის, დიდი არტანის, მამირვანის, ოლთისის, ლივანას, ფანაკის, ფოცხოვის, ფერთეპერეჰის, ჩილდირის, შავშეთისა და ხერთვისის რაიონებს.

¹⁷ შტრ. В. П. М у т а ф ч и е в а, Проверочные списки (Йоклама дефтер-лери) 1014—1016 гг. х. как источник по общественно-экономической истории Османской империи XVII в.: Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы, Москва, 1969, гл. 212—218.

¹⁸ L. F e k e t e, Die Siyaqat-Schrift, I Bd., Budapest, 1955, гл. 110.

იქვე შეცდომით ფიქსირებულია სომხეთისა და ალაშკერტის ხანები, აგრეთვე გორის სანჯაყში მდებარე 2 თიბარი და 4 ზეამეთის, სამფლობელოები, რომლებიც ადმინისტრაციულად ახალციხის საფაშოს არასოდეს დაქვემდებარებიან. უფრო რთულად დგას საკითხი მცირე არტაანის მიმართ. ოსმალური წყაროების დიდი ნაწილის თანახმად, მცირე არტაანი — ისტორიული კოლა, ოსმალთა მიერ დაპყრობის შემდეგ (1551 წ.) ადმინისტრაციულად ყარსის ვილაეთს დაუქვემდებარდა. ქათიბ ჩელების (ხაჯი ხალიფა) „ჯიჰან-ნუმაში“ კი მცირე არტაანი შესულია როგორც ყარსის, ასევე ჩილდირის ვილაეთში, შდრ. А. А. Папаян, Джиха-нума» и «Фезлеке» Кятиба Челеби как источник по истории Армении XVII в. Ереван. 1973 წ. გვ. 75 და 77. მსგავსადვეა Ф 261,17 ძეგლშიც. „ჩილდირის ვილაეთის ჯაბა დავთარში“ რეგისტრირებულია მცირე არტაანში მდებარე 42 დირლიქი. აქვე აკინძულ ყარსის ვილაეთის დავთარშიც შესულია მცირე არტაანის ლივის, ნომინალურად გაცილებით მეტი, სოფლები. შეიძლება დაგვეშვა, რომ მცირე არტაანის ტერიტორიის გარკვეული ნაწილი ექვემდებარებოდა ყარსის ვილაეთს, ნაწილი კი ჩილდირისას. მაგრამ ჩილდირისა და ყარსის დავთრებში რეგისტრირებულია მცირე არტაანის ერთი და იგივე ნაპიჯები — ხოჯევანი, ჩრდილი, მზვარე — ხშირად ერთი და იგივე სოფლებით, უფრო მეტიც, რამდენიმე ერთი და იგივე ლენი (ერთია თიბარიოტი, თიბარის ვაცემის წელი) არის შეტანილი, როგორც ჩილდირის, ისე ყარსის დავთარში. რომ ქათიბ ჩელების ცნობა არა, ყველაფერი ეს კანცელარიის მოხელის შეცდომად უნდა ჩაგვეთვალა.

ჩვენი „ჯაბა დავთარის“ ტექსტის შემცველი დოკუმენტი Ф 261,17 აღწერილია ბულგარელი სპეციალისტების მიერ შედგენილ კატალოგში¹⁹. აღწერილობა პირველადია და ხშირად წყაროს შედგენილობა ნაჩვენები არაა. აქაც (№ 358) ნახსენებია მხოლოდ ტრაპიზონის ეპალეთის დავთარი, რიგით პირველი რეესტრი — ყარსისა და ჩილდირის ეპალეთის დავთრებზე კი არაფერია ნათქვამი, თუმცა აღწერილობა მთელს დოკუმენტს გულისხმობს (ფურცელთა რაოდენობა). დავთარი მიჩნეულია ტრაპიზონის ეპალეთში მდებარე თიბარებისა და ზეამეთების მფლობელთა თეზქერეების რეესტრის ფრაგმენტებად²⁰. ამასთანავე, ამავე კატალოგში, ზუსტად ასეთივე დავთარი ფაშას (ბულგარეთის ტერიტორიაზე) სანჯაყისა — ОАК 128/1

¹⁹ Опис на Тимарски регистри, София, 1970.

²⁰ იქვე, გვ. 64.

იოკლამა დავთრად არის ჩაწერილი²¹. მაგრამ იოკლამა დავთარი, როგორც ზემოთ იყო ნაჩვენები, საკონტროლო, შემმოწმებელი დავთარია. იგი შეიძლება დგებოდეს ერთი და ორი წლის მანძილზე²² და არა 38 წლის განმავლობაში. ასე რომ კატალოგში წყაროს რაობა მტკიცედ განსაზღვრული არ არის.

მავან პირს ჩილდირის დავთარი „ჯაბად“ დაუსათაურებია. რამდენადაც ჩვენთვის არის ცნობილი, არცერთი დღემდე გამოცემული დავთარი ოფიციალურად არ იწოდება „ჯაბად“. მხოლოდ, როგორც ზემოთ მიუთითეთ, „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ ბოლო გვერდზე არის მინაწერი რუსი მოხელისა „ჯაბა“. ამავ დროს არც საკუთრივ დავთარში, არც კანუნ-ნამეში ტერმინი ჯაბა არ გვხვდება დავთრის მნიშვნელობით. ს. ჩიქიამ დაადგინა, რომ რუსი მოხელის მიერ დარქმეული „დავთარი ჯაბა“ და „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ ერთი და იგივე დოკუმენტია²³.

სიტყვა *ჯა* არაბული წარმომავლობისაა — ‘გადასახადი’, ‘გადასახადის შეგროვება’; ოსმალურსა და სპარსულში მეტწილად იხმარება ფორმა *جابا* ‘შემოსავალი’, ‘გადასახადი’ და *جای* ‘გადასახადის ამკრები’. მინაწერისეულის *جا* დაწერილობა მცდარი ჩანს.

1872 წელს ლ. ზაგურსკიმ იმოგზაურა ახალციხის მხარეში და 1873 წელს ამ მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი გამოაქვეყნა, სადაც წერდა: *Джаба* книга, представляющая описание имений с обозначением против каждого сколько оно включает в себе ахчей²⁴. ცოტა უფრო გვიან ს. ზელინსკი თავის ლექსიკონში ჯაბას ასე განმარტავდა «Джаба — книга, в которой турецкое правительство записывало казенную часть доходов каждой деревни²⁵».

მართლაც, ჩვენს დავთარში ფიქსირებულია სოფლების შემოსავალი, რომელიც გარკვეული სამხედრო სამსახურის სანუქფოდ ეძლეოდა თიმარიოტებს. „ჯაბა დავთარი“, ფეოდალთა საშემოსავლო დავთარი უნდა ყოფილიყო, სწორედ ასეთია სიტყვა „ჯაბას“ სალექსიკონო

²¹ Опис на Тимарски регистри, გვ. 48—49.

²² შდრ. В. П. М у т а ф ч и е в а, დასახ. ნაშრომი., გვ. 218.

²³ ს. ჩ ი ქ ი ა, დავთარი, წ. III, გვ. 36—37; ვისარგებლეთ ს. ჩ ი ქ ი ა ს გამოქვეყნებული ნაშრომითაც, „დავთარი“ წ. IV, სადაც ცალკე პარაგრაფი აქვს დათმობილი ტერმინ „ჯაბას“ ანალიზს.

²⁴ Л. Загурский, Поездка в Ахалцихский уезд. Тифлис, 1873.

²⁵ С. П. З е л и н с к и й, Объяснительный словарь татарских, грузинских и армянских слов, вошедших в материалы для изучения экономического быта государственных крестьян Закавказского края, Тифлис, 1889 წ.

მნიშვნელობაც²⁶. ამიტომ შეეუნარჩუნეთ ტექსტს მინაწერისეული დასათაურება.

უცნობი პირისაგან „ჯაბად“ სახელდებული ჩილდირის ვილაეთის დაკთარა თავისა მონაცემებათ შეიძლება ჰქონდეს მიგვეჩინა იჯმალ (defter-icimal) მცარე დაკთარად, ან თიმარ დაკთარად (defter-i timar), მაგრამ ჩვეულებრივი თიმარ დაკთარისაგან განსხვავებით იგი შედგენილია არა ადგილზე მომუშავე საგანგებო კომისიის მიერ, რომელიც სოფელ-სოფელ აგროვებდა და აზუსტებდა მონაცემებს, არამედ თანდათანობით, კანცელარიის მოხელეების მიერ. ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ დაკთარში მასალა ჩაწერალია ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით და აქა გეოგრაფიულა პუნქტების მიხედვით. ეს არის ს ა კ ა ნ ც ე ლ ა რ ი ო უ რ ნ ა ლ ა, სადაც რეგისტრირებულია სულთანისაგან ბოძებული დირ-ლიქი — თიმარი, ზეამეთი თუ ხასი; მითითებულია ლენის ადგილმდებარეობა — დასახლებულაა ლივა, ნაპიფე, კარიფე; მფლობელის სახელი, წლაური შემოსავალი და სულთანისაგან საკარგავის მიღების თარიღი. ამგვარად, ფიქსირებულია ის ცნობები, რომელსაც შეიცავდა თაჰვილას (tahvil) უწყებან²⁷ მიერ გაცემული დოკუმენტები. ეს არის Tahvil defteri-ს ტიპის საკანცელარიო რეესტრი²⁸.

ტექსტი საკმაოდ მოზრდილია, მაგრამ ანექტური რიგით მოწოდებული მასალა ოსმალური ენის გრამატიკის თვალსაზრისით ხელშესახებებს არას იძლევა. მრავლობითი რიცხვი წარმოებულია სპარსული ان — (ان > اولد) ძენი, შვილები) და ه — (خاصه სახასოები) სუფიქსებით. სინტაგმები აგებულია სპარსული იზაფეთით. ლექსიკაში სჭარბობს არაბულ-სპარსული ერთეულები, რაც ნიშანდობრივია ოსმალურისათვის და განსაკუთრებით ამ ხანის საფინანსო დოკუმენტებისათვის. ანთროპონიმები მთლიანად მუსლიმურია. სამაგიეროდ „ჯაბა დაკთარი“ უხვ მასალას შეიცავს ქართულ-თურქული ენობრი-

²⁶ caba ოსმალურ კანუნ-ნამეებსა და საგადასახადო დაკთარებში სხვა მნიშვნელობით გამოიყენება. ჯაბა ეწოდება იმ პირს, რომელსაც ჩიფთლიქი და მიწის ნაკვეთი არ გააჩნია. რეადას, რომელიც უცოლოა და ცხოვრობს მამასთან და დამოუკიდებელია, მაგრამ არ გააჩნია საკუთარი მიწის ნაკვეთი, ჯაბას უწოდებენ. იხ. Ö. L. Barkan, Kanunlar, ტ. I, გვ. 48. ჯაბა იხილდა მიწაზე დაწესებულ გადასახადს ჯაბა-ბენაქს.

²⁷ M. Sertoglu, Muhleva bakımından Başvekalet Arşivi, Ankara, 1955, გვ. 5.

²⁸ I. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı, Ankara, 1948, გვ. 83—88.

ვი ურთიერთობის შესასწავლად. ქართული ტოპონიმები ჩაწერილია არაბული ასო-ნიშნებით თურქული ენის ფონემატური და ფონეტიკური სისტემის შესაბამისად. აქ ქართული და ოსმალური ბგერების ისეთი შესატყვისობაა, როგორც გურჯისტანის ელაიეთის დიდ დავთარში. ეს შესატყვისობა კი დადგენილია და გამოწველივით შესწავლილი აკად. ს. ჯიქიას მიერ გამოსაცემად მომზადებულ ნაშრომში „ქართული სახელების გადმოცემა თურქულ ტრანსკრიფციაში“. ამიტომ თურქულში „ჯაბასელი“ ქართული გეოგრაფიული სახელების რეფლექსებზე საგანგებოდ აღარ ვიმსჯელებთ.

„ჯაბა დავთარი“, როგორც საისტორიო წყარო

1. ახალციხის საფაშოს მმართველობა და ადმინისტრაციული დაყოფა

„ჯაბა დავთარი“ მრავალმხრივ საყურადღებო ძეგლია სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ისტორიის რიგი საკითხების შესასწავლად. მისი ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია გავარკვიოთ ახალციხის საფაშოს მმართველობა და ადმინისტრაციული დაყოფა. საჭიროა შევნიშნოთ, რომ ტერიტორიულად და ადმინისტრაციულად „ჯაბა დავთარი“ მოიცავს ჩილდირის ანუ ახალციხის საფაშოს. საინტერესოა ვიცოდეთ, თუ საიდან მომდინარეობს სახელწოდება „ჩილდირის ეიალეთი“. აკად. ს. ჭიქიას გამოკვლევით, „ჩილდირი მომდინარეობს ქართული სიტყვა ჩრდილისაგან. თურქულად ქართული სიტყვა „ჩრდილი“ გადმოცემულ იქნა ჩილდირის ფორმით. შემდეგ კი იგი ამ სახით გავრცელდა“¹.

1579 წ. სულთანმა სამცხე-საათაბაგოს ტერიტორიაზე სხვადასხვა დროს დაპყრობილი ადგილები გააერთიანა, საბეგლარბეგო დააარსა და მას ჩილდირის ეიალეთი უწოდა². ჩვენი აზრით, სულთანმა საათაბაგოს ტერიტორიაზე დაარსებულ საფაშოს ჩილდირის ეიალეთი უწოდა ჩილდირის ველზე (სამცხე) 1578 წ. მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად³. იგივე თვალსაზრისი გამოთქვა მ. კირზიოლოვმა⁴.

„ჯაბა დავთარი“ შედგენილია ჩილდირის ეიალეთისათვის. ეიალეთი, საბეგლარბეგო ანუ საფაშო, იყო უმაღლესი სამმართველო სამხედრო და ადმინისტრაციული ერთეული ოსმალეთის იმპერიაში, რომელზედაც იგი იყოფოდა XVI საუკუნიდან XIX საუ-

¹ ს. ჭიქია, მზვარე-ჩრდილი, თსუ, ტ. 41, 1950, გვ. 185—195.

² დაწერილებით იხ. მ. სვანიძე, საქართველო-ოსმალეთის ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVII სს. გვ. 125—135.

³ იქვე.

⁴ M. F. Kirziov, დასახ. ნაშრ., გვ. 294.

კუნემდე, თანზიმათის რეფორმამდე, ვიდრე, ვიალეთი გადაკეთდებოდა ვილაიეთად. ამ ორ ტერმინს (საბეგლარბეგო, ვიალეთი) შორის ის განსხვავებაა, რომ საბეგლარბეგო ძველი სახელწოდებაა და მას უფრო ფართო მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი აღნიშნავდა არა მარტო იმ ტერიტორიას, რომელსაც განაგებდა ბეგლარბეგი, ფაშა და უფრო გვიან, ზოგიერთ შემთხვევაში, ვეზირი, არამედ მის წოდებასაც და რანგსაც. სახელწოდება ვიალეთი კი გამოყენებული იყო მხოლოდ თურქული უმაღლესი სამმართველო ერთეულის აღსანიშნავად; რომელსაც შემდგომში ოფიციალურად იგივე სახელი დაერქვა.

თურქულ წყაროებში ჩილდირის ვიალეთის პარალელურად იხმარება სახელწოდება ახალციხის საფაშო, ხოლო ქართულ საისტორიო მწერლობაში „ჩილდირის ვიალეთი“ არაა დამოწმებული და მისი შესატყვისია ახალციხის საფაშო.

„ჯაბას“ მიხედვით, ჩილდირის ვიალეთს განაგებდა მირ-მირანი.

ვიალეთის (საფაშოს) გამგებელს მირ-მირანს (ფაშას) სულთანი ნიშნავდა და იგი უშუალოდ მას ემორჩილებოდა. ფაშა განაგებდა ვიალეთის სამოქალაქო და სამხედრო საქმეებს. ომის დროს ვიალეთის ლაშქარს სარდლობდა.

ფაშას ვიალეთის გამგებლობა გარკვეული ვადით ეძლეოდა. ჯერ სამი წლით, შემდეგ ორი და ბოლოს — ერთი წლით. რწმუნების ვადის გასვლის შემდეგ, თუ ფირმანი განახლებული არ იქნებოდა, ფაშა პრაქტიკულად კარგავდა ხელისუფლებას. სულთნის მთავრობას სურდა მუდმივ მორჩილებაში ჰყოლოდა პროვინციის გამგებლები, არ დაეშვა მათი უფლებების გაძლიერება და განმტკიცება⁵.

სამცხე-საათაბაგოს გაუქმებისა და აქ ჩილდირის (ახალციხის) საფაშოს დაარსების შემდეგ მას მემკვიდრეობით განაგებდნენ ათაბაგთა გამაჰმადიანებული შთამომავალნი ჯაყელთა გვარიდან⁶. „ხო-

⁵ M. D'hoisson, Tableau general de l'Empire Ottoman, Paris, 1820, ტ. VII, გვ. 277; მ. ს ვ ა ნ ი ძ ე, ოსმალეთის იმპერიის ადმინისტრაციული წყობა და პროვინციული მართვა-გამგებლობა XVI ს-ში, მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიის საკითხები, თბ., 1963, გვ. 106.

⁶ ჯაყელების ქართული წარმომავლობა ექვს არ იწვევს, მაგრამ თურქეთში გამოჩნდნენ ისეთი ისტორიკოსებიც, რომლებმაც ეს უტყუარი ფაქტი „ექვის ქვეშ“ დააყენეს. ასე მაგალითად, თურქი ისტორიკოსის მ. ფ. კირხოლლუს მტკიცებით, „ფოცხოვის ანუ ჯაყელთა ყივჩაღურ-თურქული საბეგო ჯაყელი ათაბაგების მეთაურობით 1268—1578 წლებში არსებობდა, ხოლო 1578წ. ჩილდირის დაპყრობის შემდეგ იგი აღარ არსებობდა, მთელი მათი ტერიტორია „ჩილდირის ვიალეთი“ გახდა და „ჩილდირის ათაბაგებად“ იწოდებანო. ისინი ყოველთვის ქართველ ბაგრატიონთა წინააღმდეგ გამოდიოდნენ და

ლო, — წერს ვახუშტი, — ვინაფთვან მოეცა ხონთქარსა ფირმანი მკვდრობისა საფარფაშისათვის, შემდგომად სიკუდილისა მამათა მათასა წარვიდიან სტამბოლს და მისციან ქრთამი და მათ წარმოავლინიან ფაშად⁷. ამ ფაქტს ადასტურებს არა მარტო ქართული, არამედ თურქული წყაროებიც. მაგალითად, ქათიბ ჩელების „ჩაჰან-ნუმას“ მიხედვით, საფარ ფაშა ოჯაკიკის წესით ფლობდა ახალციხის საფაშოს, რომელიც ამ დინასტიის გამგებლობაში იმყოფებოდა⁸.

ყოველივე ეს იმაზე მიუთითებს, რომ სულთნის მთავრობა იძულებული იყო ახალციხის ფაშების მიმართ გარკვეულ კომპრომისზე წასულიყო და საერთო წესისათვის გვერდის ავლით საფაშოს გამგებლობა მემკვიდრეობით ებოძებინა ჩაყელთა ოჯახის გამაჰმადიანებულ შთამომავალთათვის.

„ჩაბა დაეთრის“ მიხედვით, ჩილდირის ეიალეთის გამგებელია „ჩილდირის მირ-მირანი იუსუფ ფაშა“⁹.

გარეშე მტრებს მეგზურობას უწევდნენ“. M. F. K i r z i o ğ l u, Kars tarihi, c. I. Istanbul, 1953, გვ. 410.

სამცხე-საათაბაგო „ყივჩალურ-თურქული საბეგო“ არასოდეს ყოფილა. როგორ შეიძლება იგი „ყივჩალურ-თურქული“ ყოფილიყო, როდესაც, სხვას რომ თავი დაევაზებოთ, ბექასა და ალბულას (ათაბაგები იყვნენ) მიერ XIV საუკუნეში საათაბაგოსათვის შედგენილი „სამართლის წიგნი“ წმინდა ქართული სამართლის ძეგლია და იქ თურქული სამართლის ნორმების შესახებ ერთი სიტყვაც არაა ნათქვამი!

მ. კირზიოლუ ეცილობს ჩაყელების ყივჩალური წარმოშობის სასარგებლოდ მოიტანოს კიდევ ერთი „არგუმენტი“, თითქოს ისინი „ყოველთვის ბაგრატიონთა წინააღმდეგ გამოდიოდნენ“. იგი ჩქმალავს ისტორიულ ფაქტებს და ახდენს მათ ფალსიფიკაციას. სამცხის ათაბაგები ქართველ მეფეებთან ერთად თავდადებით იბრძოდნენ დამპყრობელთა წინააღმდეგ. გავიხსენოთ თუნდაც მანუჩარ II ათაბაგის და სიმონ I ერთობლივი ბრძოლა ოსმალების წინააღმდეგ, მანუჩარ IV მონაწილეობა მარაბდის ომში. ეს მხარე რომ ქართულია და აქ ქართველები ცხოვრობდნენ, ამაზე თვალნათლივ ლაღადებენ ქართული ხუროთმოძღვრების ისეთი შესანიშნავი ძეგლები, როგორიცაა ოპიზა, ბანა, ოშკი, ხახული და სხვ. სწორედ აქ ცხოვრობდნენ ისეთი გამოჩენილი ქართველი მოღვაწეები, როგორც იყენენ შოთა რუსთაველი, გრ. ხანძთელი, გ. მერჩული, ჩახარუხაძე, ექვთიმე და გიორგი მთაწმინდელები, ბექა და ბეშქენ ოპიზარები და სხვები.

⁷ ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, გვ. 727.

⁸ გვ. 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

⁹ ოსმალურ ბიოგრაფიულ ლექსიკონში იუსუფ ფაშას შესახებ შემდეგი ცნობა მოიპოვება: იუსუფ ფაშა — ჩილდირის ვალი ისპაჰ ფაშას შვილია. ირანთან ლაშქრობაში მონაწილეობით რუმელის ბეგლარბეგობის წოდება დაიმსახურა. 1145 წ. (1732—1733) მამა-მისს ებოძა თბილისის ვილაიეთი, ხოლო მას, ვეზირისრანგით. — ჩილდირის ვილაიეთი. იუსუფ-ფაშა მამაზე ადრე გარდაიცვალა. მისი შვილია იბრაჰიმ ფაშა (ტ. IV, გვ. 663

ءا، محمد شریء، سءل عثمانی یاخوء تز كرهء مشامیر عثمانه اثر محمد شریء، ს. ჭიჭია შენიშნავს, რომ იგივე ავტორი პირველტომში ისპაჰ ფაშაზე წერს, რომ იუსუფ ფაშა ისპაჰის ძმა

ეიღეთი (საფაშო) სანჯაყებად იყოფოდა. თურქული სახელწოდება სანჯაყი და არაბული ლივა სინონიმებია და თავდაპირველად დროშას აღნიშნავდნენ. სანჯაყი ანუ ლივა იყო ოსმალეთის ძირითადი სამხედრო სამმართველო ადმინისტრაციული ერთეული. სანჯაყს სანჯაყბეგი (მირი ლივა) განაგებდა. იგი მართავდა სანჯაყის სამოქალაქო და სამხედრო საქმეებს. „სანჯაყი იყო იმპერიის ნამდვილი ადმინისტრაციული და ტერიტორიული ერთეული. სანჯაყბეგი, ძირითადად, იყო სანჯაყის თიმარის მფლობელთა მეთაური. მის მთავარ მოვალეობას შეადგენდა ომის დროს გამოეყვანა სანჯაყში მყოფი თიმარის მფლობელნი, დაეცვა საერთო წესრიგი და გაეტარებინა იურიდიული და სახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილებანი“¹⁰.

სანჯაყები (ლივა) ნაპიეებად (რაიონი) ან ყადილუქებად იყოფოდა. სადაც მოსახლეობის უმრავლესობა ქრისტიანები იყვნენ, იქ ნაპიე იყო, ხოლო სადაც მუსლიმანები ჭარბობდნენ — ყადილუქი. ნაპიე თავის საგამგებლოში რამდენიმე სოფელს აერთიანებდა.

„ჯაბა დაეთრის“ მიხედვით ჩილდირის ვილაეთი (ახალციხის საფაშო) შემდეგ ლივებად და ნაპიეებად იყოფოდა:

I. ახალციხის ლივა: 1. ახალციხის, 2. აწყურის, 3. უდეს, 4. მზვარეს, 5. ჩრდილის, 6. ქვაბლიანის ნაპიეები.

II. ახალქალაქის ლივა: 1. აკშეპირის, 2. ნიალისყურის, 3. თმოგვის, 4. მზვარეს ნაპიეები.

III. ჩრდილის ლივა: 1. ჯანბაზის, 2. მგელციხის, 3. ქანარბელის ნაპიეები.

IV. ფოცხოვის ლივა: 1. ფოცხოვის, 2. მზვარეს, 3. ჩრდილის ნაპიეები.

V. ხერთვისის ლივა: 1. ხერთვისის, 2. ბუზმარეთის, 3. ტყე-ჯავახეთის, 4. ჩრდილის ნაპიეები.

VI. არტანუჯის ლივა: 1. არტანუჯის, 2. იშხანის, 3. ტაოსკარის, 4. ხუმსის ნაპიეები.

VII. ოლთისის ლივა: 1. ბარდუსის, 2. ანძავის, 3. ჩრდილის, 4. მისრასორის ნაპიეები.

VIII. დიდი არტაანის ლივა: 1. მზვარეს, 2. ჩრდილის, 3. ტყეს ნაპიეები.

არისო. აქ კი ისპაქის შვილია, ვგონებ, უფრო სწორი ეს ცნობა იყოს უნდა. 1725. წ. ისპაქი შეთავსებით იყო თბილისის ვალი, ახლა კი (1732 წ.) ჩილდირის ვალის თანამდებობაზე მის შვილს იუსუფს ვხედავთ (ს. ჩიქია, XVIII ს-ის ორი თურქული დოკუმენტი, თსუ შრომები, ტ. 99, 1962, გვ. 166—167).

¹⁰ H. I n a l i k, Ottoman methods of conquest., გვ. 109.

IX. პატარა არტანის ლივა: 1. ხოჯევანი, 2. მზვარე, 3. ჩრდილის ნაპიეები.

X. ფანაკის ლივა: 1. ფანაკის, 2. ფანასკერტის, 3. ქამხისის ნაპიეები.

XI. მამირვანის ლივა: 1. მამირვანის. 2. ახას ნაპიეები.

XII. ჭაჭარაქის ლივა. XIII. ასპინძის ლივა. XIV. ალთუნკალას (ოქროსციხეს) ლივა. XV. ოცხეს ლივა. XVI. ზემო აჭარის ლივა. XVII. ქვემო აჭარის ლივა. XVIII. შავშეთის ლივა. XIX. ლივანას ლივა. XX. ნისფი ლივანას ლივა. XXI. ფერთექრეჭის ლივა.

1595 წ. „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ მიხედვით ჩილდირის (ახალციხის) საფაშო შემდეგ ლივებად და ნაპიებად იყოფოდა:

I. ახალციხის ლივა: 1. მზვარეს, 2. ჩრდილის, 3. უდეს, 4. ქვებლიანის, 5. აწყურის, 6. ალთუნკალას, 7. ოცხეს, 8. ასპინძის. 9. ჭაჭარაქის ნაპიეები.

II. ხერთვისის ლივა: 1. ხერთვისის, 2. ტყე-ჯავახეთის, 3. ბუზმართის ნაპიეები.

III. ახალქალაქის ლივა: 1. აკშეპირის, 2. თმოგვის, 3. ნიალისყურის ნაპიეები.

IV. ჩრდილის ლივა: 1. ჯანბაზის, 2. ქანარბელის, 3. მგელციხის ნაპიეები.

V. ფოცხოვის ლივა: 1. მზვარეს, 2. ჩრდილის ნაპიეები.

VI. პეტრეს ლივა: 1. პეტრეს, 2. ქაშვეთის ნაპიეები.

VII. დიდი არტანის ლივა: 1. მზვარეს, 2. ჩრდილის, 3. ტყე-არტანის ნაპიეები.

VIII. 1. ფანაკის ლივა: 1. ფანაკის, 2. ქიამხისის, 3. ფანასკერტის ნაპიეები.

XVII ს-ის პირველ ნახევარში ოსმალური წყაროების ცნობებით (აინი ალი, კოჩიბეი გორიჯელი, ალი ჩაუში, ევლია ჩელეები) ჩილდირის ეიალეთი 13 სანჯაყისაგან შედგებოდა: 1. ოლთისი, 2. ხერთვისი, 3. არტანუჯი, 4. დიდი არტანი, 5. ჭაჭარაქი, 6. ფოცხოვი, 7. მაჭახელი, 8. აჭარა, 9. ფანაკი, 10. ფერთექრეჭი, 11. ლივანა, 12. ნისფი ლივანა, 13. შავშეთი. როგორც ვხედავთ, ჩილდირის ეიალეთის სანჯაყთა რაოდენობა დროთა განმავლობაში თანდათანობით გაიზარდა. ეს კი გამოწვეული იყო არა ჩილდირის ეიალეთის ტერიტორიული ზრდით, არამედ არსებული სანჯაყების დანაწილებით. ამ მხრივ ყველაზე მეტი ცვლილებები ახალციხის ლივამ განიცადა. ასე მაგალითად, თუ „გურჯისტანის დავთრის“ მიხედვით, ახალციხის ლივაში შემავალი ჭაჭა-

რაქი, ასპინძა, ალთუნკალა და ოცხე ნაპიეებია, „ჯაბა დავთრის“ მონაცემებით კი ისინი ცალ-ცალკე ლივებადაა გამოყოფილი. ყურადღებას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ XVII საუკუნის პირველი ნახევრის თურქულ წყაროებში არაა დამოწმებული ახალქალაქისა და ჩრდილის ლივები, მაშინ როდესაც „გურჯისტანის დავთარსა“ და „ჯაბა დავთრის“ მიხედვით, ისინი დამოუკიდებელ ლივებად იხსენიება. XVII ს-ის პირველი ნახევრის მონაცემებით, აჭარა ერთი სანჯაყი იყო, „ჯაბას“ მიხედვით კი ორ ლივად იყოფა. „ჯაბა დავთარში“ არაა დამოწმებული პეტრეს ლივა. ეს აიხსნება იმით, რომ 1639 წ. ზავით, ეს მხარე (ქვიშხეთიდან აწყურამდე, ე. ი. ბორჯომის ხეობა) ოსმალეთს ჩამოცილდა და კვლავ ქართლის სამეფოს შემადგენლობაში შევიდა. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, რომ პატარა არტაანის ლივა ქათიბ ჩელეების „კიჰან-ნუმას“ მიხედვით ფიქსირებულია როგორც ჩილდირის, ისე ყარსის ეიალეთებში. ასევეა „დავთარ ჯაბაშიც“.

ასეთია ჩილდირის ეიალეთის (ახალციხის საფაშოს) ადმინისტრაციული დაყოფა „ჯაბა დავთრის“ მიხედვით. მაგრამ ოსმალეთის მიერ დაპყრობილი სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს მთელი ტერიტორია კი არ იყო რეგისტრირებული „ჯაბა დავთარში“, არამედ მისი ნაწილი სხვა ეიალეთებში იყო გაერთიანებული. ასე, მაგალითად, ბათუმის სანჯაყი ტრაპიზონის ეიალეთში შედიოდა, თორთუმში, ისფირი, ბასიანი — არზრუმის ეიალეთში, ხოლო პატარა არტაანი — ყარსის ეიალეთში.

2. მიწისმფლობელობა ახალციხის საფაშოში

„ჯაბა დავთარი“ ძვირფასი წყაროა სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში (ახალციხის საფაშოში) სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობისა და, კერძოდ, მიწისმფლობელობის შესასწავლად ოსმალთა ბატონობის დროს.

ოსმალების მიერ სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობისა და ქვეყნის აღწერის შემდეგ აქ თანდათანობით ოსმალური მიწისმფლობელობისა და მიწათსარგებლობის წესები დამყარდა.

1595 წ. „გურჯისტანის ეილაიეთის დიდ დავთარში“ არაა ფიქსირებული ცნობები ხასების, ზემამეთებისა და თიმარის მფლობელების შესახებ, რადგან ეს დავთარი ახალი წესითაა შედგენილი (იხ. გვ. 42), ხოლო „გურჯისტანის დიდი დავთრის“ შესატყვისი იჯმალ (მცირე) დავთარი დღესდღეობით არ მოგვეპოვება. ამის გამო ამ პრობლემის შესწავლის დროს ჩვენ უმთავრესად ვსარგებლობდით

XVII ს-ის პირველი ნახევრის სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის ტრაქტატების მონაცემებით (აინი ალი, კოჩიბეი გორიჯელი, ალი ჩაუ-ში), რომლებშიაც დატულია ცნობები ახალციხის საფაშოში ხასების, ზეამეთებისა და თიმარების შესახებ. ამგვარივე ცნობები მოეპოვება, აგრეთვე, ევლია ჩელეების თავის „მოგზაურობის წიგნში“. სამწუხაროდ, ხსენებული წყაროების ცნობები არაა სრული, ზოგჯერ კი გვხვდება უზუსტობანი, ამის გამო „ჩაბა დავთარს“, რომელიც თავისი შინაარსით თიმარ დავთრის ტიპისაა, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

„ჩაბა დავთარში“ ფიქსირებულია მხოლოდ სახელმწიფო კატეგორიის მიწები. მასში არაა შეტანილი არც კერძო (mülk) და არც სავაჭუფო მიწები (vakuf), რისთვისაც ცალკე დავთრები ღებოდა.

„ჩაბა დავთრის“ მიხედვით, ჩილდირის ეიალეთში (ახალციხის საფაშო) სულ რეგისტრირებული იყო 874 ლენი. აქედან 17 ხასი, 90 ზეამეთი და 767 თიმარი¹¹. ეს ცნობები ძირითადად ეთანხმება აინი ალის მონაცემებს: 670 ლენი. აქედან 14 ხასი, 92 ზეამეთი და 559 თიმარი¹².

ამრიგად, „ჩაბა დავთარში“ ფიქსირებულია სახელმწიფო მიწების ძირითადი კატეგორიები: ხასი, ზეამეთი, თიმარი.

ოსმალეთში სახელმწიფო მიწების ერთ ნაწილს ხასი ეწოდებოდა. ხასი რამდენიმე სახისა იყო: სულთნის (havassi Humayun), სულთნის ოჯახის წევრი ქალების (havassi başmanlık), დიდი ვეზირის (havassi vüzerâi azam), ვეზირების (havassi miri-miran ან hassi vüzera), ბეგლარბეგების (havassi miri-miran), სანჯაყბეგების (havassi umerâ). სულთნის კარის დიდმოხელეებს სამხედრო-ადმინისტრაციული სამსახურისათვის ხელფასის (დირლიქი) ნაცვლად ხასი ეძლეოდათ. ხასი გაიცემოდა თანამდებობაზე და მემკვიდრეობით მამიდან შვილზე არ გადადიოდა. ხასის მფლობელის თანამდებობიდან გადაყენების შემთხვევაში ხასი ისევ სახელმწიფო მიწების უწყებას უბრუნდებოდა¹³.

სახასო მამულის წლიური შემოსავალი 100000 ახჩას აღემატებოდა. ბეგლარბეგის ხასის წლიური შემოსავალი 400000 ახჩაზე ნაკ-

¹¹ ჩვენ ჩილდირის ეიალეთის ლენების რაოდენობას არ მივითვალთ „ჩაბა დავთარში“ შეცდომით რეგისტრირებული ალაშკერტისა და სომხეთის ხასები (2) და 4 ზეამეთი და 2 თიმარი გორის სანჯაყიდან.

¹² A y n i A l i, Osmanlı Devleti Arazı Kanunları, çeviren H. Tuncer, Ankara, 1962, გვ. 120.

¹³ Трактат Али Чауша из Софии о тимариотской организации в Османской империи..., с. 99.

ლები არ უნდა ყოფილიყო, ხოლო სანჯაყბეგისა — 200000-დან 400000 ახჩამდე.

„ჯაბა დავთარში“ დამოწმებულია ახალციხის საფაშოს ბეგლარბეგისა და სანჯაყბეგების ხასების ყოველწლიური შემოსავალი:

1. ჩილდირის ბეგლარბეგის ხასი	900110	ახჩა
2. არტანუჯის სანჯაყბეგის ხასი	416825	„
3. დიდი არტაანის „ „	24000	„ (sic)
4. ალთუნკალას „ „	200900	„
5. ხერთვისის „ „	202500	„
6. ოცხეს „ „	216300	„
7. ჭაჭარაქის „ „	320000	„
8. მამირვანის „ „	277000	„
9. ფოცხოვის „ „	20650	„ (sic)
10. აჭარის „ „	527590	„
11. ზემო აჭარის „ „	200000	„
12. ქვემო აჭარის „ „	208959	„
13. ოლთისის „ „	196000	„
14. შავშეთის „ „	565875	„
15. ფერთეჟრეჟის „ „	519380	„
16. ნისფი ლივანა „ „	202240	„
17. ახალქალაქის „ „	20000	„ (sic)

ჩილდირის (ახალციხის) ბეგლარბეგის ყოველწლიური შემოსავალი საკმაოდ მნიშვნელოვან თანხას შეადგენდა 900116 ახჩას, კოჩიბეი გორიჯელის მიხედვით — 925000 ახჩას. იგი აღემატებოდა ტრაპიზონის, ყარსის და სხვა საფაშოების გამგებლების ხელფასს და მხოლოდ იმპერიის ექვს ბეგლარბეგს, ფაშას (რუმელიის, ანატოლიის, არზრუმის, დიარბექირის, ვანისა და შეპრიზოლის) ჰქონდა უფრო მეტი შემოსავალი. ამასთან ახალციხის ფაშები, განსხვავებით სხვა პროვინციების ბეგლარბეგებისაგან, თავის საგამგებლოს მემკვიდრეობით ფლობდნენ.

ამრიგად, ჯაყელთა გამაჰმადიანებულმა მემკვიდრეებმა ოსმალთა ბატონობის პირობებში, როგორც ახალციხის ფაშებმა შეინარჩუნეს ეკონომიური და პოლიტიკური ძალაუფლება.

მსხვილი ფეოდალები იყვნენ, აგრეთვე, ახალციხის საფაშოს სანჯაყბეგებიც. ზოგიერთი სანჯაყბეგის (შავშეთის, აჭარის, ფერთეჟრეჟის) ყოველწლიური შემოსავალი ნახევარ მილიონ ახჩას აღემატებოდა.

„ჯაბა დავთრის“ მიხედვით, ახალციხის საფაშოს სანჯაყბეგების ყოველწლიური შემოსავალი (გაუბეგბარი მიზეზის გამო ყველა სანჯაყბეგის ხასი არაა მითითებული) 4499989 ახჩას შეადგენდა, ხოლო აინი ალის რისალეს მიხედვით კი 4563444 ახჩას¹⁴.

„ჯაბა დავთრის“ მიხედვით ახალციხის საფაშოს სანჯაყბეგების ერთი ნაწილი თავიანთ ხასებს ფლობდა იურთლუკისა და ოჯაკლიკის წესით, მემკვიდრეობით. ასეთი სანჯაყები იყო: 1. არტანუჯი, 2. ხერთვისი, 3. ოლთისი, 4. ოცხე, 5. ალთუნცალა, 6. ჭაქარაქი, 7. ფოცხოვი, 8. ზემო აქარა, 9. ქვემო აქარა, 10. მამირვანი, 11. ლივანა, 12. ნისფი-ლივანა, 13. შავშეთი, 14. ფერთეჭრეკი, 15. ახალქალაქი.

„ჯაბაში“ დამოწმებულ ამ ფაქტს ადასტურებს XVII ს-ის მეორე ნახევრისა და XVIII ს-ის პირველი მეოთხედის ოსმალეთის ოფიციალური მემატრიანე მ. რაშიდი. იგი წერს, რომ ჩილდირის საფაშოში 14 სანჯაყბეგი იურთლუკად და ოჯაკლიკად ითვლება¹⁵. ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ვ. ჩოჩიევს, რომელიც ეჭვის ქვეშ აყენებს აქ მითითებულ იურთლუკთა რიცხვს¹⁶, რადგან რაშიდის ცნობას ადასტურებს „ჯაბა დავთარიც“.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ იურთლუკისა და ოჯაკლიკის მიწები ორი სახისა იყო: ერთი განეკუთვნებოდა კერძო მიწების კატეგორიას (მულქი), მეორე კი — სახელმწიფო მიწებს (არაზი მემლექეთ). ოსმალური წყაროებიდან ირკვევა, რომ სულთნის მთავრობამ სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობილ ტერიტორიაზე დააარსა როგორც ერთი, ისე მეორე სახის იურთლუკები და ოჯაკლიკები¹⁷.

ოსმალური წყაროების ცნობით (აინი ალი, კოჩიბეი გორიჯელი, ალი ჩაუში), იურთლუკები და ოჯაკლიკები განეკუთვნებოდა სახელმწიფო მიწებს. მათში შედიოდა ზეამეთები, თიმარები და შემოსავა-

¹⁴ M. B e l i n, Du regime des fiefs militaires dans l'islamisme et principalement en Turquie, Journal Asiatique, 1870, t. XV, 280.

¹⁵ მექმედ რაშიდის ცნობები საქართველოსა და ზოგიერთი მზობელი ქვეყნების შესახებ. თურქული ტექსტი ქართულ თარგმანით გამოსცა, გამოკლევა და შენიშვნები დაურთო ვ. ჩოჩიევმა, თბ., 1976, გვ. 22.

¹⁶ იქვე.

¹⁷ დაწვრილებით იხ. M. X. C ვ ა ნ ი დ ჯ ე. О ю р д л у к а х и о д ж а к л ы к а х как одной из форм землевладения в Османской империи. Первый конгресс балканских исследований, сообщения советской делегации, Москва, 1966 г. с. 1—10. მ. ს ვ ა ნ ი ძ ე, მიწათმფლობელობის იტორიიდან ახალციხის საფაშოში (იურთლუკები და ოჯაკლიკები), ძიებანი საქართველოსა და კავკასიის ისტორიიდან, თბ., 1976, გვ. 219—225.

ლი ჩაწერილი იყო დავთარში. ომის შემთხვევაში ამ სანჯაყთა მფლობელებს ევალებოდათ ლაშქრის გარკვეული რაოდენობის გამოყვანა ბეგლარბეგის მეთაურობით. მათ გამგებლებს ჰქონდათ დროშა და დოლი. ეს სამფლობელოები ხელშეუვალი იყო; არავის შეეძლო რომელიმე მათგანის გამგებლის გადაყენება და მის ადგილზე სხვა პირის დანიშვნა. ეს სანჯაყები გაცემული იყო მემკვიდრეობით მფლობელობაში. იურთლუკისა და ოჯაკლიკის გამგებლის სიკვდილის ან გადაყენების შემთხვევაში მისი უფლებები გადაეცემოდა მის ვაჟს, ძმას ან ნათესავს, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში უტხო პირს, იმ დრომდე, ვიდრე ცოცხალი იყვნენ მისი შვილები ან ნათესავები. მათი ამოწყვეტის შემთხვევაში კი, ჩვეულებრივ, იურთლუკსა და ოჯაკლიკს უბოძებდნენ ხოლმე დიდ მოხელეს და მას უკვე აღარ ეწოდებოდა ოჯაკლიკი ან იურთლუკი. მისი ახალი პატრონი (რომელიც არ იმყოფებოდა ნათესაურ კავშირში ყოფილ მფლობელთან) განაგებდა მას საერთო წესის მიხედვით, როგორც ჩვეულებრივ სანჯაყს.

იურთლუკისა და ოჯაკლიკის სანჯაყები დაარსებულ იქნა სელიმ I (1512—1520) დროს აღმოსავლეთ ანატოლიაში ქურთების ტერიტორიების დაპყრობის შედეგად, ცოტა უფრო გვიან კი დიარბექირის, ვანისა და ბაღდადის ეიალეთებში.

ზოგიერთი ისტორიკოსის აზრით, იურთლუკისა და ოჯაკლიკის სანჯაყები დაარსებული იყო მხოლოდ ქურთებით დასახლებულ ტერიტორიაზე. მართალია, დასაწყისში სულთანმა ამგვარ სანჯაყებს უბოძებდა ხოლმე ქურთთა ბეგებს, მაგრამ როგორც წყაროებიდან ირკვევა, შემდგომში ამ ტიპის სანჯაყები ბოძებულ იქნა ოსმალეთის იმპერიაში შემავალი სხვა ქვეყნების წარჩინებულთათვის, მათ შორის გამაჰმადიანებული ქართველი ბეგებისათვის.

ჩვენი ვარაუდით, სამცხე-საათაბაგოს ტერიტორიაზე იურთლუკისა და ოჯაკლიკის ტიპის ოთხი სანჯაყი დაარსებული იყო სულეიმან I (1520—1566) დროს, როდესაც 40—50-იან წლებში ოსმალებმა დაიპყრეს საქართველოს ეს მხარე.

გამაჰმადიანებული ქართველი ბეგებისათვის ბოძებული იურთლუკისა და ოჯაკლიკის სანჯაყები განსხვავდებოდა ქურთთა ბეგებისათვის ბოძებულ ამგვარი სანჯაყებისაგან იმით, რომ ეს სანჯაყები კერძო მფლობელობაში იყო ბოძებული და არ იყო აღწერილი და დავთარში გატარებული. სწორედ ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ ეს ოთხი სანჯაყი — ფერთექრეჟი, ლივანა, ნისფი ლივანა და შავშეთი არ არის შეტანილი „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“, მიუ-

ხედავად იმისა, რომ ისინი ახალციხის საფაშოს შემადგენლობაში იმყოფებოდნენ.

ასეთი სანჯაყების გამაჰმადიანებული ქართველი ბეგების განკარგულებაში იმყოფებოდნენ მათი კუთვნილი ციხე-კოშკები, სოფლები და გლეხები. ბეგები გარკვეული ფორმით ინარჩუნებდნენ ძველ წესებს. იქ ერთგვარად დაცული ყოფილა ადგილობრივი ფეოდალური წესები. ასეთი სანჯაყების მთელი შემოსავალი ქართველი ბეგების კუთვნილებას შეადგენდა. ამგვარი სანჯაყები ხელშეუვალი იყო და არავის ჰქონდა უფლება სანჯაყში შესვლისა და იქ გადასახადების აკრებისა და სხვ. მაგრამ ეს ისე არ უნდა გაეიგოთ, რომ ოსმალური მიწისმფლობელობა ერთგვარად მაინც არ ეხებოდა გამაჰმადიანებული ქართველი ბეგების მიწა-წყალს. საქმე ისაა, რომ გამაჰმადიანებულ ქართველ ბეგებს თავისი სანჯაყის მფლობელობის უფლება ოსმალეთის სულთნისაგან უნდა მიეღოთ. ასე რომ, მიწის უზენაეს მესაკუთრედ სულთანი გამოდიოდა. მიუხედავად იმისა, რომ მიწათმფლობელობისა და მიწათსარგებლობის ადგილობრივი წესები ამ შემთხვევაში ძირითადად ხელშეუხებელი რჩებოდა.

სულთნის მთავრობის მიერ სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობილ ტერიტორიაზე იურთლუკისა და ოჯაკლიკების სანჯაყების დაარსება დაკავშირებული იყო დაპყრობილი ქვეყნის გაბატონებული კლასის ერთი ნაწილის თავის მხარეზე გადმობირებისთან. ეს იყო კომპრომისი დამპყრობელსა და დაპყრობილი ქვეყნის პრივილეგირებული კლასის გარკვეულ ნაწილს შორის. გამაჰმადიანებული ქართველი ბეგებისათვის იურთლუკისა და ოჯაკლიკის ბოძებით სულთანს სურდა ისინი თავის სამსახურში ჩაეყენებინა და მათი დახმარებით დაემორჩილებინა ადგილობრივი მოსახლეობა, რომელიც დამპყრობელს მედგარ წინააღმდეგობას უწევდა.

„ჯაბა დავთარში“, ისევე როგორც „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“, არ არის რეგისტრირებული ახალციხის (ჩილდირის) საფაშოს ოთხი სანჯაყი: შავშეთი, ლივანა, ნისფი ლივანა და ფერტეჟრეჟი, რომლებიც ბოძებული იყო იურთლუკისა და ოჯაკლიკის წესით კერძო მფლობელობაში. „დავთარ ჯაბაში“ ნაჩვენებია მხოლოდ მათი სანჯაყბეგების იურთლუკებისა და ოჯაკლიკების ხასების ყოველწლიური შემოსავალი, ხოლო თვით ამ სანჯაყების სოფლები, მცირეოდენის გამოკლებით დავთარში არაა გატარებული.

ამრიგად, მსხვილი ქართველი ფეოდალების ნაწილმა, რომელიც ოსმალეთის სამსახურში ჩადგა და გამაჰმადიანდა, იურთლუკისა და

ოჯაკლიკის საფუძველზე შეინარჩუნა თავისი ეკონომიური და პოლიტიკური გავლენა ოსმალთა ბატონობის დროსაც.

სამწუხაროდ, „დაეთარ ჯაბას“ მიხედვით არ ხერხდება გამაჰმადიანებული ქართველი ფეოდალების ვინაობის დადგენა, რადგან იქ მხოლოდ ჩაწერილია სახელი და ზოგჯერ მამის სახელი, გვარი კი არაა მითითებული.

„ჯაბა დაეთარში“ დამოწმებულია 90 ზეამეთის მფლობელი. ზეამეთი ეწოდებოდა ისეთ საკარგავს, რომლის წლიური შემოსავალი 20 ათასიდან 100 ათას ახჩამდე აღწევდა. ზეამეთის მფლობელ ფეოდალს ზაიმი ეწოდებოდა. მაგრამ „დაეთარში“ გვხვდება აგრეთვე ისეთი ზეამეთებიც, რომელთა წლიური შემოსავალი 20000 ახჩაზე ნაკლები იყო. ასეთ ლენს გვერდზე მიწერილი ჰქონდა, რომ იგი ზეამეთია. ჩვენთვის ჭერჯერობით გაუგებარია, თუ რით შეიძლება აიხსნას ეს. ისე კი ასეთი ფაქტები ოსმალეთის იმპერიის სხვა პროვინციებშიცაა დამოწმებული¹⁸.

„ჯაბა დაეთარის“ მიხედვით, 20000 ახჩაზე ნაკლები შემოსავლიანი ზეამეთი ექვსია დასახელებული. ესენია: 1. არტანუჯის ლივას არტანუჯის ნაჰიეში მდებარე — 14000 ახჩა; 2. ფანაჯის ლივას ქიამპისის ნაჰიეში მდებარე — 18000 ახჩა; 3. ახალციხის ლივას უდეს ნაჰიეში მდებარე 19800 ახჩა; 4. ახალციხის ლივას ქანარბელის ნაჰიეში მდებარე — შემოსავალი 19500 ახჩა და 5. ასპინძის ლივას ასპინძის ნაჰიეში მდებარე — შემოსავალი 19600 ახჩა და 6. იქვე მდებარე შემოსავალი 16500 ახჩა.

აინი ალის „რისალეს“ მიხედვით, XVII ს-ის დამდეგს, ახალციხის საფაშოში 97 ზეამეთი იყო¹⁹.

როგორც ვხედავთ, ზეამეთების რაოდენობა ერთი საუკუნის განმავლობაში ოდნავ შემცირებულია, სამაგიეროდ, ახალციხის საფაშოში გაიზარდა თიმარის მფლობელთა რიცხვი.

ფეოდალურ საკარგავებს შორის „დაეთარ ჯაბაში“ ყველაზე მეტი თიმარია დამოწმებული. თიმარის ეტიმოლოგიისა და ამის შესაბამისად ამ ინსტიტუტის წარმოშობის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია სხვადასხვა მოსაზრება. ყ. ჰამერი თიმარს უკავშირებდა VI ს-ის სასანური ირანის სამხედრო-ლენურ მიწისმფლობელობას²⁰.

¹⁸ Nicoara Beldiceanu, Le Timar de Muşlih ed-din précepteur de Selim şah, 2 «Turcica», Paris-Strasbourg 1976, t. VIII/2, გვ. 92.

¹⁹ A y n i A l i, Risalesi, გვ. 23.

²⁰ J. H a m m e r, Des Osmanischen Reiches Staatsverfassung und Staatsverwaltung, Wien, 1815, Bd. I, გვ. 44, 45.

თიმარის ირანულ წარმომავლობას მხარს უჭერს ვენეციელი L. Saranzo (limar სპარსული სიტყვაა: ზრუნვა, წუხილი, შფოთი, ხლადფორთი)²¹. საწინააღმდეგო თვალსაზრისი გატარებულია ე. დენის შრომაში. თიმარში ის ხედავს ბიზანტიურ გავლენას ოსმალურ ინსტიტუტებზე, მკვლევარის აზრით, სიტყვა თიმარ წარმოადგენს ბერძნული „proniya“-ს კალკს²².

მ. ბელენი აღნიშნავდა, რომ ისლამურ საზოგადოებაში პირველად სამხედრო-ლენური ინსტიტუტები ჩამოყალიბდა სელჩუკი სულთნის არფ-არსლანის დროს²³. სელჩუკთა სახელმწიფოს ცნობილი საბჭოთა მკვლევარი აკადემიკოსი ვ. გორდლევსკი თვლიდა, რომ სელჩუკთა სამხედრო-ფეოდალურმა რეჟიმმა განიცადა მონღოლთა გავლენა, ხოლო ამ უკანასკნელთა ინსტიტუტები ჩამოყალიბდა ჩინურის გავლენით²⁴.

თიმარის წარმოშობის საკითხს შეეხო ბულგარელი მეცნიერი ვერა მუტაფჩიევა. მისი აზრით, ოსმალეთში თიმარების ბოძება დაიწყო XIV ს-ის 70-იან წლებში, ხოლო XV ს-ის დამდეგისათვის ეს ინსტიტუტი უკვე ჩამოყალიბებული და ფართოდ გავრცელებულია. ვ. მუტაფჩიევას შეხედულებით, თიმარი თავდაპირველად იყო არა მიწის სამფლობელო, არამედ ცენტრალიზებული ფეოდალური რენტის ანარიცხი, რაც განპირობებული იყო ოსმალური საზოგადოების თავისებურებებით, რომელშიაც, ადრეულ ეტაპზე, ფეოდალური ურთიერთობა ყალიბდებოდა მომთაბარე ტომების დიდი რაოდენობის არსებობის პირობებში²⁵.

თანამედროვე თურქი ისტორიკოსები გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებენ თურქულ ტრადიციას, რომელიც წარმოადგენს დასავლურ მონღოლურის გაგრძელებას (ილხანთა სახელმწიფო ირანში XIII—XIV სს., მცირე აზიაში ყარა-ყოიუნლუსა და აყ-ყოინლუს სახელმწიფოები XIV—XV სს.). მათი აზრით, მრავალრიცხოვანი ფეო-

²¹ ციტირებულია N. Beldiceanu et I. Beldiceanu-Steiner Recherches sur la province de Qaraman au XVI siècle, Journal of the Economic and Social History of the Orient, v. XI, 1968, გვ. 95.

²² J. D e n y, Encyklopedie der Islam, I, გამოც. ტ. IV, გვ. 807, 8.

²³ M. B e l i n, Du régime des fiefs militaires dans l'islamisme et principalement en Turquie.... გვ. 216.

²⁴ В. А. Г о р д л е в с к и й, Государство селджукидов Малой Азии, Избр. соч., I, М., 1960, с. 97.

²⁵ В. П. М у т а ф ч и е в а, Аграрните отношения в Османската империя пред XV—XVI в., София, 1962, С. 22—28.

დალური სამთავროების დაცემა-მოსპობის შედეგად წარმოიშვა სელჩუკიდების სულთანათი მცირე აზიაში (ანატოლიის ბეილიქი)²⁶.

უკანასკნელ წლებში ფრანგმა მეცნიერებმა ნიკორა და ირენ ბელდიჩანუებმა გამოსცეს გამოკვლევა XVI ს-ის ყარამანიის პროვინციის შესახებ. ყარამანიისათვის შედგენილ ოსმალურ კანუნ-ნამეებედან ნათლად ჩანს, რომ ოსმალებმა შეითვისეს ამ მხარეში მოქმედი კანონები და ტრადიციები. ტექსტი ცხადყოფს, რომ ყარამანიის სამთავროში თურქების მიერ დაპყრობამდე არსებობდა თიმარის ინსტიტუტი. ნ. და ი. ბელდიჩანუს დასკვნით, თიმარი არის დომენალური დოტაცია, რომლის ბენეფიციენტი მოვალე იყო წასულიყო ომში და გამოეყვანა ჭარისკაცთა რიცხვი, შესაბამისი მის ხელთ მყოფი მიწებისა. ავტორები ხაზგასმით აღნიშნავენ, რომ თიმარი არ იყო მფლობელის საკუთრება²⁷.

ამგვარად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მცირე აზიის დამოუკიდებელ სამთავროებში არსებობდა თიმარი, როგორც ფორმა ფეოდალური ბოძებისა, რამაც უთუოდ გავლენა იქონია ამ ინსტიტუტის ჩამოყალიბებაზე ოსმალთა იმპერიაში: ხოლო, მეორე მხრივ, თიმარის დამკვიდრება ოსმალურ მიწისმფლობელობაში განპირობებული იყო თვით ოსმალური საზოგადოების თავისებურებებით.

ოსმალეთში თიმარი ეწოდებოდა ისეთ ლენს, რომლის წლიური შემოსავალი 1000 ახჩადან 19999 ახჩამდე აღწევდა. თიმარის მფლობელს თიმარიოტი ერქვა. სიფაჰიებს (ფეოდალებს) თიმარი სამხედრო სამსახურისათვის ეძლეოდათ; ლაშქრობაში თავის არიდების შემთხვევაში მათ თიმარი ჩამოერთმეოდათ. თიმარის მფლობელს შემოსავლის ყოველ 3000 ახჩაზე ერთი შეიარაღებული მხედარი (ჩებელი) უნდა გამოეყვანა, ზაიმს ყოველ 5000 ახჩაზე — ერთი მხედარი. თიმარის მფლობელი ფეოდალები ვალდებული იყვნენ იქ ეცხოვრათ, სადაც მათი თიმარი იყო, სხვაგან ცხოვრება მათ აკრძალული ჰქონდათ.

თიმარებისა და ზეამეთების გაცემა სულთან სულეიმან კანუნამდე შემდეგი წესით ხდებოდა: თიმარის პრეტენდენტს ორი ზაიმი და ათი თიმარიოტი დაუმოწმებდა, რომ იგი შთამომავლობითი სიფაჰია და ღირსია ფეოდალურ ლაშქარში მიიღოს მონაწილეობა. ამის საფუძველზე ვილაიეთის ბეგლარბეგი სიფაჰის სპეციალურ დავთარში

²⁶ I. H. U z u n ç a r ş ı l ı , Anadolu beylikleri ve Akkoynlu, Karakoyunlu devletleri, Ankara, 1937, გვ. 58.

²⁷ N. et I. B e l d i c e a n u , La province de Qaraman, ... გვ. 95.

გაატარებდა (თეზქერეს დავთარი). ამ თეზქერეს საფუძველზე სულთანი წყალობის სიგელს, ბარათს გასცემდა.

თიმარები ორ ჯგუფად იყოფოდა: თეზქერიანი და უთეზქერო. თეზქერე ეწოდებოდა ბეგლარბეგის მიერ საკარგავის მფლობელად რეკომენდებული პირის იმ საბუთს, რომელიც პროვინციიდან სატახტო ქალაქის დევთერხანეში იგზავნებოდა. 1530 წლიდან ბეგლარბეგებს ჩამოერთვათ საკარგავის გაცემის უფლება და მფლობელობაზე ბარათის გაცემა. ბარათს ამიერიდან სულთანი იძლეოდა. ბეგლარბეგი მხოლოდ ასახელებდა საკარგავის მფლობელ კანდიდატს. გამონაკლისს შეადგენდა მცირე თიმარები, რომელთა შემოსავალი 3000 ახჩას არ აღემატებოდა. ამის მიხედვით თიმარი იყოფოდა ორ ჯგუფად: რეკომენდებული თიმარები (tezkereli) და თიმარები, რომელთაც ასეთი რეკომენდაცია არ სჭირდებოდათ (tezkeresiz).

„ჯაბა დავთარში“ 767 თიმარია რეგისტრირებული. „დავთარიდან“ არ ჩანს, თუ რომელი თიმარიოტი იყო თეზქერეს მქონე და რომელი — უთეზქერო. თიმარის სახეობა შემოსავლის მიხედვით უნდა განესაზღვროთ.

„ჯაბა დავთარში“ გვხვდება ისეთი თიმარებიც, რომლის ყოველწლიური შემოსავალი 1000 ახჩაზე ნაკლები იყო. ასეთი თიმარების რიცხვი შედარებით მცირეა, სულ 14. აქედან 875 ახჩა შემოსავლიანი — 2, 500 ახჩიანი — 4, 700 ახჩიანი — 1 და ყველაზე მცირე შემოსავლიანი თიმარი 376 ახჩას შეადგენდა. მათ შორის 2 დამოწმებული არტანუჯის ლივაში, 2 — ახალციხის ლივაში, თითო-თითო — ფოცხოვის, ოლთისისა და ფანაკის ლივებში.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ მცირე შემოსავლიანი თიმარები დამოწმებულია აგრეთვე „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“, მაგრამ „ჯაბა დავთარისაგან“ განსხვავებით, ისინი ზიმშიები, ე. ი. ქრისტიანები იყვნენ და სამხედრო სამსახური მართებდათ. „დავთარში“ მათ შესახებ ჩაწერილი იყო, რომ „სამეფო ლაშქრობის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გამოდის სამხედრო სამსახურში“²⁸.

ამრიგად, ჩილდირის საფაშოში ყველაზე დიდი ფეოდალი ახალციხის ფაშა იყო, რომლის ყოველწლიური შემოსავალი დაახლოებით ერთ მილიონ ახჩას შეადგენდა, ხოლო ყველაზე მცირესი კი — 376 ახჩას.

თიმარების ყველაზე დიდი რაოდენობა დამოწმებულია ახალცი-

²⁸ დავთარი, № II, გვ. 332.

ხისა და დიდი არტაანის ლიეებში, შედარებით მცირე — ოცხესა და ოქროსციხეს ლიეებში.

„ჯაბა დაეთარში“ დამოწმებულია ისეთი თიშარებიც, რომელთაც საზიაროდ, ერთობლივად რამდენიმე კაცი (2, 3 ან 4) ფლობდა, რასაც მუშთერეკი (müşterek) ეწოდებოდა.

ძველი კანონით დასაშვები იყო, თუ მამას არ სურდა დაეყო თავისი თიშარი, იგი ბარათით მიეცა თავისი ორი შვილისათვის. მაგრამ თუ ერთ-ერთი ძმა გარდაიცვლებოდა და მას შვილი არ ღარჩებოდა, მაშინ მისი წილი ძმას გადაეცემოდა, ხოლო უცხოისათვის მისი წილის გადაცემა კანონით აკრძალული იყო. ერთი კილიჩ-თიშარი ორ კაცს მხოლოდ იმ შემთხვევაში ეძლეოდა, როდესაც ისინი ძმები იყვნენ და აუცილებელი იყო იგი მამის თიშარი ყოფილიყო. თუ თიშარი სხვისაა, ეს აკრძალულია²⁹.

თუ სიფაპი (ფეოდალი) ფლობდა 2000 ან 3000 ახჩა შემოსავლიან თიშარს და გარდაცვალების შემდეგ მას ორი ვაჟიშვილი ღარჩებოდა, მაშინ მისი თიშარი ორივეს გადაეცემოდა საზიაროდ, ერთობლივ მფლობელობაში, თუ სამი შვილი ჰყავდა, მაშინ ეს თიშარი მესამე შვილს არ ეძლეოდა. მას უნდა მოეთხოვა სხვა თიშარი. მაგრამ თუ თიშარი დიდი მოკულობისა იყო, შეიძლებოდა მისი გადაცემა მესამე შვილზეც³⁰.

ახალციხის საფაშოში თიშარის საზიაროდ, ერთობლივად ფლობასთან დაკავშირებით ჩვენ მოგვეპოვება სულთან აჰმედ III (1703—1730) მიერ 1714 წელს გაცემული ფირმანი. ამ ფირმანით სულთანის სოფელ ხეოთში 14000 ახჩა შემოსავლიან თიშარს ზიარი მფლობელობის უფლებით უწყალობებდა გარდაცვლილი ოსმანის შვილებს — იბრაჰიმს, იუსუფს, მუსტაფასა და მირზას³¹.

ყურადღებას იქცევს ის გარემოება, რომ ფირმანში ხაზგასმულია რამდენჯერმე, რომ ზიარი უფლებით თიშარის ბოძება სცილდება თიშარის გაცემის დადგენილ წესებს³². როგორც ზემოთ გვქონდა აღნიშნული, ზიარად თიშარის ბოძება დაშვებული იყო, თუ იგი თიშარის მფლობელის შვილებს ეძლეოდა. აღსანიშნავია, რომ ჩვენ მიერ

²⁹ Трактат Али Чауша из Софии о тимариотской организации в Османской империи, А. С. Т е р т и н о в а, Аграрный строй Османской империи XV—XVII вв. Документы и материалы, М., 1963, с. 108.

³⁰ იქვე, გვ. 112.

³¹ ც. ა ბ უ ლ ა ძ ე, ორი თურქული ფირმანი, მრავალთავი, ტ. I, თბ., 1971, გვ. 394—398.

³² იქვე.

მოტანილ ფირმანში ხაზგასმულია, რომ თიმარის მემკვიდრეები თიმარიოტის ღვიძლი შვილები არიან, რასაც ადასტურებენ ადგილობრივი მცხოვრებნი.

ამ ფირმანში ჩაწერილია: „ქაქარაქის სანჯაყისა და ნაჰიეში ხეოთის სახელით ცნობილ კარიედან და სხვა ადგილებიდან 14000 ახჩა შემოსავლიანი თიმარის მფლობელი ოსმანი გარდაიცვალა და თიმარი უპატრონოდ დარჩა. საშუალო ტანის, ჰრელთვალეზა, შორიშორ დასმული წარბების მქონე იბრაჰიმმა და აღნიშნული ნიშნებს მქონე მუსტაფამ და მირზამ და იუსუფმა, რომლებიც ხსენებული გარდაცვლილის ნამდვილი, ღვიძლი შვილები არიან, წარმოადგინეს მალაღირსეული სამეფო თევკიყი. შემოხსენებული ლივადან ორი ზამისა და თიმარის პატრონი ათი პირის დამოწმებით მათ მიერ წარმოდგენილი ბარათი, ექვევარეშა, რომ მათი ზამის ბარათია. შემოხსენებული შვილები გვეჯებიან, რომ მათი გარდაცვლილი მამის თიმარი, წყალობით, კანონებზე გარდამეტებით, ზიარი მფლობელობის სახით ებოძოს მათ... და მათი გარდაცვლილი მამის, ხსენებული ოსმანის სანაცვლოდ, წყალობათა კანონის მიღმა ებოძათ საზიაროდ“³³.

როგორც ვხედავთ, ამ ფირმანის მიხედვით, ერთობლივ მფლობელობაში თიმარის ბოძება „წყალობათა კანონის მიღმა“, „წყალობათა კანონზე გარდამეტებით“ არის მიჩნეული. ყოველივე ეს გვაფიქრებინებს, რომ XVIII ს-ის დამდეგს ახალციხის საფაშოში საზიარო თიმარის რაოდენობა მეტად მცირე ყოფილა.

XV—XVI საუკუნეების დავთრებში კი ხშირად ვხვდებით თიმარის ერთობლივი მფლობელობის დამადასტურებელ ფაქტებს. მაგალითად, 1432 წლის ალბანეთის იჯმალ დავთარში ჩაწერილია: „თიმარის მფლობელი აბდულაჰა გარდაიცვალა... ამჟამად იგი (თიმარი) გადასცეს მის შვილებს მუსტაფასა და სეიდს ერთობლივ მფლობელობაში“³⁴ და სხვა³⁵.

თიმარის ერთობლივი მფლობელობის დასახელების შემდეგ ალბანეთის დავთარში მითითებულია თითოეული მათგანის შემოსავლის წილი (hisse) და მათი სამხედრო მოვალეობა.

თიმარის ერთობლივი მფლობელობის მაგალითები დადასტურებულია აგრეთვე 1455 წლის ვილკოს (ბრანკოვიჩის) ვილაიეთის დიდ

³³ ც. აბულაძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 398.

³⁴ H. Inalci, Sûret-i defter-i sancak-i Arvanid, გვ. 65.

³⁵ იქვე, გვ. 58, 59, 60, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, და სხვ.

დავთარში. მაგალითად: „თიმარი მუჰმედისა, მუსტაფას და იუსუფის მაჰმულ ქუჩუქის შვილებისა“³⁶.

შემდეგ იქ აღნიშნულია, რომ ომის დროს ისინი მონაწილეობას მიიღებენ ლაშქრობაში. მითითებულია თითოეული მათგანის შემოსავლის რაოდენობა, მათ მფლობელობაში მყოფი სოფლები, მოსახლეობის კომლობრივი აღწერით და გლეხებზე გაწერილი გადასახადებით. ომში გამოსაყვანი მოლაშქრეების რაოდენობა და სხვ.³⁷

„ჯაბა დავთარსა“ და ახალციხის საფაშოში საზიარო თიმარის მფლობელთათვის გაცემულ სულთნის ბარათებში არაა მითითებულა ყოველი მოზიარე თიმარიოტის წილი (hisse); იქ მხოლოდ თიმარის შემოსავლის საერთო ჯამია ფიქსირებული. საფიქრებელია, რომ ყოველი მოზიარე თიმარიოტის წილი იჯმალ დავთარში იყო ჩაწერილი.

„ჯაბას“ მიხედვით, საზიარო მფლობელობის 25 შემთხვევაა აღმოწმებული.

„ჯაბა დავთარი“ საშუალებას გვაძლევს გავარკვიოთ ფეოდალთა ეკონომიური მდგომარეობა, მათი ყოველწლიური შემოსავლის შესაბამისად:

ყოველწლიური შემოსავალი		მფლობელთა რაოდენობა
1. 999	ახაჰლე	14
2. 1000	ახაზუ მეტი	22
3. 1500	„ „	14
4. 2000	„ „	40
5. 2500	„ „	22
6. 3000	„ „	93
7. 3500	„ „	96
8. 5000	„ „	260
9. 10000	„ „	206
10. 20000	„ „	90
11. 100000	„ „	17

„ჯაბა დავთარის“ ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ახალციხის საფაშოში კარობდა მსხვილი ფეოდალური მიწისმფლობელობა, რადგან ფეოდალების 60%-ზე მეტს ჰქონდა 5000 ახაზუ მეტი შემოსავალი. საფაშოში ყველაზე გავლენიანი და დიდი ფეოდალები სანჯაყბეგები

³⁶ H. Hadzibegić, A. Handzić, i E. Kovačević, Oblast Brankovića, opširni katastarski popis iz 1455 godine... გვ. 52—55.

³⁷ იქვე, გვ. 48—50, 111—112, 174—175, 197—200, 316—318, 321—323, 325—327, 347.

იყვნენ. მათი შემოსავალი 100000 ახჩაზე მეტი იყო, ხოლო ზოგისა კი — 500000 ახჩას აღემატებოდა.

ახალციხის საფაშოში ყველაზე დიდი ფეოდალი ჩილდირის (ახალციხის) მირმირანი, ბეგლარბეგი იუსუფ-ფაშა იყო, რომლის ყოველწლიური შემოსავალი დაახლოებით ერთ მილიონ ახჩას უდრიდა. ხოლო ყველაზე პატარა თიშარისა კი — 376 ახჩას.

„ჯაბა დავთარში“ რეგისტრირებული ლენის მფლობელნი მუსლიმანურ სახელებს ატარებენ, მაგრამ ექვს არ იწვევს, რომ მათი ძირითადი ნაწილი გამაჰმადიანებული ქართველი ფეოდალები იყვნენ.

დ. ბაქრაძე სამართლიანად წერდა, რომ ოსმალეთის მიერ მიტაცებულ საქართველოს ტერიტორიაზე „მამულზე მფლობელობა და მათზე განკარგულება ქართველ ფეოდალების ხელში რჩებოდა“³⁸.

„გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრისაგან“ განსხვავებით, სადაც კიდევ გვხვდება ფეოდალები — ქრისტიანები, მცირე ლენის (ჩიფთლიქების) მფლობელნი, რომლებიც ვალდებული იყვნენ ომის დროს ლაშქრობაში მონაწილეობა მიეღოთ³⁹, „ჯაბა დავთრის“ მიხედვით, ქართველი ფეოდალები მაჰმადიანები არიან.

თუ ქართველი ფეოდალების გამაჰმადიანების პროცესი „დავთარჯაბას“ მიხედვით დამთავრებული ჩანს, სულ სხვა ვითარება იყო გლეხებს შორის. ისინი ქრისტიანებად რჩებოდნენ და საუკუნეთა განმავლობაში ინარჩუნებდნენ ქართულ ენასა და წეს-ჩვეულებებს და მათ შორის გამაჰმადიანების პროცესი ძალზე ნელა მიმდინარეობდა.

„ჯაბა დავთარში“ ერთ ადგილას ჩაწერილია, რომ „ალი შავშეთელი აზნაურთაგანია“. ეს მეტად საყურადღებო ცნობაა, რადგან ოფიციალურ დოკუმენტში — დავთარში პირდაპირ დასახელებულია ქართველი ფეოდალის აღმნიშვნელი ტერმინი „აზნაური“. უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ დროს (ე. ი. XVIII ს-ის 20-იან წლებში) შავშეთში გამაჰმადიანებული ქართველი აზნაურები ცხოვრობდნენ. „ჯაბაში“ დამოწმებული ეს ცნობა ექვს არ უნდა იწვევდეს, მით უფრო, რომ იგი დასტურდება სხვა წყაროებითაც. XVII ს-ის 40-იან წლებში ახალციხის (ჩილდირის) საფაშოში იმოგზაურა ცნობილმა თურქმა მოგზაურმა ევლია ჩელებიმ. იგი შავშეთის შესახებ წერს, რომ მისი მოსახლეობა შედგება „ქართველი აზნაურებისაგან“⁴⁰.

³⁸ Д. З. Б а к р а д з е, Исторический очерк турецкой системы землевладения, 1889, с. 30.

³⁹ დავთარი, გვ. 335, 351, 405...

⁴⁰ أوليا چلبی سياحةنامهسى ტ. II, გვ. 325. თარგმანი. გ. ფუთურიძე ევლია ჩელების მოგზაურობის წიგნი, გვ. 249.

ამ მხარეში ქართველი აზნაურების არსებობის ფაქტს ადასტურებს აგრეთვე ქართველი მოგზაური გიორგი ყაზბეგი, რომელმაც 1874 წელს „თურქეთის საქართველოში“ იმოგზაურა. იგი წერს: «До введения же новой организации (танзимата) здесь были азнауры, отпрыски старинных дворян. По сведениям, в Шавшети насчитывалось до 90 дворянских фамилий, привилегия которых состояла в том, что они могли владеть крестьянами и обязаны были бекам только службой на войне. Беги в свою очередь пользовались владельческими правами⁴¹».

როგორც ვხედავთ, ოსმალების მიერ შავშეთის მხარის დაპყრობის შემდეგ სამასი წლის განმავლობაში XIX ს-ის 40-იან წლებამდე⁴² აქ ცხოვრობდნენ ქართველი აზნაურები, რომელთაც შენარჩუნებული ჰქონდათ გარკვეული პრივილეგიები.

ამრიგად, სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობის შემდეგ ოსმალებმა ვერ შეძლო აქ მთლიანად ქართული ფეოდალური წყობილების ერთბაშად მოსპობა და იგი საუკუნეთა განმავლობაში „რამდენადმე სახე-შეცვლილი ფორმით“ განაგრძობდა არსებობას.

ასეთია ზოგადად „ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარი“, რომელსაც უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ოსმალთა ბატონობის დროინდელი სამხრეთ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობის შესასწავლად.

⁴¹ Г. К а з б е к, Три месяца в Турецкой Грузии, ЗКОИРГО, кн. X, вып. I, Тф., 1876, с. 71.

⁴² ოსმალეთში XIX ს-ში ჩატარებული თანზიმათის რეფორმების შედეგად გამამბლანებულმა ქართველმა ბეგებმა თავიანთი შეღავათები და პრივილეგიები დაკარგეს და მათ ამის სანაცვლოდ სამემკვიდრეო პენსიები დაუნიშნეს.

ბეჰსტინსათვის

„ჯაბა დავთარი“, როგორც ჩანს, შედგენილია კანცელარიაში მოხელის მიერ სათანადო დოკუმენტების — ბერათებისა და თეზქერეების საფუძველზე. ბუნებრივია, ოსმალთა მოხელე მისთვის უცხო ტოპონიმებს წარმოადგენს გადასხვაფერებული სახითა და დამახინჯებული ფორმით, რაც ართულებს ისედაც სიაკათის ხელით დაწერილი ტოპონიმების წაკითხვასა და იდენტიფიკაციას სხვა ისტორიული თუ ლიტერატურული წყაროების მონაცემებთან. სირთულე ბევრად გამარტივდა „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ სამი წიგნის არსებობამ. მაგრამ დიდი დავთრისაგან განსხვავებით, „ჯაბა დავთარი“ შეიცავს აქარის, ლივანის და, რაც მთავარია, არტანუჯის, მცირე არტანის, ოლთისის, ნამირვანისა და ფერთექრექის რაიონებს. ამ მხარეთა შესახებ კი მასალა ძალზე მწირია. ამიტომ ზოგი ადგილის სახელი ჭეჩქერობით დაუზუსტებელი დარჩა. დაბეჭდვით ზოგიერთი ის ტოპონიმიც ვერ ამოვიკითხეთ, რომელიც დიდ დავთარშია ფიქსირებული. ასეთ შემთხვევაში გადმოღებულია ასოთა გრაფიკული მოხაზულობა დიაკრიტიკული ნიშნების გარეშე, ან მრავალწერტილია დასმული.

დიდი დავთრისაგან განსხვავებით რამდენიმე სოფელი ფიქსირებულია სხვა ნაპიეში, ლივა კი იგივეა, რაც შენიშნულია სქოლიოში.

როგორც უკვე ითქვა, ჩილდირის ეიალეთის დავთარში შეცდომით შეტანილია სომხთისა და ალაშკერტის ხასები. გორის მიდამოებში მდებარე 4 ზეამეთი და 2 თიბარი. მოხელის შეცდომა გამოცემაში არ სწორდება.

დედნის კვალობაზე დარჩა მცირე არტანის რეგიონი, მაგრამ სქოლიოში შენიშნულია, რომ ეგევე ლენი თუ სოფელი რეგისტრირებულია ყარსის დავთარშიც და მითითებულია შესაბამისი გვერდები.

თურქი მოხელე მისთვის უცხო ქართულ გეოგრაფიულ სახელებს ოთერქელებს. როგორც წესი, რთული გეოგრაფიული სახელი ერთი

კომპონენტითაა წარმოდგენილი: ფუჩხულეთი > فوچو ფუჩხუ, ორქო-შანი > اورچو ორჩო, კელთუბანი > كلتو კელთო, გიორგიწმინდა > گورگي იორგი, ხიზა-ბავრა خيزه ხიზა, მარცვალეთუბანი > مرسلي მარსალეთ, წყალმერთხევი آغز წყალ და ა. შ. როგორც თურქულ ტექსტში, ისე ქართულ თარგმანში სახელები სწორი, სრული ფორმითაა მოწოდებული, აღდგენილი ადგილები კუთხოვან ფრჩხილებშია მოქცეული, დედნისეული მცდარი წაკითხვები კი სქოლიოშია ჩატანილი.

სქოლიოში არის აღნიშნული ის სხვაობა, რომელიც გეოგრაფიული სახელების წაკითხვებსა და გრაფიულ გამოსახულებებში შეინიშნა „დიდ დავთარსა“ და „ჩაბა დავთარს“ შორის. სქოლიოშია ნაჩვენები აგრეთვე სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში დაცული მცირე არტაანის და ყარსის ოლქების იჭმალ დავთარისა (S 527) და ნამირვანის, თორთუმისა და ლივანას ლივების დიდი დავთარის (S 1035) განსხვავებული წაკითხვები.

გეოგრაფიული პუნქტების ლოკალიზაციისათვის ვუთითებთ ერთ-ერთ დოკუმენტურ თუ ნარატიულ წყაროს, მეცნიერულ შრომასა თუ ცნობარს (იშვიათად რუკასაც), რომელშიც ფიქსირებულია სათანადო ტოპონიმი.

წყაროში, იქ, სადაც ლივა და ნაპიფა დასახელებული, სიტყვა ليزبور სრული ფორმითაა წარმოდგენილი, იშვიათი გამონაკლისის გარდა. ჩვენც ყველგან სრული სახით მოვიტანეთ. სოფლების დასახელებისას კი, რამდენიმე შემთხვევის გარდა, შემოკლებით წერია — მ (მიმი) და გამოცემაშიც ყველგან მ დავტოვეთ.

ტექსტში ყველა სახასო მამული თითო სოფლითაა წარმოდგენილი, მაგრამ სიტყვა خاص მრავლობით ფორმაშია მოცემული — خاصها (ها — არსებითი და ზედსართავი სახელების მრავლობითობის მაწარმოებელი აფიქსია სპარსულში) ამგვარადვე დარჩა იგი თურქულ ტექსტში, ქართულ თარგმანში კი მხოლოდითის ფორმით გადმოვიდა.

თურქული ტექსტის في, როცა იგი მორიგი წლის აღმნიშვნელ ციფრთანაა და რამდენადმე თავებად დამყოფის როლშია, ქართულად თარგმნილია „წელი“, ნაცვლად ადექვატური „წელს“||„წელში“ ფორმისა.

რადგანაც ვერ მოხერხდა თურქული ტექსტისა და ქართული თარგმანის პარალელურად გამოქვეყნება, შედარების გასაადვილებლად რიგითი ნომრები დავუსვით დედანსაც და თარგმანსაც. საერთოდ კი, ტექნიკურად ტექსტს შევუნარჩუნეთ დედნისეული სახე — როგორც თურქული ტექსტი, ისე ქართული თარგმანი ქვეყნდება ორ სვეტად.

ზამოკლებანი

- დავთარი — ს. ჯიქია, გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი, წიგნი III, თბილისი, 1958 წ.
- დავთარის დედანი — გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარის თურქული ტექსტი, დაცული საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში.
- დედანი — ჩილდირის ემაღეთის ჯაბა დავთარის თურქული ტექსტი, დაცული ბულგარეთში, კირილესა და მეთოდეს სახელობის სახალხო ბიბლიოთეკის აღმოსავლურ განყოფილებაში — Ф. ОР 261,17.
- ყარსის დავთარი — ბულგარეთში, კირილესა და მეთოდეს სახელობის სახალხო ბიბლიოთეკის აღმოსავლურ განყოფილებაში დაცულ Ф. ОР 261,17-ში შესული ყარსის დავთარის თურქული ტექსტი.
- Turd — კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის თურქული დოკუმენტების კოლექცია.
- S 527 — სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში დაცული მცირე არტანისა და ყარსის ოლქების იჯმალ დავთარი.
- S 1035 — სტამბულის პრემიერ-მინისტრის არქივში დაცული ნამირვანის, თორთუმისა და ლივანას ლიეების დიდი დავთარი.
- ექსპედიცია კოლა-ოლთისში — ექვ. თაყაიშვილი, არქეოლოგიური ექსპედიცია კოლა-ოლთისში და ჩანგლში 1907 წელს, პარიზი, 1938 წ.
- ბ. მ ა რ ი, დღიური — Георгий Мерчул, Житие св. Григория Хандзтийскаго, грузинский текст, введение, издание, перевод Н. Марра с дневником поездки в Шавшию и Кларджию, С. Петербург, 1911 г.
- პ. ი ნ გ ო რ ო ყ ვ ა — გიორგი მერჩულე, ქართველი მწერალი მეათე საუკუნისა, თბ., 1954 წ.

ი. სიხარულიძე, წიგნი I — ი. სიხარულიძე, სამხრეთ-დასავლეთ
საქართველოს ტოპონიმია, აკარის ასსრ, წიგნი I, ბათუმი,
1958 წ.

Свод — Карсская область. Свод статистических данных, извлеченных посе-
мейных списков населения Кавказа. Тифлис, 1889 г.

Сборник маршрутов — Сборник маршрутов в районе Олты-Саганлуг—Эрзе-
рум, выпуск III, Тифлис, 1891 г.

Список — Список населенным пунктам Карсского округа.

П. Хелмицкий — Карсская область, военно-статистический и географи-
ческий обзор, часть 2. отделы II и III, Тифлис, 1893 г.

Чорохский край — Чорохский край, военно-статистический очерк, Выпуск I,
Тифлис, 1887 г.

Artvin — Artvin 1967 il Yılıığı.

ჩილდირის ეიპლეთის ჯაბა ღავთარო

ქართული თარგმანი

[1] 106 წელი¹

[1] მზვარის ნაპიფ ოლთის
ლის ლივაში.

სულემანი.

სოფელი ფერთასორი², ექვემდებარება ხსენებულს —

[1]106 წელს.

ჯამი 3000.

[2] ფანაკის ნაპიფ ამავე ლივაში.

მეჰნელი.

სოფელი კარქიო (?)³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]106

წელს.

ჯამი 10000.

[1]107 წელი⁴

[3] არტანუჯის ნაპიფ ამავე ლივაში.

აჰმელი.

სოფელი ... ექვემდებარება ხსენებულს —

ნებულს — [1]107 წელს.

ჯამი 1000.

[4] მზვარის ნაპიფ ოლთის
ლის ლივაში.

მუსტაფა მეჰმედის ძე

სოფელი ფერთასორი, ექვემდებარება ხსენებულს —

[1]107 წელს.

ჯამი 3000.

[5] მამირვანის ნაპიფ ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ქამხისი⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]107

წელს.

ჯამი 4000.

[6] ფანაკის ნაპიფ ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი⁶ ماسو, ექვემდებარება

¹ 1694—1695 წ.წ. ² დათარი, გვ. 599. ³ იქვე, გვ. 567. ⁴ 1695—96 წწ.

⁵ დათარი, გვ. 575—76. ⁶ დათარის ღელანში ماسو წერია, შდრ. დათარი, გვ. 564.

ბა ხსენებულს — [1]107 წელს.
ჯამი 5000.

[1]108 წელი⁷

[7] ახას ნაჰიე მამირვანის
ლივაში.
ისმაილი.

სოფელი ფერთევან⁸, ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]107 წელს.
ჯამი 2000.

[8] ქანარბელის ნაჰიე ჩი-
ლდირის ლივაში.

აჰმედი.
სოფელი ინდოქოსმან⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]108 წელს.
ჯამი 10000.

[9] მამირვანის ნაჰიე ამავე
ლივაში.
ოსმანი.

სოფელი ხუვახ¹⁰, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]108
წელს.
ჯამი 3000.

[10] ხოჯევანის¹¹ ნაჰიე
მცირე არტაანის ლივა-
ში.
მირზა.

სოფელი სინოთ¹², ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]108
წელს.
ჯამი 6000, მთლიანი სახით
6000.

[11] ხოჯევანის ნაჰიე მცირე
არტაანის ლივაში.
აბდალი.

სოფელი ერდამელი¹³, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს —
[1]108 წელს.
ჯამი 5999, მთლიანი სახით
6000.

[12] ხოჯევანის ნაჰიე მცირე
არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.

სოფელი ერდამელი, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]108
წელს.
ჯამი 12500.

[13] ხოჯევანის ნაჰიე, მცირე
არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.

⁷ 1696—97 წ.წ. ⁸ დაეთარში შესულია ფანაკის ლივის ქამხისის ნაჰიეში. შტრ. აქვე, № 209, S 1035-ით კი ახას ნაჰიეშია, შტრ. П. Хелмицкий, გვ. 111—Пертеван-ოლთისის ოლქში; რუკებზე თერთევანია. ⁹ დაეთრის დედაწი *ان و كرسمان* იწერია, ჩვენს დედაწი კი *ان و سمان*, იხ. დაეთარი, გვ. 417. ¹⁰ იგივე ხავალი — ანძავის სამხრეთ-დასავლეთით, იხ. ესპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 64. შტრ. აგრეთვე Хвак, Сборник маршрутов, გვ. 64, № 78; დაეთარი, გვ. 599. ¹¹ მდებარეობს არტაანის სამხრეთ-აღმოსავლეთით. ¹² ახლანდელი სინექლი (რუკებიდან), მდებარეობს კოლაში, იხ. ესპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 15. იგივე ლენი რეგისტრირებულია ყარსის დაეთარში, გვ. 26. ¹³ კოლაშია, შტრ. სიების *Эрдамел//Ардамел*, П. Хелмицкий, გვ. 107; *Свод*, № 546. ეგვევ ლენი რეგისტრირებულია ყარსის დაეთარში, გვ. 26.

სოფელი ტიკოში¹⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 3000.

სოფელი მეიდანის¹⁸; ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 4000.

[14]. ფანასკერტის ნაპიფე ფანაკის ლივაში.
ზეამეთი სულეიმანის სახელზე.
სოფელი ოლთათაბის¹⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 26000.

[18] ხოჯევანის ნაპიფე მცირე არტაანის ლივაში.
ალი.
სოფელი ბორხანის¹⁹; ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 4000.

[15] მზვარის ნაპიფე მცირე არტაანის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი პატარა ჯულაქარის¹⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 8000.

[19] მზვარის ნაპიფე დიდი არტაანის ლივაში.
ხოსრო.
სოფელი პატარა დეზადის²⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 9000, მთლიანი სახით 10000.

[16] ხოჯევანის ნაპიფე მცირე არტაანის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი ზემო ხევისკარის¹⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]108 წელს.
ჯამი 5999.

1109 წელი²¹

[17] მზვარის ნაპიფე დიდი არტაანის ლივაში.
მაჰმუდი.

[20] ფანასკერტის ნაპიფე ფანაკის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ქამრისის²², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]109 წელს.
ჯამი 1500.

¹⁴ სიების Тикош, П. Хелмицкий, გვ. 152. ¹⁵ დაეთარი, გვ. 582—83: ¹⁶ მდებარეობს მდ. ფანასკერტის მარჯვენა შენაკადზე, იხ. Свод 781; П. Хелмицкий, გვ. 166. დიდ დაეთარში ჯულაქარის საშია და სამივე შედის ფანაკის ლივაში, დაეთარი, გვ. 585—86. ¹⁷ ფიქსირებულია ყარსის დაეთარშიც (გვ. 26), შდრ. დაეთარი, გვ. 596. ¹⁸ დაეთარი, გვ. 509. ¹⁹ იყითხება მკაფიოდ, მსგავსადევა ფიქსირებული ყარსის დაეთარში (გვ. 26), იდენტიფიკაცია კი ვერ მოხერხდა. ²⁰ დაეთარი, გვ. 507, 515. ²¹ 1697 — 98 წ.წ. ²² დაეთარი, გვ. 587.

[21] ჩრდილის ნაპივე მცირე არტაანის ლივაში. მეჰმედი. სოფელი ფლორ-მორი²³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]109 წელს. ჯამი 5000.

[22] ხოჯევანის ნაპივე მცირე არტაანის ლივაში. ჰასანი. სოფელი²⁴ كورار ექვემდებარება ხსენებულს — [1]109 წელს. ჯანი 4000.

[23] ხოჯევანის ნაპივე მცირე არტაანის ლივაში. რასული. სოფელი ლორევერანი(?), ექვემდებარება ხსენებულს — [1]109 წელს. ჯამი 1000.

[24] ტყე-ნაპივე დიდი არტაანის ლივაში. აჰმედი. სოფელი სამაბეგი²⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]109 წელს. ჯამი 5000.

1110 წელი

Z

1111²⁶ წელი

[25] ქამხისის ნაპივე ფანა-

კის ლივაში. ზეამეთი აჰმედის სახელზე. სოფელი სოლომონი²⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]111 წელს. ჯამი 18000.

1112 წელი

Z

[1]113 წელი²⁸

[26] ფანასკერტის ნაპივე ფანაკის ლივაში. მეჰმედი. სოფელი კარნაევანი²⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]113 წელს. ჯამი 2000.

[27] ახალციხის ნაპივე ამავე ლივაში. ომერი. სოფელი ბაღდადი³⁰ (?), ექვემდებარება ხსენებულს — [1]113 წელს. ჯამი 15000.

[28] მზვარის ნაპივე ოლთისის ლივაში. ხიდირი. სოფელი ხამასი³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]113 წელს. ჯამი 6500.

²³ Свод, № 596. ²⁴ შდრ. ყარსის დაეთრის كورار გვ. 81. ²⁵ დაეთარი, გვ. 536. ²⁶ 1699—1700 წ.წ. ²⁷ დაეთარი, გვ. 577—578. ²⁸ 1700—01 წ.წ. ²⁹ დაეთარი, გვ. 590. ³⁰ ბაღდადი ახალციხის რაიონში არ ჩანს. ³¹ დაეთარი, გვ. 595.

[29] ბარდუსის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.

ალი.

სოფელი ჩათაკი³², ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]113
წელს.

ჯამი 5999.

[30] ჩრდილის ნაპიფე მცირე
არტაანის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი სიგნოთი³³, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]113
წელს.

ჯამი 4500.

[31] ჩრდილის ნაპიფე მცირე
არტაანის ლივაში.

ოსმანი.

სოფელი ზემო ფანიკი³⁴,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]113 წელს.

ჯამი 3000.

[32] ჩრდილის ნაპიფე მცირე
არტაანის ლივაში.

ჰამდი.

სოფელი გეჯი³⁵, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]113
წელს.

ჯამი 3000.

[1]114 წელი³⁶

[33] ტაოსკარის ნაპიფე არ-
ტანუჯის ლივაში.

ომერი.

სოფელი არგნისი³⁷, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]114
წელს.

ჯამი 10000.

[34] არტანუჯის ნაპიფე ამავე
ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი ზირაკი³⁸, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]114
წელს.

ჯამი 5500.

[35] არტანუჯის ნაპიფე ამავე
ლივაში.

სულემანი ომერის ძე.

სოფელი ახიზა³⁹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]114
წელს.

ჯამი 3000.

[1]115 წელი⁴⁰

[36] ჩრდილის ნაპიფე ფოც-
ხოვის ლივაში.

მეჰმედი.

³² Сборник маршрутов, გვ. 68, № 103. ³³ Сигнот, იხ. Свод, № 603, П. Хелмицкий გვ. 80. ³⁴ შღრ. Свод, № 552. ³⁵ შეიძლება იყოს სიების Гедж || Геч სოფელი, იხ. П. Хелмицкий, გვ. 103; Свод, № 479, მაგრამ ყარსის დავთარში كاس მოხაზულობაა. ³⁶ 1702—03 წ.წ. ³⁷ სიებში ფიქსირებულია Аркунис ფორმიით, Свод, № 786. იგივე არგინისი, იხ. ექსპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 15, ახლანდელი Demirkent, იხ. Artvin, გვ. 58. ³⁸ წაკითხვა თითქოს საეკვო არ არის და მაინც ამ სახელწოდების გეოგრაფიულ პუნქტს ვერ მიაგენით. ³⁹ ქართლის ცხოვრება, ტ. 1, გვ. 178; პ. ინგოროყვა, გვ. 376—77; ახლანდელი Ferhatli, იხ. Artvin, გვ. 50. ⁴⁰ 1703—1704 წ.წ.

- სოფელი გუმანი⁴¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 2000.
- [37] მზვარის ნაპიე მცირე არტაანის ლივაში.
კასიმი.
სოფელი ახრისი⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — 1115 წელს.
ჯამი 6999.
- [38] უდეს ნაპიე ახალციხის ლივაში.
ზეამეთი ომერის სახელზე.
სოფელი სათლელ⁴³, ექვემდებარება ხსენებულს — 1115 წელს.
ჯამი 20000.
- [39] ჩრდილის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი გუმანი, ექვემდებარება ხსენებულს — 1115 წელს.
ჯამი 2000.
- [40] ალთუნკალცას ნაპიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი სულემანის სახელზე.
სოფელი ფხერო⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 26235.
- [41] ჩრდილის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ზულფუკარი.
სოფელი სეფისხევი⁴⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6000.
- [42] ნიალისყურის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
ალი.
სოფელი გომი⁴⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 4000.
- [43] ჯანბაზის ნაპიე ჩილდირის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ქორეთ⁴⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6500.
- [44] მზვარის ნაპიე მცირე არტაანის ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი დიდი კარაბალი⁴⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6600.
- [45] ჩრდილის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
მეჰმედი.

41 დავთარი, გვ. 464. 42 შღრ. Ахрис, Свод, № 704, П. Хелмуцкый, გვ. 110.
43 დავთარი, გვ. 105. 44 იქვე, გვ. 157. 45 იქვე, გვ. 525. 46 იქვე, გვ. 379. 47 იქვე, გვ. 408. 48 რუკებზე კარაბალი არტაანის სამხრეთითაა დატანილი, ოღონდ ჩრდილის ნაპიეშია.

სოფელი ქამასორი⁴⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 13100.

[46] ჯანბაზის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.
ზეამეთი მუსტაფას სახელზე.
სოფელი რაბათი⁵⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 22000.

[47] მზვარის ნაპიფ დიდი არტაანის ლივაში.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი შადევიანი⁵¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 20999.

[48] ჯანბაზის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ალბუტი⁵², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 10041.

[49] ხოჯევიანის ნაპიფ მცირე არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი حورجری, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 3000.

[50] ქაკარაქის ნაპიფ ამავე ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი კვალთახევი⁵³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 7900.

[51] თმოგვის ნაპიფ ახალქალაქის ლივაში.
ალი.
სოფელი ვაშლობი⁵⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 15300.

[52] ქაკარაქის ნაპიფ ამავე ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი გიორგი [წმინდა] ⁵⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 7000.

[53] ნიალისყურის ნაპიფ ახალქალაქის ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი გომი⁵⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 12000.

[54] მგელციხის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.
ზეამეთი ისმაილის სახელზე.
სოფელი ოხორა⁵⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 3000.

⁴⁹ შდრ. დავთარი, გვ. 522. ⁵⁰ იქვე, გვ. 379. ⁵¹ იქვე, გვ. 509—10. ⁵² იქვე, გვ. 401. ⁵³ იქვე, გვ. 213—14. ⁵⁴ იქვე, გვ. 365. ⁵⁵ იქვე, გვ. 212. ⁵⁶ აქვე, № 41. ⁵⁷ დავთარი, გვ. 429.

- ბარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 22500.
- [55] ჯანბაზის ნაპიფე ჩილდირის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი პატარა ჯანბაზი⁵⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 12500.
- [56] ჰაქარაქის ნაპიფე ამავე ლივაში.
ალი.
სოფელი კისათიბი⁵⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 10000.
- [57] ტყენაპიფე დიდი არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ბეგრახათუნ⁶⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 9000.
- [58] ჯანბაზის ნაპიფე ჩილდირის ლივაში.
შაპინი.
სოფელი ზაქარწმინდა⁶¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6000.
- [59] ასპინძის ნაპიფე ამავე ლივაში.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი წყალბილა⁶², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 25999.
- [60] ჩრდილის ნაპიფე დიდი არტაანის ლივაში.
ალი.
სოფელი აკამეთ⁶³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 12280.
- [61] მზვარის ნაპიფე ახალციხის ლივაში.
ზეამეთი სალექის სახელზე.
სოფელი ჰვინტა⁶⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 23900.
- [62] ჩრდილის ნაპიფე დიდი არტაანის ლივაში.
ზეამეთი ომერის სახელზე.
სოფელი საზარა⁶⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 8000.
- [63] ჩრდილის ნაპიფე შავეთის ლივაში.
ისლამი.

⁵⁸ დაეთარი გვ. 384—385. ⁵⁹ იქვე გვ. 215. ⁶⁰ იქვე გვ. 540. ⁶¹ იქვე, გვ. 392—393. ⁶² იქვე, გვ. 196. ⁶³ იქვე, გვ. 520. ⁶⁴ იქვე, გვ. 56. ⁶⁵ იქვე, გვ. 521—22.

სოფელი სათლელ⁶⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 5999.

[64] აკშეპირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. ჰუსეინი.
სოფელი ეშტიო⁶⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 10000.

[65] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. დერვიში.
სოფელი გელცოხ⁶⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 4000.

[66] აკშეპირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. ჰალილი.
სოფელი ვაჩიან⁶⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6000.

[67] ტყე-ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.
აბდ-ულ-ქერიმი.
სოფელი იშაგომ⁷⁰, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 7499.

[68] ტყე-ჯავახეთის ნაპიდე ხერთვისის ლივაში. ჰუსეინი.
სოფელი ბოქთასყურ⁷¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 3000.

[69] ტყე-ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.
ზეამეთი ჰასანის სახელზე. სოფელი დიდი ტიკან⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 3400.

[70] მზვარის ნაპიდე ახალციხის ლივაში. ოსმანი.
სოფელი აგარა⁷³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 7000.

[71] ანძავეის ნაპიდე ოლთისის ლივაში. აპმედი.
სოფელი გელათ⁷⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]115 წელს.
ჯამი 6000.

⁶⁶ დოკუმენტშია სათათლისი, მაგრამ შავშეთში სოფ. სათლელი იყო (დაეთარი, გვ. 105—106) და შავშეთის სანჯაყბეგი სათლელში იქდა, შ. ლომსაძე, სამცხე-ჯავახეთი, თბ., 1975, გვ. 255. ⁶⁷ დაეთარი, გვ. 320. ⁶⁸ იქვე, გვ. 370—71. ⁶⁹ იქვე, გვ. 309. ⁷⁰ იქვე, გვ. 535. ⁷¹ იქვე, გვ. 281. ⁷² იქვე, გვ. 544. ⁷³ იქვე, გვ. 53—54. ⁷⁴ П. Хелмицкий, გვ. 160, Геллят.

[72] აკშეპირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ჰუსენი.
სოფელი ქარცებო⁷⁵, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]115
წელს.
ჯამი 10000.

[1]116 წელი⁷⁶

[73] ახას ნაჰიე მამირვა-
ნის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი სამქარი⁷⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 4000.

[74] აკშეპირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი დიდი მაქატი⁷⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 12000.

[75] ჩრდილის ნაჰიე დიდი
არტაანის ლივაში.
აბუბეკრი.
სოფელი ნორპეტი⁷⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 7000.

[76] ხერთვისის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი ხიზა[ბავრა]⁸⁰ ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 15000.

[77] აკშეპირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ზეამეთი ჰასანის სახელზე.
სოფელი ოკამი⁸¹, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 29000.

[78] ჩრდილის ნაჰიე დიდი
არტაანის ლივაში.
ზულფუკარი.
სოფელი პეტრე-[ბავლე]⁸²,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 9500.

[79] ტყე-ჯავახეთის ნაჰიე
ხერთვისის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ბოჟანო⁸³ ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 10000.

[80] აკშეპირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ალი.

⁷⁵ დავთარი, გვ. 310. ⁷⁶ 1704—05 წწ. ⁷⁷ მდებარეობს ნამირვანში, ყარაღალის მთის აღმოსავლეთ კალთაზე. თურქ ისტორიკოსებს ფიქსირებული აქვთ Samagar//Sam-
igar ფორმით. ⁷⁸ დავთარი, გვ. 312. ⁷⁹ დავთარშია ნორბერთი, გვ. 589, მდებარე-
ობს ილორისა და ოლთისის წყლის შესართავში, იხ. ექსპედიცია კოლა-ოლთისში გვ.
59. ⁸⁰ დავთარი, გვ. 245. ⁸¹ იქვე, გვ. 310. ⁸² იქვე, გვ. 524—25. ⁸³ შდრ. დავ-
თარი, გვ. 271.

სოფელი გომი⁸⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 8000.

[81] ასპინძის ნაპივე ამავე ლივაში.
ავეზი.

სოფელი ზურჯელ⁸⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 10000.

[82] ოცხეს ნაპივე ამავე ლივაში.

ზეამეთი აპედის სახელზე.
სოფელი ხერხემ⁸⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 21500.

[83] აწყურის ნაპივე ახალციხის ლივაში.
მეჰმედი.

სოფელი ჯგარეთ⁸⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 12500.

[84] აკშეჰირის ნაპივე ახალქალაქის ლივაში.
მეჰმედი.

სოფელი ოკამ⁸⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 10666.

[85] აკშეჰირის ნაპივე ახალქალაქის ლივაში.
ზეამეთი მუსტათას სახელზე.
სოფელი ქვემო ხოსპია⁸⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 30990.

[86] კაკარაქის ნაპივე ამავე ლივაში.
მუსტათა.
სოფელი სასა⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 11500.

[87] ასპინძის ნაპივე ამავე ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ონლორ⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 4000.

[88] ქანარბელის ნაპივე ჩილდირის ლივაში.
ავეზი.
სოფელი დლივ⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 12000.

[89] აწყურის ნაპივე ახალციხის ლივაში.
ზეამეთი ჰუსეინის სახელზე.
სოფელი ზიკილია⁹², ექვემ-

⁸⁴ გომი ნაოლსყურის ნაპივეშია, აქ უთუოდ სხვა სოფელია, მაგრამ არ იკითხება, ფოტო-პირი ცულადაა გადაღებული. ⁸⁵ დავთარი, გვ. 177—181. ⁸⁶ იქვე, გვ. 169. ⁸⁷ დედაწმი უგარიდოა, შდრ. დავთარი, გვ. 130. ⁸⁸ იხ. აქვე, № 77. ⁸⁹ დავთარი, გვ. 311. ⁹⁰ იქვე, გვ. 185. ⁹¹ იქვე, გვ. 419. ⁹² იქვე, გვ. 136—37.

- დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 28000.
- [90] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
ზეამეთი აპმედის სახელზე.
სოფელი მერიემი⁹³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 20000.
- [91] უდეს ნაპიძე ახალცი-
ხის ლივაში.
პუსენი.
სოფელი სამყურე⁹⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 12590.
- [92] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
პასანი.
სოფელი ნაქალაქევი⁹⁵, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 12000.
- [93] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
აბუბეჭრი.
სოფელი ვაჭარა⁹⁶, ექვემდ-
ებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 11500.
- [94] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
დერვიში.
სოფელი ორუშეთი⁹⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 12000.
- [95] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
პუსენი.
სოფელი ბორქი⁹⁸, ექვემდ-
ებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 6000.
- [96] ტყე-ნაპიძე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
უსუფი.
სოფელი სასი, ექვემდებარ-
ება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 18000.
- [97] ტყე-ჯავახეთის ნაპიძე
ხერთვისის ლივაში.
ალი.
სოფელი⁹⁹ კადოკ, ექვემდ-
ებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 6500.
- [98] ასპინძის ნაპიძე ამავე
ლივაში.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი ონდორა¹⁰⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 21020

⁹³ დაეთარი, გვ. 537. ⁹⁴ იქვე, გვ. 95. ⁹⁵ იქვე, გვ. 537, ახლანდელი ნაქალა-
ქიოი (რუკებიდან). ⁹⁶ იქვე, გვ. 545. ⁹⁷ იქვე, გვ. 535. ⁹⁸ იქვე, გვ. 535. ⁹⁹ იქ-
ვე, გვ. 270. ¹⁰⁰ იხ. აქვე, № 87.

- [99] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ოსმანი.
სოფელი ჩ ა ნ ჩ ა ბ უ რ ი¹⁰¹, ე ქ -
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 17600.
- [100] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ზეამეთი ისმაილის სახელზე.
სოფელი კ ა ხ ა რ ე თ ი¹⁰², ე ქ -
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 17600.
- [101] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი
ა რ ტ ა ა ნ ის ლ ი ვ ა შ ი .
სულეიმანი.
სოფელი ტ ა მ ა ლ ი¹⁰³, ე ქ ვ ე მ -
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 6000.
- [102] ქ ა ნ ა რ ბ ე ლ ის ნ ა ჰ ი ე
ა ხ ა ლ ც ი ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ზეამეთი ოსმანის სახელზე.
სოფელი ჩ ა ი ს ი¹⁰⁴, ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 69500.
- [103] ჯ ა ნ ბ ა ზ ის ნ ა ჰ ი ე ჩ ი ლ -
დ ი რ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ჰუსეინი.
სოფელი შ ი დ ა უ რ თ ა¹⁰⁵, ე ქ -

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.
ჯამი 8500.

- [104] ჯ ა ნ ბ ა ზ ის ნ ა ჰ ი ე ჩ ი ლ -
დ ი რ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ჰუსეინი.
სოფელი უ რ თ ა¹⁰⁶, ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 6000.
- [105] ჩ რ დ ი ლ ის ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი
ა რ ტ ა ა ნ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ისმაილი.
სოფელი კ ო მ კ ი¹⁰⁷, ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 13499.
- [106] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ის ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .
ველი.
სოფელი ძ ვ ე ლ ი¹⁰⁸, ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბარება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 3500.
- [107] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ის ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .
აბდალფეიაზ[?].
სოფელი مملوورح, ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რება ხსენებულს — [1]116
წელს.
ჯამი 6500.

¹⁰¹ დათარი, გვ. 100. ¹⁰² იქვე, გვ. 94. ¹⁰³ იქვე, გვ. 515. ¹⁰⁴ იქვე,
გვ. 416. ¹⁰⁵ იქვე, გვ. 381. ¹⁰⁶ იქვე, გვ. 406. ¹⁰⁷ იქვე, გვ. 520. ¹⁰⁸ ნ. მ ა რ ი,
ფლოური, გვ. 115.

[108] არტანუჯის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

ჰალილი.

სოფელი ჭირკიზი¹⁰⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 10000.

[109] არტანუჯის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი დოლისუბანი, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.

ჯამი 12500.

[110] მზვარის ნაპიე ოლ-
თისის ლივაში.

ჰასანი.

უბანი ადგილზე, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]116 წელს.

ჯამი 5000.

[111] უდეს ნაპიე ახალცი-
ხის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი ჩორჩისი¹¹⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 18000.

[112] ქობლიანის ნაპიე
ახალციხის ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი ზედუბანი¹⁰¹, ექ-

ვემდებარება ხსენებულს —

[1]116 წელს.

ჯამი 14000.

[113] ტყე-ნაპიე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.

აბუბეჭრი.

სოფელი ქოქი¹¹², ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 7500.

[114] ახას ნაპიე მამირვა-
ნის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი ... ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]116 წელს.

ჯამი 3000.

[115] მზვარის ნაპიე დიდი
ართაანის ლივაში.

ისმაილი.

სოფელი შუა[ეკლესია]¹¹³,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.

ჯამი 6000.

[116] ახას ნაპიე მამირვა-
ნის ლივაში.

ზეამეთი სალექის სახელზე.

სოფელი ბაშკალე¹¹⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 25000.

¹⁰⁸ დათარი, გვ. 100. ¹¹⁰ იქვე, გვ. 97. ¹¹¹ იქვე, გვ. 113—14. ¹¹² იქვე,
გვ. 536. ¹¹³ იქვე, გვ. 516. ¹¹⁴ ფიქსირებულია S 1035-ში (გვ. 30), შდრ. F. Kirzi-
oğlu, გვ. 131, 246; ახლა ნასოფლარია (რუკებიდან).

- [117] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი კანზასორი¹¹⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 12000.
- [118] ქანარბელის ნაჰიე ჩილდირის ლივაში.
უსუფი.
სოფელი ვარდისუბანი¹¹⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 11000.
- [119] მზვარის ნაჰიე ოლთისის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი აიდოსთი¹¹⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 6000.
- [120] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.
ისლამი.
სოფელი ბილდაჯორი¹¹⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 10000.
- [121] ჩრდილის ნაჰიე ოლთისის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი حاجا ექვემდებარება
- რება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 1000.
- [122] მზვარის ნაჰიე ოლთისის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი კარაგობექი¹¹⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 5999.
- [123] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.
ალი.
სოფელი კანზასორი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 6000.
- [124] ფანაკის ნაჰიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი ჰასანის სახელზე.
სოფელი თვით ფანაკი¹²⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 38000.
- [125] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი ხავთი¹²¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.
ჯამი 4500.

¹¹⁵ ახლანდელი ნანსოფლარია (რუქებიდან). ¹¹⁶ დავთარი, გვ. 418. ¹¹⁷ П. Х е л м и ц к и й, გვ. 113. Свод. № 794. ¹¹⁸ Сборник. Маршрутов, გვ. 70, № 129, დავთარი, გვ. 595. ¹¹⁹ იქვე, გვ. 601. ¹²⁰ იქვე, გვ. 560—61. ¹²¹ ნ. შარო, დღიური, გვ. 100; Чорохский край, გვ. 11. ახლანდელი Boyali, იხ. Artvin, გვ. 50.

[126] ალთუნკალცას ნაპიე
ამავე ლივაში.

ზეამეთი აღის სახელზე.
სოფელი სმად¹²², ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 21000.

[127] ჩრდილის ნაპიე დი-
დი არტაანის ლივაში.

აბდ-ულ-ლაპი.
სოფელი საბუღარი¹²³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.

ჯამი 5000.

[128] ტაოსკარის ნაპიე არ-
ტანუჯის ლივაში.

აჰმედი.
სოფელი ქივი¹²⁴, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]116
წელს.

ჯამი 17000.

რადგან ხსენებულ აჰმედს ხელთ
არსებული ბერათი¹²⁵ დაეკარგა,
დაკარგულის სანაცვლოდ მიეცა
1144 წლის 9 მუჰარემს (=1731
წ. 14.7) ჩილდირის ბეგლარ ბე-

გის იუსუფის¹²⁶ არზის საფუძ-
ველზე.

[129] მზვარის ნაპიე ახალ-
ციხის ლივაში.

ალი.
სოფელი ვერანა [ჭაჭარა-
ქი]¹²⁷, ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1]116 წელს.

ჯამი 3000.

[130] ტყენაპიე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.

ისმაილი.
სოფელი გულა [ბერთი]¹²⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]116 წელს.

ჯამი 4999.

[131] ალთუნკალცას ნაპიე
ამავე ლივაში.

მაჰმუდი.
სოფელი ფლატე¹²⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — 1116
წელს.

ჯამი 10000.

[132] ფანაკის ნაპიე
ამავე ლივაში.

¹²² დავთარი, გვ. 154. ¹²³ იქვე, გვ. 522—23. ¹²⁴ П. X e π' M] H' M] K H' H', გვ. 166, Свод, № 772. ¹²⁵ სულთნის მიერ გაცემული უზენაესი სიგელი [თიბარის, ზეამეთის, ხასისა თუ მულქის წყალობის თაობაზე. ბერათს გამოსცემდა სულთანი ბეგლარბეგის თეზქერეს საფუძველზე. ¹²⁶ იუსუფ ფაშა ისაქ ფაშას შვილია. ირანთან ლაშქრობებში მონაწილეობის სანუქფოდ რუმელიის ბეგლარბეგობა მიიღო. ჩილდირის ვილაიეთი ებოძა ევზირის რანგით, მამამისს კი თბილისის ვილაიეთი. გარდაიკვალა მამაზე დიდიხნით ადრე. იხ. *تاريخ سلاجقة عثمانی*, ტ. IV, გვ. 663. ¹²⁷ ხელნაწერშია მხოლოდ „ვერანა“. როგორც შემოთავსენიშნავდა მკითხველი, კომპოზიტის მარტოოდენ ერთი კომპონენტით წარმოდგენა დამახასიათებელია ჩვენი ტექსტისათვის. აღდგენა კი ყოველთვის არ ხერხდება. იქნებ აქ „ვერანა ჭაჭარაქი“ იგულისხმება, შდრ. დავთარი, გვ. 151, მაგრამ დაბრკოლება ისაა, რომ ასეთი სოფელი აწყურის ნაპიეშია და არა მზვარეში. ¹²⁸ შდრ. დავთარი, გვ. 530—31. ¹²⁹ იქვე, გვ. 158, შდრ. Turd 6.

ზეამეთი მეკმედის სახელზე.
სოფელი ქ ა რ გ ლ უ ხ ი¹³⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]116 წელს.

ჯამი 24998.

რადგან ხსენებულ მეკმედს ხელთარსებული ბერათი დაეკარგა, დაკარგვის გამო, ხელახლა მიეცა იგი 1144 წლის 9 მუჰარემს (= 1731 წ. 14.7) ჩილდირის ბეგლარბეგის არზის საფუძველზე.

[1]117 წელი¹³¹

[133] ქვემო აჭარის ნაპიფ ამავე ლივაში.

სახსო მამული ქვემო აჭარის მირლივას საფარბეგ იუსუფბეგის ძის სახელზე ოჯაქლიყის წესით, [1]117 წელს. შემოსავალი სამღებროდან და წისქვილიდან —

ჯამი 208959.

[134] ხერთვისის ნაპიფ ხსენებულ ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი რ ო ქ ე თ ი¹³², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 10000.

[135] ხერთვისის ნაპიფ ამავე ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი ქ უ ნ ც ა¹³³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 15500.

[136] ხერთვისის ნაპიფ ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ქ უ ნ ც ა, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 15500.

[137] ჯანბაზის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ფ რ უ ტ ი¹³⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 16000.

[138] ჯანბაზის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი ფ რ უ ტ ი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 16000.

[139] მამირვანის ნაპიფ ამავე ლივაში.

ბაირამი.

სოფელი ფ ე თ ქ ი რ ი¹³⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 6000.

¹³⁰ დათარი, გვ. 570. ¹³¹ 1705—06 წ.წ. ¹³² დათარი, გვ. 245. ¹³³ იქვე, გვ. 253. ¹³⁴ იქვე, გვ. 391. ¹³⁵ Сборник маршрутов, გვ. 66, № 92.

[140] მამირვანის ნაპიფ
ამავე ლივაში.

მუსა(?)

სოფელი ფეთქირი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.

ჯამი 6000.

[141] მამირვანის ნაპიფ
ამავე ლივაში.

პალილი.

სოფელი سولوا ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 4000.

[142] ახას ნაპიფ მამირვანის
ლივაში.

ავეზი.

სოფელი ხოხორი¹³⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.

ჯამი 7000.

[143] ზემო აჭარის ლივაში.
სახასო მამული იუსუფ ბეგ
მუსტაფა ბეგის ძის სახელზე,
ოჯაკლიყის წესით.

სოფელი მელიქწმინდა,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.

ჯამი 200000.

[144] მზვარის ნაპიფ დიდი
არტაანის ლივაში.

პასანი.

სოფელი ხევეა¹³⁷, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]117
წელს.

ჯამი 5999.

[145] მამირვანის ნაპიფ
ამავე ლივაში.

ალი.

სოფელი ქელანი¹³⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.

ჯამი 15000.

[146] მზვარის ნაპიფ ჩილ-
დირის ლივაში.

ალი.

სოფელი რაბათი¹³⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.

ჯამი 18300.

[147] მზვარის ნაპიფ დიდი
არტაანის ლივაში.

ზეამეთი არსლანის სახელზე.

სოფელი ფახრელი¹⁴⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.

ჯამი 30000.

[148] ჩრდილის ნაპიფ ოლ-
თისის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ურეკი¹⁴¹, ექვემდე-

¹³⁶ S 1035-ში (გვ. 25) იკითხება قوچقوچ ხორხორი. ¹³⁷ დავთარი, გვ. 516.

¹³⁸ Сборник маршрутов, გვ. 70, № 123. ¹³⁹ დავთრისმიხედვით ჩილდირის რაბათი
ჯანაზის ნაპიფშია. მზვარის ნაპიფ საერთოდ არ არის ჩილდირის ლივაში.
¹⁴⁰ იქვე, გვ. 508—09. ¹⁴¹ П. Х е л м и ц к и й, გვ. 114; Свод, № 785.

- ბარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 10000.
- [149] ჩრდილის ნაჰიე დი-
დი არტაანის ლივაში.
პასანი.
სოფელი საბუღარი¹⁴², ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 10200.
- [150] ანძავეის ნაჰიე ოლთის-
ის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ფარაქესი¹⁴³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 8500.
- [151] მზვარის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ქასირსორი¹⁴⁴, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 6000.
- [152] მზვარის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
ალი.
სოფელი ამირა (?), ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 6500.
- [153] მზვარის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი კოდრე¹⁴⁵ ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 5000.
- [154] ჩრდილის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი თერფენეჟი¹⁴⁶,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 6000.
- [155] ქანარბელის ნაჰიე
ჩილდირის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი კარწახი¹⁴⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 19165.
- [156] ქანარბელის ნაჰიე
ჩილდირის ლივაში.
დერვიშ მეჰმედი.
სოფელი მრაკკვალ¹⁴⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 17500.
- [157] ჯანბაზის ნაჰიე ჩილ-
დირის ლივაში.
შაჰინი.

¹⁴² აქვე, № 127. ¹⁴³ დავთარი, გვ. 597. ¹⁴⁴ იქვე, გვ. 599. ¹⁴⁵ დავთრის
დელანში კოდრე¹⁴⁵ წერია, გვ. 410. ¹⁴⁶ დავთარი, გვ. 599. ¹⁴⁷ იქვე, გვ. 412.
¹⁴⁸ იქვე, გვ. 413.

სოფელი კოტამახი¹⁴⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 7000.

[158] ქანარბელის ნაპიე ჩილდირის ლივაში.
ზულფუჯარი.
სოფელი ოლოდა¹⁵⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 10000.

[159] ჭაჭარაქის ნაპიე ამავე ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ქვემო ტბეთი¹⁵¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 11000.

[160] მზვარის ნაპიე ფოტხოვის ლივაში.
ზეამეთი ისმაილის სახელზე.
სოფელი აგარა¹⁵², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 23500.

[161] ჩრდილის ნაპიე ფოტხოვის ლივაში.
მურთაზა.
სოფელი ხუნამისი¹⁵³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 14000.

[162] უდეს ნაპიე ახალციხის ლივაში.
ზეამეთი მუსტაფასძეთა — აჰმედის, ალის და (?) სახელზე, საზიარო მფლობელობის სახით.
სოფელი კორაშენი¹⁵⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 25870.

[163] ხერთვისის ნაპიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი აჰმედის სახელზე.
სოფელი პრტენა¹⁵⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 25000.

[164] ჭაჭარაქის ნაპიე ამავე ლივაში.
დერეიში.
სოფელი ჩორჩო¹⁵⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 14500.

[165] თმოგვის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
ქენანი.
სოფელი ავაზანა¹⁵⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 6500.

¹⁴⁹ დათარი, გვ. 383. ¹⁵⁰ იქვე, გვ. 414. ¹⁵¹ იქვე, გვ. 220. ¹⁵² იქვე, გვ. 448.
¹⁵³ იქვე, გვ. 459. ¹⁵⁴ იქვე, გვ. 93. ¹⁵⁵ იქვე, გვ. 244. ¹⁵⁶ იქვე, გვ. 216.
¹⁵⁷ იქვე, გვ. 366.

[166] ჩრდილის ნაპიე დი-
დი არტაანის ლივაში.
მუსტაფა.

სოფელი ყუთარმელიქი¹⁵⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 12500.

[167] ქანარბელის ნაპიე
ჩილდირის ლივაში.
ზეამეთი პასანის სახელზე.
სოფელი სამახორი¹⁵⁹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 22000.

[168] ჯავახეთის ნაპიე ხე-
რთვისის ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი ზაკი¹⁶⁰, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 21630.

[169] აკშეპირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
ზეამეთი ოსმანის სახელზე.
სოფელი აფნია¹⁶¹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 24499.

[170] ნიალისყურის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
პასანი.
სოფელი კორისხევი¹⁶², ექ-

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 16500.

[171] ხერთვისის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი არცუკა¹⁶³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 13499.

[172] ჩრდილის ნაპიე ფო-
ცხოვის ლივაში.
ალი.
სოფელი ზემო და ქვემო
ყურა¹⁶⁴, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]117 წელს.
ჯამი 9000.

[173] ასპინძის ნაპიე ამავე
ლივაში.
პასანი.
სოფელი ფერისხევი¹⁶⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]117 წელს.
ჯამი 15000.

[174] ჯანბაზის ნაპიე, ჩილ-
დირის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ძურძნა¹⁶⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]117
წელს.
ჯამი 18250.

[175] მგელციხის ნაპიე ჩი-

¹⁵⁸ დათარი, გვ. 521. ¹⁵⁹ იქვე, გვ. 413. ¹⁶⁰ იქვე, გვ. 283. ¹⁶¹ იქვე, გვ. 309.
¹⁶² იქვე, გვ. 373—374. ¹⁶³ იქვე, 263—264. ¹⁶⁴ იქვე, გვ. 460—61. ¹⁶⁵ იქ-
ვე, გვ. 203. ¹⁶⁶ იქვე, გვ. 381—82.

ლ დ ი რ ი ს ლივაში.
იბრაჰიმი.

სოფელი ზ ა ქ ი¹⁶⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 8750.

[176] ტყე-ჯავახეთის ნაჰიე ხერთვისის ლივაში.

ისმაილი.

სოფელი ცხია¹⁶⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 5500.

[177] ჯანბაზის ნაჰიე ჩილდირის ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი ურთა¹⁶⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 18250.

[178] აკშეჰირის ნაჰიე, ახალქალაქის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი დაურმექი¹⁷⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]17 წელს.

ჯამი 7000.

[179] ჰაკარაქის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ჰასან აბუბეჰრის ძის სახელზე.

სოფელი ანდრია [წმინ-

და]¹⁷¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]17 წელს.

ჯამი 31000.

[180] მამირვანის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ძმები იბრაჰიმი და ოსმანი, საერთო მფლობელობის წესით.

სოფელი სუდქას¹⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]17 წელს.

ჯამი 8000.

[181] ტყე-ნაჰიე დიდ არტაანის ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი ფურხუ[ლეთი]¹⁷³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]117 წელს.

ჯამი 6949.

[182] აკშეჰირის ნაჰიე ახალქალაქის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი თორია¹⁷⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]17 წელს.

ჯამი 16200.

[183] ჩრდილის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ზარაბუქი¹⁷⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]17 წელს.

ჯამი 5000.

¹⁶⁷ დავთარი, გვ. 428. ¹⁶⁸ იქვე, გვ. 282. ¹⁶⁹ იხ. აქვე, № 104. ¹⁷⁰ დავთარი, გვ. 330—31. ¹⁷¹ იქვე, გვ. 221. ¹⁷² შტრ. Сукяс II Сохяс, Сборник маршрутов, გვ. 70, № 121, თანამედროვე რუკებზე Юткянс წერა. ¹⁷³ დავთარი, გვ. 537. ¹⁷⁴ იქვე, გვ. 332. ¹⁷⁵ შტრ. Зарабух, Свод, № 624.

- [184] ტყე-ჩავენთი ხერთვისის ლივაში.
ველი.
სოფელი ფოქა[ნო]¹⁷⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 3500.
- [185] აკშეჭირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი აბულ¹⁷⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 13000.
- [186] მზვარის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი თოროსხევი¹⁷⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 12000.
- [187] უდეს ნაპიე ხალციხის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი გომაროდი¹⁷⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 17000.
- [188] ახან ნაპიე მამირვანის ლივაში.
ხიზირი.
სოფელი ჩათაკი¹⁸⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 2000.
- [189] აკშეჭირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი სამწუბი¹⁸¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 10499.
- [190] ტყე-ჩავენთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი ზეოტა¹⁸², ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 3000.
- [191]. მზვარის ნაპიე ახალციხის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ამხა¹⁸³, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 6000.
- [192] აკშეჭირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
მაჰმედი.
სოფელი ზრესკი¹⁸⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.
ჯამი 10000.

¹⁷⁶ იხ. აქვე, № 79; ¹⁷⁷ დავთარი, გვ. 332—33. ¹⁷⁸ იქვე, გვ. 510—11.
¹⁷⁹ იქვე, გვ. 92. ¹⁸⁰ შდრ. აქვე, № 29. ¹⁸¹ დავთარი, გვ. 210. ¹⁸² იქვე, გვ. 297. ¹⁸³ იქვე, გვ. 99—100. შდრ. აქვე № 727. ¹⁸⁴ იქვე, 329.

სულ ერთი იყო მის სახელზე იქნებოდა თუ არა, (არავითარი სარგებლობა არ მოჰქონდა), ამიტომ მირალაი მუსტაფას არ- ზით ებოძა ალის 1144 წლის რამაზანის 29-ს (=1732 წლის მარტი).

[193] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი მაწალახეთი¹⁸⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 5999.

[194] კაქარაქის ნაჰიე ამავე ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი გიორგი[წმინდა] ¹⁸⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 7000.

[195] მზვარის ნაჰიე ფოცხოვის ლივაში.

ალი.

სოფელი მარცვალეთ- [უბანი] ¹⁸⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 6000.

[196] აკშეჰირის ნაჰიე ახალქალაქის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი რაბათი¹⁸⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 11700.

[197] მზვარის ნაჰიე დიდი არტაანის ლივაში.

ზეამეთი მაჰმუდის სახელზე.

სოფელი დადაგულ¹⁸⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 22500.

[198] ოცხეს ნაჰიე ამავე ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი საბუდარა¹⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 2000.

[199] აკშეჰირის ნაჰიე ახალქალაქის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ბზავეთი¹⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]17 წელს.

ჯამი 10000.

[1]118¹⁹² წელი

[200] ტყენაჰიე დიდი არტაანის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი ახალშენი¹⁹³, ექ-

¹⁸⁵ შტრ. Мацалахет, რუკებზე დატანილია არტანუჯის ჩრდილოეთით, შტრ. Чорохский край, გვ. 11; ახლანდელი Naldöken, იხ. Artvin, გვ. 50. ¹⁸⁶ იხ. აქვე, № 52. ¹⁸⁷ დავთარი, გვ. 446. ¹⁸⁸ იქვე, გვ. 306, 354. ¹⁸⁹ იქვე, გვ. 515. ¹⁹⁰ იქვე, გვ. 174. ¹⁹¹ იქვე, გვ. 333. ¹⁹² 1706—07 წ.წ. ¹⁹³ იქვე, გვ. 535.

ვემდებარება ხსენებულს —
[11]18 წელს.
ჯამი 11000.

[201] ახას ნაჰიდე მამირვა-
ნის ლივაში.

მურთაზა.

სოფელი **فولو** ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118 წელს.

— ჯამი 2000.

[202] თმოგვის ნაჰიდე ახალ-
ქალაქის ლივაში.

ისმაილი.

სოფელი **ყველი (?)**¹⁹⁴, ექვემდებარება
ხსენებულს — [11]18
წელს.

ჯამი 7660.

[203] ტყე-ჯავახეთის ნა-
ჰიდე ხერთვისის ლივაში.
მუსტაფა.

სოფელი **კალათუბანი**¹⁹⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 6000.

[204] ხერთვისის ნაჰიდე ამა-
ვე ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი **ბნალა**¹⁹⁶, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 12000.

[205] კაქარაქის ნაჰიდე ამა-
ვე ლივაში.

ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე.
სოფელი **ახტილა**¹⁹⁷, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 20000.

[206] აქშეჰირის ნაჰიდე
ახალქალაქის ლივაში.

სოფელი **სოკო**¹⁹⁸ ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 9500.

[207] ტყე-ჯავახეთის ნა-
ჰიდე ხერთვისის ლივაში.

ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე.
სოფელი **მერენია (?)**¹⁹⁹ ექვემდებარება
ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 21333.

[208] ფანასკერტის ნაჰიდე
ფანაკის ლივაში.

მაჰმუდი.

სოფელი **ურეჟი**²⁰⁰, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 12000.

[209] ქამხისის ნაჰიდე ფანა-
კის ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი **ფერთევანი**²⁰¹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 8200.

¹⁹⁴ იქვე, გვ. 365. ¹⁹⁵ იქვე, გვ. 294. ¹⁹⁶ იქვე, გვ. 253. ¹⁹⁷ იქვე, გვ. 222—223. ¹⁹⁸ შტრ. სიგის Курипа, დავთარი, გვ. 333. ¹⁹⁹ იქვე, გვ. 270. ²⁰⁰ იქვე, გვ. 582. ²⁰¹ იქვე, გვ. 578.

- [210] ფანასკერტის ნაპიფე
ფანაკის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ქამრის²⁰², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 4000.
- [211] ფანაკის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
ზეამეთი ჰასანის სახელზე.
სოფელი კარაბოლაზ²⁰³,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.
ჯამი 20000.
- [212] ფანაკის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
ალი.
სოფელი ეზნოხ²⁰⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 8000.
- [213] ქამხისის ნაპიფე ფა-
ნაკის ლივაში.
იასი(?)
სოფელი სოლომონ²⁰⁵, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.
ჯამი 6999.
- [214] მზვარის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი²⁰⁶ اورسلور, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 6000.
- [215] მზვარის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი პოლოს²⁰⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 20000.
- [216] ქამხისის ნაპიფე ფა-
ნაკის ლივაში.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი სოლომონი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 19600.
- [217] მამირვანის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი სამიკარი²⁰⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
1118 წელს.
ჯამი 3500.
- [218] მამირვანის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
ჯიბრაილი.
სოფელი სამიკარი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 3000.

²⁰² აქვე, № 20. ²⁰³ დაეთარი, გვ. 572. ²⁰⁴ იქვე, გვ. 567. ²⁰⁵ აქვე, № 25.
²⁰⁶ დაეთარი, გვ. 596. ²⁰⁷ იქვე, გვ. 598. ²⁰⁸ აქვე, № 73.

[219] ტყე-ნაპიდე დიდი
არტაანის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი ჯვარის ხევი²⁰⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 4000.

[220] აწყურის ნაპიდე ახალ-
ციხის ლივაში.

ზეამეთი ზულფუქარის სახელ-
ზე.

სოფელი წოხთები²¹⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 20000.

[221] ტყე-ჯავახეთის ნა-
პიდე ხერთვისის ლივაში.
მუსტაფა.

სოფელი ოლდანი²¹¹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 11000.

[222] ოცხეს ნაპიდე ამავე ლი-
ვაში.

სულეიმანი.

სოფელი ჭიხელი²¹², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 12500.

[223] ოცხეს ნაპიდე ამავე ლი-
ვაში.

ჰალილი.

სოფელი უნწ²¹³, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 10000.

[224] ჩრდილის ნაპიდე ფოც-
ხოვის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი ხეთსმანი²¹⁴, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 8000.

[225] არტანუჯის ნაპიდე ამა-
ვე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ძველი²¹⁵, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.

ჯამი 6500.

[226] არტანუჯის ნაპიდე ამა-
ვე ლივაში.

ჰალილი.

სოფელი კლარჯეთი²¹⁶, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.

ჯამი 6000.

[227] ფანაკის ნაპიდე ამავე
ლივაში.

ჰამზა.

სოფელი მერენესი²¹⁷, ექ-

²⁰⁹ დავთარი, გვ. 541. ²¹⁰ იქვე, გვ. 142. ²¹¹ იქვე, გვ. 209—91. ²¹² იქვე, გვ. 173—74. ²¹³ იქვე, გვ. 172. ²¹⁴ იქვე, გვ. 460. ²¹⁵ იხ. აქვე, № 106. ²¹⁶ აქ იგულისხმება მხოლოდ სოფელი ქ. არტანუჯის სამხრეთით, მდინარე არავეთის წყლის აუზში და არა ისტორიული კლარჯეთის საერისთავო ან არტანუჯის მხარე, ახლანდელი სოფ. Bereket, იხ. Artvin, გვ. 50. ²¹⁷ დავთარი, გვ. 569.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.
ჯამი 8000.

[228] არტანუჯის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
ალი.
სოფელი კლარჯეთი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 4000.

[229] აკშეჰირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი დირქნალ²¹⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]118 წელს.
ჯამი 6500.

[230] მზვარის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი بولرقيد ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 6000.

[231] ჩრდილის ნაჰიე ფო-
ცხოვის ლივაში.
აბდულლაჰი.
სოფელი ჯაჯუნ²¹⁹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]118
წელს.
ჯამი 15000.

[1]119 წელი²²⁰

[232] არტანუჯის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
პასანი.
სოფელი კლარჯეთი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]119
წელს.
ჯამი 6000.

[233] ფანასკერტის ნაჰიე
ფანაკის ლივაში.
პასანი.
სოფელი ჯულაკარი²²¹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]119 წელს.
ჯამი 7000.

[234] აკშეჰირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ზემეთი პასანის სახელზე.
სოფელი არაკონ²²², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]119
წელს.
ჯამი 20500.

[235] მზვარის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ვასაქი²²³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]119
წელს.
ჯამი 4400.

[236] აკშეჰირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
ომერი.

²¹⁸ დავთარი, გვ. 358—59. ²¹⁹ შტრ. დავთარი, გვ. 437, 440. ²²⁰ 1707—08.
²²¹ იხ. აქვე. № 15. ²²² დავთარი, გვ. 313. ²²³ იქვე, გვ. 596.

სოფელი ჯიგრაშენი²²⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 6830.

[237] ჩრდილის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ალი.
სოფელი სადგომი²²⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 2000.

[238] ალთუნკალცას ნაპიე ამავე ლივაში.
ომერი.
სოფელი اوعارلوჰა ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 10000.

[239] ფანაკის ნაპიე ამავე ლივაში.
იუსუფი.
მამული მიკირტიჩისა²²⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 6000.

[240] ბარდუსის ნაპიე ოლთისის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი რაბათი²²⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 8000.

[241] არტანუჯის ნაპიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი სამაკარი²²⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 14000.

[242] არტანუჯის ნაპიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი ტანზოთი²³⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 31000.

[243] ფანაკის ნაპიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი არსენაკი²³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 39000.

[244] ხუმსის ნაპიე არტანუჯის ლივაში.
ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე.
სოფელი ჩამს, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]119 წელს.
ჯამი 55749.

[245] მზვარის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
დერვიში.
სოფელი გიორგის უბა-

²²⁴ დეთარი, გვ. 312. ²²⁵ იქვე, გვ. 527. ²²⁶ შღრ. იქვე, გვ. 156. ²²⁷ იქვე, გვ. 577. ²²⁸ იქვე, გვ. 596. ²²⁹ იგივე Samskar, ახლანდელი Aşağırmaklar იხ. Artvin, გვ. 50. ²³⁰ ნ. მარი, დიურგი, გვ. 103, 104, 113, ექსპედიცია კოლაოლთისში, გვ. 77. ²³¹ დეთარი, გვ. 566.

ნ²³², ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.
ჯამი 12000.

[246] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ-
თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი.
ზეამეთი აჰმედ და ოსმან ალის
ძეთა სახელზე.
სოფელი ს ი მ უ რ [დ ო ნ ი] ²³³,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[11]19 წელს.
ჯამი 2600.

[247] ფ ა ნ ა ს კ ე რ ტ ი ს ნ ა პ ი ე
ფ ა ნ ა კ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.
ზეამეთი ალის სახელზე.
სოფელი ნ ო რ პ ე ტ ²³⁴, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[11]19 წელს.
ჯამი 32000.

[248] ზ ე მ ო ა ჭ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე
ამავე ლივაში.
პასანი.
სოფელი წ ყ ა რ ო [თ ა] ²³⁵, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[11]19 წელს.
ჯამი 10499.

[249] თ მ ო გ ე ი ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ-
ქ ა ლ ა ქ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი წ უ ნ დ ა ²³⁶, ექვემდე-

ბარება ხსენებულს — [11]19
წელს.
ჯამი 35000.

თბილისის მცველად მყოფს
მუსტაფას ებოძა ჩილდირის
ბეგლარბეგის იუსუფ ფაშას არ-
ზით 1144 წლის რეზიყ-ულ-ევე-
ველის 2-ს (=1731 წლის 4 სექ-
ტემბერს).

[250] ზ ე მ ო ა ჭ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე
ამავე ლივაში.
მაჰმუდი.
სოფელი რ ა ბ ა თ ²³⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [11]19
წელს.
ჯამი 10500.

[251] ზ ე მ ო ა ჭ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე
ამავე ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი უ ჩ ა მ ბ ი ²³⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [11]19
წელს.
ჯამი 12000.

[252] მ გ ე ლ ც ი ხ ი ს ნ ა პ ი ე ჩ ი-
ლ დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.
იუსუფი.
სოფელი ზ ა ქ ²³⁹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [11]19
წელს.
ჯამი 3750.

²³² დაეთარი, გვ. 438. ²³³ იქვე, გვ. 596. ²³⁴ იქვე, გვ. 589., შდრ. ექსპედიცია კო-
ლა-ოლთისში, გვ. 53. ²³⁵ Чорохский край, გვ. 12, ი. ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე წ ი გ ნ ი 1, გვ.
75. ²³⁶ დაეთარი, გვ. 363. ²³⁷ ი. ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე, წ ი გ ნ ი 1, გვ. 93. ²³⁸ იქვე,
გვ. 81. ²³⁹ იხ. აქვე № 175.

[253] ტყე-ნაპიდე დიდია რტაანის ლივაში.

დერვიში.

სოფელი²⁴⁰ حاسره, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.

ჯამი 6000.

[254] ქვემო აქარის ნაპიდე ამავე ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი კვაშტა²⁴¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.

ჯამი 5000.

[255] მგელციხის ნაპიდე ჩილდირის ლივაში.

ალი.

სოფელი ზაქი, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.

ჯამი...

[256] აწყურის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.

პასანი.

სოფელი ბიეთ²⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.

ჯამი 2000.

[257] ჯანბაზის ნაპიდე ჩილდირის ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი ყარაყალა²⁴³, ექ-

ვემდებარება ხსენებულს —

[11]19 წელს.

ჯამი 10166.

[258] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი ლეპის²⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [11]19 წელს.

ჯამი 9000.

1120 წელი²⁴⁵

[259] მისირსორის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი არისთ²⁴⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]120 წელს.

ჯამი 9099.

[260] ახას ნაპიდე მამირვანის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი მელნაჩორ²⁴⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]120 წელს.

ჯამი 6000.

[261] ბარდუსის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი كركاس, ექვემდებარე-

²⁴⁰ დაუთარი, გვ. 540. ²⁴¹ ი. სიხარულიძე, წიგნი I, გვ. 65. ²⁴² დაუთარი, გვ. 139—40. ²⁴³ იქვე, გვ. 383. ²⁴⁴ იქვე, გვ. 373. ²⁴⁵ 1708—09 წწ. ²⁴⁶ შტრ. Арисли, Сбраник маршрутов, გვ. 68, № 118. ²⁴⁷ შტრ. Мелачор, იქვე, გვ. 60, № 35.

ბა ხსენებულს — [1]120 წელს.
ჯამი 6000.

[262] ბ ა რ დ უ ს ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ -
თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

იბრაჰიმი.

სოფელი ო ს კ ი [პ ა თ] ²⁴⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]120 წელს.

ჯამი 8300.

[263] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .

ფეიზულლაჰ.

სოფელი ... ექვემდებარება ხსე-
ნებულს — [1]120 წელს.

ჯამი 2500.

[264] ა ხ ხ ა ს ნ ა პ ი ე მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს
ლ ი ვ ა შ ი .

აჰმედი.

სოფელი ხ ო ს ბ ე რ ი კ ი ²⁴⁹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]120 წელს.

ჯამი 6000.

[265] ფ ა ნ ა ს კ ე რ ტ ი ს ნ ა პ ი ე
ფ ა ნ ა კ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

ზეამეთი სულიმანის სახელზე.

სოფელი გ ე ს მ ა ლ ²⁵⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]120
წელს.

ჯამი 28333.

[266] მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს ნ ა პ ი ე
ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი .

ხალილი.

სოფელი შ ე ქ ე რ ლ ი ²⁵¹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]120 წელს.

ჯამი 15000.

[1]121 წელი²⁵²

[267] ჯ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა პ ი ე ჩ ი ლ -
დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

მაჰმუდი.

სოფელი წ ი ნ წ ა ლ ²⁵³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]121
წელს.

ჯამი 10900.

ხსენებულმა მაჰმუდმა ხელთარ-
სებული ბერათი დაკარგა, და-
კარგვის გამო მას ხელახლა
ეზომა იგი ჩილდირის მიწმირა-
ნის არხით [1]144 წლის მუჰა-
რემის 9 (=1732 წლის 14 იე-
ლისს).

[268] ფ ა ნ ა კ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე
ლ ი ვ ა შ ი .

ზეამეთი ჯაფარ ჰუსეინის ძის
სახელზე.

სოფელი თ ვ ი თ ფ ა ნ ა კ ი ²⁵⁴,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]121 წელს.

ჯამი 60000.

[269] ჯ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა პ ი ე ჩ ი ლ -
დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

აჰმედი.

სოფელი ჩ ა მ ძ ვ რ ა ლ ²⁵⁵, ექ-

²⁴⁸ დათარი, გვ. 602.

²⁴⁹ შტრ. Хосберик, Сборник маршрутов, გვ. 62, № 43.

²⁵⁰ დათარი, გვ. 583 — 84.

²⁵¹ Сборник маршрутов, გვ. 64, № 69.

²⁵² 1709—1710 წ.წ.

²⁵³ დათარი გვ. 383.

²⁵⁴ იხ. აქვე, № 124.

²⁵⁵ დათარი,

გვ. 386—390.

- ვემდებარება სხენებულს —
[1]121 წელს.
ჯამი 14000.
- [270] ტაოსკარის ნაპიფ არ-
ტანუჯის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ფულურ²⁵⁶, ექვემ-
დებარება სხენებულს — [1]121
წელს.
ჯამი 6500.
- [271] ზემო აჭარის ნაპიფ
ამავე ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი სამულეთ²⁵⁷, ექ-
ვემდებარება სხენებულს —
[1]121 წელს.
ჯამი 5000.
- [272] მზვარის ნაპიფ დიდი
არტაანის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ფახრელი²⁵⁸, ექ-
ვემდებარება სხენებულს —
[1]121 წელს.
ჯამი 8000.
- [273] ასპინძის ნაპიფ ~~ამავე~~
ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ერკლტ²⁵⁹, ექვემ-
დებარება სხენებულს — [1]121
წელს.
ჯამი 5999.
- [274] უდეს ნაპიფ ახალცი-
ხის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ქვაბიჯვარი²⁶⁰,
ექვემდებარება სხენებულს —
[1]121 წელს.
ჯამი 3000.
- [275] ქანარბელის ნაპიფ
ჩილდირის ლივაში.
აბდულლაჰი.
სოფელი დადეშ²⁶¹, ექვემ-
დებარება სხენებულს — [1]121
წელს.
ჯამი 8000.
- [276] ტყე-ნაპიფ დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
სოფელი ორავ²⁶², ექვემდებარება
სხენებულს — [1]121 წელს.
ჯამი 5999.
- [277] ტყე-ნაპიფ დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ორჩო[კ]²⁶², ექვემ-
დებარება სხენებულს — [1]121.
წელს.
ჯამი 4000.
- [278] მამირვანის ნაპიფ ~~ამა-~~
ვე ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი ხემისკარი²⁶³, ექ-

²⁵⁶ შტრ. Пулур, П. Хелмицки й, გვ. 168. ²⁵⁷ ი. სიხარულიძე,
წიგნი I, გვ. 83. ²⁵⁸ დავთარი, გვ. 508—09. ²⁵⁹ იქვე, გვ. 190. ²⁶⁰ იქვე, გვ.
104. ²⁶¹ იქვე, გვ. 422—23. ²⁶² იქვე, გვ. 528—39. ²⁶³ შტრ. Хемискар,
Свод, № 610.

სოფელი ხორანია²⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]121 წელს.
ჯამი 11300.

სოფელი წყალმერთხევი²⁷⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 11499/

[288] ფანაკის ნაჰიე ამავე ლივაში.
პასანი.
სოფელი კოსორი²⁷³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]121 წელს.
ჯამი 10000.

[292] მზვარის ნაჰიე ახალციხის ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი კლდე²⁷⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 6000

[289] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ჰედილა²⁷⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]121 წელს.
ჯამი 2500.

[293] ტყე-ნაჰიე დიდი არტაანის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ლალვან²⁷⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 10000.

[290] ჯანბაზის ნაჰიე ჩილდირის ლივაში.
შაჰინი.
სოფელი საბადურ²⁷⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]121 წელს.
ჯამი 3000.

[294] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ბილდაჯორ²⁸⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 4000.

1122²⁷⁶ წელი

[291] ხერთვისის ნაჰიე ამავე ლივაში.

[295] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
აჰმედ ხოსროს ძე.
სოფელი ნორგიელ²⁸¹, ექ-

²⁷² დაეთარი, გვ. 320, 328. ²⁷³ იქვე, გვ. 406. ²⁷⁴ ნ. მარი, დლიური, გვ. 110—115 და ა. შ. დედანში ისე წერია, რომ ولا حسن სოფ. მოლა პასანი მდებარეობს კოლაში, СПНСОК, გვ. 70, № 32. ²⁷⁵ დაეთარი, გვ. 402. ²⁷⁶ 1710—11 წ.წ. ²⁷⁷ დაეთარი, გვ. 258. ²⁷⁸ იქვე, გვ. 57. ²⁷⁹ იქვე, გვ. 546—47. ²⁸⁰ აქვე, № 120. ²⁸¹ აქვე, № 279.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]122 წელს.
ჯამი 4000.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]122 წელს.
ჯამი 13000.

[296] ჩ რ დ ი ლ ის ნაჰიე ა ხ ა ლ-
ც ი ხ ის ლივაში.
მეკმედი.
სოფელი ნ ი ო ხ რ ე ბ ი²⁸², ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]122 წელს.
ჯამი 3000.

[300] ტ ყ ე-ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ-
ტ ა ა ნ ის ლივაში.
ალი.
სოფელი ვ ე ლ ი²⁸⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 3000.

[297] მ გ ე ლ ც ი ხ ის ნაჰიე ჩ ი-
ლ დ ი რ ის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი გ ა ჩ ი ა ნ ი²⁸³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]122
წელს.
ჯამი 7000.

[301] ტ ყ ე-ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ-
ტ ა ა ნ ის ლივაში.
სულიმანი.
სოფელი²⁸⁷ ساساس ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 2500.

[298] ა ლ თ უ ნ კ ა ლ ც ა ს ნაჰიე
ამავე ლივაში.
სახასო მამული ალთუნკალცას
შირლივას ჯაფარ ბეგის სახელ-
ზე, იურთლუჯისა და ოჯაკლი-
კის წესით.
სოფელი რ ა ბ ა თ ი²⁸⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]122
წელს.
ჯამი 200900.

[302] ტ ყ ე-ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ-
ტ ა ა ნ ის ლივაში.
კაია.
სოფელი ხ ა ნ ა კ ი²⁸⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]122 წელს.
ჯამი 6000.

[299] ა კ შ ე ჰ ი რ ის ნაჰიე
ა ხ ა ლ ქ ა ლ ა ქ ის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ტ ი კ ა შ ე ნ ი²⁸⁵, ექ-

[303] ფ ა ნ ა კ ის ნაჰიე
ამავე ლივაში.
ზეამეთი აბდულლაჰის სახელზე.
სოფელი მ ე ჰ ა ნ გ ი²⁸⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]122
წელს.
ჯამი 20000.

²⁸² დათარი, გვ. 75. ²⁸³ იქვე, გვ. 428. ²⁸⁴ Turd 270. იხ. ს. ჯ ი ქ ი ა, XVIII საუკუნის თურქული დოკუმენტი ოქროს ციხის შესახებ: თსუ შრომები, ტ. 91, თბ., 1960, გვ. 162—185. ²⁸⁵ დათარი, გვ. 330. ²⁸⁶ იქვე, გვ. 531. ²⁸⁷ იქვე, გვ. 548. ²⁸⁸ იქვე, გვ. 545—46. ²⁸⁹ ფანასკერტის ნაჰიეშია, იქვე, გვ. 584.

- [304] ჯ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა ჰ ი ე ჩ ი ლ -
დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ ა ჰ მ უ დ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ხ ე ლ ე ვ ა ნ ი ²⁹⁰, ე ქ -
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 16000 .
- [305] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ო ლ -
თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ი უ ს უ ფ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ხ ე ვ ი ს კ ა რ ი ²⁹¹, ე ქ -
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .
- [306] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ -
ც ი ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ზ ე ა მ ე თ ი ი უ ს უ ფ ი ს ს ა ხ ე ლ ზ ე .
ს ო ფ ე ლ ი ს ვ ი რ ი ²⁹², ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]122
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 25500 .
- [307] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ა ლ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ო რ ჭ ო [შ ა ნ ი] ²⁹³,
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .
- [308] ფ ა ნ ა კ ი ს ნ ა ჰ ი ე .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი მ უ ხ რ უ ლ ი ²⁹⁴, ე ქ -
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 12000 .
- [309] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე დ ი -
ღ ი ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი ბ ა ლ დ ა დ ი ²⁹⁵, ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]122
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 10000 .
- [310] ქ ა ნ ა რ ბ ე ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე
ჩ ი ლ დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ჰ უ ს ე ი ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი كاهل ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე -
ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2500 .
- [311] ა ხ ა ს ნ ა ჰ ი ე მ ა მ ი რ ვ ა -
ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი ს ი ნ ს ე რ გ ი ს ²⁹⁶, ე ქ -
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]122 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 5000 .
- [312] ა ხ ა ს ნ ა ჰ ი ე მ ა მ ი რ ვ ა -
ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ ა ჰ მ უ დ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ს ი ნ ს ე რ გ ი ს, ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]122
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 10000 .

²⁹⁰ თურქულ ტექსტში საგანგებოდ დავტოვეთ حلوان ფორმით, რადგან ლიტერატურაში ფიქსირებულია, როგორც ხელევაი, ისე ჩელევაი, იხ. დავთარი, გვ. 399.

²⁹¹ იქვე, გვ. 596.

²⁹² იქვე, გვ. 58.

²⁹³ იქვე, გვ. 89.

²⁹⁴ იქვე, გვ. 563—64.

²⁹⁵ იქვე, გვ. 521.

²⁹⁶ S 1035-შიც سركس-ია, შდრ. Симсеркис, Сборник маршрутов, გვ. 68, № 112.

[313] აწყურის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ჩოხთა²⁹⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 10000.

[314] ქობლიანის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი ამხა²⁹⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 500.

[315] აკშეჰირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი რაბათ³⁰⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 10755.

[316] ტყე-ნაპიდე ხერთვისის ლივაში.

ხალილი.

სოფელი ოლდან³⁰¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 10000.

[317] ტაოსკარის ნაპიდე არტანუჯის ლივაში.

ზეამეთი მაჰმუდის სახელზე. სოფელი ალდქოს³⁰², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 23500.

[318] ბარდუსის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

ზეამეთი ჰასანის სახელზე.

სოფელი რაბათ³⁰³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 26000.

[319] ზემო აჭარის ნაპიდე ამავე ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ჭვან³⁰⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 9000.

[320] მამირვანის ნაპიდე ამავე ლივაში.

რამაზანი.

სოფელი კოჯა³⁰⁵ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]123 წელს.

ჯამი 2000.

[321] აკშეჰირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

ოსმანი.

სოფელი ტიკაშენ³⁰⁶, ექ-

²⁹⁷ 1711—12 წ.წ. ²⁹⁸ დავთარი, გვ. 137—38. ²⁹⁹ დავთარის მიხედვით უღესნაპიდეშო, გვ. 99—100. ³⁰⁰ იქვე, გვ. 306, 354. ³⁰¹ იხ. აქვე, № 221. ³⁰² შდრ. Агос ტაოსკარში, Свод, № 756. ³⁰³ აქვე, № 240. ³⁰⁴ ი. სიხარულიძე, წიგნი 1, გვ. 73—74. ³⁰⁵ დავთარი, გვ. 593. ³⁰⁶ იხ. აქვე № 299.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]123 წელს.
ჯამი 4500.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]124 წელს.
ჯამი 416825.

[322] მზვარის ნაჰიე ფოც-
ხოვის ლივაში.
მეკმედი.
სოფელი ღვიმე³⁰⁷, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]123
წელს.
ჯამი 16000.

[324] ანძავის ნაჰიე ოლთო-
სის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ხაეალ³¹³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]124
წელს.
ჯამი 11500.

1124 წელი³⁰⁸

[323] არტანუჯის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
სახსო მამული აწ გარდაცე-
ლილ სალახის ძეთა მეკმედ, არ-
სლან ფაშა, მუსტაფა და აბ-
დულლაჰისა და ფერთექრეჰის³⁰⁹
და ნისფი-ლივანას³¹⁰ მირლა-
ვას — ისპაკ ფაშა იუსუფის
ძის სახელზე, იურთლუქისა და
ოჯაკლიკის წესით, აგრეთვე არ-
ტანუჯის სანჯაყი არფალიკის³¹¹
სახით — საერთო მფლობელო-
ბაში.
სოფელი სალაჩურ³¹², ექ-

[325] ხერთვისის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
ომერი.
სოფელი აძგვიტ³¹⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]124
წელს.
ჯამი 10000.

[326] ჭაჭარაქის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
აბდულლაჰი.
სოფელი გორგეთუბან³¹⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]124 წელს.
ჯამი 3000.

[327] აკშეჰირის ნაჰიე

³⁰⁷ დავთარი გვ. 445. ³⁰⁸ 1712 წ. ³⁰⁹ ძველი ლივანის სანჯაყის ცენტრი, ახ-
ლანდელი იუსუფელი, შედის ართინის ვილაიეთში, იხ. F. Kirzioğlu, გვ. 43, 520,
549. ³¹⁰ ქართული საისტორიო წყაროების ნივალე. ვრცლად იხ. პ. ინგორო-
ვა, გვ. 300; ს. ჩიქია, იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის
შესახებ გვ. 101—102. ი. სიხარულიძე, წიგნი I, გვ. 29—30. ³¹¹ ეწოდება
იმ მამულს, რომელსაც უბოძებდნენ სიფაჰებსა და დიდ მოხელეებს ცხენების გამოსა-
კვები ქერის საფასურად (დამატებითი შემოსავლის წყაროდ) უფრო გვიან კი ეს იყო
საცხოვრებელი სარჩო, ულუფა, იხ. M. Z. Pakalın, Osmanlı tarih deyimleri
ve terimleri Sözlüğü, ტ. I, გვ. 84—87. ³¹² შტრ. Салаур, Свод № 757; Спирок,
გვ. 112, № 134. ³¹³ იხ. აქვე, № 9. ³¹⁴ დავთარი, გვ. 248—49. ³¹⁵ დავთარი,
გვ. 237.

ახალქალაქის ლივაში.
ალი.

სოფელი სამწუბო¹⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 2200.

[328] აკშეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. იბრაჰიმი.

სოფელი აკფინარ¹⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 3000.

[329] აკშეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. ალი.

სოფელი სათხა¹⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 1999.

[330] აკშეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. მეჰმედი.

სოფელი كسى, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 3500.

[331] მზვარის ნაპიდე ფოცხოვის ლივაში. მუსტაფა.

სოფელი ბადელა¹⁹, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 3233.

[332] მზვარის ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში. სულეიმანი.

სოფელი დადაგულ²⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 9000.

[333] ოცხეს ნაპიდე ამავე ლივაში.

სახასო მამული ოცხეს მირლივას ჯუნდი²¹ მუსტაფას სახელზე, იურთლუჯისა და ოჯაკლიჯის წესით.

სოფელი რაბათ²², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 216300.

[334] ფერთექრეჯის ნაპიდე ამავე ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი ვანქი²³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.

ჯამი 5533.

[335]. ზემო აქარის ნაპიდე ამავე ლივაში.

ალი.

¹⁶ დაეთარი, გვ. 332. ¹⁷ ამ სოფლის სახელი დაეთარში სხვა ხელით არის მიწერილი. ამოკითხულიا اسکره — დ, გვ. 359. ¹⁸ სასოფლო საბჭო ბოგდანოევის რაიონში. ¹⁹ დაეთარი, გვ. 450. ²⁰ აქვე, № 197. ²¹ ზედსახელია მუსტაფასი, ჩანს განთქმული მოჯირითე იყო, آجو მხედარი, 'მოჯირითე'. ²² დაეთარი, გვ. 162. ²³ შდრ. პატარა ვანქი (?) ექსპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 39—41.

სოფელი ხულო³²⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.
ჯამი 12000.

აბდულლაპი.
სოფელი ტებათი³²⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — 1124 წელს.
ჯამი 5000.

[336] ფერთექრეჯის ნაპიდე ამავე ლივაში.
მუსტაფა ჰუსეინის ძე.
სოფელი ვანჯი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.
ჯამი 6000.

1125 წელი³²⁸

[340] ჩრდილის ნაპიდე დიარტაანის ლივაში.
ხალილი.
სოფელი ბურდოსანი³²⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — 1125 წელს.
ჯამი 3000.

[337] სახასო მამული ფერთექრეჯისა და ნისფილივანას მირლივას ჰასანბეგ ფერჰადბეგის ძის სახელზე, იურთლუქისა და ოჯაკლიქის წესით.
სოფელი ქისქიმ³²⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.
ჯამი 202240.

[341] უდეს ნაპიდე ახალციხის ლივაში.
მუჰარემ და აჰმედ მეჰმედის ძენი, საზიარო მფლობელობის წესით [ფლობენ].
სოფელი ორქოშანი³³⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]125 წელს.
ჯამი 12000.

[338] მამირვანის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ზეამეთი ხალილის სახელზე.
სოფელი არისტო³²⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]124 წელს.
ჯამი 36000.

[342] მამირვანის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ავეზი.
სოფელი ³³¹კოჯა კოჯა(?) ექვემდებარება ხსენებულს — [1]125 წელს.
ჯამი 3000.

[339] მზვარის ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.

³²⁴ დელანში გადათურქულებული ფორმაა ხულო. იბ. ი. სიხარულიძე, წიგნი 1. გვ. 168—69. ³²⁵ იგივე კისკინი, შ. ლომსაძე, სამცხე-ჯავახეთი, გვ. 255. Сборник маршрутов, გვ. 78, № 1. ³²⁶ იქვე გვ. 64, № 65. ³²⁷ დაეთარი, გვ. 507—08. ³²⁸ 1713 წ. ³²⁹ აქვე, № 285. ³³⁰ აქვე, № 307. ³³¹ შღრ. აქვე, № 320.

[343] ტყე-ნაპიდე დიდი
არტაანის ლივაში.
აპმედი.

სოფელი ხამაში³³³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 8000.

[344] ანძავეის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

ძმები მეკმედი, აპმედი და ალი — ძენი მუსტაფასი [ფლობენ] საერთო მფლობელობის წესით.

სოფელი რაბათი³³⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 8000.

[345] ხერთვისის ნაპიდე ამავე ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ხიზაბაერი³³⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 10000.

[346] ფანასკერტის ნაპიდე ფანაკის ლივაში.

სოფელი ქამრასორი³³⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 10000.

[347] აკუეჭირის ნაპიდე

ახალქალაქის ლივაში.

აბდულბაქი.

სოფელი უჯმან³³⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — 1126 წელს.

ჯამი 10500.

[348] ჩრდილის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

ძმები ალი და იუსუფი საზიარო მფლობელობის წესით.

სოფელი ქოჩახევი³³⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 7000.

[349] ტყე-ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.

მეკმედი.

სოფელი სოჯა³³⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 10000.

[350] ზემო აქარის ნაპიდე ამავე ლივაში.

დერვიში.

სოფელი ქვან³⁴⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.

ჯამი 1600.

[351] აკუეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

ხალილი.

სოფელი ფოკა³⁴¹, ექვემდებარება

³³² 1714 წ. ³³³ დავთარი, გვ. 430.

³³¹ იქვე, გვ. 527. ³³³ აქვე, № 76.

³³⁴ დავთარი, გვ. 587. ³³⁷ იქვე, გვ. 354.

³³⁸ იგივე Кевек, დავთარი, გვ. 597.

³³⁹ იქვე, გვ. 535. ³⁴⁰ აქვე, № 319. ³⁴¹ დავთარი, გვ. 343—44.

- რება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 1000.
- [352] აკუეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. ოსმანი.
სოფელი პატკანან³⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3000.
- [353] არტანუჯის ნაპიდე ამავე ლივაში. სულეიმანი.
სოფელი შავგულარ³⁴³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 4000.
- [354] მზვარის ნაპიდე ფოცხოვის ლივაში. ალი.
სოფელი ზეინდარ³⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 5000.
- [355] იშხანის ნაპიდე არტანუჯის ლივაში. მაჰმუდი.
სოფელი ურეკ³⁴⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3000.
- [356] ნიკლის ყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. აბდურრაჰიმი.
სოფელი ვარნეთ³⁴⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 7000.
- [357] მზვარის ნაპიდე ოლთისის ლივაში. ომერი.
სოფელი ფერთასორ³⁴⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 2000.
- [358] ბარდუსის ნაპიდე ოლთისის ლივაში. ველი.
სოფელი ჰასანფაშა³⁴⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3000.
- [359] არტანუჯის ნაპიდე ამავე ლივაში. მუსტაფა.
სოფელი ჩილდირი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 2200.
- [360] მზვარის ნაპიდე ოლთისის ლივაში. აპმედი.

³⁴² დაეთარი, გვ. 338. ³⁴³ რუკებზე დატანილია არტანუჯის სამხრეთ დასავლეთით, შდრ. ნ. მარო, დიოური, გვ. 100. ³⁴⁴ დაეთარი, გვ. 449. ³⁴⁵ П. Хеймицкий, გვ. 168. ³⁴⁶ დაეთარი, გვ. 374. ³⁴⁷ აქვე, № 1. ³⁴⁸ დაეთარი, გვ. 601. დედანში „ფაშას“ ნაცვლად არის „შაჰი“—ჰასან შაჰი.

სოფელი აკოფრაკი³⁴⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]126 წელს.
ჯამი 1800.

[361] ბარდუსის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
ალი.
სოფელი სალამცალე-
ქი³⁵⁰, ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1]126 წელს.
ჯამი 2500.

[362] ჩრილის ნაჰიე ფოც-
ხოვის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი ფომა³⁵¹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]126
წელს.
ჯამი 500.

[363] არტანუჯის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ჩილდირი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]126
წელს.
ჯამი 5500.

[364] ახას ნაჰიე მამირვან-
ის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი حاحا ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3000.

[365] ბარდუსის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
ისპაი აჰმედის ძე.
სოფელი ვართანუთი^{352(?)}
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]126 წელს.
ჯამი 5999.

[366] ახას ნაჰიე მამირვან-
ის ლივაში.
სულიმანი.
სოფელი კაკლუქა(?), ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]126 წელს.
ჯამი 3000.

[367] ფანასკერტის ნაჰიე
ფანაკის ლივაში.
მეჰმედ მუსტაფას ძე.
სოფელი ურეკა³⁵³, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]126
წელს.
ჯამი 10999.

[368] ასპინძის ნაჰიე ამავე
ლივაში.
ზეამეთი იუსუფის სახელზე.
სოფელი დართა³⁵⁴, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს, — [1]126
წელს.
ჯამი 20000.

[369] ჯანბაზის ნაჰიე ჩილ-
დირის ლივაში.
მუსტაფა.

³⁴⁹ დაეთარი, გვ. 598. ³⁵⁰ იქვე, გვ. 597. ³⁵¹ იქვე, გვ. 433. მზარის
ნაჰიეშია. ³⁵² დედანში გარკვევით წერია ვარმული **ارمواد** იგი შეიძლება მიეიჩ-
ნოთ როგორც ვართანუთის, იხ. დაეთარი, გვ. 598, ისე ტანრუტის. იხ. ექსპედიცია
კოლა-ოლთისში გვ. 77, მცდარ გრაფიკულ გამოსახლებად. ³⁵³ დაეთარი, გვ. 582.
³⁵⁴ იქვე, გვ. 187—188.

სოფელი საბადურ³⁵⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 6000.

[370] ტყე-ნაპიდე დიდართაანის ლივაში.
მურთაზა.

სოფელი ხაროსმან³⁵⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 6500.

[371] მზვარის ნაპიდე დიდართაანის ლივაში.
მუსა.

სოფელი ტყისთავ³⁵⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 6500.

[372] მზვარის ნაპიდე ფოცხოვის ლივაში.
მუსტაფა.

სოფელი ბადელა³⁵⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3234.

[373] მგელციხის ნაპიდე ჩილდირის ლივაში.

აბდულლაპ რუსტემის ძე.
სოფელი პეტრის³⁵⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 3999.

[374] აკშეპირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.
ჰასანი.

სოფელი ირკან³⁶⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 6000.

[375] ხერთვისის ნაპიდე ამავე ლივაში.
მუსტაფა.

სოფელი კან³⁶¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 18500.

[376] მზვარის ნაპიდე დიდართაანის ლივაში.
ოსმანი.

სოფელი ხას[ქოი]³⁶², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]126 წელს.
ჯამი 2550.

1127 წელი³⁶³

[377] ანძავის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.

მეკმედ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ოცხა³⁶⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — 1127 წელს.
ჯამი 6000.

[378] ფანაკის ნაპიდე ამავე ლივაში.
სულეიმანი.

³⁵⁵ იხ. იქვე, № 290. ³⁵⁶ დავთარი, გვ. 546. ³⁵⁷ იქვე, გვ. 514. ³⁵⁸ აქვე, № 331. ³⁵⁹ დავთარი, გვ. 429. ³⁶⁰ იქვე, გვ. 339—40. ³⁶¹ იქვე, გვ. 300. ³⁶² იქვე, გვ. 550. ³⁶³ 1715 წ. ³⁶⁴ აქვე, № 286.

სოფელი **ساكسو**,³⁶⁵ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]127 წელს.
ჯამი 3000.

1128 წელი³⁶⁶

[379] ანძავის ნაჰიე ოლთისის ლივაში.

მუსტაფა ალის ძე.

სოფელი **ექექი**³⁶⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 7000.

[380] მზვარის ნაჰიე დიდართაანის ლივაში.

მუსტაფა ზულფუკარის ძე.

სოფელი **[سو]ح**³⁶⁸ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 3000.

[381] ჩრდილის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი ჩარდახ³⁶⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 4500.

[382] ჩრდილის ნაჰიე ფოცხოვის ლივაში.

აბდალი და დერვიში — მეჰმე-

დის ძენი, ფლობენ საზიარო მფლობელობის წესით.

სოფელი ოხოლო³⁷⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 10500.

[383] ხოჯევანის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი ხევისკარი³⁷¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 5999.

[384] ხოჯევანის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში. ომერი.

სოფელი ხევისკარი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 3000.

[385] ხოჯევანის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში.

ისპაი.

სოფელი გიოლგიოლი³⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 7000.

[386] მზვარის ნაჰიე მცო-

³⁶⁵ დავთარი, გვ. 563. ³⁶⁶ 1715—16 წწ. ³⁶⁷ დავთარი, გვ. 600. ³⁶⁸ იქვე, გვ. 519. ³⁶⁹ შდრ. Чардахли, П. Хелмицкий, გვ. 152; Свод, № 580

ტოპონიმი **چارداخ** ფორმიტა შეტანილი ყარსის დავთარშიც, იხ. გვ. 82, 88.

³⁷⁰ დავთარი, გვ. 457. ³⁷¹ П. Хелмицкий, გვ. 125; F. Kırzioğlu, გვ. 307. (ფიქსირებულია ყარსის დავთარშიც (გვ. 26, 25, 126). ³⁷² შდრ. Гель Гел, Свод, № 551, ფიქსირებულია ყარსის დავთარშიც (გვ. 103).

რე არტაანის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი **كدمالو**,³⁷³ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 3999.

[387] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.

მეჰმედ აბდულაჰის ძე.

სოფელი **سوعاليق**, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 4000.

[388] მამირვანის ნაჰიე ამავე ლივაში.

იბრაჰიმი აბდულლაჰის ძე.

სოფელი **كسور**³⁷⁴ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 18000.

[389] ფანასკერტის ნაჰიე ფანაკის ლივაში.

მეჰმედ იბრაჰიმის ძე.

სოფელი **ფერთუსი**³⁷⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 8000.

აღნიშნული თიმარი ომერს ჰქონდა. მაშინ, როცა ამის აუცილებლობა არ იყო, ხსენებულმა მეჰმედმა ძალით ჩამო-

ართმევინა მისი თიმარი. შემდეგ, გარდა იმისა, რომ მოიბოდიშა, რადგან სხვა ღირლიქი³⁷⁶ მოინდომა, კვლავ ხსენებულ ომერს დაუტოვეს 1144 წლის რამაზანის 14 (=1732 წლის 12 მარტს), [მაევანის] არზის საფუძველზე.

[390] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.

აბდულბაკი აჰმედის ძე.

სოფელი **ხუნამისი(?)**³⁷⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 12500.

[391] მზევარის ნაჰიე მცირე არტაანის ლივაში.

მურთაზა მეჰმედის ძე.

სოფელი **ვარგნისი**³⁷⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]128 წელს.

ჯამი 14000.

1129 წელი³⁷⁹

[392] მზევარის ნაჰიე ფოცხოვის ლივაში.

დერვიშ მეჰმედი.

სოფელი **ცირეკა[ან]თუბანი**³⁸⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.

ჯამი 4000.

³⁷³ ყარსის დავთარშია (გვ. 29) **كدمالو**. ³⁷⁴ S. 1035-ში გარკვევით იკითხება **كدمور**. ³⁷⁵ დავთარი, გვ. 586—87. ³⁷⁶ ღირლიქი < **كرك** 'ცხოვრების საშუალება', 'სარჩო' — ზოგადი სახელია სამსახურის სანაცვლოდ გაეცემული როგორც ფულადი თანხისა, ისე ადგილ-მამულისა, იქნება ეს თიმარი, ზეამეთი თუ ხასი. ³⁷⁷ შედის ფოცხოვის ლივაში, იხ. დავთარი, გვ. 459. ³⁷⁸ შტრ. Варгинис, Свод № 512-ში 1716—17 წწ. ³⁸⁰ დავთარი, გვ. 434.

- [393] ახას ნაპიფე მამირვა-
ნის ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი სინსერგის³⁸¹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]129 წელს.
ჯამი 5000.
- [394] მზვარის ნაპიფე ფოც-
ხოვის ლივაში.
ალი.
სოფელი სეჯავე³⁸², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]129
წელს.
ჯამი 7220.
- [395] ფანასკერტის ნაპიფე
ფანაკის ლივაში.
ჰუსენი მურთაზის ძე.
სოფელი ოლორ³⁸³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]129
წელს.
ჯამი 2000.
- [396] არტანუჯის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
ალი ოსმანის ძე.
სოფელი მეიდან³⁸⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]129
წელს.
ჯამი 1200.
- [397] ჩრდილის ნაპიფე დი-
დი არტაანის ლივაში.
დერვიშ მეჰმედი მეჰმედის ძე.
სოფელი კომკი³⁸⁵, ექვემდე-
- ბარება ხსენებულს — [1]129
წელს.
ჯამი 6500.
- [398] ფანაკის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი თხას ქურქი³⁸⁶,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]129 წელს.
ჯამი 18499.
- [399] ჩრდილის ნაპიფე ფოც-
ხოვის ლივაში.
ჰუსენი.
სოფელი ჯაყისმანი (?)³⁸⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]129 წელს.
ჯამი 15000.
- [400] მზვარის ნაპიფე მცი-
რე არტაანის ლივაში.
ჰუსენი.
სოფელი ორაქილისა³⁸⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]129 წელს.
ჯამი 5000.
- [401] ნილისყურის ნაპიფე
ახალქალაქის ლივაში.
აბუბექრი.
სოფელი ორაჯა³⁸⁹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]129
წელს.
ჯამი 5000.

³⁸¹ აქვე № 311. ³⁸² დავთარი, გვ. 448. ³⁸³ იქვე, გვ. 588. ³⁸⁴ სო-
ფელი არტანუჯის აღმოსავლეთით. ³⁸⁵ იხ. აქვე, № 105. ³⁸⁶ დავთარი, გვ. 565.
³⁸⁷ იქვე, გვ. 455. ³⁸⁸ Свѣд, № 588. ორი ეკლესია მდებარეობს დიდი არტაანის
ლივაშიც, შღრ. დავთარი, გვ. 507. ³⁸⁹ დავთარში ორია, ზემო და ქვემო, მაგრამ
შედის აქშეპირის ნაპიფეში, გვ. 328, 352.

- [402] ქანარბელის ნაპივე ჩილდირის ლივაში.
ჰასან აპმედის ძე.
სოფელი და დეშ ი³⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 8400.
- [403] ასპინძის ნაპივე ამავე ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ხიდურეთი³⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 3500.
- [404] ნიალისყურის ნაპივე ახალქალაქის ლივაში.
აჰმედ მეჰმედის ძე.
სოფელი ვარშეთი³⁹², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 14365.
- [405] მამირვანის ნაპივე ამავე ლივაში.
ალი.
სოფელი حوراسا ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 3000.
- [406] მისირსორის ნაპივე ოლთისის ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი اسراسا, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 8000.
- [407] ახას ნაპივე მამირვანის ლივაში.
აპმედი.
სოფელი ხახუ[ლი]³⁹³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 3000.
- [408] არტანუჯის ნაპივე ამავე ლივაში.
აპმედი.
სოფელი اوسكوب ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 5999.
- [409] მზვარის ნაპივე დილი არტანის ლივაში.
მეჰმედ ომერის ძე.
სოფელი هواسا³⁹⁴ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 3000.
- [410] მზვარის ნაპივე ფოცხოვის ლივაში.
ომერი.
სოფელი ბად[ელი]³⁹⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]129 წელს.
ჯამი 3232.

³⁹⁰ აქვე, № 275. ³⁹¹ დავთარი, გვ. 204. ³⁹² იქვე, გვ. 374—75. ³⁹³ ხახო || ხახუ-დ არის ფიქსირებული თურქულ წყაროებში, შდრ. Сборник маршрутов გვ. 60, № 27. ³⁹⁴ დავთარი, გვ. 519. ³⁹⁵ აქვე, № 331.

[411] მზვარის ნაჰიე ახალ-
ციხის ლივაში.

პასანი.

სოფელი მიქელ[წმინ-
და]³⁹⁶, ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1]129 წელს.

ჯამი 3500.

[412] ტყიანი ჯავახეთის
ნაჰიე ხერთვისის ლივა-
ში.

პასან ალის ძე.

სოფელი მურჯი³⁹⁷, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]129
წელს.

ჯამი 4000.

[413] ტყიანი ჯავახეთის
ნაჰიე ხერთვისის ლივა-
ში.

ომერი ძე აბდალ...

სოფელი მურჯი, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]129
წელს.

ჯამი 2000.

[414] ახას ნაჰიე ოლთისის
ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი ხახული ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]129
წელს.

ჯამი 6000.

[415] აწყურის ნაჰიე ახალ-
ციხის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი ოკიზ³⁹⁸, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]129
წელს.

ჯამი 5000.

[416] ჩრდილის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.

აჰმედ ოსმანის ძე.

სოფელი კოთიქი³⁹⁹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]129
წელს.

ჯამი 6200.

1130 წელი⁴⁰⁰

[417] ზემო აჭარის ნაჰიე
ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ჩაო⁴⁰¹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 15500.

[418] ტყე-ნაჰიე დიდი
არტაანის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი ბამიასარი⁴⁰², ექვემდებარება
ხსენებულს —
[1]130 წელს.

ჯამი 2500.

³⁹⁶ დავთარი, გვ. 57. ³⁹⁷ იქვე, გვ. 272. ³⁹⁸ იქვე, გვ. 135. ³⁹⁹ რუ-
კებზეა Котик, დავთრის მიხედვით ფანაქის ლივაშია, გვ. 570. ⁴⁰⁰ 1117—18 წწ.
⁴⁰¹ გ. ყაზბეგი, აჭარის შესახებ, ბათუმი, 1960, გვ. 90—91; ი. ს. ხარული-
ძე, წიგნი I, გვ. 108. ⁴⁰² დავთარი, გვ. 543.

- [419] მზვარის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი თოროსხევი⁴⁰³,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 15330.
- [420] ჩრდილის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.
იუსუფ აბდულლაპის ძე.
სოფელი قوچاق, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]130 წელს.
ჯამი 4000.
- [421] ფანაკის ნაპიე ამავე
ლივაში.
ზეამეთი ჰუსეინის სახელზე.
სოფელი აკრიაკი⁴⁰⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 20333.
[ჰუსეინის] გარდაცვალების გა-
მო მოლიანად ებოძა ჩელები
ოღლუ მეჰმედს [1]144 წლის 7
რეჯებს (=1732 წლის 4 იან-
ვარს) არზუჰალის საფუძ-
ველზე.
- [422] ტყე-ნაპიე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ბურდოსან⁴⁰⁵.
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 3500.
- [423] ტყე-ნაპიე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი كمر, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]130 წელს.
ჯამი 10000.
- [424] ჩრდილის ნაპიე დი-
დი არტაანის ლივაში.
ზეამეთი ჰუსეინ ჰასანის ძის
სახელზე.
სოფელი ჯინკროზი⁴⁰⁶, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 26600.
- [425] მამირვანის ნაპიე
ამავე ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი كسحور, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 2000.
- [426] ჭაკარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.
იუსუფ ოსმანის ძე.
სოფელი ხეოთი⁴⁰⁷, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 4666.
- [427] ჭაკარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.
იბრაჰიმ ოსმანის ძე.
სოფელი ხეოთი, ექვემდებარე-

⁴⁰³ აქვე, № 186. ⁴⁰⁴ დავთარი, გვ. 568. ⁴⁰⁵ იქვე, გვ. 552. ⁴⁰⁶ იქვე,
გვ. 523. ⁴⁰⁷ იქვე, გვ. 230—31.

რება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 4666.

[428] ჰ ა ჯ ა რ ა ჯ ი ს ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
მირზა ოსმანის ძე.
სოფელი ხ ე თ ი, ექვემდებარება
რება ჰაჰარაქს — [1]130 წელს.
ჯამი 4666.

[429] მ ზ ვ ა რ ი ს ნაჰიე დ ი დ ი
არ ტ ა ა ნ ი ს ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი თ ო რ ო ს ხ ე ე ⁴⁰⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 5999.

[430] მ ზ ვ ა რ ი ს ნაჰიე დ ი დ ი
არ ტ ა ა ნ ი ს ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი თ ო რ ო ს ხ ე ე ⁴⁰⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 3000.

[431] ა კ შ ე ჰ ი რ ი ს ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ტ ი კ ა შ ე ნ ი ⁴¹⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 8000.

[432] ა ხ ა ლ ც ი ხ ი ს ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.

ზეამეთი ისმაილის სახელზე.
სოფელი კ ლ დ ე ⁴¹¹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 47400.

[433] ა წ ყ უ რ ი ს ნაჰიე ა ხ ა ლ-
ც ი ხ ი ს ლივაში.
ზეამეთი აჰმედის სახელზე.
სოფელი გ ი ო რ გ ი [წ მ ი ნ-
დ ა] ⁴¹², ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1]130 წელს.
ჯამი 24500.

[434] მ ზ ვ ა რ ი ს ნაჰიე ფ ო ც-
ხ ო ვ ი ს ლივაში.
სალიხი.
სოფელი ყ ვ ე ლ ⁴¹³, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 5250.

[435] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნაჰიე ა ხ ა ლ-
ც ი ხ ი ს ლივაში.
სალიხი.
სოფელი حاحو ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]130 წელს.
ჯამი 5250.

[436] ჰ ა ჯ ა რ ა ჯ ი ს ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი მ ა მ ა ჰ ი ხ ე თ ი ⁴¹⁴,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.
ჯამი 3000.

⁴⁰⁸ იხ. აქვე, № 419. ⁴⁰⁹ დღანში გარკვევითი წერია თოროსწყარო و تورسخارو.
⁴¹⁰ აქვე, № 299. ⁴¹¹ იხ. აქვე, № 292. ⁴¹² დავთარი, გვ. 137. ⁴¹³ იქვე,
გვ. 440—41. ⁴¹⁴ იქვე გვ. 228—29, შდრ. სცია, თურქული დოკუმენტები № 172.

[437] აწყურის ნაპიე ახალ-
ციხის ლივაში.

აბდულლაპი, ჰაბიბი და მურ-
თაზა — სულეიმანის ძენი —
ფლობენ საზიარო მფლობელო-
ბის წესით.

სოფელი ორფოლა⁴¹⁵, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 12000.

[438] აკშეპირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
მეკმედი.

სოფელი უჯმანა⁴¹⁶, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 10000.

[439] ჩრდილის ნაპიე
ახალციხის ლივაში.
ჰუსეინი.

სოფელი დიდი ბარალ⁴¹⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.

ჯამი 1000.

[440] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
ჰასანი.

სოფელი დევა⁴¹⁸, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 5000.

[441] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.

ჰაბიბი.

სოფელი ცხია⁴¹⁹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 7000.

[442] ჯანბაზის ნაპიე ჩილ-
ღორის ლივაში.

აბდულლაპი.

სოფელი გუნდუსხეე⁴²⁰,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]130 წელს.

ჯამი 3000.

[443] ჭაკარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი სამწუბი⁴²¹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 1000.

[444] ჭაკარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.
ხიდირი.

სოფელი სამწუბი, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]130
წელს.

ჯამი 1000.

[445] ახას ნაპიე მამირვა-
ნის ლივაში.

ომერ სულეიმანის ძე.

სოფელი ალო, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]130 წელს.

ჯამი 4000.

⁴¹⁵ დათარი, გვ. 122. ⁴¹⁶ აქვე, № 347. ⁴¹⁷ დათარი, გვ. 71—72. ⁴¹⁸ იქ-
ვე, გვ. 285. ⁴¹⁹ აქვე, № 176. ⁴²⁰ დათარი, გვ. 398-99. ⁴²¹ აქვე, № 189.

- [446] ჩრდილის ნაპიე დი-
დი არტაანის ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი შირაზი⁴²², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 12999.
- [447] ჩრდილის ნაპიე დი-
დი არტაანის ლივაში.
ხალილი.
სოფელი შირაზი, ექვემდ-
ებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 7999.
- [448] ახანს ნაპიე მამირვან-
ის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ხანაკი⁴²³, ექვემდ-
ებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 2000.
- [449] მზვარის ნაპიე ოლ-
თისის ლივაში.
ალი.
სოფელი ას..., ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]130 წელს.
ჯამი 5999.
- [450] ფანაკის ნაპიე ამავე
ლივაში.
იბრაჰიმ შაჰინის ძე.
სოფელი აკრიაკი⁴²⁴, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 2667.

- [451] აკშეჰირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
იუსუფ მეჰმედი.
სოფელი რაბათი⁴²⁵, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]130
წელს.
ჯამი 7000.

1131 წელი⁴²⁶

- [452] ფანასკერტის ნაპიე
ფანაკის ლივაში.
მაჰმედ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი ჰავდოსი⁴²⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]131
წელს.
ჯამი 15000.
- [453] მზვარის ნაპიე ფოც-
ხოვის ლივაში.
ომერ სულეიმანის ძე.
სოფელი პეტობანი⁴²⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]131 წელს.
ჯამი 15333.
- [454] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
ზეამეთი ჰასან მუსტაფას ძის
სახელზე.
სოფელი ბურნაშეთი⁴²⁹,

⁴²² დათარი, გვ. 526. ⁴²³ შღრ. Хенеке, Сборник маршрутов гв. 64,
№ 73. ⁴²⁴ იხ. აქვე, № 421. ⁴²⁵ აქვე, № 196. ⁴²⁶ 1718—19 წწ. ⁴²⁷ და-
თარი, გვ. 589. ⁴²⁸ იქვე, გვ. 438. ⁴²⁹ იქვე, გვ. 284—85.

- ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 21000.
- [455] ქაკარაქის ნაპიფე ამავე ლივაში.
ომერ ისმაილის ძე.
სოფელი გიორგი [წმინდა]⁴³⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 8000.
- [456] მამირვანის ნაპიფე ამავე ლივაში.
ველი აბდულლაპის ძე.
სოფელი სუდქასი⁴³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 5999.
- [457] თმოგვის ნაპიფე ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი (ფ)ანაკეთი⁴³², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 2000.
- [458] თმოგვის ნაპიფე ახალქალაქის ლივაში.
აჰმედ ჰასანის ძე.
სოფელი (ფ)ანაკეთი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 1500.
- [459] ნილისყურის ნაპიფე ახალქალაქის ლივაში.
აჰმედ არსლანის ძე.
სოფელი⁴³³ ციხე, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 4045.
- [460] ფანასკერტის ნაპიფე ფანაკის ლივაში.
ოსმან აბდულლაპის ძე.
სოფელი ქაფი⁴³⁴, ექვემდებარება ხსენებულს. — [1]131 წელს.
ჯამი 9000.
- [461] ფანასკერტის ნაპიფე ფანაკის ლივაში.
მუსტაფა აბდულლაპის ძე.
სოფელი ფირდანოსი⁴³⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 14500.
- [462] ფანაკის ნაპიფე ამავე ლივაში.
ჰასან ალის ძე.
სოფელი სექურეჟი⁴³⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3101.
- [463] თმოგვის ნაპიფე ახალქალაქის ლივაში.
სახასო მამული ახალქალაქის მირლივას ალის სახელზე, იურ-

⁴³⁰ შდრ. აქვე, № 52. ⁴³¹ იხ. აქვე, № 180. ⁴³² ფანაკეთი დავთრის მიხედვით ნილისყურის ნაპიფეშია, გვ. 372. აქ შეცდომაა ანაკეთი უნდა იყოს, შდრ. იქვე, გვ. 362. ⁴³³ შდრ. დავთარი, გვ. 377. ⁴³⁴ იქვე, გვ. 585. ⁴³⁵ იქვე, გვ. 584. ⁴³⁶ იქვე, გვ. 567.

თლუკისა და ოჯაკლიკის წესით. სოფელი რაბათი⁴³⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 20000.

[464] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

დერვიშ აბდულლაპის ძე.

სოფელი გელციხა⁴³⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 2000.

[465] ჩრდილის ნაპიდე ხერთვისის ლივაში.

აჰმედ ჰუსეინის ძე.

სოფელი გუნდი⁴³⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 5500.

[466] ჩრდილის ნაპიდე ხერთვისის ლივაში.

ვეისი ჰუსეინის ძე.

სოფელი გუნდი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 1000.

[467] ჩრდილის ნაპიდე ხერთვისის ლივაში.

მურთაზა ჰუსეინის ძე.

სოფელი გუნდი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 1000.

[468] აკშეჰირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში. მეჰმედ მუსტაფას ძე.

სოფელი ხულგუმო⁴⁴⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 6500.

[469] აკშეჰირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

ალი აბდულლაპის ძე.

სოფელი ყართა⁴⁴¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 10000.

[470] ფანაკის ნაპიდე, ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ძაღქოსი⁴⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 9000.

[471] შამირვანის ნაპიდე ამავე ლივაში.

მეჰმედი და აჰმედი ფეიზულლავ მეჰმედის ძის შვილები ფლობენ საზიარო წესით.

სოფელი შექქერლი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.

ჯამი 8000.

[472] ჯანბაზის ნაპიდე ჩილდირის ლივაში.

მეჰმედ აბდულლაპის ძე.

⁴³⁷ დათარი, გვ. 361—62.

⁴³⁸ იხ. აქვე, № 65.

⁴³⁹ დათარი, გვ. 299.

⁴⁴⁰ იქვე, გვ. 319—20.

⁴⁴¹ იქვე, გვ. 308—09.

⁴⁴² იქვე, გვ. 569.

სოფელი სხვარა⁴⁴³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3500.

[473] ტყე-ჯავახეთის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
ოსმან მუსტაფას ძე.
სოფელი კაჭიო⁴⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 12500.

[474] მამირვანის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
აჰმედ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ვირინთაბ⁴⁴⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3000.

[475] მზვარის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
იბრაჰიმ მეჰმედის ძე.
სოფელი Կոխ, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3000.

[476] აკშეჰირის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
აჰმედ ალის ძე.
სოფელი ტიკაშენ⁴⁴⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 5832.

[477] ნილისყურის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
ჰუსეინ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ქარზამეთ⁴⁴⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3000.

[478] აწყურის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
ჰუსეინ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ბიეთ⁴⁴⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 2000.

[479] მზვარის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
მეჰმედ აბდულლაპის ძე.
სოფელი მიქელ[წმინდა]⁴⁵⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3000.

[480] ტყე-ჯავახეთის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
აბდულლაპ იბრაჰიმის ძე.
სოფელი კაჭიო⁴⁵¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 6000.

[481] აკშეჰირის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
ჰუსეინ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ირგან⁴⁵², ექვემ-

⁴⁴³ დავთარი, გვ. 382. ⁴⁴⁴ იქვე, გვ. 280. ⁴⁴⁵ Виринтап რუკებზე აღნიშნულია მამირვანის სამხრეთით. ⁴⁴⁶ დავთარი, გვ. 519. ⁴⁴⁷ იხ. აქვე, № 299. ⁴⁴⁸ დავთარი, გვ. 374—75. ⁴⁴⁹ იხ. აქვე, № 256. ⁴⁵⁰ იხ. აქვე, № 411. ⁴⁵¹ იხ. აქვე, № 473. ⁴⁵² დავთარი, გვ. 339—40.

- დებარება ხსენებულს — [1]131
წელს.
ჯამი 4750.
- [482] უდეს ნაპიე ახალციხის
ლივაში.
იუსუფ აბდულლაპის ძე.
სოფელი კეხოვანი⁴⁵³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]131 წელს.
ჯამი 6000.
- [483] ქანარბელის ნაპიე
ჩილდირის ლივაში.
ალი აბდულლაპის ძე.
სოფელი არჯანი⁴⁵⁴, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]131
წელს.
ჯამი 14000.
- [484] მზვარის ნაპიე ოლ-
თისის ლივაში.
იუსუფი ძე აბდულლაპისა.
სოფელი შეიხჩიფთლი-
ქი⁴⁵⁵, ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1]131 წელს.
ჯამი 500.
- [485] აკშეჰირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
ვასფი იბრაჰიმის ძე.
სოფელი აზმანი⁴⁵⁶, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]131
წელს.
ჯამი 9250.
- [486] ახას ნაპიე მამირვანის
ლივაში.
აბდულლაპ ალის ძე.
სოფელი კიზილქილისა⁴⁵⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]131 წელს.
ჯამი 4000.
- [487] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
ზეამეთი მქმედ იბრაჰიმის ძის
სახელზე.
სოფელი ალაისუბანი⁴⁵⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]131 წელს.
ჯამი 26000.
- [488] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
იბრაჰიმ მუსტაფას ძე.
სოფელი ვარევანი⁴⁵⁹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]131 წელს.
ჯამი 18500.
- [489] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
აჰმედ ალის ძე.
სოფელი ღრტილა⁴⁶⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]131
წელს.
ჯამი 10999.
- [490] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
იბრაჰიმ აბდულლაპის ძე.

⁴⁵³ დავთარი გვ. 99. ⁴⁵⁴ იქვე, გვ. 415. ⁴⁵⁵ იქვე, გვ. 602. ⁴⁵⁶ იქვე, გვ. 332.
⁴⁵⁷ იქვე, გვ. 593—94. ⁴⁵⁸ იქვე, გვ. 279. ⁴⁵⁹ იქვე, გვ. 275. ⁴⁶⁰ იქვე,
გვ. 277—78.

სოფელი ცხია⁴⁶¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 4000.

[491] ტყე-ჯავახეთის ნაპიფხეთვისის ლივაში.
პალილ აბდულლაპის ძე.
სოფელი კოთელია⁴⁶², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 3333.

[492] ფანასკერტის ნაპიფხეთის ლივაში.
ისმაილ იბრაჰიმის ძე.
სოფელი ფანასკერტი⁴⁶³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 7750.

[493] ფანასკერტის ნაპიფხეთის ლივაში.
მეჰმედ იბრაჰიმის ძე.
სოფელი ფანასკერტი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 7750.

[494] ტყე-ნაპიფხეთის დიდი არტაანის ლივაში.
იაპია აჰმედის ძე.
სოფელი დუდუნა⁴⁶⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 7500.

[495] ნიალისყურის ნაპიფხეთის ახალქალაქის ლივაში.
მეჰმედ ხალილის ძე.
სოფელი თათალეთი⁴⁶⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 5830.

[496] თმოგვის ნაპიფხეთის ახალქალაქის ლივაში.
ალი მეჰმედის ძე.
სოფელი ბულავერი⁴⁶⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 2000.

[497] აწყურის ნაპიფხეთის ციხის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ორფოლა⁴⁶⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]131 წელს.
ჯამი 4500.

1132 წელი⁴⁶⁸

[498] ქვემო აჭარის ნაპიფხეთის ამავე ლივაში.
ალი მეჰმედის ძე.
სოფელი *اموسو*, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 500.

⁴⁶¹ იხ. აქვე, № 176.

⁴⁶² დავთარი, გვ. 268—69.

⁴⁶³ იქვე, გვ. 581.

⁴⁶⁴ იქვე, გვ. 530.

⁴⁶⁵ იქვე, გვ. 375.

⁴⁶⁶ იქვე, გვ. 367.

⁴⁶⁷ აქვე, № 437.

⁴⁶⁸ 1719—20 წწ.

[499] ხ ერთვისის ნაპიდე ამავე ლივაში.

ზეამეთი მეჰმედ აბუბეჰრის ძის სახელზე.

სოფელი დილიცკა⁴⁶⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.

ჯამი 23197.

რადგან ხსენებულმა მეჰმედმა თავისი სურვილით უარი თქვა ზეამეთიდან 6700 ახჩაზე, ალაიბეგ მუსტაფას არზის საფუძველზე მიეცა იგი ოსმანს 1144 წლის მუჰარემის 26-ს (=1731 წლის 31 ივლისს) მაშინ როცა ხსენებულმა მეჰმედ აბუბეჰრის ძემ თავისი ნებით უარი თქვა თავის წილზე, ხსენებულმა ოსმანმა მირალაი მუსტაფას სინარბით და გაუმადლობით ნაკარნახევი არზით რომ ფლობდა 6700 ახჩას, მასზე თეჰქერეც შეაქმნეინა.

შემდეგ კი მისი მობოდიშებისა და ყარსის ყოფილი ბეგლარბეგის ჰაჯი მეჰმედ ფაშას შეტყობინების საფუძველზე ოსმანს ჩამოერთვა და კვლავ მეჰმედს დარჩა 1144 წლის შაბანის 12-ს (=1732 წლის 9 თებერვალს).

[500] მ ზ ვ არის ნაპიდე ფოცხოვის ლივაში.
ჰასანი.

სოფელი ბადელა⁴⁷⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.

ჯამი 10300.

[501] ჩ რ დ ი ლის ნაპიდე ფოცხოვის ლივაში.

ზეამეთი იუსუფის სახელზე.

სოფელი არყის ციხე⁴⁷¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.

ჯამი 20000.

[502] ა წ ყ უ რის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.

ზეამეთი აბუბეჰრ აჰმედის ძის სახელზე.

სოფელი წნისი⁴⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.

ჯამი 20000.

[503] ქობლიანის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.

ალი.

სოფელი ქეკლა⁴⁷³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.

ჯამი 15600.

[504] ი შ ხ ა ნის ნაპიდე არტანუჯის ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი იშხანი⁴⁷⁴, ექვემდე-

⁴⁶⁹ დავთარი, გვ. 252. ⁴⁷⁰ აქვე, № 331. ⁴⁷¹ დავთარი, გვ. 459. ⁴⁷² იქვე, გვ. 132. ⁴⁷³ იქვე, გვ. 119. ⁴⁷⁴ ვრცლად იხ. 1917 წლის არქეოლოგიური ექსპედიცია სამხრეთ საქართველოში, გვ. 7—30.

ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 13000.

[505] ასპინძის ნაპიფ ამავე
ლივაში.
მურთაზა.
სოფელი რუსთავე⁴⁷⁵, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 8000.

[506] ხერთვისის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.
ჰუსეინ აჰმედის ძე.
სოფელი ნაის⁴⁷⁶, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 4000.

[507] ტყე-ჯავახეთის ნაპიფ
ხერთვისის ლივაში.
იაპია ჰასანის ძე.
სოფელი ვარდისციხე⁴⁷⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 15500.

[508] ლივანას ნაპიფ ამავე
ლივაში.
მუსტაფა.
უბანი ძირულაბექობი,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 3000.

[509] ქვემო აკარის ნაპიფ
ამავე ლივაში.
იაპია მეჰმედის ძე.
სოფელი ახო⁴⁷⁸, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 3630.

[510] ქვემო აკარის ნაპიფ
ამავე ლივაში.
დერვიშ მეჰმედი.
სოფელი ახო, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 3960.

[511] მზვარის ნაპიფ ფოც-
ხოვის ლივაში.
მაჰმუდ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი დიდვირი⁴⁷⁹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 10000.

[512] ჩრდილის ნაპიფ მცი-
რე არტაანის ლივაში.
სულეიმან აჰმედის ძე.
სოფელი გეჩუთ⁴⁸⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 3400.

[513] ჩრდილის ნაპიფ მცი-
რე არტაანის ლივაში.
ეიუბ დაეუდის ძე.
სოფელი გეჩუთი, ექვემდე-

⁴⁷⁵ დავთარი, გვ. 196. ⁴⁷⁶ იქვე, გვ. 258. ⁴⁷⁷ იქვე, გვ. 265 — 66.
⁴⁷⁸ ი. ს. იხარულიძე, წიგნი 1. გვ. 68. ⁴⁷⁹ დავთარი, გვ. 435—36. ⁴⁸⁰ შე-
ტანილია S 527-შიც, უნდა იყოს ახლანდელი სოფელი ფაშაჩაირი მდ. ყარსზე.

- ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 3300.
- [514] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
სულემანი.
სოფელი მოდევანი⁴⁸¹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 5000.
- [515] ფანაკის ნაპიე ამავე
ლივაში.
აბდულაპ იბრაჰიმის ძე.
სოფელი ეზნოხ⁴⁸², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 9400.
- [516] აკშეჰირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
ალი აბდულაპის ძე.
სოფელი ეშტიო⁴⁸³, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 7000.
- [517] ჯანბახის ნაპიე ჩილ-
დირის ლივაში.
მაჰმუდი.
სოფელი თანბურა[ჯი]⁴⁸⁴,
ექვემდებარება ხსენებულს --
[1]132 წელს.
ჯამი 5000.
- რადგან ხსენებული მაჰმუდი არ
ცხადდებოდა სამეფო სამსა-
ხურში, ამიტომ ჩილდირის მირ-
მირანის არზით 1144 წლის 9
მუჰარემს (=1731 წლის 14 ივ-
ლისს) ებოძა ალის.
- [518] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ბოქთა⁴⁸⁵, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 3000.
- [519] ჩრდილის ნაპიე ახალ-
ციხის ლივაში.
ზეამეთი ფეიზულაპ აჰმედის
ძის სახელზე.
სოფელი დიდი მერეჰი⁴⁸⁶,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 20999.
- [520] ფანაკის ნაპიე.
ისმაილი.
სოფელი ვალავერი⁴⁸⁷, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 5000.
- [521] ჩრდილის ნაპიე ახალ-
ციხის ლივაში.
პასანი.
სოფელი ნიოხრები⁴⁸⁸, ექ-

⁴⁸¹ დავთარი, გვ. 296. ⁴⁸² იხ. აქვე, № 212. ⁴⁸³ იხ. აქვე, № 64. ⁴⁸⁴ დავ-
თარი, გვ. 402. ⁴⁸⁵ ბოქთა ასპინძის რაიონშია. აქ უნდა იყოს ბოქთასყური,
იხ. დავთარი, გვ. 281. ⁴⁸⁶ იქვე, გვ. 73. ⁴⁸⁷ იქვე, 83, 571. ⁴⁸⁸ აქვე, № 296.

- ვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 13500.
- [522] ფანაკის ნაპიე ამავე ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი ვაღავერი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 3200.
- [523] აკშეპირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
იუსუფ ისპაქის ძე.
სოფელი აზმანა⁴⁸⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 12000.
- [524] ნილისყურის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი ამფურ⁴⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 2500.
- [525] მზვარის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ალაბალ⁴⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 7999.
- [526] ტყე-ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ხანაკი⁴⁹², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 3000.
- [527] ტყე-ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ხანაკი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 3000.
- [528] ტყე-ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი პატარა ფიკლობ⁴⁹³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 6000.
- [529] ჯანბაზის ნაპიე ჩილდირის ლივაში.
იუსუფ მუსტაფას ძე.
სოფელი კამაროვან⁴⁹⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]132 წელს.
ჯამი 9050.
- [530] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
იბრაჰიმ რამაზანის ძე.

⁴⁸⁹ აქვე, № 485. ⁴⁹⁰ აქვე, № 281. ⁴⁹¹ დაეთარი, გვ. 508. ⁴⁹² იხ. აქვე, № 302. ⁴⁹³ დაეთარი, გვ. 534. ⁴⁹⁴ იქვე, გვ. 385.

სოფელი ბედიულაშენი⁴⁹⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 10000.

[531] ფანაკის ნაჰიე ამავე
ლივაში.
ისპაკი.
სოფელი კონქი⁴⁹⁶, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 3000.

[532] დიდი არტაანის ლი-
ვაში.
სახასო მამული მუთეფერი⁴⁹⁷,
ჰასან ბეგის — დიდი არტაანის
ლივის ხაზინადარის ძის — სა-
ხელზე.
სოფელი რაბათი⁴⁹⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 24000.

[533] ჩრდილის ნაჰიე მცირე
არტაანის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ბერკი⁴⁹⁹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 4000.

[534] მზვარის ნაჰიე დიდი
არტაანის ლივაში.

ჰასან აბდულლაჰის ძე.
სოფელი დიდველ⁵⁰⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 10000.

[535] კაკარაქის ნაჰიე აშა-
ვე ლივაში.
ჰასან მუსტაფას ძე.
სოფელი ოხერ⁵⁰¹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 5000.

[536] არტანუჯის ნაჰიე ამავე
ლივაში.
სულეიმანი და ჯათარი — აჰმე-
დის ძენი — ფლობენ⁵⁰² საზიარო
წესით.
სოფელი გორაშეთი⁵⁰², ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]132 წელს.
ჯამი 2000.

[537] მისირსორის ნაჰიე.
ოლთისის ლივაში.
სადიკი, იბრაჰიმი და იუსუფი —
მეჰმედის ძენი — ფლობენ სა-
ზიარო წესით.
სოფელი ჩანჩურ⁵⁰³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 8000.

⁴⁹⁵ დაეთარი, გვ. 289. ⁴⁹⁶ იქვე, გვ. 571—72. ⁴⁹⁷ ასე იწოდებოდა ოფიკერი, რომელიც თან ახლდა სულთანს მოგზაურობისას. ⁴⁹⁸ დაეთარი, გვ. 496—505. ⁴⁹⁹ შდრ. Берк, П. Х е л м н и ц к и й, გვ. 103; Свод, № 481. ⁵⁰⁰ დაეთარი, გვ. 516. ⁵⁰¹ იქვე, გვ. 234—35. ⁵⁰² იხ. აქვე, № 280. ⁵⁰³ დაეთარი გვ. 601—02.

- [538] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა რ-
ტ ა ნ უ ჯ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ ე ჰ მ ე დ ი .
ს ო ფ ე ლ ი მ ა ლ ა ქ ე ს ი ⁵⁰⁴, ე ქ-
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
1132 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 1150 .
- [539] ჭ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა ჰ ი ე ჩ ი ლ-
დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ა ლ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ა ლ ვ ა ნ ა ⁵⁰⁵, ე ქ ვ ე მ-
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]132
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .
- [540] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე მ ც ი-
რ ე ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ო ს მ ა ნ ღ ა უ დ ი ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ა ლ ა ქ ი ლ ი ს ა ⁵⁰⁶, ე ქ-
ვე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]132 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 9500 .
- [541] ჭ ა ჭ ა რ ა ქ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა-
ვე ლ ი ვ ა შ ი .
ა ლ ი მ უ ს ტ ა ფ ა ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი ა ნ დ ა ⁵⁰⁷, ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა-
რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]132
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 6000 .
- [542] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა რ-
ტ ა ნ უ ჯ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა და დ ე რ ვ ი შ ი — ა ლ ი ს
ძ ე ნ ი—ფ ლ ო ბ ე ნ ს ა ე რ თ ო მ ფ ლ ო-
ბ ე ლ ო ბ ი ს წ ე ს ი თ .

ს ო ფ ე ლ ი ნ ი ა კ ო მ ი ⁵⁰⁸, ე ქ ვ ე მ-
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]132
წ ე ლ ს .

ჯ ა მ ი 1150 .

- [543] შ ა ვ შ ე თ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ვ ე
ლ ი ვ ა შ ი .
ა ლ ი ჰ უ ს ე ი ნ ი ს ძ ე შ ა ვ შ ე თ ი ს ა ზ-
ნ ა უ რ თ ა გ ა ნ ი . ი ს ჩ ი ფ თ ლ ი ქ ი და
ს ხ ვ ა მ ა მ უ ლ ე ბ ი , რ ო მ ე ლ ს ა ც
ფ ლ ო ბ და ი გ ი , რ ო ც ა შ ე ე ძ ლ ო
ს ი ფ ა პ ი ს ს ა მ ს ა ხ უ რ ი , კ ვ ლ ა ვ მ ა ს
გ ა დ ა ე ც ა ს ა მ ა ნ ბ ე გ თ ა ნ ე რ თ ა დ
ს ა მ ე ფ ო ლ ა შ ქ რ ო ბ ა შ ი გ ა ს ვ ლ ი ს
პ ი რ ო ბ ი თ .

2 ჩ ი ფ თ ლ ი ქ ი ს ა ძ ო ვ რ ი თ უ რ თ
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]132 წ ე ლ ს .

ჯ ა მ ი 3744 .

- [544] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ო ლ-
თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ა ჰ მ ე დ ხ ა ლ ი ლ ი ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი შ ე ი ხ ჩ ი ფ თ ლ ი-
ქ ი ⁵⁰⁹, ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე-
ბ უ ლ ს — [1]132 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .

- [545] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ო ლ-
თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ი ს მ ა ი ლ მ ე ჰ მ ე დ ი ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი შ ე ი ხ ჩ ი ფ თ ლ ი ქ ი ,
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]131 წ ე ლ ს .

- [546] ნ ი ა ლ ი ს ყ უ რ ი ს ნ ა ჰ ი ე
ა ხ ა ლ ქ ა ლ ა ქ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

⁵⁰⁴ შ დ რ . Малакез, Свод, № 773. ⁵⁰⁵ დ ა ვ თ ა რ ი , გ ვ . 407. ⁵⁰⁶ Свод, № 314.
⁵⁰⁷ დ ა ვ თ ა რ ი , გ ვ . 211. ⁵⁰⁸ შ დ რ . Ниаком, Свод, № 768. ⁵⁰⁹ ი ბ . ა ქ ვ ე , № 484.

მეჰმედ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი კოტასი⁵¹⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]132
წელს.
ჯამი 13090.

1133 წელი⁵¹¹

[547] მზვარის ნაჰიე ფოც-
ხოვის ლივაში.
იაჰია მაჰმუდის ძე.
სოფელი ვარხანა⁵¹², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 6001.

[548] ტყე-ჯავახეთის ნაჰიე
ხერთვისის ლივაში.
შაჰინ აბდულლაჰი.
სოფელი ბოჟანო⁵¹³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 3500.

[549] აკშეჰირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმან აბდულლაჰის ძე.
სოფელი ხორენი⁵¹⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 4000.

[550] მზვარის ნაჰიე ახალ-
ციხის ლივაში.
აჰმედ ალის ძე.
სოფელი ფარეხა⁵¹⁵, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 5000.

[551] აკშეჰირის ნაჰიე
მისსაე ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ასფარა⁵¹⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 5000.

[552] ჩრდილის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
დერვიშ აჰმედი იბრაჰიმის ძე.
სოფელი ზერდანესი⁵¹⁷, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]133 წელს.
ჯამი 4000.

[553] ჭაჭარაქის ნაჰიე ამა-
ვე ლივაში.
ზეამეთი აბუბეჰრის სახელზე.
სოფელი ვაშლობო⁵¹⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]133 წელს.
ჯამი 31260.

[554] ქვემო აჭარის ნაჰიე
ამავე ლივაში.
ალი აბდულ-ლაჰის ძე.
სოფელი კვაშტა⁵¹⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 5500.

⁵¹⁰ დაუთარი, გვ. 375. ⁵¹¹ 1720—21 წწ. ⁵¹² დაუთარი, გვ. 433. ⁵¹³ აქვე, № 79.
⁵¹⁴ იქვე, გვ. 320—328. ⁵¹⁵ იქვე, გვ. 61—62. ⁵¹⁶ იქვე, გვ. 351—52. ⁵¹⁷ შღრ.
Зарданес, П. Х е л м и ц к и й, გვ. 111, Свод, № 659. ⁵¹⁸ დაუთარი, გვ. 232.
⁵¹⁹ აქვე, № 254.

[555] ბარდუხის ნაპიფ ოლ-
თისის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ვართანუთი⁵²⁰,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]133 წელს.
ჯამი 2999.

[556] ბარდუხის ნაპიფ ოლ-
თისის ლივაში.
ალი.
სოფელი ვართანუთი, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]133 წელს.
ჯამი 3000.

[557] ჩრდილის ნაპიფ დი-
დი არტაანის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ბაღდადი⁵²¹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 13500.

[558] ქანარბელის ნაპიფ
ჩილდირის ლივაში.
ხალილ ველის ძე.
სოფელი სულდი⁵²², ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]133
წელს.
ჯამი 2490.

1134 წელი⁵²³

[559] ხერთვისის ლივაში.
სახასო მამული ფეიზულლაპ-

ბეგ ხერთვისის მირლივა ჰასან-
ბეგ ფაშას. ძის სახელზე, იურ-
თლუქისა და ოჯაკლიყის წესით.
სოფელი რაბათი⁵²⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 252500.

[560] მზვარის ნაპიფ ფოც-
ხოვის ლივაში.
ალი.
სოფელი ვარხანი⁵²⁵, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 5000.

[561] მზვარის ნაპიფ ფოც-
ხოვის ლივაში.
ომერ ალის-ძე.
სოფელი ჰაბორია⁵²⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 6000.

[562] ბუზმარეთის ნაპიფ
ხერთვისის ლივაში.
აბდულლაპ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ბუზმარეთი⁵²⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 16000.

[563] არტანუჯის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.
იაკუბი და ფეიზულლაპი —

⁵²⁰ აქვე, № 365. ⁵²¹ აქვე, № 309.
1722 წწ. ⁵²² დავთარი, გვ. 242—43.
გვ. 446—47. ⁵²⁷ იქვე, გვ. 299—300.

⁵²³ დავთარი, გვ. 415. ⁵²⁵ 1721 —
⁵²⁴ დავთარი, გვ. 433—34. ⁵²⁶ იქვე,

- ოსმანის ძენი—საზიარო მფლობელობის წესით.
სოფელი მ ე ი დ ა ნ ⁵²⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 1750.
- [564] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნაჰიე ამავე ლივაში.
იუსუფ მაჰმუდ ჩაუშის ძე.
სოფელი მ ე ი დ ა ნ ი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 875.
- [565] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნაჰიე ამავე ლივაში.
იაჰია კაფას ძე.
სოფელი მ ე ი დ ა ნ ი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 875.
- [566] ტ ყ ე-ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი ფ ი კ ლ ო ბ ⁵²⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 6000.
- [567] ფ ა ნ ა კ ი ს ნაჰიე ამავე ლივაში.
ქენანი.
სოფელი კ ო პ ⁵³⁰, ექვემდებარება
- რება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 3000.
- [568] ქ ა ნ ა რ ბ ე ლ ი ს ნაჰიე ჩილდირის ლივაში.
ზეამეთი მუსტაფას სახელზე.
სოფელი ქ ა ნ ა რ ბ ე ლ ⁵³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 35000.
- [569] მ გ ე ლ ც ი ხ ი ს ნაჰიე ჩილდირის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი რ ა ტ ა ს ა ნ ⁵³², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 9498.
- [570] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნაჰიე ფ ო ც ხ ო ვ ი ს ლივაში.
მეჰმედ იუსუფის ძე.
სოფელი ა ლ ⁵³³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 15000.
- [571] ფ ა ნ ა კ ი ს ნაჰიე ამავე ლივაში.
ხოსრო აბდულლაჰის ძე.
სოფელი კ ო პ ⁵³⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 4000.

⁵²⁸ აქვე, № 396. ⁵²⁹ აქვე, № 523.
გვ. 410 — 11. ⁵³² იქვე, გვ. 428.
№ 567.

⁵³⁰ დაეთარი, გვ. 564. ⁵³¹ იქვე,
⁵³³ იქვე, გვ. 458. ⁵³⁴ იხ. აქვე,

- [572] ჯ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა პ ი ე გ ჩ ი ლ -
დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი ك ح ا د , ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2000 .
- [573] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე გ ფ ო ც -
ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი ჩ ვ ა ნ ე თ ⁵³⁵, ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3500 .
- [574] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე გ ფ ო ც -
ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
დ ე რ ვ ი შ მ ე ქ მ ე ლ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ჩ ვ ა ნ ე თ ი , ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 16500 .
- [575] ტ ყ ე - ნ ა პ ი ე გ დ ი დ ი ა რ -
ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ს უ ლ ე ი მ ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ... ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე -
ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .
- [576] ა კ შ ე ჰ ი რ ი ს ნ ა პ ი ე გ
ა ხ ა ლ ქ ა ლ ა ქ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ჰ ა ს ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი მ ა მ ზ უ რ ა ⁵³⁶, ე ქ ვ ე მ -
- დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 10500 .
- [577] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე გ მ ც ი -
რ ე ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ო მ ე რ ჰ უ ს ე ი ნ ი ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი س و ل و ر , ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3300 .
- [578] მ ზ ე ა რ ი ს ნ ა პ ი ე გ მ ც ი -
რ ე ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ი ღ რ ი ს მ ი რ ვ ე ლ ი ს ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი ჩ ო ბ ა ნ ⁵³⁷, ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 3000 .
- [579] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე გ ფ ო -
ც ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ჰ ა ს ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ს ა ჯ ი ქ ე ⁵³⁸, ე ქ ვ ე მ დ ე -
ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2000 .
- [580] მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს ნ ა პ ი ე გ
ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი .
ჰ ა ს ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ს ი ნ ო თ ⁵³⁹, ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]134
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 6000 .

⁵³⁵ დ ა ვ თ ა რ ი , გვ . 466 . ⁵³⁶ ი ქ ვ ე , გვ . 336 . ⁵³⁷ შ დ რ . Чобан ией , П . Хел-
мицкий , გვ . 107 ; Свод , № 565 . ა ხ ლ ა ნ დ ე ლ ი Хамзабана (რ უ ე ბ ი ღ ა ნ) . ⁵³⁸ დ ა ვ -
თ ა რ ი , გვ . 464 . ⁵³⁹ ა ქ ვ ე , № 10 .

- [581] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე მ ც ი რ ე არ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ჰუსეინ ალის ძე.
სოფელი ა ბ უ ლ ი (?)⁵⁴⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 5000.
- [582] მ ზ ე ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ფ ო ც ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ალი აბდულლაჰის ძე.
სოფელი წ ი ნ უ ბ ა ნ ⁵⁴¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 4000.
- [583] ბ ა რ დ უ ს ი ს ნ ა ჰ ი ე ო ლ თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მუსტაფა.
სოფელი თ უ თ უ მ უ შ ⁵⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 5000.
- [584] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ო ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
სულეიმანი.
სოფელი უ რ ჭ ე ⁵⁴³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 1500.
- [585] მ ზ ე ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე მ ც ი რ ე არ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მაჰმუდ ჯიბრაილის ძე.
სოფელი ჩ ო ბ ა ნ ⁵⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 3300.
- [586] გ ე რ მ უ ჯ უ ქ ი ს ⁵⁴⁵ ნ ა ჰ ი ე მ ც ი რ ე არ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
დაუდ ალის ძე.
სოფელი სა ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 2200.
- [587] გ ე რ მ უ ჯ უ ქ ი ს ნ ა ჰ ი ე მ ც ი რ ე არ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ალი ომერის ძე.
სოფელი لا حركك ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 3000.
- [588] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე მ ც ი რ ე არ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მუსა.
სოფელი ... ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 8500.
- [589] ა ს პ ი ნ ძ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ე ე ლ ი ვ ა შ ი .
მეჰმედი.
სოფელი ა გ ა რ ა ⁵⁴⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.
ჯამი 2333.

⁵⁴⁰ შდრ. Абул, Свод, № 599 და Амбур, Список, გვ. 64, № 1. ⁵⁴¹ დაუთარი, გვ. 439. ⁵⁴² იქვე, გვ. 600. ⁵⁴³ იქვე, გვ. 90. ⁵⁴⁴ იქვე, № 578. ⁵⁴⁵ კოლას ოლქის მესამე ნაჰიე, იხ. F. Kirzioğlu, გვ. 326. ⁵⁴⁶ დაუთარი, გვ. 200.

- [590] ტყე-ჩაგახეთის ნაპიდე
ხერთვისის ლივაში.
აბდულლაპ იუსუფის ძე.
სოფელი დეკ⁵⁴⁷, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 5000.
- [591] ასპინძის ნაპიდე.
აპმედი.
სოფელი აგარა, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 2333.
- [592] არტანუჯის ნაპიდე ამავე
ლივაში.
ალი.
სოფელი ძაღლისხევი?
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 1000.
რადგან ხსენებული ალი სახელმწიფო
სამსახურში არ ცხადდებოდა, თიმარი
მაჰმუდს მიეცა 1144 წლის 9 მუჰარემს
(=1731 წლის 14 ივლისს), ჩილდირის
მირმირანის არზის საფუძველზე.
- [593] ტყე-ჩაგახეთის ნაპიდე
ხერთვისის ლივაში.
ოსმან აბდულლაპის ძე.
სოფელი სირგე⁵⁴⁸, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 8999.

- [594] ტყე-ჩაგახეთის ნაპიდე
ხერთვისის ლივაში.
იუსუფ აბდულლაპის ძე.
სოფელი ჯანჯღა⁵⁴⁹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 10666.

- [595] ჯანბაზის ნაპიდე ჩილდირის
ლივაში.
ალი.
სოფელი წინწალ⁵⁵⁰, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 26000.

- [596] ასპინძის ნაპიდე ამავე
ლივაში.
პუსეინი.
სოფელი აგარა, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 2334.

- [597] მზეარის ნაპიდე ახალციხის
ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი ზემო ხომ⁵⁵¹, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 500.

⁵⁴⁷ იხ. აქვე, № 440. ⁵⁴⁸ დავთარი, გვ. 275. ⁵⁴⁹ იქვე, გვ. 271. ⁵⁵⁰ აქვე, № 267. დირლიქი შემოსავლის მიხედვით ზეამეთია, მაგრამ აღნიშნული არ არის.
⁵⁵¹ დავთარი, გვ. გვ. 54—55.

- [598] ფანაკის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ქარმურხი(?)⁵⁵²,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 3000.
- [599] აკუეპირის ნაპიფე
ახალქალაქის ლივაში.
აჰმედ სულეიმანის ძე.
სოფელი ოლავერდი⁵⁵³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 11000.
- [600] ანძავეის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.
იუსუფი.
სოფელი ფარაქესი⁵⁵⁴, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 2000.
- [601] მამირვანის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი თოფრაქ[ქალე],
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]134 წელს.
ჯამი 3000.
- [602] ჯანბაზის ნაპიფე ჩილ-
დირის ლივაში.
აბუბეჟრი.
სოფელი წინწალი⁵⁵⁵, ექვემ-
- დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 11000.
- [603] ჯანბაზის ნაპიფე ჩილ-
დირის ლივაში.
ისმაილ მუსტაფას ძე.
სოფელი წინწალი, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 10000.
- [604] მზვარის ნაპიფე ახალ-
ციხის ლივაში.
ალი ველის ძე.
სოფელი ისმაილი(?), ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 6000.
- [605] ჩრდილის ნაპიფე ახალ-
ციხის ლივაში.
ომერ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი *اسطوك* ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 9000.
- [606] მზვარის ნაპიფე ახალ-
ციხის ლივაში.
ისმაილი.
სოფელი თორნის⁵⁵⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 900.

⁵⁵² დათარი, გვ. 572. ⁵⁵³ იქვე, გვ. 318—319. ⁵⁵⁴ აქვე, № 150. ⁵⁵⁵ აქ-
ვე, № 267. ⁵⁵⁶ დათარი, გვ. 55.

[607] ახას ნაპიდე მამირვანის ლივაში.

აპმედი.

სოფელი ზადრაგუმ⁵⁵⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 3000.

[608] მამირვანის ნაპიდე ამავე ლივაში.

აბუბექრ აბდულლაპის ძე.

სოფელი ჯ, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 3000.

[609] ჩრდილის ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.

მეჭმედი.

სოფელი აღმონ⁵⁵⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 12000.

[610] ქამხისის ნაპიდე ფანაკის ლივაში.

ალი.

სოფელი აღუნდ[ირი]⁵⁵⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 8500.

[611] ჭაჭარაქის ნაპიდე ამავე ლივაში.

სახასო მამული ჭაჭარაქის მიწლივას [...] ლლაპის სახელზე,

იურთლუქისა და ოჯაკლიქის წესით.

სოფელი რაბათ⁵⁶⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 320000.

[612] აკშეპირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.

პასანი.

სოფელი ხულგუმ⁵⁶¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 2500.

[613] ჭაჭარაქის ნაპიდე ამავე ლივაში.

ოსმანი.

სოფელი მამაჭიხეთ⁵⁶², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 3000.

[614] ჭაჭარაქის ნაპიდე ამავე ლივაში.

ალი აბდულლაპის ძე.

სოფელი სათელეთ⁵⁶³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]134 წელს.

ჯამი 4000.

[615] ხერთვისის ნაპიდე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ოსმანის სახელზე.

სოფელი აღჯუ⁵⁶⁴, ექვემდე-

⁵⁵⁷ შტრ. Задракум, Сборник маршрутов, გვ. 68, № 102. ⁵⁵⁸ დავთარი, გვ. 521. ⁵⁵⁹ იქვე, გვ. 579—80. ⁵⁶⁰ იქვე, გვ. 209. ⁵⁶¹ აქვე, № 462. ⁵⁶² აქვე, № 436. ⁵⁶³ დავთარი, გვ. 238. ⁵⁶⁴ იქვე, გვ. 243.

ბარება ხსენებულს — [1]134
წელს.
ჯამი 20700.

1135 წელი⁵⁶⁵

[616] ტყე-ჯავახეთის ნაპიფ
ხერთვისის ლივაში.
ისმაილ აბდულლაპი.
სოფელი ღრტილ⁵⁶⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 6500.

[617] არტანუჯის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.
საზანი (?).
სოფელი ჩარა⁵⁶⁷, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 4500.

[618] ნიალისყურის ნაპიფ
ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმან აბდულლაპის ძე.
სოფელი დუმელია⁵⁶⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]135 წელს.
ჯამი 8000.

[619] თმოგვის ნაპიფ ახალ-
ქალაქის ლივაში.
აბდულლაპი აბდულევაპაბის ძე.
სოფელი (ფ)ანაკეთ⁵⁶⁹, ექ-

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]135 წელს.
ჯამი 3415.

[620] ფანასკერტის ნაპიფ
ფანაკის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი მეჰანქი⁵⁷⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 9000.

[621] არტანუჯის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.
ისპაი.
სოფელი კონდრომი⁵⁷¹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]135 წელს.
ჯამი 4500.

[622] ნიალისყურის ნაპიფ
ახალქალაქის ლივაში.
ალი.
სოფელი ნიალეთ⁵⁷², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 10330.

[623] ანძავის (?) ნაპიფ ოლ-
თისის ლივაში.
იდრისი.
სოფელი სადზორი⁵⁷³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 5999.

⁵⁶⁵ 1722—23წწ. ⁵⁶⁶ აქვე № 489. ⁵⁶⁷ რუკებზე დატანილია არტანუჯის
სამხრეთით, არტანუჯის წყლის აღმოსავლეთ ნაპირზე; იხ. აგრეთვე, Чорохский край,
გვ. 12, ახლანდელი Çiralar, იხ. Artvin, გვ. 50. ⁵⁶⁸ დაეთარი, გვ. 373. ⁵⁶⁹ იხ.
აქვე, № 457. ⁵⁷⁰ დაეთარი, გვ. 584. ⁵⁷¹ შღრ. Контром, Чорохский край,
გვ. 7, ახლანდელი Iolağzı, იხ. Artvin, გვ. 50. ⁵⁷² დაეთარი, გვ. 369—70. ⁵⁷³ მდებ-
არეობს ოლთისის ჩრდილოეთით.

- [624] ქამხისის ნაპიე ფანაკის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი حصار⁵⁷⁴ ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 6000.
- [625] მზვარის ნაპიე ოლთისის ლივაში.
მუსტაფა აბდულლაჰის ძე.
სოფელი კინეპოსი⁵⁷⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 6000.
- [626] ჯანბაზის ნაპიე ჩილდირის ლივაში.
პასანი.
სოფელი ქვაკაც⁵⁷⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 7832.
- [627] აკშეჰირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
ალი.
სოფელი ارسور, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 5000.
- [628] ბუზმარეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
აჰმედ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი ბუზმარეთი⁵⁷⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 10500.
- [629] აკშეჰირის ნაპიე ახალქალაქის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ხულგუმო⁵⁷⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 2400.
- [630] ქვემო აჭარის ნაპიე ამავე ლივაში.
მეჰმედ ოსმანის ძე.
სოფელი კვაშტა⁵⁷⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 4000.
- [631] მზვარის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
ალი.
სოფელი ყველი⁵⁸⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 5250.
- [632] ბარდუსის ნაპიე ოლთისის ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი სალამცალეიქი⁵⁸¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]135 წელს.
ჯამი 2500.

⁵⁷¹ დავთარი, გვ. 579. ⁵⁷⁸ ექსპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 74—76. ⁵⁷⁸ დავთარი, გვ. 393—398. ⁵⁷⁷ იხ. აქვე, № 562. ⁵⁷⁸ იხ. აქვე, № 468. ⁵⁷⁹ იხ. აქვე, № 254. ⁵⁸⁰ იხ. აქვე, 434. ⁵⁸¹ იხ. აქვე, № 361.

[633] ფ ა ნ ა ს კ ე რ ტ ი ს ნ ა პ ი ე
ფ ა ნ ა კ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

აბდულლაპი.

ფ ე რ თ უ ს ი ს ⁵⁸² უ ბ ა ნ ი , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]135
წ ე ლ ს .

ჯამი 200.

[634] ა წ ყ უ რ ი ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ -
ც ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

იბრაჰიმი.

სოფელი წ ი ნ უ ბ ა ნ ⁵⁸³ , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]135
წ ე ლ ს .

ჯამი 4000.

[635] უ დ ე ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

აბდულბაკი დერვიშის ძე.

სოფელი კ ო რ ტ ო ხ ე თ ⁵⁸⁴ ,
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]135 წ ე ლ ს .

ჯამი 6000.

[636] უ დ ე ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

აჰმედი.

სოფელი კ ო რ ტ ო ხ ე თ ი , ე ქ -
ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]135 წ ე ლ ს .

ჯამი 9999.

[637] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .

ომერ არსლანის ძე.

სოფელი ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი , ე ქ ვ ე მ -

დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.

ჯამი 5200.

[638] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .

მეჰმედ და მუსტაფა ალის ძე-
ნი ფლობენ საზიარო წესით.

სოფელი ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]135
წ ე ლ ს .

ჯამი 4500.

[639] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე ა რ -
ტ ა ნ უ ჯ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

ჰასანი, ჰუსეინი და ოსმანი —
მუსტაფას ძენი — ფლობენ სა-
ზიარო წესით.

სოფელი ქ ი ვ ი თ ⁵⁸⁵ , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]135
წ ე ლ ს .

ჯამი 2720.

[640] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე ა რ -
ტ ა ნ უ ჯ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

მუსტაფა ალის ძე.

სოფელი კ ი ნ ე პ ო ს ⁵⁸⁶ , ე ქ -
ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]135 წ ე ლ ს .

ჯამი 5800.

[641] ო ლ თ ი ს ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე -
ლ ი ვ ა შ ი .

ოსმან აჰმედის ძე.

სოფელი ა ვ დ ო ს თ ⁵⁸⁷ , ე ქ ვ ე მ -

⁵⁸² შდრ. პერტუსი, ექსპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 93. იხ. აქვე, № 389.
⁵⁸³ აქვე, № 589. ⁵⁸⁴ იქვე, გვ. 103. ⁵⁸⁵ აქვე, № 128. ⁵⁸⁶ აქვე, № 625.
⁵⁸⁷ П. Х е л м и ц к и й, გვ. 110.

დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 3000.

რება ხსენებულს — [1]136
წელს.
ჯამი 4000.

[642] ფანასკერტის ნაჰიე
ფანაკის ლივაში.
ზეამეთი მუსტაფას სახელზე.
სოფელი კარნავას⁵⁸⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]135 წელს.
ჯამი 20000.

[646] მზვარის ნაჰიე დიდი
არტანის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი სიგლაშენ⁵⁹³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]136 წელს.
ჯამი 3000.

[643] ბარდუსის ნაჰიე ოლ-
თისის ლივაში.
აბდულაზიზ ჰაჯი აბდულაზი-
ზის ძე.
სოფელი კალმახ⁵⁸⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 3000.

[647] უდეს ნაჰიე ახალცი-
ხის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი მარელ⁵⁹⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]136
წელს.
ჯამი 700.

[644] მზვარის ნაჰიე მცი-
რე არტანის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ასას⁵⁹⁰ ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]135
წელს.
ჯამი 6000.

[648] ქამხისის ნაჰიე ფა-
ნაკის ლივაში.
მუსტაფა იბრაჰიმის ძე.
სოფელი რაბათ⁵⁹⁵, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]136
წელს.
ჯამი 376.

1136 წელი⁵⁹¹

[645] ჩრდილის ნაჰიე მცი-
რე არტანის ლივაში.
იაკობ მუსტაფას ძე.
სოფელი ჩარა⁵⁹² ექვემდებ-

[649] აწყურის ნაჰიე ახალ-
ციხის ლივაში.
სალიხი.
სოფელი სლესა⁵⁹⁶, ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]136
წელს.
ჯამი 1200.

⁵⁸⁸ აქვე, № 26. ⁵⁸⁹ დავთარი, გვ. 598. ⁵⁹⁰ ამ სოფლის სახელი ყარსის
დავთარში და S 527-ში ⁵⁹¹ დასას-დაა ფიქსირებული. ⁵⁹¹ 1723—24 წწ. ⁵⁹² შე-
სულია ყარსის დავთარში. ⁵⁹³ დავთარი, გვ. 511. ⁵⁹⁴ იქვე, გვ. 91. ⁵⁹⁵ იქ-
ვე, გვ. 575—76. ⁵⁹⁶ იქვე, გვ. 143—44.

ხსენებულ თიმარს ფერპადი დი-
დი გულისყურით ეკიდებოდა
და სამეფო სამსახურში ყოველ-
თვის ცხადდებოდა. მაშინ, რო-
დესაც ჩარევა საჭირო არ იყო,
ძმის შვილის, ისმაილ სალიხის,
სახელზე თიმარის საბუთი გაი-
ცა. მაგრამ, რადგანაც [სალიხი]
აქამდე მხოლოდ ნომინალური
მფლობელია და ფაქტიურად
სამეფო სამსახურს არ ეწევა,
ჩამოერთვა და არზის საფუძ-
ველზე გადაეცა თავისი სიტყვის
პატრონს ფერპადს 1143 წლის
რებიჟ—ულ—ევეელის 27-ს
(=1730 წლის ოქტომბერს).

[650] არტანუჯის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
მაჰმუდი.

სოფელი არნაულ⁵⁹⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]136
წელს.

ჯამი 6000.

[651] აკშეჰირის ნაპიფე
ახალქალაქის ლივაში.
აბდულლაჰი და მეჰმედი —
მუსტაფას ძენი.
სოფელი დილიცა⁵⁹⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]136
წელს.

ჯამი 14600.

[652] ჩრდილის ნაპიფე დი-
დი არტაანის ლივაში.

⁵⁹⁷ ნ. შარო, დღიური, გვ. 103.
⁶⁰⁰ დაეთარი, გვ. 228. შდრ. Turd 32.
თარი, გვ. 461—62.

სოფელი ბურდოსან⁵⁹⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]136 წელს.

ჯამი 2000.

[653] ჭაქარაქის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
იბრაჰიმი.

სოფელი კაკლიორ⁶⁰⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]136 წელს.

ჯამი 6000.

[654] ბარდუხის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.
ისმაილი.

სოფელი ბაბოს⁶⁰¹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]136
წელს.

ჯამი 6000.

[655] ჩრდილის ნაპიფე ფო-
ცხოვის ლივაში.

სახასო მამული ფოცხოვის მირ-
ლივას ომერ ბეგის სახელზე,
იურთლუქისა და ოჯაქლიქის
[წესით].

სოფელი წურწყაბ⁶⁰², ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]136 წელს.

ჯამი 20650.

რადგან მისი აღმატებულების,
ახლანდელი არზრუმის ვალის,
თებრიზის მხარის სერასქერის,
სევედნეირი და კეთილშობი-
ლი ჩემი ვეზირის ალიფაშას

⁵⁹⁸ დაეთარი, გვ. 335. ⁵⁹⁹ აქვე, № 285.

⁶⁰¹ Список, გვ. 102, № 82. ⁶⁰² დაე-

სამსახურში იყო, ბეგობასთან ერთად სახასო მამულს გარკვეული ზარალი მოუვიდა, რაზედაც ახსნა-განმარტება მიეცა მალა-ლი ფირმანით 1144 წლის რამაზანის 28-ს (=1732 წლის 26 მარტს).

[656] ჯ ა ნ ბ ა ზ ი ს ნ ა ჰ ი ე ჩ ი ლ დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

ხალილი.

სოფელი წ ი ნ წ ა ლ ⁶⁰³, ექვემდებარება ხსენებულს — 1136 წელს.

ჯამი 3500.

[657] ქ ო ბ ლ ი ა ნ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

ჰუსეინი.

სოფელი დ ი დ ი ა ფ ი ე თ ⁶⁰⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — 1136 წელს.

ჯამი 8000.

[658] ხ ე რ თ ვ ი ს ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.

სოფელი შ ო დ ი რ ვ ა ნ ⁶⁰⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.

ჯამი 28416.

[659] ქ ვ ე მ ო ა ჯ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

ალი მირზა.

სოფელი ზ უ ნ დ ა ლ ⁶⁰⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.

ჯამი 6000.

[660] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

აჰმედი.

სოფელი ა ს ა ლ ა ⁶⁰⁷ ექვემდებარება უდეს — [1]136 წელს.

ჯამი 1200.

[661] ქ ვ ე მ ო ა ჯ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

მეჰმედ აბდულლაჰის ძე.

სოფელი ა ქ უ ც ა ⁶⁰⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.

ჯამი 7000.

[662] ტ ყ ე - ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

მეჰმედი.

სოფელი ს ა ს ხ ა [რ ა] ⁶⁰⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.

ჯამი 16450.

[663] მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

სულეიმანი.

სოფელი კ ი ზ ი ლ ქ ი ლ ი ს ⁶⁰⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.

ჯამი 3000.

⁶⁰³ იბ. აქვე, № 267. ⁶⁰⁴ დათარი, გვ. 115. ⁶⁰⁵ იქვე გვ. 260. ⁶⁰⁶ თ. ს ა ხ ო კ ი ა, მოგზაურობა, გვ. 162; ი. ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე. წიგნი II, გვ. 153. ⁶⁰⁷ იქვე, გვ. 153. Чорохский край, გვ. 142. ⁶⁰⁸ დათარი, გვ. 545. ⁶⁰⁹ Спирок, გვ. 98, № 65.

- [664] მზვარის ნაჰიე დიდი არტაანის ლივაში.
მეკმედი, მუსტაფა, ჰუსეინი და ოსმანი — იბრაჰიმის ძენი — [ფლობენ] საზიარო მფლობელობის წესით.
სოფელი შადევან^{ი610}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 11265.
- [665] თმოგვის ნაჰიე ახალქალაქის ლივაში.
სულიმანი.
სოფელი ვანისქვაბ^{ი611}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 12999.
- [666] ხერთვისის ნაჰიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი მეკმედ სულიმანის ძის სახელზე.
სოფელი სალოშეთ^{ი612}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 51225.
- [667] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი ოპიზ^{ა613}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 3250.
- [668] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
მეკმედ დერვიშ მეკმედის ძე.
სოფელი ოპიზა ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 3250.
- [669] მზვარის ნაჰიე დიდი არტაანის ლივაში.
აჰმედ ალის ძე.
სოფელი ... ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 7000.
- [670] მზვარის ნაჰიე ახალციხის ლივაში.
მუსტაფა, მეკმედი და ფეიზულლაჰი — ომერის ძენი, [ფლობენ] საზიარო მფლობელობის წესით.
სოფელი ზემო ხომ^{ა614}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 4750.
- [671] ფერთეჟრეჟის ნაჰიე ამავე ლივაში.
ზეამეთი მეკმედ და აჰმედ ოსმანის ძეთა სახელზე.
სოფელი ჩორქანის^{ი615}, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]136 წელს.
ჯამი 20000.

⁶¹⁰ აქვე, № 47. ⁶¹¹ დაეთარი, გვ. 365—66. ⁶¹² იქვე გვ. 256. ⁶¹³ პ. ი ნ. გოროყვა, გვ. 305 — 311 და სხვ. ⁶¹⁴ დაეთარი, გვ. 54—55. ⁶¹⁵ Сборник маршрутов, гв. 82, № 59.

[672] ახას ნაპიე მამირეანის ლივაში.
ჰუსენინი.

სოფელი ფერთევან⁶¹⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.

ჯამი 5000.

[673] მზვარის ნაპიე ოლთისის ლივაში.

ფუიზულლაპი.

სოფელი ფოსიქ⁶¹⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 4500.

[674] ზემო აჭარის ნაპიე ამავე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ღურტა⁶¹⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 11999.

[675] ქვემო აჭარის ნაპიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი მუსტაფას სახელზე.

სოფელი მერის⁶²⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 30000.

[676] ჩრდილის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.

ზეამეთი იბრაჰიმ და ისმაილ მეჰმედის ძეთა სახელზე, საერთო მფლობელობის წესით.

სოფელი ოდრია⁶²¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 20000.

[677] მზვარის ნაპიე ოლთისის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ფერთუს⁶²², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 8000.

[678] ალთუნკალჯას ნაპიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ალის სახელზე.

სოფელი ენთელ⁶²³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 20000.

[679] ტყე-ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი აღჯაკალჯა⁶²⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 2500.

[680] ჩრდილის ნაპიე მცირე არტაანის ლივაში.

ჩელები.

⁶¹⁶ 1724—25 წწ.

⁶¹⁷ აქვე, № 7.

⁶¹⁸ დაეთარი, გვ. 598.

⁶¹⁹ ი. ს. ი.

ხარულიძე, წიგნი 1, გვ. 121.

⁶²⁰ იქვე, გვ. 61.

⁶²¹ დაეთარი, გვ. 465—

66. ⁶²² აქვე, № 674.

⁶²³ დაეთარი, გვ. 154.

⁶²⁴ იქვე, გვ. 546.

სოფელი კორავენკი⁶²⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 3200.

[681] ტაოსკარის ნაპიე არტანუჯის ლივაში.
მუსტაფა და ალი — იუსუფის ძენი — [ფლობენ] საერთო მფლობელობის წესით.
სოფელი არკუნის⁶²⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 3200.

[682] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
სელიმი. ●
სოფელი ლომატურცხ⁶²⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 8000.

[683] მზვარის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ჯაჭუნ⁶²⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 7650.

[684] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი მოლით⁶²⁹, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 5999.

[685] ხოჯევანის ნაპიე პატარა არტაანის ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი კირდომან⁶³⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 1000.

[686] ხოჯევანის ნაპიე მცირე არტაანის ლივაში.
ბინარ სულეიმანის ძე.
სოფელი აოლო⁶³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 3000.

[687] არტანუჯის ნაპიე ამავე ლივაში.
ჰუსეინი.
სოფელი სხა⁶³¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 4999.

[688] ტყე-ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში.
ალი.
სოფელი მუნუს⁶³², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 5000.

[689] ხერთვისის ნაპიე ამავე ლივაში.

⁶²⁵ შტრ. Коравенк, Свод, № 607, ახლანდელი Коровенк (რუკებიდან).
⁶²⁶ იგივე არგნისი, იხ. აქვე, № 33. ⁶²⁷ დაეთარი, გვ. 277. ⁶²⁸ აქვე, № 683.
⁶²⁹ დაეთარი, გვ. 292. ⁶³⁰ შტრ. Кирдомал, Список, გვ. 68, № 21 || Кирдоман, Список, № 574, ახლანდელი Кирссли (რუკებიდან). ⁶³¹ ნ. მარი, დღიური, გვ. 99. ⁶³² დაეთარი, გვ. 541—42.

ოუსუფი.

სოფელი წყალმერთხევი⁶³³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 4000.

[690] ფანაკის ნაპიფე ამავე ლივაში.

ალი.

სოფელი ხოშნი⁶³⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 500.

[691] ტყენაპიფე დიდარიტაანის ლივაში.

ოსმან ალის ძე.

სოფელი დიდი ბურდოსანი⁶³⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 3500.

[692] მამირვანის ნაპიფე ამავე ლივაში.

აპქელი.

სოფელი შექერლი⁶³⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 4000.

[693] ფანაკის ნაპიფე ამავე ლივაში.

ისპაქ ჰიდაფათის ძე.

სოფელი ბარდიკი⁶³⁷, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 7000.

[694] სახასო მამული ალაშქერტის⁶³⁸ მირლივას ოსმან ბეგის სახელზე, იურთლუქისა და ოჯაკლიყის წესით.

მოსავალი* — [1]137 წელს.

ჯამი 1732314.

[695] ასპინძის ნაპიფე ამავე ლივაში.

ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე.

სოფელი ზურზელი⁶³⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 12495.

[696] მზვარის ნაპიფე ოლთისის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ვალავერი⁶⁴⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 5000.

[697] ჭაქარაქის ნაპიფე ამავე ლივაში.

ალი მუსტაფას ძე.

სოფელი ყართა⁶⁴¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 4000.

⁶³³ იხ. აქვე, № 291. ⁶³⁴ დავთარი, გვ. 573. ⁶³⁵ იქვე, გვ. 552—53. ⁶³⁶ იხ. აქვე, № 266. ⁶³⁷ დავთარი, გვ. 572—573. ⁶³⁸ ალაშქერტში არსებობდა ქართული საეპისკოპოსო კათედრა, რომელიც ყოფილა კალიზმანის (-ალზევანის) მახლობლად სოფელ ჩანგლში, ექსპედიცია კოლა-ოლთისში, გვ. 78—80. *აქ სიაკათის ციფრები ე. წ. დივანრაყამლარია. ⁶³⁹ აქვე, № 81. ⁶⁴⁰ აქვე, № 520. ⁶⁴¹ ასპინძის რაიონში; დავთარი, გვ. 187—188.

[698] აკშეპირის ნაპიფ ახალქალაქის ლივაში.
ალი.

სოფელი ორაჯა⁶⁴², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 10000.

[699] ანძავის ნაპიფ ოლთისის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი კოთიქ⁶⁴³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 2000.

[700] ოცხეს ნაპიფ ამავე ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი კარისჯვარი⁶⁴⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 15000.

[701] მგელციხის ნაპიფ ჩილდირის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ქავთარანაგეთ⁶⁴⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 9000.

[702] მზვარის ნაპიფ ფოცხოვის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი ვარძნა⁶⁴⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წამი 6500.

[703] ჩრდილის ნაპიფ ფოცხოვის ლივაში.

იაპია.

სოფელი საკირე⁶⁴⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 9600.

[704] ნილისყურის ნაპიფ ახალქალაქის ლივაში.

მეჰმედი და რუსთემი — ოსმანის ძენი — ფლობენ საზიარო წესით.

სოფელი მამუჩეთ⁶⁴⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 7000.

[705] ჩრდილის ნაპიფ ახალციხის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი ნიოხრებ⁶⁴⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.

ჯამი 5250.

[706] ხოდიჯორის⁶⁵⁰ ნაპიფ ფერთექრექის⁶⁵¹ ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი კარმერიქი⁶⁵², ექ-

⁶⁴² დაეთარი, გვ. 328—29. ⁶⁴³ იხ. აქვე, № 416. ⁶⁴⁴ დაეთარი, გვ. 170—171. ⁶⁴⁵ იქვე, გვ. 427—28. ⁶⁴⁶ იქვე, გვ. 437—38. ⁶⁴⁷ იქვე, გვ. 459. ⁶⁴⁸ იქვე, გვ. 371. ⁶⁴⁹ აქვე, № 296. ⁶⁵⁰ შტრ. Ходичор, Сборник маршрутов, გვ. 77. ⁶⁵¹ S 1035-ში ფერთექრექის ნაპიფა ლივანას ლივაში. ⁶⁵² Сборник маршрутов, გვ. 84. № 62.

- ვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 13000.
- [707] ფანასკერტის ნაპიდე ფანაკის ლივაში.
დერვიშ ჰასანი.
სოფელი ფანასკერტი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 12000.
- [708] ზემო აჭარის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ზემეთი ჰასანის სახელზე.
სოფელი პანტნარი⁶⁵³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 20000.
- [709] მზვარის ნაპიდე დიდი არტაანის ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი ტებათი⁶⁵⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 3999.
- [710] ფერთექრექის ნაპიდე ამავე ლივაში.
აბდულლაჰი.
სოფელი كرسو, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 5000.
- [711] ფერთექრექის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ალი.
სოფელი ვანქი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 5434.
- [712] მზვარის ნაპიდე ოლთისის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ასირდასორ(?)⁶⁵⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 8000.
- [713] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.
იუსუფ, მეჰმედ და ბეჰზადე — ალის ძენი.
სოფელი მგელციხე⁶⁵⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 4045.
- [714] ქაჭარაქის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ზულფუკარ ალის ძე.
სოფელი კაკლიორი⁶⁵⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]137 წელს.
ჯამი 9000.
- [715] მზვარის ნაპიდე მციორე არტაანის ლივაში.

⁶⁵³ ი. სიხარულიძე, წიგნი I, გვ. 121. ⁶⁵⁴ აქვე, № 339. ⁶⁵⁵ დაე-თარი, გვ. 599. ⁶⁵⁶ იქვე, გვ. 370—71. ⁶⁵⁷ იხ. აქვე, № 653.

პუსეინი.

სოფელი ორაქილის ა⁶⁵⁸,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 5000.

[716] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე
ხერთვისის ლივაში.
იაპია ომერის ძე.
სოფელი ვარდისციხე⁶⁵⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 7500.

[717] ფანასკერტის ნაპიე
ფანაკის ლივაში.
პუსეინ იუსუფის ძე.
სოფელი ქარაშუთი⁶⁶⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 6000.

[718] აკშეპირის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
ზეამეთი ომერის სახელზე.
სოფელი კოტაშენი⁶⁶¹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]137.
ჯამი 25500.

[719] ზემო აქარის ნაპიე.
ზეამეთი აბდურაჰმანის სახელ-
ზე.
სოფელი ნიგოზეული(?)⁶⁶²,

ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 20000.

[720] მამირვანის ნაპიე
ამავე ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი კუჩკანისი⁶⁶³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 6000.

[721] ნილისყურის ნაპიე
ახალქალაქის ლივაში.
ზეამეთი სეიდ იაპიას სახელზე.
სოფელი ხინგირი⁶⁶⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]137
წელს.
ჯამი 20000.

[722] ქანარბელის ნაპიე
ჩილდირის ლივაში.
ალი.
სოფელი წყაროსთავი⁶⁶⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 11999.

[723] ქანარბელის ნაპიე
ჩილდირის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი წყაროსთავი ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]137 წელს.
ჯამი 11999.

⁶⁵⁸ იხ. აქვე, № 400.

⁶⁵⁹ დაეთარი, გვ. 265—66.

⁶⁶⁰ იქვე, გვ. 584—85.

⁶⁶¹ იქვე, გვ. 310—11.

⁶⁶² ი. სიხარულიძე, ტ. 1, გვ. 97.

⁶⁶³ შდრ.

Кучканис || Кочканис, Сборник маршрутов, გვ. 70, № 122.

⁶⁶⁴ დაეთარი,

გვ. 376—77. ⁶⁶⁵ იქვე, გვ. 414—15.

[724] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა ჰ ი ე ფ ო ც -
ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

ჰასანი.

სოფელი ჩ ე ა ნ ე თ ⁶⁶⁷, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 4500.

[725] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

აბუბექრი.

სოფელი ა ვ ხ ე რ ⁶⁶⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 6000.

[726] ს ო მ ხ ი თ ი ს ლ ი ვ ა .

სახასო მამული სომხითის მირ-
ლივას აბდულლაჰ ბეგ⁶⁶⁹ მუს-
ტაფა ფაშას ძის სახელზე,
ოჯაკლიყის წესით.

სოფელი بيق موموس ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 300000.

[727] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

ოსმან ისმაილის ძე.

სოფელი ა მ ხ ⁶⁷⁰, ექვემდებარება

რება ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 9600.

[728] ა რ ტ ა ნ უ ჯ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .

მეჰმედი ...-ის ძე.

სოფელი მ ე ი დ ა ნ ⁶⁷¹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 875.

[729] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე დ ი ღ ი
ა რ ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

ჰუსეინ ისმაილის ძე.

სოფელი ხ ა ს ი (?)⁶⁷², ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]138
წელს.

ჯამი 5550.

[730] შ ა ე შ ე თ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .

სახასო მამული შაეშეთის მირ-
ლივას ხალილბეგის სახელზე,
იურთლუყისა და ოჯაკლიყის
წესით.

მოსავალი* — [1]138 წელს.

ჯამი 565875.

[731] ჭ ა ჭ ა რ ა ქ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვე ლ ი ვ ა შ ი .

ალი აბდულლაჰის ძე.

სოფელი ბ ო რ ჯ ო მ ი ⁶⁷³, ექ-

ს. 660 725—26 წწ. ⁶⁶⁷ აქვე, № 579.

⁶⁶⁸ დავთარი, გვ. 98. ⁶⁶⁹ იგივე არ-

ჩილი (შდრ. „სომხითი ლივად იქნა ჩაწერილი და ჩიზიას გადასახადის აკრების პირობით მეფე ვახტანგის ძმის იესე ხანის შვილი გახდა ჰაქმბი. ისლამით განდიდებულ აბდულლაჰბეგს, მისი აღმატებულების ერეენის სერასქერის აჰმედ ფაშას არზით სანჯაყი ებოძა და მიენიჭა ოჯაკლიყის წესით“ — ქუჩუკ ჩელეგბიზადე ეფენდის ისტორია, გვ. 138).

⁶⁷⁰ დავთარი, გვ. 99—100.

⁶⁷¹ იხ. აქვე, № 396. ⁶⁷² იხ.

აქვე, № 376. *აქ სიაკათის ციფრებია (ღივან რაკამლარი). ⁶⁷³ დავთარი, გვ. 221—22.

- ვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.
ჯამი 5000.
- [732] ხერთვისის ნაპიფეამა-
ვე ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი დადეშ⁶⁷⁴, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 10000.
- [733] ასპინძის ნაპიფეამავე
ლივაში.
ალი.
სოფელი ღართ⁶⁷⁵, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 5500.
- [734] ახას ნაპიფეამამირვან-
ის ლივაში.
აჰმედ დაალი — აბდულლაჰის
ძენი — [ფლობენ] ზიარი
მფლობელობის წესით.
სოფელი აშკისორ⁶⁷⁶, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]138 წელს.
ჯამი 1000.
- [735] ახას ნაპიფეამამირვან-
ის ლივაში.
ჰუსეინ მეჰმედის ძე.
სოფელი აშკისორი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 1000.
- [736] აკშეჰირის ნაპიფე
ახალქალაქის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი ორაჯ⁶⁷⁷, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 5000.
- [737] მზვარის ნაპიფეფოც-
ხოვის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი სეჯ⁶⁷⁸, ექვემდემა-
რება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 3500.
- [738] ჩრდილის ნაპიფედი-
ღიარტაანის ლივაში.
მუსალა.
სოფელი ბაღდად⁶⁷⁹, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 6220.
- [739] ჩრდილის ნაპიფეახალ-
ციხის ლივაში.
ალი.
სოფელი მარკ⁶⁸⁰, ექვემდემა-
რება ხსენებულს — [1]138
წელს.
ჯამი 5000.
- [740] ჰაქარაქის ნაპიფეამა-
ვე ლივაში.
იბიამბრაჰიმის ძე.

⁶⁷⁴ დაფთარი, გვ. 247—48. ⁶⁷⁵ აქვე, № 368. ⁶⁷⁶ Сборник маршрутов, გვ. 68, № 115. ⁶⁷⁷ აქვე, № 401. ⁶⁷⁸ დაფთარი, გვ. 453. ⁶⁷⁹ აქვე, № 309.

სოფელი ო რ ც ე ფ ი⁶⁸⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 8220.

[741] ზ ე მ ო ა ჯ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

ზეამეთი ოსმანის სახელზე.

სოფელი კ ვ ა ტ ი ა⁶⁸¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 20000.

[742] ზ ე მ ო ა ჯ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.

სოფელი ჯ ვ ა რ ი ს ხ ე ვ ი (?)⁶⁸², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 25000.

[743] ჩ რ დ ი ლ ი ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ - ც ი ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

მეჰმედ აჰმედის ძე.

სოფელი ა ბ ი⁶⁸³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 8000.

[744] ბ ა რ დ უ ს ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ - თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

ზეამეთი მურთაზას სახელზე.

სოფელ არდოს⁶⁸⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 20000.

[745] გ ო რ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი - ვ ა შ ი.

სულეიმანი.

სოფელი დ რ ე⁶⁸⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 10000.

[746] მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა - ვ ე ლ ი ვ ა შ ი.

იბრაჰიმ აჰმედის ძე.

სოფელი კ ი ზ ი ლ ქ ი ლ ი ს ა⁶⁸⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 3500.

[747] გ ო რ ი ს ნ ა პ ი ე ა მ ა ვ ე ლ ი - ვ ა შ ი.

აბუბეჟრი.

სოფელი დ რ ე, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 10000.

[748] ა ნ ძ ა ვ ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ თ ი - ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

ალი.

სოფელი ო ც ხ ა⁶⁸⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.

ჯამი 3000.

[749] ა ხ ა ს ნ ა პ ი ე მ ა მ ი რ ვ ა - ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი.

მეჰმედ ბეგირის ძე.

სოფელი ქ ვ ე მ ო ხ ა ხ უ -

⁶⁸⁰ დაეთარი, გვ. 231. ⁶⁸¹ გ. ყ ა ზ ბ ე გ ი, აქარის შესახებ, გვ. 100, 101.

⁶⁸² ნ. მ ა რ ი, დიური, გვ. 36, 37. ⁶⁸³ დაეთარი, გვ. 74. ⁶⁸⁴ იქვე, გვ. 601.

⁶⁸⁵ სოფელია გორის რაიონის ატენის სასოფლო საბჭოში. ⁶⁸⁶ აქვე, № 486. ⁶⁸⁷ იხ.

აქვე, № 286.

[ლ ი]⁶⁸⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]138 წელს.
ჯამი 1000.

[1]139 წელი⁶⁸⁹

[750] ნი ა ლ ი ს ყ უ რ ი ს ნ ა პ ი ე ა ხ ა ლ ქ ა ლ ა ქ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ალი.

სოფელი ჩოღეთი⁶⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 19000.

[751] ფ ა ნ ა ს კ ე რ ტ ი ს ნ ა პ ი ე ფ ა ნ ა კ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
პასანი.

სოფელი კარახსი⁶⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 3000.

[752] ა ნ ძ ა ე ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
აპმედი.

სოფელი კინეპოსი⁶⁹², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 9000.

[753] ბ ა რ დ უ ს ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
იბრაჰიმი.

სოფელი ჩერმუქი⁶⁹³, ექ-

ვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 8000.

[754] მ გ ე ლ ც ი ხ ი ს ნ ა პ ი ე ჩ ი ლ დ ი რ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
პუსეინი.

სოფელი ზაქი⁶⁹⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 6249.

[755] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა პ ი ე ფ ო ც ხ ო ვ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
იბრაჰიმი.

სოფელი დიდვირი⁶⁹⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 10500.

[756] ტ ყ ე - ნ ა პ ი ე დ ი დ ი ა რ - ტ ა ა ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ზეამეთი აბლარაჰმანის სახელზე.

სოფელი გულაბერთ⁶⁹⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 20028.

[757] ა ნ ძ ა ე ი ს ნ ა პ ი ე ო ლ თ ი ს ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ომერი.

სოფელი ოცხა⁶⁹⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 3000.

⁶⁸⁸ იხ. აქვე № 407. ⁶⁸⁹ 1726—27 წწ. ⁶⁹⁰ დათარი, გვ. 372. ⁶⁹¹ იქვე, გვ. 591. ⁶⁹² იხ. აქვე, № 625. ⁶⁹³ დათარი, გვ. 602. ⁶⁹⁴ იხ. აქვე, № 175. ⁶⁹⁵ აქვე, № 511. ⁶⁹⁶ იხ. აქვე, № 130. ⁶⁹⁷ იხ. აქვე, № 286.

[758] ხ ერთვისის ნაპიე
ამავე ლივაში.

ზეამეთი მეკმედის სახელზე.
სოფელი იფნეთ⁶⁹⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]139
წელს.

ჯამი 20700.

[759] ანძავის ნაპიე ოლთის
ის ლივაში.

ალი.

სოფელი ქალაქისკარ⁶⁹⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]139 წელს.

ჯამი 10500.

[760] ჩრდილის ნაპიე ახალ-
ციხის ლივაში.

სულემან ჰუსეინის ძე.

სოფელი არყისციხე⁷⁰⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]139 წელს.

ჯამი 11000.

[761]. ქვემო აქარის ნაპიე
ამავე ლივაში.

ზეამეთი მეკმედ აპმედის ძის
სახელზე.

სოფელი ზვარე⁷⁰¹, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]139
წელს.

ჯამი 26500.

თბილისის დაცვაში მყოფ დურ-
სუნ მუსტაფას მიეცა ჩილდი-

რის ბეგლარბეგის იუსუფ ფა-
შას არზის საფუძველზე 1144
წლის საფარის 27-ს (=1731
წლის 31 აგვისტოს).

[762] მზვარის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.

ჰუსეინი.

სოფელი მიმრან⁷⁰², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]139
წელს.

ჯამი 4000.

[763] მზვარის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.

იბრაჰიმ მაჰმუდის ძე.

სოფელი რევაზ⁷⁰³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]139
წელს.

ჯამი 14000.

[764] აქარის ნაპიე ამავე
ლივაში.

იბრაჰიმ, ოსმან და იაჰია, კააა
მეკმედის ძის ძენი ფლობენ სა-
ზიარო წესით.

სოფელი წონიარის⁷⁰⁴, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]139 წელს.

ჯამი 6000.

[765] ტაოსკარის ნაპიე არ-
ტანუჯის ლივაში.

მეკმედ აპმედის ძე.

⁶⁹⁸ დათარი, გვ. 259. ⁶⁹⁹ იქვე, გვ. 598. ⁷⁰⁰ იქვე, გვ. 68—69. ⁷⁰¹ ი. ს. ი.
ხარულიძე, წიგნი I, გვ. 64. ⁷⁰² დათარი, გვ. 519. ⁷⁰³ იქვე, გვ. 516.
⁷⁰⁴ ი. ს. ი. ხარულიძე, წიგნი I, გვ. 67. ასობის გრაფიკული მოხაზუ-
ლობა ისეთია, რომ შეიძლება არუსკარის წაკითხვაც. მსგავსი ტოპონიმი წყაროებში
არ დაიძენა. ამიტომ შეეჩერდით წონიარისზე, მაგრამ გვაეკვებს ნუნის დაწერილობა.

- სოფელი ქარაშუთი⁷⁰⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 2532.
- [766] ტაოსკარის ნაჰიე არტანუჯის ლივაში.
იღრის სულეიშანის ძე.
სოფელი ქარაშუთი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 2532.
- [767] ტაოსკარის ნაჰიე არტანუჯის ლივაში.
მაჰმუდი.
სოფელი ქარაშუთი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 2532.
- [768] ქვემო აჭარის ნაჰიე ამავე ლივაში.
ალი და დერვიში — ჰასანის ძენი — [ფლობენ] საერთო მფლობელობის წესით.
სოფელი წონიარისი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 7000.
- [769] მამირვანის ნაჰიე ამავე ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი كرجاد ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 10000.
- [770] ტაოსკარის ნაჰიე არტანუჯის ლივაში.
ჰუსეინ მეჰმედის ძე.
სოფელი طارک, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 1250.
- [771] ტაოსკარის ნაჰიე არტანუჯის ლივაში.
ჰასან მაჰმუდის ძე.
სოფელი طارک, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 1250.
- [772] ჩრდილის ნაჰიე მცირე არტანის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ჩარდახ⁷⁰⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 6998.
- [773] მზვარის ნაჰიე ახალციხის ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი ხომ⁷⁰⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 3000.
- [774] არტანუჯის ნაჰიე ამავე ლივაში.
იბრაჰიმი.
სოფელი ჯალდიეთი(?)⁷⁰⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 8000.

⁷⁰⁵ შდრ. Кляшутт; Кялашут, Свод. № 780. ⁷⁰⁶ იხ. აქვე, № 381.
⁷⁰⁷ აქვე № 670. ⁷⁰⁸ ნ. მარი, დღიური, გვ. 106.

[775] აკშეჰირის ნაჰიე
ახალქალაქის ლივაში.
აბდულლაჰი.

სოფელი ბავრა⁷⁰⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.

ჯამი 4000.

[776] ახას ნაჰიე მამირვანის ლივაში.

აბდულლაჰ სალიხის ძე.
სოფელი قاراجا, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.
ჯამი 6000.

[777] გორის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ხალილ და ჰუსეინ — იესე-მუსტაფას⁷¹⁰ ძეთა სახელზე — საერთო მფლობელობაში.

სოფელი ახალ[დაბა], ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.

ჯამი 20000.

[778] გორის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ალი იესე-მუსტაფა

ფაშას ძის სახელზე.

სოფელი ატენი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.

ჯამი 21000.

[779] გორის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი აჰმედ იესე-მუსტაფა ფაშას ძის სახელზე.

სოფელი სურამი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.

ჯამი 22500.

[780] გორის ნაჰიე ამავე ლივაში.

ზეამეთი ისჰაკ⁷¹¹ იესე-მუსტაფა ფაშას ძის სახელზე.

სოფელი კარალ[ეთი], ექვემდებარება ხსენებულს — [1]139 წელს.

ჯამი 20000.

[781] აკშეჰირის ნაჰიე

ახალქალაქის ლივაში.
მეჰმედი.

სოფელი აზმან⁷¹², ექვემდებარება

⁷⁰⁹ დაეთარი, გვ. 331. ⁷¹⁰ ვახტანგ VI-ის ძმა იესე (إيسا), რომელიც „შეიქმნა ოსმალის რჯულის და დაარქვეს მუსტაფა“, შდრ. ს. ჩხეიძე, „ცხოვრება მეფეთა“, საქართველოს ცხოვრება, თბ., 1913 წ. გვ. 38. თბილისის დაპყრობის წიგნში (თბ. 1975, გვ. გვ. 37, 41, 67—69) შეეცდომითა გვაქვს ამოკითხული إيسا

اصطفي ას-სეჰაჰ მუსტაფად. შდრ. Turd 9 — იხ. ს. ჩიქია, მაწევანი და ატენი თურქულ საბუთებში, აღმოსავლური ფილოლოგია, ტ. II, გვ. 210—216. ⁷¹¹ იგივე ისაყბეგი იესე-მუსტაფას შვილი, მ. ქავთარია, ბაგრატიონთა ქართლ-კახეთის სამეფოს სახლის გენეალოგია და ქრონოლოგია XVII—XVIII სს. მრავალთაფი, ტ. VI, გვ. 217. ⁷¹² აქვე, № 485.

ბარება ხსენებულს — [1]139
წელს.
ჯამი 7000.

[782] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ზეამეთი მუსტათა მაჰმუდის
ძის სახელზე.
სოფელი ა რ ძ ნ ე ⁷¹³ ექვემდებ-
ბარება ხსენებულს — [1]139
წელს.
ჯამი 85000.

1140 წელი⁷¹⁴

[783] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი
ა რ ტ ა ა ნ ის ლ ი ვ ა შ ი .
ჰასან ბეჰირის ძე.
სოფელი ტ ი კ ა შ ე ნ ⁷¹⁵, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.
ჯამი 5000.

[784] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი
ა რ ტ ა ა ნ ის ლ ი ვ ა შ ი .
სულეიმანი.
სოფელი ა რ დ ა ნ ⁷¹⁶, ექვემდებ-
ბარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 3000.

[785] ტ ყ ე - ნ ა ჰ ი ე დ ი დ ი ა რ -
ტ ა ა ნ ის ლ ი ვ ა შ ი .
სალიხი.
სოფელი ბ უ რ დ ო ს ა ნ ⁷¹⁷,

ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.
ჯამი 3250.

[786] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
აბდულლაჰი.
სოფელი ჩ ო ფ ა შ ე ნ ⁷¹⁸, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.
ჯამი 14500.

[787] ფ ა ნ ა კ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა ე ე
ლ ი ვ ა შ ი .
აჰმედი.
სოფელი მ უ შ ე ხ ⁷¹⁹, ექვემდებ-
ბარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 3700.

[788] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ე ე ლ ი ვ ა შ ი .
ჰუსეინ აჰმედის ძე.
სოფელი ა რ გ ნ ის ⁷²⁰, ექვემდებ-
ბარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 15000.

[789] მ ზ ვ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ -
ც ი ხ ის ლ ი ვ ა შ ი .
აბდულბაკი, იაჰია და დერვიშ
მეჰმედი ოსმანის ძენი
[ფლობენ] ზიარი მფლობელო-
ბის წესით.
სოფელი ა ნ ⁷²¹, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]140 წელს.
ჯამი 10017.

⁷¹³ იქვე, გვ. 107. ⁷¹⁴ 1727—28 წწ. ⁷¹⁵ დათარი, გვ. 518. ⁷¹⁶ იქვე,
გვ. 510. ⁷¹⁷ იხ. აქვე № 285. ⁷¹⁸ დათარი, გვ. 96. ⁷¹⁹ იქვე, გვ. 563.
⁷²⁰ აქვე, № 33. ⁷²¹ დათარი, გვ. 56.

[790] ფანაკის ნაპიე ამავე
ლივაში.

მურთაზა მეჰმედის ძე.

სოფელი მუშეხი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 4500.

[791] ტყე-ნაპიე დიდიარ-
ტაანის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი აღჯაკალცა⁷²², ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 2500.

[792] ქვემო აჭარის ნაპიე
ამავე ლივაში.

ოსმან მეჰმედის ძე.

სოფელი წონიარის⁷²³, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 5540.

[793] ჭაჭარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი აჯარა, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]140 წელს.

ჯამი 1800.

[794] მზვარის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.

კაია.

სოფელი არდანა⁷²⁴, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 6200.

[795] უდეს ნაპიე ახალცი-
ხის ლივაში.

ისმაილი.

სოფელი დიდი მლაშე⁷²⁵,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 4400.

[796] მზვარის ნაპიე ოლ-
თისის ლივაში.

მუსტაფა.

სოფელი ფოსიქი⁷²⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 5999.

[797] მზვარის ნაპიე დიდი
არტაანის ლივაში.

ზეამეთი მეჰმედ ომერის ძის
სახელზე.

სოფელი ფიხას [გომი]⁷²⁷,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 30000.

[798] ჩრდილის ნაპიე ფო-
ცხოვის ლივაში.

მეჰმედ მეჰმედის ძე.

სოფელი ჭარალ⁷²⁸, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 3000.

⁷²² აქვე, № 679. ⁷²³ იხ. აქვე, № 764. ⁷²⁴ იხ. აქვე, № 784. ⁷²⁵ დაე-
თარი, გვ. 101. ⁷²⁶ იხ. აქვე, № 673. ⁷²⁷ დაეთარი, გვ. 512 — 13. ⁷²⁸ იქ-
ვე, გვ. 545—46.

- [799] ტყე-ნაპიჯე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი ხანაკი⁷²⁹, ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 1800.
- [800] მამირვანის ნაპიჯე ამა-
ვე ლივაში.
აჰმედი.
სოფელი اساماس ექვემდებ-
არება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 4000.
- [801] სომხეთის ნაპიჯე.
ალ-ჰაჯ ოსმანი.
სოფელი დელიჰაჯი, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 15000.
- [802] მზვარის ნაპიჯე დიდი
არტაანის ლივაში.
ჰასან, სალის და მურადი —
აჰმედის ძენი — ფლობენ სა-
ზიარო წესით.
სოფელი სარწებ⁷³⁰, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 11285.
- [803] ტყე-ნაპიჯე დიდი არ-
ტაანის ლივაში.

ზეამეთი მურთაზის სახელზე.
სოფელი კიზილქილის⁷³¹
ექვემდებარება ხსენე-
ბულს — [1] 140 წელს.
ჯამი 40000.

- [804] მზვარის ნაპიჯე, ფოც-
ხოვის ლივაში.
ზეამეთი აჰმედის სახელზე.
სოფელი ვარხან⁷³², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 2800.
- [805] ტაოსკარის ნაპიჯე არ-
ტანუჯის ლივაში.
ჰასანი.
სოფელი არგნის⁷³³, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.
ჯამი 8000.
- [806] მამირვანის ნაპიჯე ამა-
ვე ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედ ემინის სახელ-
ზე.
სოფელი خورساخي || حوماسخي,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.
ჯამი 27000.
- [807] ჭაჭარაქის ნაპიჯე ამა-
ვე ლივაში.
დაუდ აბდულლაჰის ძე.
სოფელი ოდუნდა⁷³⁴, ექვემ-

⁷²⁹ აქვე, № 302. ⁷³⁰ დაეთარი, გვ. 517—18. ⁷³¹ იქვე, გვ. 550.
⁷³² აქვე, № 547. ⁷³³ იხ. აქვე, № 33. ⁷³⁴ დაეთარი, გვ. 229—30.

დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 4000.

[808] ახას ნაპიე მამირე ა-
ნის ლივაში.

აჰმედ. იაპია და ისმაილი —
შეიხის ძენი.

სოფელი ვირინთაბ⁷³⁵, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 3000.

[809] ასპინძის ნაპიე ამავე
ლივაში.

მეჰმედ და სალეჰ — სულეიმა-
ნის ძენი — ზიარი მფლობე-
ლობის წესით ფლობენ.

სოფელი ხვილიშ⁷³⁶, ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 7500.

[810] ხერთვისის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

დერვიშ მეჰმედი აჰმედის ძე.

სოფელი გელსუნდ⁷³⁷, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 17500.

[811] ჭაჭარაქის ნაპიე ამა-
ვე ლივაში.

დაუდი.

სოფელი ბორჯომ⁷³⁸, ექვემ-

დებარება ხსენებულს — [1]140
წელს.

ჯამი 11000.

[812] ტაოსკარის ნაპიე არ-
ტანუჯის ლივაში.

ჰუსეინ მეჰმედის ძე.

სოფელი მალაქეს⁷³⁹, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 2740.

[813] ტაოსკარის ნაპიე არ-
ტანუჯის ლივაში.

აჰმედი.

სოფელი ნაბდენევი⁷⁴⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]140 წელს.

ჯამი 3300.

1141 წელი⁷⁴¹

[814] ფანაკის ნაპიე ამავე
ლივაში.

ველი.

სოფელი მუშეხ⁷⁴², ექვემ-
დებარება ხსენებულს — [1]141
წელს.

ჯამი 3000.

[815] ჩრდილის ნაპიე ფოც-
ხოვის ლივაში.

ჰასან მუსტაფას ძე.

სოფელი ჭაყისმან⁷⁴³, ექ-

⁷³⁵ ამ სახელის სოფელი ვერ ვიპოვეთ შდრ. მამირევანში Верин-Кех, Сборник маршрутов, გვ. 58, № 13. ⁷³⁶ დავთარი, გვ. 191—92. ⁷³⁷ იქვე, გვ. 257—58. ⁷³⁸ იხ. აქვე, № 731. ⁷³⁹ იხ. აქვე, № 538. ⁷⁴⁰ ნ. მ. ა. რი, დლოური, გვ. 182. ⁷⁴¹ 1728—1729 წ.წ. ⁷⁴² იხ. აქვე, № 787. ⁷⁴³ იხ. აქვე, № 399.

- ვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 8000.
- [816] ტ ა ო ს კ ა რ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა რ -
ტ ა ნ უ ჯ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ა ჰ ზ ე დ მ ე ჰ მ ე დ ის ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი მ ა ლ ა ქ ე ს ი , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]141
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2740 .
- [817] ა ლ თ უ ნ კ ა ლ ც ა ს ნ ა ჰ ი ე
ა მ ა ვ ე ლ ი ვ ა შ ი .
მ ე ჰ მ ე ლ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ა დ ი გ უ ნ ი ⁷⁴⁴ , ე ქ ვ ე მ -
დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]141
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 17000 .
- [818] ა ხ ა ს ნ ა ჰ ი ე მ ა მ ი რ ვ ა -
ნ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ო ს მ ა ნ ა ლ ის ძ ე .
ს ო ფ ე ლ ი ს ა თ უ რ მ ე ქ ი ⁷⁴⁵ , ე ქ -
ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]141 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2000 .
- [819] მ ა მ ი რ ვ ა ნ ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვ ე ლ ი ვ ა შ ი .
ო ს მ ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ფ უ ლ უ რ კ უ ნ დ ⁷⁴⁶ ,
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]141 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 2500 .
- [820] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ი ს მ ა ი ლ , ბ ე ქ ი რ დ ა მ ე ჰ მ ე დ ო მ ე -
რ ის ძ ე ნ ი [ფ ლ ო ბ ე ნ] ს ა ე რ -
თ ო მ ფ ლ ო ბ ე ლ ო ბ ის წ ე ს ი თ .
ს ო ფ ე ლ ი ყ ა რ ა თ უ ბ ა ნ ი ⁷⁴⁷ ,
ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]141 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 13000 .
- [821] ხ ე რ თ ვ ი ს ი ს ნ ა ჰ ი ე ა მ ა -
ვ ე ლ ი ვ ა შ ი .
ი ს მ ა ი ლ ი .
ს ო ფ ე ლ ი თ ო ლ ე რ თ ა ⁷⁴⁸ , ე ქ -
ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]141 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 8000 .
- [822] უ დ ე ს ნ ა ჰ ი ე ა ხ ა ლ ც ი -
ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
ს უ ლ ე ი მ ა ნ ი .
ს ო ფ ე ლ ი ს ა თ ლ ე ლ ი ⁷⁴⁹ , ე ქ -
ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს —
[1]141 წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 6000 .
- [823] ქ ო ბ ლ ი ა ნ ი ს ნ ა ჰ ი ე
ა ხ ა ლ ც ი ხ ი ს ლ ი ვ ა შ ი .
მ უ ს ტ ა ფ ა .
ს ო ფ ე ლ ი ა მ ხ ა ⁷⁵⁰ , ე ქ ვ ე მ დ ე ბ ა -
რ ე ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ ს — [1]141
წ ე ლ ს .
ჯ ა მ ი 6000 .

⁷⁵⁵ დავთარი, გვ. 159—60. ⁷⁴⁵ იქვე, გვ. 594. ⁷⁴⁶ შტრ. Пулур, Свод, № 758 და Арабкунд (რუკებიდან). ⁷⁴⁷ დავთარი, გვ. 95. ⁷⁴⁸ იქვე, გვ. 250. ⁷⁴⁹ იხ. აქვე, № 38. ⁷⁵⁰ შტრ. დავთარი, გვ. 99 — უღის ნაჰიეშია.

- [824] მზვარის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
იდრისი.
სოფელი მლაშეთი⁷⁵¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 4000.
- [825] არტანუჯის ნაპიე ამავე ლივაში.
სოფელი კარსნაქარანია*, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 8000.
- [826] მამირვანის ნაპიე ამავე ლივაში.
ჰასან აჰმედის ძე.
სოფელი მერინესი⁷⁵², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 1500.
- [827] მამირვანის ნაპიე ამავე ლივაში.
სულეიმან მაჰმუდის ძე.
სოფელი მერინესი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 1500.
- [828] უდეს ნაპიე ახალციხის ლივაში.
სულეიმან ჰასანის ძე.
სოფელი ხერთვისი⁷⁵³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 12000.
- [829] ჩრდილის ნაპიე ოლთისის ლივაში.
აბდულლაჰ მუსტაფას ძე.
სოფელი ქელიქი⁷⁵⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 12800.
- [830] ჩრდილის ნაპიე ფოცხოვის ლივაში.
ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე.
სოფელი არილ⁷⁵⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 21498.
- [831] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
მუსტაფა.
სოფელი ხიდ[ის]ჯვარი⁷⁵⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 4500.
- [832] ტყე-ჯავახეთის ნაპიე ხერთვისის ლივაში.
ხალილი.
სოფელი ხიდ[ის]ჯვარი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]141 წელს.
ჯამი 14000.

⁷⁵¹ იქვე, გვ. 453. ⁷⁵² შღრ. მერენესი, აქვე № 227. ⁷⁵³ დავთარი, გვ. 105. ⁷⁵⁴ იქვე, გვ. 600. ⁷⁵⁵ იქვე, გვ. 462. ⁷⁵⁶ იქვე, გვ. 269. *არტანუჯის ჩრდილო აღმოსავლეთით, ახლანდელი Kapıkoy, იხ. Artvin, გვ. 50.

[833] ნიალისყურის ნაპიდე
ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმანი.

სოფელი ახჩია⁷⁵⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 10000.

[834] ფანაკის ნაპიდე ამავე
ლივაში.

ჰუსეინ მუსტაფას ძე.

სოფელი აკრიაკი⁷⁵⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 6000.

[835] უდის ნაპიდე ახალციხის
ლივაში.

მეჰმედი.

სოფელი ფარეხა⁷⁶⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 13500.

[836] უდის ნაპიდე ახალციხის
ლივაში.

სულეიმანი.

სოფელი მლაშე⁷⁶¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 4400.

[837] აჭარის ნაპიდე ამავე
ლივაში.

სახასო მამული აბდულნურის

სახელზე, იურთლუქისა და
ოჯაკლიქის წესით.

სოფელი ააჟ⁷⁶² ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.
ჯამი 527590.

[838] ახალციხის ლივაში.

სახასო მამული ჩილდირის
ვილაიეთის შირშირანის იუსუფის სახელზე.

სოფელი რაბათი⁷⁶³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 900110.

[839] ოლთისის ლივაში.

სახასო მამული ოლთისის
შირლივას ისპაკ ფაშას შვილის
ალის სახელზე, იურთლუქისა
და ოჯაკლიქის წესით.

სოფელი რაბათი⁷⁶⁴, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 196000.

[840] ფერთეჟრეჟის ლივაში.

სახასო მამული ფერთეჟრეჟისა და ნისფილივანას
შირლივას იბრაჰიმის სახელზე,
იურთლუქისა და ოჯაკლიქის
წესით.

სოფელი ქისქიმ⁷⁶⁵, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.

ჯამი 519390.

⁷⁵⁷ 1729—30 წწ. ⁷⁵⁸ დაეთარი, გვ. 371. ⁷⁵⁹ იხ. იქვე, № 421. ⁷⁶⁰ დაეთარი, გვ. 93. ⁷⁶¹ იხ. აქვე, № 795, გვ. 12. ⁷⁶² დაეთარი, გვ. 42—50. ⁷⁶³ იქვე, გვ. 597. ⁷⁶⁴ იხ. აქვე, № 337.

[841] ხოდიჯორის⁷⁶⁶ ნაპიე ფერთექრექის ლივაში. ომერ მუსტაფას ძე, იურთლუ-კისა და ოჯაკლიყის წესით. სოფელი კოდრაშინ⁷⁶⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.
ჯამი 13400.

[842] უდის ნაპიე ახალციხის ლივაში. მაჰმუდი. სოფელი ხურო⁷⁶⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.
ჯამი 14500.

[843] აწყურის ნაპიე ახალციხის ლივაში. ომერი. სოფელი ყარაყუზაი⁷⁶⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.
ჯამი 1000.

[844] აწყურის ნაპიე ახალციხის ლივაში. ჰუსეინი. სოფელი ყარაყუზაი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]142 წელს.
ჯამი 3750.

1143 წელი⁷⁷⁰

[845] ჩრდილის ნაპიე დი-

დი არტაანის ლივაში. ალი.

სოფელი მერილ⁷⁷¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 3000.

[846] მამირვანის ნაპიე ამავე ლივაში. ალი. სოფელი ალაჯაქილისა⁷⁷², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 7000.

[847] ანზავის ნაპიე ოლთისის ლივაში. ისმაილი. სოფელი რაბათი, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 8300.

[848] ჩრდილის ნაპიე დიდი არტაანის ლივაში. ჰუსეინი. სოფელი ჯინქრობ⁷⁷³, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 15000.

[849] ზემო აჭარის ნაპიე ამავე ლივაში. აჰმედი. სოფელი ახალდაბა⁷⁷⁴, ექ-

⁷⁶⁶ Сборник маршрутов, გვ. 77. ⁷⁶⁷ იქვე, გვ. 82, № 58. ⁷⁶⁸ დავთარი, გვ. 97. ⁷⁶⁹ იქვე, გვ. 150—51. ⁷⁷⁰ 1730—1731 წწ. ⁷⁷¹ დავთარი, გვ. 527. ⁷⁷² ფიქსირებულია S 1035-ში 4 პირითა და 5555 ახით. ⁷⁷³ აქვე, № 424. ⁷⁷⁴ სოფელი ჰვანის სასოფლო საბჭოში, ი. ს. ი. ხ. არ. უ. ლ. ი. ძე, წიგნი 1, გვ. 73.

- ვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.
ჯამი 7870.
- [850] არტანუჯის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
ოსმან და მეჰმედ — ხალილის
ძენი — ზიარი მფლობელობის
წესით ფლობენ.
სოფელი მეიდან⁷⁷⁵, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 875.
- [851] არტანუჯის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
ხალილი.
სოფელი გორაშეთ⁷⁷⁶, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.
ჯამი 1500.
- [852] მზვარის ნაპიფე ოლ-
თისის ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი ფოსიქ⁷⁷⁷, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 4000.
- [853] ხერთვისის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
სოფელი ტოლოშ⁷⁷⁸, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 9500.
- [854] ხერთვისის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
ხალილი.
სოფელი ტოლოშ⁷⁷⁹, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 9500.
- [855] ასპინძის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი მლაშისხევ⁷⁷⁹,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.
ჯამი 7000.
- [856] ხერთვისის ნაპიფე ამა-
ვე ლივაში.
მურთაზა.
სოფელი ტოლოშ⁷⁸⁰, ექვემდე-
დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 9500.
- [857] ასპინძის ნაპიფე ამავე
ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი იღუმალ⁷⁸⁰, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.
ჯამი 10000.
- [858] ჯანბაზის ნაპიფე ჩილ-
დირის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ეშქუნ⁷⁸¹, ექვემ-

⁷⁷⁵ იხ. აქვე, № 396. ⁷⁷⁶ იხ. აქვე, № 280. ⁷⁷⁷ იხ. აქვე, № 673. ⁷⁷⁸ და-
ვთარი, გვ. 249—50. ⁷⁷⁹ იქვე, გვ. 202—03. ⁷⁸⁰ იქვე, გვ. 194. ⁷⁸¹ იქვე-
გვ. 402.

დებარება ხსენებულს — [1]143
წელს.

ჯამი 11000.

[859] ასპინძის ნაპიფ ამავე
ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი სახუდაბელი⁷⁸²,
ექვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.

ჯამი 7066.

[860] ახას ნაპიფ მამირვანის
ლივაში.

ზეამეთი ჰასანის სახელზე.

სოფელი ის⁷⁸³, ექვემდებარე-
ბა ხსენებულს — [1]143 წელს.

ჯამი 24000.

[861] ხერთვისის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.

იბრაჰიმი.

სოფელი კულულეთი*, ექ-
ვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.

ჯამი 5200.

[862] უდეს ნაპიფ ახალცი-
ხის ლივაში.

იბრაჰიმ ჰასანის ძე.

სოფელი მლაშე⁷⁸⁴, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]143
წელს.

ჯამი 4000.

[863] უდეს ნაპიფ ახალცი-
ხის ლივაში.

იუსუფი.

სოფელი მლაშე, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]143
წელს.

ჯამი 2200.

[864] ანძავის ნაპიფ ოლთი-
ხის ლივაში.

ჰასანი.

სოფელი ურექი⁷⁸⁵, ექვემდე-
ბარება ხსენებულს — [1]143
წელს.

ჯამი 3999.

ხსენებული თიმარი მეჰმედს
ჰქონდა. სამეფო სამსახურს ეწე-
ოდა და დაცვაში მონაწილეობ-
და. როცა ჩარევა არ იყო საქი-
რო, იაპიას საგვარტომოდან
მუსტაფამ მიიღო თიმარის სა-
ბუთი, მაგრამ, რადგანაც მხო-
ლოდ ნომინალურად ფლობდა,
ფაქტიურად კი ვალდებულებას
არ ასრულებდა, ამიტომ თავის
სიტყვის პატრონს მეჰმედს
უბოძეს ოლთისის მირმირანის
მუსტაფას არზის საფუძველზე
1143 წლის რეზიყ ულ სანის 2-ს
(=1730 წლის 15 ოქტომბერს).

[865] არტანუჯის ნაპიფ ამა-
ვე ლივაში.

მეჰმედ აჰმედის ძე.

⁷⁸² იქვე, გვ. 184. ⁷⁸³ Сборник маршрутов, გვ. 62, № 45. * დავთარი,
გვ. 255. ⁷⁸⁴ იხ. აქვე, № 795. ⁷⁸⁵ იხ. აქვე, № 148.

- სოფელი ვართალია⁷⁸⁶, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 1750.
- [866] არტანუჯის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ალი.
სოფელი ვართალია, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 1750.
- [867] ქვემო აქარის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ოსმანი.
სოფელი წონიარის⁷⁸⁷, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 4330.
- [868] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი დუმელია⁷⁸⁸, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 8000.
- [869] აკშეჭირის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.
მეჭმედი.
სოფელი დავხანდა⁷⁸⁹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 3000.
- [870] ნიალისყურის ნაპიდე ახალქალაქის ლივაში.
იბრაჰიმ აჰმედის ძე.
სოფელი ამფურ⁷⁹⁰, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 14000.
- [871] არტანუჯის ნაპიდე ამავე ლივაში.
ალი.
სოფელი სამკარ⁷⁹¹, ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 10000.
- [872] აწყურის ნაპიდე ახალციხის ლივაში.
სულეიმანი.
სოფელი ბიეთ⁷⁹², ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 1500.
- [873] ტყე-ჯავახეთის ნაპიდე ხერთვისის ლივაში.
ველი.
სოფელი صاجحور ექვემდებარება ხსენებულს — [1]143 წელს.
ჯამი 4000.
- [874] ფერთექრეჯის ნაპიდე ამავე ლივაში.
იაკობ მუსტაფას ძე.
სოფელი ჩორქანის⁷⁹³, ექ-

⁷⁸⁶ შტრ. Вартелиа რუკებზე დატანილია არტანუჯის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, ახლანდელი Beratli, იხ. Arlvln, გვ. 50. ⁷⁸⁷ იხ. აქვე, № 764. ⁷⁸⁸ იხ. აქვე, № 618. ⁷⁸⁹ დავთარი, გვ. 314. ⁷⁹⁰ იხ. აქვე, № 281. ⁷⁹¹ იხ. აქვე, № 241. ⁷⁹² იხ. აქვე, № 256. ⁷⁹³ აქვე, № 671.

ვემდებარება ხსენებულს —
[1]143 წელს.
ჯამი 12000.

რება ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 6000.

[875] ახას ნაჰიე მამირვანის
ლივაში.
მაჰმუდი.
სოფელი حق اساس, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 4000.

[879] ქამხისის ნაჰიე ფანაკის
ლივაში.
ისქანდერ აჰმედის ძე.
სოფელი ყაბანი⁷⁹⁶, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 5000.

[876] ახას ნაჰიე მამირვანის
ლივაში.
ხალილი.
სოფელი كورمري,⁷⁹⁴ ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 5000.

[880] ქამხისის ნაჰიე ფანაკის
ლივაში.
ალი.
სოფელი ყაბანი, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 6100.

[877] ახას ნაჰიე მამირვანის
ლივაში.
ლუტფილლაჰ და მეჰმედ-აჰმედის
ძენი ფლოზენ საზიარო წესით.
სოფელი كورمري, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 5000.

[881] მამირვანის ნაჰიე ამავე
ლივაში.
სახასო მაჰმუდი მამირვანის
მირლივას სეიფულლაჰისა, იურთლუკის
და ოჯაკლიკის წესით.
სოფელი თვით მამირვანი —
[1]143 წელი.
ჯამი 277000.

[878] ახას ნაჰიე მამირვანის
ლივაში.
მეჰმედი.
სოფელი تودان,⁷⁹⁵ ექვემდებარება

[882] ქანარბელის ნაჰიე ჩილდირის
ლივაში.
ზეამეთი მეჰმედის სახელზე.
სოფელი ქვაქისი⁷⁹⁷, ექვემდებარება
ხსენებულს — [1]143
წელს.
ჯამი 21999.

⁷⁹⁴ მსგავსადევა S 1035-ში.
578—79. ⁷⁹⁷ იქვე, გვ. 416.

⁷⁹⁵ ასე იკითხება S 1035-ში.

⁷⁹⁶ დაეთარი, გვ.

ДЖАБА ДЕФТЕР ЧИЛДЫРСКОГО ЭЯЛЕТА 1694—1732 ГГ.

Резюме

В работе впервые опубликован турецкий реестр Ахалцихского пашалыка, дан грузинский перевод документа с пояснениями, книга содержит также исследование, в котором, после краткого обзора турецких реестров, вообще, проделан анализ изучаемого памятника. «Дефтер-и джаба Чилдырского эялета» хранится в Восточном отделе народной библиотеке им. Кирилла и Мефодия в Софии¹. Фото-пленку этого документа, а также другие турецкие материалы по истории Грузии XVI—XIX вв. привез в Тбилиси доцент Университета К. Л. Мешвелиани². Наше внимание привлек «Дефтер-и джаба», имеющий важное значение для изучения социально-экономического положения Юго-Западной Грузии в период османского владычества.

Исследование и, особенно, публикация турецких реестров, связаны с определенными трудностями, этим и объясняется тот факт, что публикация турецких дефтеров насчитывает всего несколько десятилетий, она началась с 40-х годов XX в., изучение же турецких реестров — с 60-х годов XIX века.

Первыми турецкими дефтерами заинтересовался австрийский ученый Густав Флюгель. В 1866 г. он описал турецкие рукописи, хранящиеся в Венской Национальной Библиотеке:

¹ ОАК, ф. 261, АЕ. 17.

² К. Л. Мешвелиани, Османские документальные источники о Грузии в Архивах Болгарии, Тр. ТГУ, т. 127, «Серия истории», VII, 1968, с. 413—421, Выражаем глубокую благодарность К. Л. Мешвелиани за передачу нам этих документов.

кадастровые, военные, налоговые и др., дефтеры³. Анализ этих документов дал венгерский ученый А. Сцилади. Позднее эти документы перевел на венгерский язык А. Велич. Исследователь внес в перевод ряд сведений из других дефтеров, касающихся Венгрии. А. Сцилади и Ф. Штелцер издали дефтер XVI в., составленный для нескольких нахий на территории Венгрии.

Первое научное исследование турецких дефтеров и реестровых книг принадлежит Ч. Трухельке.

В дело изучения и перевода турецких дефтеров определенную лепту внесли Вл. Скарин, Д. Попович, Б. Джурджев, А. Рефик и др.

С 1947 года начинается новый этап в исследовании и публикации турецких дефтеров. В этом году, по инициативе Турецкого исторического общества, была создана специальная комиссия для публикации турецких дефтеров. В ее состав вошли известные туркологи: Р. Анхегер, Ш. Алтундаг, О. Л. Баркан, Т. Гекбилгин, Х. Иналджик и Т. Халаши-Кун. Комиссия развернула огромную работу с целью публикации и научного изучения турецких дефтеров.

О. Л. Баркан опубликовал ряд трудов, основанных главным образом на турецких дефтерах, содержащих перепись страны, и отметил сколь велико их научное значение для изучения экономики, финансов, населения, аграрных отношений и, вообще, социально-экономических вопросов страны. Интенсивную работу ведет в деле издания и исследования турецких реестров турецкий историк Х. Иналджик. Изданный им дефтер Албанского санджака 1431 г. является первой публикацией дефтера в самой Турции. Привлекают внимание и другие его работы, посвященные этой теме. Относительно дефтеров, хранящихся в Архиве Премьер-министра Турции, интересную статью опубликовал М. Сертоглу. Ш. Текиндаг исследует иджмал дефтеры вакуфов вилайетов Карамани и Каисерии 1474 и 1483 годов. Сведения из дефтеров, содержащих опись восточного Причерноморья и Тра-

³ Об исследовании и публикации турецких реестров, см. примечание к главе первой грузинского текста.

пезонской ливы начала XVI в. и Адрианопольской ливы в XVI—XVII вв. опубликовал Т. Гекбилгин. В настоящее время в Турции готовится к изданию Пространный реестр Худавендигара и др.

Особое внимание уделяется изучению и публикации турецких реестров в странах Юго-Восточной Европы и Балканского полуострова. Это вполне естественно, ибо в течение веков эти страны находились под турецким господством и не раз подвергались переписи, данные же внесены в соответствующие реестры. Эти дефтеры имеют чрезвычайно важное значение для изучения социально-экономической и политической истории стран, в период османского господства.

В этом деле давнюю традицию имеют венгерские ученые. Огромна заслуга известного венгерского ученого Лайоша Фекете, исследователя турецких документов и реестров. Большую научную ценность для истории Венгрии представляют опубликованные Калди-Нади два реестра Будинского края эпохи Сулеймана Кануни, 1546 и 1562 гг. Халашни-Кун в своих трудах, посвященных турецким реестрам, особое внимание уделяет изучению топонимики.

Плодотворное исследование турецких дефтертов ведется югославскими учеными, в этом деле они имеют огромный опыт. За последнее время ими опубликовано несколько турецких дефтертов, составленных для различных областей Югославии. Успешно исследуют турецкие дефтеры известные югославские ученые Бр. Джурджиев, Х. Шабанович, Н. Филипович, Х. Хаджибегич и др. Душанка Войнич Лукач опубликовала два иджмал дефтера Видинского санджака 1554/5 и 1566 гг.

Чешский ученый И. Кабрда издал древнейшие дефтеры кадий Софии и Видинии. Фрагменты турецкого пространный реестра, относящегося к территории Словакии, опубликовал И. Блашкович (Братислава).

Албанский историк С. Пулаха издал дефтер Шкодра 1485 года.

Болгарские ученые Г. Д. Гълебов, В. П. Мутафчиева, Н. Тодоров, Б. А. Цветкова, В. Х. Недков и др. с большим ус-

пехом исследуют и издают турецкие документы, в том числе и дефтеры различного типа.

Турецкие реестры являются объектом изучения и западноевропейских специалистов. Привлекают внимание работы Б. Лунса. Г. Байерли издал два дефтера (1570— и 1579 гг.) Новиграда. Во Франции плодотворную работу ведут в области изучения и издания турецких дефтеров Ирэн и Никоара Бельдичану. В настоящее время подготавливаются к печати несколько реестров, среди них дефтеры Срема и Семендира.

Уделяется должное внимание изучению и изданию турецких реестров и в Советском Союзе, в частности — в Грузии. В Грузии интерес к этим документам возник еще до революции. Выдающийся грузинский историк, член-корреспондент Российской Императорской Академии наук Дм. З. Бакрадзе в 1888 году из Стамбульского императорского Архива (Defterhane-i Khakan-i) привез в Грузию копии турецких документов, среди них 23 дефтеров, относящихся к санджакам Карса и Батуми. На основе предварительного изучения этих документов, в 1889 г. Дм. З. Бакрадзе опубликовал работу «Исторический очерк турецкой системы землевладения», которая имела для своего времени большое научное значение. К сожалению, внезапная смерть ученого (1891 г.) прервала начатую им работу.

Большая заслуга в деле публикации турецких реестров принадлежит акад. С. С. Джикия. Он опубликовал турецкую рукопись, хранящуюся в Институте рукописей АН ГССР «Пространный реестр вилайета Гюрджистан» в трех книгах и подготовил к печати четвертый том. Этот труд С. С. Джикия получил высокую оценку специалистов. По мнению Х. Шабановича, «это является наиболее полным изданием турецкой реестровой книги». Л. Фекете отмечал «...Труд С. С. Джикия выходит за пределы собственно Грузии. Турецкий tahtgîr, касающийся Грузии, теперь можно сравнить с любым «tahtgîr»-ом Венгерской провинции, благодаря этому, исследование истории Турецкой империи или ее отдаленных провинций обогатилось ценнейшими параллелями, дополнительным материалом.» Оценивая это исследование, английский тур-

колог Б. Луис говорил: «Лишь труд Джикия дал возможность ученым получить ясное представление о документах подобного характера». Акад. Г. В. Церстели, подчеркивая исключительное значение «Пространного реестра Гюрджистанского вилайэта» в области исторической географии, поставил этот труд рядом с известным исследованием В. Минорского «Hudud al Alam».

Большая заслуга С. С. Джикия состоит в том, что он первым опубликовал турецкий текст «Пространного реестра».

В настоящее время С. С. Джикия готовится к изданию «Пространный реестр вилайэта Картли 1727 г.».

Ведется работа в области исследования турецких дефтеров в Армении. А. Д. Папазян опубликовал: «Турецкие налоговые реестры с. Варшапет 1725—1728 гг.».

Известный турколог А. С. Тверитинова уделила внимание турецким дефтерам, ею переведены на русский язык фрагменты из «Пространного реестра Гюрджистанского вилайэта» 1595 г. и «Реестра Албании» 1431 г.

Итак, в области исследования и публикации турецких дефтеров ведется плодотворная работа как в Советском Союзе, так и за рубежом. Однако и далее предстоит сделать еще очень много. Достаточно указать, что архивы Анкары и Стамбула хранят 254 пространных и 116 малых реестров. Большое количество дефтеров имеется и в Европе, особенно в архивах и хранилищах Балканских стран. Изучение этого огромного материала — неотложная задача туркологов, ибо его привлечение прольет свет на важнейшие вопросы социально-экономической и политической истории как самой Турции, так и сопредельных стран.

* * *

«Дефтер-и джаба» переплетен вместе с аналогичными реестрами Карса и Трапезунда. Эти три реестра составляют 243 страниц, из них «Дефтер-и джаба» занимает — 178. Как и в других реестрах, и здесь материал расположен вертикально — поэтому «Джаба» имеет длинный и узкий фор-

мат. Количество строк одинаково, в среднем — 25. Пагинировано кустосами. Почерк — сиякат, чернила — черные.

Заглавие *ایالت چلدر جبے* (sic!) «Дефтер-и джаба эялета Чилдыр» написано на свободном гесте, который следует непосредственно за текстом Карсского дефтера. Заглавие приписано позднее, другим почерком и чернилами и не точно — *جبے* вместо *جباى*. Однако, несмотря на это, мы не внесли изменений в название документа. Основной текст написан несколькими лицами. Это подтверждается тем, что одни и те же топонимы, даты и слово *مزبور* написаны по-разному.

В «Дефтер-и джаба» зафиксированы ленные владения Чилдырского (Ахалцихского) пашалыка: хассы, зеаметы, тимары, с указанием их годового дохода. Весь материал расположен по хронологическому принципу, начиная с 1106 / = 1694 г./ по 1143 / = 1632 г./ гг. и поэтому данные одной ливы и нахийе разбросаны по всему «Дефтеру». Композиционно памятник не является сложным: указаны нахийе, лива, имя владельца (редко — отчество), деревня и доход, рядом поставлена дата выдачи лена.

В «Дефтер-и джаба» зафиксированы данные 1106 — 1143 гг. (1694—1732), охватывающие промежуток времени равный 38 годам. Нет сведений, относящихся к 1110, 1112 годам, и указано *بیاض*, что в современных финансовых документах обозначает *z* (изложение закончено).

Кое-где написана буква *م*, значение которой нам еще не удалось установить. *م* обозначает либо слово *غلام* — 'гулям', либо — *مجرد* — 'холостой, неженатый' или же — *محلول* — 'опорожненный, оставленный без присмотра, свободный' — нам кажется, что символ *م* соответствует последнему значению.

В «Джаба» имеется несколько одинаковых по содержанию приписок, выполненных одним почерком дивани (*uēpi divani*), датированных 1144 г. (1731/32), которые содержат сведения о возобновлении бератов или их передаче другим лицам.

Документ ФОР 261, 17, содержащий текст «Дефтер-и джаба», описан в каталоге, составленном болгарскими специалистами, в котором часто не указано полностью содержание

источника. Это первичное описание документов и, следовательно, в нем отсутствуют подробные сведения об источнике. И в данном случае (оп. № 358) упомянут только лишь дефтер Трапезундского эялета⁴, по порядку первый реестр, относительно же реестров эялетов Карса и Чилдыра — ничего не сказано. В каталоге этот дефтер представлен как фрагменты реестров — тезкере владельцев тимаров и зеаметов Трапезундского эялета⁵. Вместе с тем в этом же каталоге идентичный дефтер ОАК 128 санджака Паши (на территории Болгарии) обозначен как йоклама дефтер⁶.

Насколько нам известно, ни один дефтер, изданный до настоящего времени, официально не называется «Джаба» и термин «джаба» не встречается в значении реестра. Однако, в «Пространном реестре вилайэта Гюрджистан» имеется приписка, сделанная в 1832 г. русским чиновником, в которой этот реестр ошибочно назван «Джаба». Вследствие этого некоторые ученые по ошибке «Пространный реестр Гюрджистана» называли «Джаба».

Слово **جبا** арабского происхождения — 'налог, взимание налогов',⁷ в турецком и персидском встречаются чаще формы **جبايت** — 'доход', 'налог' и **جايى** 'сборщик налогов'.

В «Дефтер-и джаба» зафиксированы доходы деревень, которые были пожалованы тимариотам за военную службу. По нашему мнению, «Дефтер-и джаба» является книгой доходов феодалов.

Объект нашего исследования «Дефтер-и джаба» по своим данным можно отнести к типу *defteri icmal* или *defteri timar*, однако, в отличие от обычного *defteri timar*, он, видимо, составлен не специальной комиссией, собирающей данные на месте, сверяющей и уточняющей их, а постепенно, канцелярскими чиновниками. Этим объясняется тот факт, что матери-

⁴ Опись на Тимарски регистри, София, 1970, с. 64.

⁵ Там же.

⁶ Там же, с. 48, 49.

⁷ Обычно в османских капун-наме и налоговых реестрах *саба* или *саба* *вепак* обозначает лицо не владеющее чифтликком, или земельным участком: раяля, холостой, проживающий с отцом, но независимый, однако неимеющий собственного земельного участка называется *саба*.

ал в реестр внесен в хронологической последовательности, а не по географическим пунктам. Этот реестр является канцелярским журналом, в котором были зарегистрированы пожалованные султаном тимары, зеаметы и хассы, было указано местонахождение лена: лива, нахийе, карийе, затем — имя владельца, годовой доход и дата пожалования надела. Следовательно, в нем зафиксированы сведения, которые содержат документы, выданные ведомством tahvil. Это канцелярский реестр типа tahvil defteri.

Текст «Дефтера», в котором материал подан в анкетном порядке, ничего не дает существенно нового с точки зрения грамматики османского языка. Множественное число образуется с помощью персидских суффиксов ولدان (> ولد) — 'сыновья, дети') и ها — (خاصها 'хассы'). Синтагмы построены посредством персидского изафета. В лексике преобладают арабско-персидские единицы, что является характерным для османских документов той эпохи, особенно же финансовых. Все антропонимы — мусульманские. Однако, «Дефтер-и джаба» содержит ценный материал для исследования грузино-турецких языковых взаимоотношений. Грузинские топонимы вписаны арабскими буквами, в соответствии фонологофонетической системы турецкого языка. Соответствие грузинских и турецких звуков идентично тому, которое имеется в «Пространном реестре». Это соотношение установлено и детально изучено акад. С. С. Джикия в его труде «Передача грузинских имен в турецкой транскрипции», подготовленном к печати; поэтому мы не остановились на рефлексгах грузинских географических имен по данным «Дефтера».

- По данным «Дефтер-и джаба», Ахалцихский пашалык состоит из следующих лив: 1. Ахалцихе, 2. Ахалкалаки, 3. Чилдыри, 4. Поцхови, 5. Хертвиси, 6. Аспиндза, 7. Алтункала, 8. Оцхе, 9. Чачараки, 10. Артануджи, 11. Олтиси, 12. Мамирвани, 13. Панаки, 14. Диди (Большой) Артаани, 15. Малый (Патара) Артаани, 16. Земо (Верхняя) Ачара, 17. Квемо (Нижняя) Ачара, 18. Шавшети, 19. Ливана, 20. Нисфи Ливана, 21. Пертекрек. По сведениям Айни Али, Кочибея, Али Чауша и Эвлия Челеби, в первой поло-

вине XVII в. Ахалцихский пашалык насчитывал 13—14 лив.

Таким образом, со временем количество санджаков в Ахалцихском пашалыке возросло, но это объясняется не территориальным ростом пашалыка, а раздробленном санджаков.

«Дефтер-и джаба» является ценным источником для изучения феодального землевладения в Ахалцихском пашалыке. В нем зарегистрировано всего 882 ленных владений. Из них — 17 хассов, 90 зеаметов и 767 тимаров. Эти сведения, в основном, совпадают с данными Айни Али и Эвлия Челеби: 670 ленников, из них: — 14 хассов, 92 зеаметов и 559 тимаров. Наименьшее количество ленников было в ливах Оцхе и Алтун-Кала.

В «Дефтере» встречаются 25 тимаров, находящихся в совместном пользовании. В подобных случаях перечислены имена владельцев тимара и указано, что тимар находится в совместном пользовании (müsterek).

«Дефтер-и джаба» дает возможность представить общую картину доходов ленников:

1.	до	999 акче	14
2.	свыше	1.000	»	22
3.	»	1.500	»	4
4.	»	2.000	»	39
5.	»	2.500	»	23
6.	»	3.000	»	93
7.	»	3.500	»	96
8.	»	5.000	»	260
9.	»	10.000	»	206
10.	»	20.000	»	90
11.	»	100.000	»	17

Анализ «Реестра» свидетельствует, что в Ахалцихском пашалыке преобладало крупное феодальное землевладение, т. к. более 60% феодалов имели годовой доход свыше 5000 акче. Наиболее влиятельными феодалами были санджак-беги, доходы которых превышали 200 000 акче, некоторых же — равнялись 500.000 акче (санджак беи Шавшети, Аджарии,

Ливаны и Нисфи-Ливаны). По данным «Дефтер-и джаба», ежегодный доход санджак-беев Ахалцихского пашалыка равнялся 4499989 акче, по сведениям Айни-Али — 4563444 акче.

В Ахалцихском пашалыке по «Дефтер-и джаба» самым крупным феодалом был мирмиран (бейлербей) Чилдыра (Ахалцихе) Юсуф-паша, годовой доход которого равнялся 900110 акче (по Кочибею — 925000 акче), т. е. около миллиона, а самого мелкого тимара — 376 акче.

В Ахалцихском пашалыке часть санджак-беев владела хассами по праву юрдлука и оджаклыка — по наследству. Таковы санджаки: 1. Артанудж. 2. Хертвиси. 3. Олтиси, 4. Оцхе. 5. Алтун-кала. 6. Чачараки. 7. Поцхови. 8. Нижняя Ачара. 9. Верхняя Ачара. 10. Мамирвани. 11. Ливана. 12. Нисфи-Ливана. 13. Шавшети. 14. Пертекрек. 15. Ахалкалаки.

Достоверность этих сведений подтверждает официальный летописец султанского двора первой четверти XVIII века Мехмед Решид, писавший, что в Чилдырском вилайете 14 беев владеют санджаками по праву юрдлука и оджаклыка. Все это говорит о том, что подавляющее большинство ахалцихских санджак-беев составляли принявшие ислам крупные грузинские феодалы, ставшие на службу султана и сохранившие по праву наследства свои владения (в качестве юрдлуков и оджаклыков) и политическую власть.

Упомянутые в «Дефтер-и джаба» владельцы зеаметов и тимаров носят мусульманские имена. В документе обычно указано имя, редко — отчество, поэтому трудно установить происхождение ленника. Однако, не вызывает сомнения то, что их основную часть составляли принявшие ислам грузинские феодалы.

В отличие от «Пространного реестра вилайэта Гюрджистан», где еще встречаются феодалы-христиане, владеющие мелкими леннами (чифтликами), обязанные службой на войне, по данным «Джаба», все грузинские феодалы — мусульмане.

Заслуживает внимания тот факт, что в «Дефтер-и джаба» упоминается «Али азнаур из Шавшети». Следовательно, в «Джабе» засвидетельствован термин «азнаур», обозначаю-

щий грузинского феодала. Из «Книги путешествия» Эвлия Челеби, побывавшего в Ахалцихском пашалыке в 40-х годах XVII в., нам также известно, что в Шавшети жили грузинские азнауры. Следовательно, спустя два века после завоевания Турцией Шавшети и позднее вплоть до реформ Танзимата здесь жили азнауры, отпрыски грузинских дворян.

Таким образом, султанское правительство сохранило некоторым грузинским феодалам, принявшим ислам и ставшим на его службу, их поместья и некоторые привилегии. Это следует расценивать как компромисс между завоевателями и верхушкой феодалов покоренной страны.

Таков в общих чертах «Дефтер-и джаба Чилдырского эялета» — имеющий первостепенное значение в деле изучения социально-экономического положения Юго-Западной Грузии в период османского господства, и, с другой стороны, обогащающий наше знание о дефтерах вообще.

THE DEFTER-I CABA OF THE CHILDIR EYALET IN 1694—1732

Summary

In this study the Turkish register of the Akhaltsikhe pashaliq is published for the first time and a commented Georgian translation of the document is given. Further, a short general review of Turkish registers is followed by a detailed analysis of the document in question. "The Defter-i-Caba of the Childir eyalet" is preserved at the Oriental Department of the Cyril and Methodius National Library in Sofia¹. A film of this document as well as of other Turkish materials on the history of Georgia in the 16th—19th centuries was brought to Tbilisi by K. L. Meshveliani², docent of Tbilisi University. The authors' attention was attracted by the "Defter-i-Caba", which is highly important for the study of the social-economic state of south-western Georgia during Ottoman rule.

Study, and especially publication of Turkish registers is connected with certain difficulties. This explains the fact that the publication of Turkish defters counts only a few decades. It began in the 1940s, and the study of Turkish registers dates from the 1870s³.

The "Defter-i-Caba" is bound with analogous registers of Kars and Trapezunt. These three registers make 243 pages, of which the

¹ OAK, call number 261. AE 17.

² K. L. Meshveliani. Ottoman Documentary Sources on Georgia in the Archives of Bulgaria. Proceedings of Tbilisi State University, vol. 127. "Series of History". VII, 1968. pp. 413—421. The authors extend their thanks to K. L. Meshveliani for his placing these documents at their disposal.

³ On the studies and publications of Turkish registers see note to Ch. I of the Georgian text.

“Defter-i-Caba“ covers 178. Here, as well as in other registers, the material is arranged vertically, hence the long and narrow format of the “Caba“. The number of lines is equal — 25 on the average. It is paginated in custoses and written in siyaqat in black ink.

The title دفتر جبه اسك ايات چلدر “The Defter-i-Caba of the Childir Eyalet“ is written on the free obverse, which immediately follows the text of the Kars defter. The title was added later in different hand and ink. However, the authors of the present study have left the title of the document unchanged. The main text was written by several persons. This is proved by the fact that the same toponyms, dates and the word مزبور are written differently.

The “Defter-i-Caba“ records the estates of the Childir (Akhaltsikhe) pashaliq: the hass, ziamet, timar with the indication of their annual income. The entire material is arranged according to the chronological principle, starting from 1106 (=1694) down to 1143 (=1732); therefore the data on the same liva and nahiye are scattered all over the defter. Compositionally the document is not complex, indicating the nahiye, liva, the name (rarely father’s name) of the owner, the village and the income, followed by the date of granting the estate.

The “Defter-i-Caba“ covers the period of 38 years. Information concerning the years 1110, 1112 is lacking and يياض is indicated, which in modern financial documents denotes Z.

Here and there occurs the letter م the meaning of which the authors have so far failed to ascertain, denotes the word غلام, مجرد ‘a bachelor’, ‘unmarried person’, or محلول — ‘vacated’, ‘dere-licl’ or ‘free’ — the symbol م appears to correspond to the latter meaning.

In the “Caba“ several postscripts of identical contents, written in the same hand (yeni divani) and dating from 1144 (=1731—32) are found. They contain information on the resumption of the be-rats or their transfer to other persons.

The documents under the call number 216,17, containing the text of the “Defter-i-Caba“, are described in the catalogue compiled by Bulgarian specialists. Being the first description of the document, it lacks detailed information about the source. In the present instance (Descr. 358) only Ehe, the defter of Trapezunt is refer-

red to⁴, it is the first register in the list. Nothing is said, however, concerning the registers of Kars and Childir eyalets. In the catalogue the defter is represented as fragments of registers, i. e. the tezkere of the holders of timars and ziamets of the Trapezunt eyalet⁵. Besides, in the same catalogue an identical defter (OAK 128) of the sanjak Pasha (in the territory of Bulgaria) is designated yoqlama defter⁶.

To the authors' knowledge, no defter, published to date, has been officially named "Caba"; neither does the term "Caba" occur in the meaning of register. However, in "The Detailed Register of the Gurcistan Vilayet" there is a marginal note, made in 1832 by a Russian official, in which this register is erroneously named "Caba". Owing to this, "The Detailed Defter of the Gurcistan Vilayet" has occasionally been named "Caba" by mistake.

The word جبا is of Arabic origin, meaning 'tax', 'levying taxes'⁷, in Turkish and Persian the form جبايت 'income', 'tax' as well as the participial form جابى 'tax collector' occurs oftener.

The "Defter-i-Caba" records the incomes of the villages which were granted to the timar-holders for military service. In the authors' opinion, the "Defter-i-Caba" is a register of the incomes of the feudal lords.

According to its evidence, the object of the present study, the "Defter-i-Caba", can be classified under the types: defteri icmal or defteri timar. However, unlike the usual defteri timar, it was, apparently, compiled not by a special commission charged with collecting the data on the spot, then checking and specifying them, but gradually, by officials. This explains the fact that the material was entered into the register in chronological succession rather than according to geographical points. The register is an official record, in which the timars, ziamets, and khas-estates, granted by

⁴ Опис на Тимарски регистри, София, 1970. с. 64.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid. p. 48, 49.

⁷ In Ottoman Kanun-names and taxation registers caba or caba-bennak usually refers to a person not in possession of çiftliq, or plot of land: re'aya—a bachelor, living with his father, but independent; however, one who doesn't own a private plot of land is called "caba".

the sultan, were registered. It also recorded the location of the estate: *liva*, *nahiye*, *qarye*, followed by the name of the estateholder, the annual income and the date of the granting of the estate. Consequently, it records information contained in documents issued by the department of *tahvil*. This is a *tahvil defteri* type official register.

The text of the *defter*, in which the material is presented in questionnaire order, affords nothing significant from the point of view of Turkish grammar. The plural is formed by means of the Persian suffixes (>ولدان *'sons'*, *'children'* and *خاصها* *khases*). The syntagmas are constructed by means of Persian *izafet*. Arabic-Persian units predominate in the vocabulary, which is characteristic of Turkish documents of the time, especially of financial ones. All the personal names are Muslim. However, the "Defter-i-Caba" contains valuable material for the study of Georgian-Turkish linguistic relations. Georgian place names are written in Arabic letters, according to the phonemic-phonetic system of the Turkish language. The correspondence of Georgian and Turkish sounds is identical to that found in "The Detailed Register".

According to the evidence of the "Defter-i-Caba", the Akhaltsikhe pashaliq consisted of the following *livas*: 1. Akhaltsikhe, 2. Akhalkalaki, 3. Chrdili, 4. Potskhovi, 5. Khertvisi, 6. Aspindza, 7. Altun-Kala, 8. Otskhe, 9. Chacharaki, 10. Artanuji, 11. Olti, 12. Mamirvani, 13. Panaki, 14. Didi (Greater) Artaani, 15. Patara (Lesser) Artaani, 16. Zemo (Upper) Ajara, 17. Kvemo (Lower) Ajara, 18. Shavsheti, 19. Livana, 20. Nispi Livana, 21. Pertekrek. According to the evidence of Aini Ali, the Koči Bey of Gorijeli, Ali Čauš and Evliya Čelebi, in the first half of the 17th century the Akhaltsikhe pashaliq consisted of 13—14 *livas*.

Thus, with the passage of time, the number of *sanjaqs* in the Akhaltsikhe pashaliq increased, but this was due not to territorial growth of the pashaliq, but to the parcellation of the *sanjaqs*.

Four *ziamets* from the Gori *liva* and the *khases* of Somkhit and Alashkirt appear to have been entered by mistake, for these had never belonged to the Akhaltsikhe pashaliq.

The "Defter-i-Caba" is a valuable source for the study of the

feudal ownership of land in the Akhaltsikhe pashaliq. It records 882 feudal estates of which 16 were khasses, 90 ziamets, and 761 timars. On the whole, this evidence coincides with that of Aini Ali and Evliya Čelebi: 670 estate-holders, of which 14 were khasses, 92 ziamets and 559 timars.

As to the number of estate-holders, the Didi Artaani liva was the largest unit, comprising 101 estate-holders, 10 ziamets and 94 timars. The smallest number of estate-holders was in the Otskhe and Altun-Kala livas.

Timars under joint tenure occur in the defter. In such cases the names of the timar-holders are listed and the joint tenure of the timar is indicated.

The "Defter-i-Caba" affords a general picture of the incomes of the estate-holders:

1. about	999	aqče	14.
2. more than	1.000	"	22.
3. "	1.500	"	14.
4. "	2.000	"	39.
5. "	2.500	"	23.
6. "	3.000	"	93.
7. "	3.500	"	96.
8. "	5.000	"	260.
9. "	10.000	"	206.
10. "	20.000	"	90.
11. "	100.000	"	17.

An analysis of the register shows that in the Akhaltsikhe pashaliq large-scale feudal ownership predominated, for more than 60% of the feudal rulers had an income of above 5.000 aqče. The most influential were the sanjaqbegs, whose income exceeded 200.000 aqče, while the income of some of them totalled 500.000 aqče. According to the data of the "Defter-i-Caba" the total annual income of the sanjaqbegs of the Akhaltsikhe pashaliq amounted to 4.499.989 aqče, while Aini Ali puts it at 4.563.444 aqče.

According to the "Defter-i-Caba", in the Akhaltsikhe pashaliq the greatest estate-holder was Iusuf Pasha, the mirmiran (beglerbeg) of Childir (Akhalsikhe), who enjoyed an income of 900.110

aqçe (according to Koçi Bey 925.000 aqçe), i. e. about one million, and the income of the smallest timar was about 376 aqçe.

A part of the sanjaqbegs of the Akhaltsikhe pashaliq owned khases by right of yurtluq and ojaqliq, i. e. by a right of succession. These were the following sanjaqs: 1. Artanuji. 2. Khertvisi. 3. Oltisi. 4. Ozche. 5. Altun-Kala. 6. Chagaraki. 7. Potskhovi. 8. Lower Ajara. 9. Upper Ajara. 10. Mamirvan. 11. Livana. 12. Lower Livana. 13. Shavsheti. 14. Pertekrek.

The authenticity of this evidence is confirmed by Mehmed Reşid, official chronicler of the Sultan's Court in the first half of the 18th century, who wrote that 14 begs in the Childir eyalet held sanjaqs by the right of yurtluq and ojaqliq. All this shows that the overwhelming majority of the sanjaqbegs of Akhaltsikhe were great Georgian feudal rulers who had adopted Islam, entered into the Sultan's service and retained their estates (as yutluqs and ojaliqs) and political power by hereditary right.

Unlike «The Detailed Register of the Gurcistan Vilayet», in which there still occur names of Christian feudal lords, holders of small estates (çiftliqs) and bound to render military service, according to the «Caba», all the Georgian feudals were Muslims.

The holders of ziamets and timars referred to in the «Defter-i Caba» bear Muslim names, making it difficult to ascertain the descent of the estate-holder. However, there can be no doubt that their majority constituted of Georgian feudal rulers who had embraced Islam.

It is worth noting that in the «Defter-i Caba» we find reference to Ali, aznaur from Shavsheti. Thus, the term aznaur, denoting a Georgian feudal lord, is recorded in the «Caba». From the «Book of Travels» by Evliya Çelebi, who visited the Akhaltsikhe pashaliq in the 1640s, we learn also that Georgian aznaurs lived in Shavsheti. Consequently, two centuries after the Turkish conquest of Shavsheti and later, down to the Tanzimat reform, aznaurs, descendants of Georgian feudal rulers, resided here.

Thus, the Sultan's government preserved the estates and some privileges for some Georgian feudal rulers who had embraced Islam and entered the government's service. This should be viewed as a

compromise between the conquerors and the feudal elite of the conquered country.

Such is, in outline, the «Defter-i-Caba of the Childir Eyalet» — a document of major importance for the study of the social-economic situation in south-western Georgia during Ottoman rule; on the other hand, it enriches our knowledge of defters in general.

საძიებლები

პირთა სახელები

- აბასიდები 12
აბდულაჰი 92
აბუ მუსლიმი 11
აბულაჰე ც. 10, 58, 62, 91, 92, 93
აეალიანი ა. 66, 69
აიფერდი ე. პ. 15
აინიალი 80, 82, 84, 87
აკანელი გრ. 55
ალი, შაეშეთელი აზნაური 94
ალი ჩაუში 80, 82, 84
ალთუნდალი შ: 14
ანჰეგერი რ. 14
არფ-ასლანი 88
აღბულა (ათაბაგი) 78
აშიკ ფაშა ზადე 28
ახუნდოვი მ. ფ. 66
აჰმედ III 91
- ბაგრატიონები 77, 78
ბაიაზეთ I 27
ბაიერილი 20
ბალაზორი II
ბარკანი ო. ლ. 14, 32, 33, 58
ბაქრაჰე დიმიტრი 21, 94
ბელდიჩიანუ ირენ 20, 89
ბელდიჩიანუ ნიკორა 20, 89
ბელენი მ. 88
ბერძენიშვილი ნ. 46
ბეჟა (ათაბაგი) 78
ბლაშკოვიჩი ი. 19
ბოინი-ლუჯაჩ დუშანკა 19
- გაბაშვილი ე. 55, 57
გორდლეესკი ვ. 88
გოქბილგინი თ. 15, 16
- დავით აღმაშენებელი 46
დარიოსი ვიშტასპისძე 11:
დაუთ-ხანი 57
დენი ე. 88
- ეელია ჩელები 80, 82, 94
ენგელსი ფრ. 25
- ვალამდესკი 66
ვახტანგ VI 46, 192
ვახუშტი 78
ველიჩი ა. 14, 15, 21
- ჯაგურსკი ლ. 73
ზბარაჟსკი ქრ. 30
ზელინსკი 73
- თამარ მეფე 46
თაყაიშვილი ე. 46, 49, 52, 53
თექინდალი შ. 15
თუნჯერი ჰადიე 32, 33
- იბრაჰიმ I 32
იბრაჰიმ ფაშა 78
იბრაჰიმ ფეჩევი 138
იბრაჰიმ (თიმარიოტი) 91, 92
იესე (მუსტაფა) 63, 192
ინალჩიკი პ. 15, 16, 26, 27, 28, 29, 35,
37
ინგოროევა პ. 104, 138, 139, 179
ისა ბეგ ისაკოვიჩი 38
ისაკ ფაშა 63, 78, 79, 115
იუსუფი (თიმარიოტი) 91, 92, 93
იუსუფ-ფაშა 78, 79, 94, 115

კალდი ნადი 17, 18, 31, 32
კაკაბაძე ს. 49
კირილე 9, 70
კირზოლლუ მ. 60, 61, 62, 76, 77, 78
კოჩიბეი გორიჯელი, 26, 32, 80, 82, 83, 84
კუცია კ. 55

ლალა მესტაფა ფაშა 62, 69
ლომსაძე შ. 65, 66, 67, 68, 108, 140
ლორთქიფანიძე იასონ 47
ღუისი ბ. 20, 21
ლუტფი ფაშა 31

მანუჩარ II (ათაბაგი) 78
მანუჩარ IV, 78
მარი ნ. 112, 114, 128, 133, 134, 142, 177, 181, 188, 191, 196

მეთოდე 9, 70
მერჩულე გ. 78
მეშველიანი კ. 9
მეჰმედ I 27
მეჰმედ II ფათიჰი 14, 27, 28, 31, 50
მეჰმედ III 66, 67
მთაწილელი გიორგი 78
მთაწილელი ექვთიმე 78
მინორსკი ვლ. 23
მირზა 91, 92
მოჰამედ ბენ აჰმედ ალ-ხვარაზმი 12
მურად II 27
მურად III 62
მუსტაფა 91, 92, 93
მუტაფჩიჯა ყერა 19, 88

ნიკოლოზ I 65

ომაროვი 64
ომარი (ხალიფა) 11
ორხანი 28
ოპიზარი ბექა 78
ოპიზარი ბეშქენ 78
ორბელიანი პ. 57
ოსმანი (სიფაჰი) 91, 92

პასკევიჩი 65
პოპოვიჩი დ. 15
პულაჰა ს. 19

რაშდი მ. 84
რეფიკი ა. 14
რუსთაველი 78

ხაფარ-ფაშა 78
ხაზოკია თ. 178
სეიდი 92
სელემ I 85
სერთოლლუ მ. 16
სვანიძე მ. 21, 60, 62, 76, 77, 84
სიბონ მეფე 62, 78
სიხარულიძე ი. 129, 130, 132, 137, 138, 140, 149, 160, 178, 180, 184, 185, 190, 200
სკანდერ-ბეგი 14
სკარიჩი ვლ. 14
სულითან I კანუნი, 18, 27, 40 — 42 61, 85, 89
სცილადი ა. 14, 17
სტოიანოვი მ. 19

ტაბარი 11
ტავერნიე ე. 30, 31
ტვერიტინოვა ა. ს. 23
ტივაძე გ. 66, 67
ტრუჰელკა ჩ. 14

უზუნასანი 55
ფაფაზიანი ა. 23
ფეჰტე ლ. 17, 22
ფლუგელი გ. 14
ფუთურძე გ. 94

ქავთარია მ. 192
ქათობ ჩელები 72, 78, 81
ქენან მუსტაფა ფაშა 31

ყაზბეგი გიორგი 95, 149, 188
შაბანოვიჩი პ. 18, 22, 34, 42
შაკ-პუსეინი 55
შოშიაშვილი ნ. 55
შტელტცერი ფ. 14

- ჩახრუხაძე 78
ჩელები ზადე 186
ჩოჩიევი ვ. 84
ჩხეიძე ს. 192
- წერეთელი გ. 9, 10, 13, 22, 23, 30, 31
- ხალიდ ბენ ბარმაკი 11, 12
ხანძთელი გრ. 78
ხაჩი ხალიფა 72
ხლებნიკოვი ვ. 66, 68, 69
- ჭავჭავაძე ივ. 21, 45, 46, 48, 49, 52, 54, 55, 57
- Айни Али 212, 213, 214
Али, азнаур из Шавшети 94
Али Чауш 82, 91, 212
Алтундаг Ш. 206
Анхегер Р. 206
Ахундов М. Ф. 66
- Байерли Г. 208
Бакрадзе Д. Э. 21, 94, 208
Баркан О. Л. 206
Бельдичиану И. 208
Бельдичиану Н. 208
Блашкович И. 207
Боянич-Лукач Д. 19, 207
- Велич А. 206
- Гёкбилгин Т. 206, 207
Гордлевский В. А. 88
Гъльбов Г. Д. 19, 207
- Джикия С. С. 21, 22, 208, 209, 212
Джурджиев Б. 15, 18, 42, 206, 207
- Загурский А. 73
Зелинский С. П. 73
- Иналджик Х. 206
- Казбек Г. 95
Кятинб Челеби 72
Кабра И. 207
- ჭალაღიანი ესაი ჰასან 55, 56, 57
ჭაყელები 77, 78, 83
ჭიქა ს. 13, 21, 22, 23, 59, 60, 64, 66, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 135, 138, 192
ჭვანჭერი 54
ჭურჭიევი ბ. 14, 18
- ჰალაში-კენი 15, 17
ჰამერი ე. 87
ჰასან ფაშა 30
ჰეროდოტე 11, 30
- Калди-Нади 207
Кирилл 205
Кочибей Гориджели 212, 214
Крымский А. Е. 30, 31
- Луис Б. 208, 209
- Маркс К. 25
Марр Н. Я. 98
Махмуд III 67
Мефодий 205
Мешвелиани К. Л. 205
Мутафчиева В. П. 19, 20, 71, 73, 88, 207
Минорский В. 209
- Недков Б. 20, 207
- Огарев 64
- Папазян А. А. 72
Папазян А. Д. 23, 33, 209
Попович Д. 15, 206
Пулаха С. 207
- Рефик А. 206
Решид Мехмед 214
- Сванидзе М. Х. 84
Сертоглу М. 206

- Скарич Вл. 206
Стоянов М. 19
Сулейман Кануни 207
Сцилады А. 206
- Тверитинова А. С. 23, 91, 209
Текиндаг Ш. 206
Тодоров Н. 207
Трухелька Ч. 206
- Фекете Л. 207, 208
Филипович Н. 207
Флюгель Г. 205
- Хаджибегич Х. 207
Халаши-Кун 206, 207
- Aini Ali 82, 87, 219, 220.
Ali aznaur 221
Ali çauş 219
Ayverdi E. H. 15
- Barkan Ö. L. 15, 25, 28, 33, 34, 58,
59, 74.
Bayerle G. 20.
Beldiceanu I. 20, 88, 89
Beldiceanu N. 19, 20, 87, 88, 89
Belin M. 84, 88
Blaškovič J. 19
- Cvetkova B. 20
Cyril 216
- Deny J. 88
D'hosson M. 77
- Evlia Çelebi 219, 220, 221
- Fekete L. 17, 22, 71
Flügel G. 14
- Gouan M. B. 20
Jökbilgin M. 16
- İadzibegič H. 18, 93
- Халютин 64
Хелмицкий П. 101, 102, 104, 105, 108,-
114, 115, 117, 132, 142, 145, 163, 165,
168, 175
Хлебников В. 69
- Цветкова Б. А. 19, 20, 207
Церетели Г. В. 209
- Шабанович Х. 18, 207, 208
Штельцер Ф. 05, 206
- Юсуп-паша 214
- Энгельс Фр. 25
Эвлия Челеби 212, 213, 215
- Halasi-Kun 17
Hammer J. 87
Herz A. Z. 20
- Inalcik H. 15, 27, 28, 29, 34, 35, 37,
41, 79, 42
Jusuif Paşa 92, 220
- Kabrda J. 19
Kaldy-Nagy G. 17, 18, 32
Kırzioğlu M. F. 60, 61, 62, 63, 76, 78,
113, 138, 145, 169
Koçibey 26 32, 219, 221
Kopčan V. 18, 19
Kovačević E. 18, 93
- Lewis B. 12, 20, 33, 63
- Mehmed Reshid 221
Meshveliani K. L. 216
Methodius 216
- Nedkof B. 20
- Pakalın M. S. 138
Pulaha S. 19
- Refik Ahmed 14

Saranzo L. 88
Sertoğlu M. 16, 74
Skarić V. 14
Steltzer Fr. 14
Szilady A. 14

Šabanović H. 18, 22, 37, 38, 39, 40

Tekindağ Ş. 16
Todorov N. 20
Truhelka Č. 14

Tuncer Hadiye 32, 33, 82

Uzunçarşılı I. H.

Velićs A. 14

اوليا چلبی 94
م ثريا 78, 115
کاتب چلبی 78

გეოგრაფიული სახელები*

აბი [743] ო
აბული [185, 581]
აგარა [70, 160, 589, 591, 596] ო
ადრინაპოლი (ედირნე) 16
ადიგენი [817] ო
აქეზანა [165]
ავდოსთი [641]
ავხერი [725]
აზერბაიჯანი 33
აზია 22, 29
აზშანა [485, 523, 781]
აილოსთი [119]
აკემეთი [60]
აკოფრაკი [360]
აკრაკი [421, 540, 834]
აკფინარი [328]
აკუმპორის ნაპიე [64, 66, 72, 74, 77, 80, 84, 169, 178, 182, 185, 189, 192, 196, 206, 299, 234, 236, 282, 284, 287, 299, 315, 321, 327—330, 347, 351, 352, 374, 431, 438, 451, 468, 469, 476, 481, 485, 516, 523, 549, 551, 576, 599, 612, 627, 629, 651, 698, 718, 736, 775, 781, 869]; 79, 80, 147
ალაბალა [525]
ალაისუბანი [487]
ალაქილისა [540]
ალაქკერტი [694]; 72, 82, 96, 182
ალაქაქილისა [846]
ალბანეთი, 6, 16, 19, 23, 28, 29 37, 38, 92

ალბუტი [48]
ალდქოსი [317]
ალვანა [539]
ალთუნკალგას [ლიეა, ნაპიე [40, 126, 131 238, 298, 678, 817]; 81, 84, 89
ალი [570]
ალმონა [609]
ალჭუა [615]
ამიერკავკასია 63, 69
ამფური [281, 870]
ამხა [191, 314, 727, 823]
ანატოლია 14, 23, 34, 36, 83, 95, 89
ანდა [541]
ანდრაპინინა [179]
ანანი [789]
ანკარა 9, 19, 22, 24
ანძავეს ნაპიე [71, 150, 286, 324, 344, 377, 379, 600, 623, 699, 748, 752, 757, 759, 847, 864] 79, 80, 101
არაბეთი 26
არავეთი მდ. 126
არაკონი [234]
არდანა [784, 794]
არგ(ი)ნისი [33, 788, 805]; 104
არდოსი [744]
არზრუმი 81, 83
ართვინი 21, 138
არილა [830]
არისთი [259, 338]
არკუნისი [681]
არნაული [650]

* კვლარატულ ფრჩხილებში მითითებულია დავთრის სტატიების რაიგით ნომრები

არსენაკი [243]

არტანის (დღი) ლევა [17, 19, 24, 41, 45, 47, 57, 60, 62, 67, 69, 75, 78, 90, 92—96, 101, 105, 115, 127, 130, 144, 147, 166, 181, 186, 200, 219, 237, 253, 272 276, 277, 285, 293, 300—302, 309, 339, 340, 343, 349, 370, 371, 376, 380, 418, 420, 422—424, 429, 249, 430 446, 447, 475, 494, 525—528, 532, 534, 557, 566, 609, 662, 664, 669, 679, 688, 691, 709, 738, 756, 762, 763, 783—785, 791, 794, 797, 799, 802, 803, 845, 848]; 79, 680, 83, 91, 105, 147

არტანის (მცირე) ლევა [10—13, 15, 16, 18, 21—23, 30—32, 37, 44, 49, 183, 383—386, 391, 400, 512, 513, 533, 540, 577, 578, 581, 585—588, 644, 645, 680, 685, 686, 715, 772]; 72, 80, 81, 96, 97

არტანუჯის ლევა, ნაძიე [3, 33—35, 106 —109, 125, 128, 193, 225, 226, 228, 232, 241, 242, 244, 263, 270, 279, 280, 289, 295, 317, 323, 353, 355, 359, 363, 390, 396, 408, 504, 536, 538, 542, 563 —565, 593, 617, 621, 637—640, 650, 667, 668, 681, 687, 728, 765—767, 770, 771, 774, 805, 812, 813, 816, 825, 850, 851, 865, 866, 871]; 21, 71, 79, 83—85, 87, 90, 96, 123, 126, 142, 146, 173 198, 203

არციკა [171]

✓ არძენე [782]

✓ არჯანი [483]

ასირდასორი [712]

✓ ასპინძის ლევა, ნაძიე [59, 81, 87, 98, 173, 273, 368, 403, 505, 589, 591, 596, 695, 733, 809, 855, 857, 759]; 80, 81, 87, 182

ასფარა [551]

ატენი [778]; 188

✓ აფიეთი [657]

აქუნია [169]

ალზევანი 182

ალმოსაელეთ ევროპა 55

ალუნდირი [610]

ალჯაკალა [679, 791]

აშკისორი [734, 735]

აძვეცია [325]

✓ აწუურის ნაძიე [83, 89, 220, 256, 313, 415, 433, 437, 478, 497, 502, 634, 649, 843, 844, 872]; 79, 81, 83

აქარა [764, 837]; 71, 149

აქარის (ზემო) ლევა, ნაძიე [248, 250 251, 271, 319, 335, 350, 417, 674, 708, 719, 741, 742, 849]; 80, 83, 84

აქარის (ქვემო) ლევა, ნაძიე [133, 254, 498, 509, 510, 553, 554, 630, 659, 661, 675, 761, 768, 792, 867]; 80, 83, 84

ახას ნაძიე 7, 73, 114, 116, 117, 120, 123 142, 188, 201, 260, 264, 294, 311, 312 364, 387, 393, 407, 414, 445, 448, 486, 607, 672, 734, 735, 749, 776, 808, 818, 860, 875—878]; 80, 101

ახა (ოლთისი) [414]

ახალაბა [777, 849]

ახალქალაქის ლევა [42, 51, 53, 64—66, 72, 74, 77, 80, 84, 85, 165, 169, 170, 178, 182, 185, 189, 192, 196, 197, 199, 202, 206, 229, 234, 236, 249, 258, 281, 282, 284, 287, 299, 315, 321, 327 — 330, 347, 351, 352, 356, 374, 401, 404, 431, 438, 451, 557—559, 463, 464, 468, 469, 476 477, 481, 485, 495, 496, 516, 523, 524, 546, 549, 576, 599, 612, 618, 619, 622, 627, 629, 651, 665, 698, 704, 713, 718, 721, 736, 750, 775, 781, 833, 868—870]; 71, 79—81, 83

ახალშენი 200

ახალციხის ლევა [27, 38, 61, 70, 83, 89, 91, 99, 100, 102, 111, 112, 129, 162 187, 191, 220, 256, 283, 292, 296, 306, 307, 313, 314, 341, 411, 415, 432, 433, 435, 437, 439, 478, 479, 482, 497, 502, 503, 519, 521, 550, 584, 597, 604—606, 634—636, 647, 649, 657, 660, 705, 725, 727, 739, 743, 774, 782, 786, 789, 795, 820, 823, 828, 835, 836,

- 838, 843, 844, 862, 863, 872]; 32, 58, 60, 61, 63—73, 76, 78, 79—81, 83, 103
- ახიზა [35]
- ახო [509 510]
- ახრისი [37]
- ახტილა [205]
- ახჩია [833]
- ზაბოსი [654]
- ზადელა [331, 372, 410, 500]
- ზავრა [775]
- ზათუმის სანჯაყი, ყაზა 81, 149, 218
- ზალკანეთის ქვეყნები 16, 22, 24, 37, 55
- ზამიასარი [418]
- ზანა [78]
- ზარალი (დიდი) [439]
- ზარდიკი [693]
- ზარდუსის ნაპიჯე [29, 240, 261, 262, 318, 361, 365, 555, 556, 583, 632, 643, 654, 744, 753]; 79, 80, 85, 103
- ზასიანი 81
- ზალდადი [37, 309, 557, 738]; 103
- ზალდადის ეილუთი 85
- ზაშკალე [116]
- ზეგრახათუნი [57]
- ზედელუაშენი [530]
- ზერკი [533]
- ზზავეთი [199]
- ზეეთი [256, 418, 872]
- ზილდაჯორი [120, 294]
- ზნალა [204]
- ზოგდანოეკა 139
- ზოქანო [79, 548]
- ზორქი [95]
- ზორხანა [18]
- ზორჯომი [731, 811]; 81
- ზოსნია 14, 40, 42
- ზოქთა [518]
- ზოქთასყური [68]
- ზრანისლაეა 18
- ზრანკოეიჩი 38, 42
- ზრატისლაეა 19
- ზუდა 32
- ზუდინი, 18, 42
- ზუზმარეთის ნაპიჯე [562, 628]; 79, 80
- ბულავერი [496]
- ბულჯარეთი 9, 19, 71, 72
- ბურდოსანი [285, 340, 422, 652, 691]
- ბურნაშეთი [454]
- განჯა 63
- გაჩიანი [297]
- გელათი [71]
- გელსუნდა [810]
- გელციხა [65, 464]
- გერმუჭუქის ნაპიჯე [586, 587]
- გეშმლი [265]
- გეჩუთი [512, 513]
- გეჭი [32]
- გიოლგოლი [385]
- გიორგის უბანი [245]
- გიორგი შშინდა [52, 194, 433, 455]; 97
- გომაროლი [187]
- გომი [42, 53, 80]; 110
- გორაშეთი [280, 536, 851]
- გორგეთუბანი [326]
- გორის ლიეა, ნაპიჯე [745, 747, 777, —780]; 47, 62, 72, 82, 88, 96
- გულაბერთი [130, 756]
- გუშანი [36, 39]
- გუნდი [465—467]
- გუნდუსხევი [442]
- დადაგული [197, 332]
- დადუმი [275, 402, 732]
- დასაელეთ ევროპა 20
- დასაელეთ ირანი 33
- დასაელეთ საქართველო 9, 48
- დასაელეთ სომხეთი 33
- დაეხანდა [869]
- დებადი (პატარა) [19]
- დეეა [440, 590]
- დეელჩაჭი [801]
- დეირი [61]
- დიარბექირი 83, 85
- დილიეკა [499, 651]
- დირკნალი [229]
- დიღვირის [511, 755]
- დღივი [88]
- დმანისი 62

დოლისუბანი [109]
 დრე [745, 747]
 დუბროვნიკი 14
 დუდუნა [494]
 დუმელა [618, 868]
 დუნაისპირეთი 26, 42

 მგვიბტე 11, 31
 ევროპა 16, 22, 29, 34
 ეზნოხი [212, 515]
 - ენთელი [762]
 ერდამელი 11, 12
 ერეენის მხარე 21, 63, 186
 - ერკოტა [273]
 ექეკი [379]
 ეშტო [64, 516]
 ეშქენი [858]

 ვანი [375]; 83, 85
 ვანის ქვაბი [665]
 ვანკი [334, 336, 711]; 139
 ვარგნისი [391]
 - ვარდისუბანი [118]
 ვარდისციხე [507, 716]
 ვარევაი [488]
 ვართალა [865, 866]
 ვართანუთი [365, 555, 556]; 143
 - ვარნეთი [356, 404]
 ვარძნა [702]
 - ვარხანა [547, 560, 804]
 ვასაკი [235]
 ვალავერი [520, 522, 696]
 ვაშლობი [51, 553]
 ვაჩიანი [66]
 ვაქარა [93]
 - ველი [300]
 ვენა 14
 ვერანა ჰაქარაქი [129]; 115
 ვილინის სანჯაყი 19
 ვილკო (ბრანკოვიჩი) ვილაეთი 92
 ვოინთაბ [474]

 ზადრაგუმი [607]
 ზაკი [168]
 ზარაბუქი [183]

ზაქარუმინდა [58]
 ზაკი [175, 252, 255, 754]
 - ზედუბანი [112]
 ზეინდარი [354]
 ზეოტა [190]
 ზერდანესი [552]
 ზეარე [761]
 - ზიკილა [89]
 ზირაკი [34]
 ზრესკი [192]
 ზუნდალა [659]
 - ზურზელი [81, 695]

 თათალეთი [495]
 თანბურაჯი [517]
 თბილისი [249, 761]; 33, 47, 48, 63, 78,
 79, 115
 თელავი 47
 თერთვეანი 101
 თერთვენეკი [154]
 თომგვის ნაპიდე [51, 165, 202, 249,
 457, 458, 463, 619, 665]; 79, 86
 - თოლერთა [821]
 თორთუმი 81, 87, 97
 თორა [182]
 თორნისი [606]
 თოროსხევი [186, 419, 429, 430]
 თოროსწყარო 151
 თოფრაქ კალე [601]
 თუთუმუში [583]
 თურქეთი (ოსმალეთი) 9, 12, 16, 22, 24
 25, 26, 28, 29, 31, 34, 49—51, 58
 თურქეთის საქართველო 95
 თხას ქურქი [398]

 იდუმალა [857]
 ინდოქოსმანი [8]
 ილორის წყალი 109
 ირანი 12, 26, 33, 55, 57, 78, 115
 ირგანი [481]
 ირკანი [374]
 ისფარი [81]
 ისი [860]
 ისმაილი [604]
 იუსუფელი 138

იუგოსლავია 18
 იფნეთი [758]
 იშავომი [67]
 იშხანის ნაპიჯე [504, 355]; 79
 იკეკასია 9, 54
 იკაირო 31
 იკისერის ვილაიეთი 16
 იკაკლორი [653, 714]
 იკაკლუქა [366]
 იკალათუბანი [203]
 იკალმახი [643]
 იკამაროვანი [529]
 იკანდა [33]
 იკანზასორი [117, 123]
 იკარაბალი (დოღი) [44.]; 105
 იკარაბოლაზი [211]
 იკარავობეჭი [122]
 იკარალეთი [780]
 იკარახასი [751]
 იკარისჯვარი [700]
 იკარმერიჭი [706]
 იკარნავასი [26, 642]
 იკარწახი [155]
 იკ(არ)კიო [473, 480]
 იკასირსორი [151]
 იკალიზმანი [182]
 იკახეთი 48
 ~ იკახარეთი [110]
 იკელთუბანი 97
 ~ იკეხოვანი [482]
 იკვალთახევი [50]
 იკვარტია [741]
 იკვარტა [254, 554, 630]
 იკორდომანი [685]
 იკიზილქილისა [486, 663, 746, 803]
 იკინეპოსი [625, 640, 752]
 ~ იკისათობი [56]
 იკისკინი 140
 იკლარჯეთი [226, 228, 232]; 126
 ~ იკლდე [292, 532]; 61
 იკოდრამუინი [841]
 იკოთიკი [416, 699]
 ~ იკოთელა [491]
 იკოლა 72, 101, 134, 169
 იკომკი [105, 397]

კონდრომი [621]
 კონსტანტინოპოლი 28, 30, 31
 კონქი [531]
 კოპი [567, 571]
 კორავენქი [680]
 კორაშენი [162]
 კორისხევი [170]
 კორტოხეთი [635]
 კოსორი [288]
 კოტამახი [157]
 კოტასი [546]
 კოტაშენი [718]
 კოჭელი 14
 კუჩქანისი [720]

 ლალვანი [293]
 ლენინგრადი 67
 ~ ლეპისი [258]
 ლივანას (ნისფი) ნაპიჯე, სანჯაყი [323,
 337, 508, 840]; 71, 80, 86, 97, 183
 ლომატურცხი [682]
 ლორე 62
 ლორევერანი [22, 23]
 შალაქესი [538, 812, 816]
 შამაქიხეთი [436, 613]
 შამუშურა [576]
 შამორვანის ლივა [5, 7, 9, 73, 123, 139—
 142, 145, 180, 188, 201, 217, 218, 260,
 264, 266, 278, 294, 311, 312, 320, 338,
 342, 364, 387, 388, 393, 405, 445, 448,
 456, 471, 474, 486, 580, 601, 607, 608,
 663, 672, 692, 720, 734, 735, 746,
 769, 776, 800, 806, 808, 818, 819,
 826, 827, 848, 860, 875—878, 881];
 80
 შამორვანის ნაპიჯე [5, 9, 139, 140, 141,
 145, 180, 217, 218, 266, 278, 320,
 338, 342, 388, 405, 425, 456, 474,
 580, 601, 608, 663, 692, 720, 746,
 749, 769, 800, 806, 819, 826, 827,
 881]; 80, 83, 84, 91, 97, 109, 156,
 196
 შამუჩეთი [704]
 შარაბლა 78
 ~ შარელი [647]

მარცვალეთუბანი [195], 97
მაკათია (დღი) [74]
მაჭალახეთი [193]
მგელციხის ნაპიჯე [54, 175, 252, 255, 297,
373, 569, 701, 713, 754]; 79, 80
მეღანი [396, 563—565, 728, 850]
მელიქშინდა [143]
მერენესი [227]; 198
მერენია [207]
მერეკი [519]
მერიემი [90]
მერილი [845]
მერინესი [826, 827]
მერისი [675]
მელნაჩორი [260]
მეჰანგი || მეჰანკი [303, 620]
მზვარეს ნაპიჯე (დღი არტაანის ლივა) [17,
19, 47, 101, 115, 144, 186, 272, 332,
371, 376, 380, 409, 419, 429, 430,
475, 525, 534, 646, 652, 664, 669, 709,
729, 762, 763, 783, 784, 794, 797],
(მცირე არტაანის ლივა) [15, 37, 44,
391, 400, 585, 644, 715]; 72, (ახალ-
ციხის ლივა) [61, 70, 129, 191, 292,
306, 411, 479, 550, 597, 604, 606, 670,
773, 789]; 115, (ოლთისის ლივა) [1, 4,
48, 110, 119, 122, 151—153, 214, 230,
235, 357, 360, 449, 484, 544, 545, 578,
625, 673, 677, 696, 712, 796, 852], (ფო-
ცხოვის ლივა) [160, 195, 245, 322, 331,
354, 372, 392, 394, 410, 434, 435, 500
511, 547, 560, 561, 582, 631, 683,
702, 737, 755, 804, 824], (ჩილდრის
ლივა) [146]; 117
მიკირტიჩი [239]
მიზრანი [762]
მისირსორის ნაპიჯე [259, 406, 537]; 79,
80
~ მიქელშინდა [411, 479]
~ მლაშე (დღი) [795, 836, 862, 863]
მლაშეთი [824]
მლაშისხევი [855]
მოდეგანი [514]
მოლაჰასანი 134
მოლთი [684]

მორეა 33
მრაკელი [156]
მოსკოვი 22
მუნესი [688]
მურჭი [412, 413]
მუშეხი [787, 790, 814]
მუხრული [308]
მცირე აზია 11, 89

ნაბდენევი [813]
ნასა [506]

~ ნაქალაქევი [92]
ნაქალაქიოი [111]
ნიაკომი [542]
ნიალეთი [622]

ნიალისეურის ნაპიჯე [42, 65, 170, 258
281, 356, 401, 404, 459, 464, 477, 495,
524, 546, 618, 622, 704, 713, 721, 750
833, 868, 870]; 110, 154

ნიგალი 138
ნიგოზეული [719]
ნიოხრები [269, 521, 705]
ნივიგრაღი 20
ნორბეთი 109
ნორგეღი [279, 295]
ნორპეტი [75, 247]

ოღუნდა [807]
~ ოკამი [77, 84, 284]
ოკიზა [415]
ოლავერდი [599]
ოლდანი [221, 316]

ოლთისის ლივა [1, 4, 28, 29, 71, 110,
119, 121, 122, 148, 150—154, 214,
215, 230, 235, 240, 246, 259, 261, 262,
318, 324, 344, 348, 357, 358, 360, 361,
377, 379, 406, 414, 416, 484, 537, 555,
556, 583, 600, 623, 625, 632, 641, 643,
654, 673, 677, 696, 699, 712, 744,
748, 752, 753, 757, 759, 829, 847, 852,
864]; 79, 80, 83, 84, 90

ოლთისის შუალი 109
ოლოდა [158]
ოლორი [395]
~ ონლორა [87, 98]

- ოპიზა [667, 668]; 78
 ორაქილისა [400, 715]
 ორაჯა [301, 698]
 ორეკლესია 147
 ორუშეთი [94]
 ორფოლა [437, 497]
 ორჩოკი [277]
 ორეფეი [740]
 ორკოშანი [307, 341]; 97
 ოსმალეთი 6, 12, 25, 26, 28, 31, 49—51, 59, 66, 88, 89, 94, 95
 ოსმალეთის იმპერია 25, 28, 30, 32—34, 42, 87, 89
 ოსკიპათ [262]
 ოქროსციხის ლივა 91, 135
 ოლთათაბი [14]
 ოშკი 78
 ოცხე [286, 377, 748, 757]; 83; 84
 ოცხეს ლივა, ნაიიე [82, 198, 222, 223, 333, 700]; 91
 ოხერა [535]
 ოხთოლი [382]
 ოხორა [54]
- პანტნარი [708]
 პატკანანი [352]
 პერტუსი [175]
 პეტობანი [453]
 პეტერბურგი 65
 პეტრე-პავლე [78]
 პეტრეს ლივა 81
 პეტრისი [373]
 პოლონეთი 30
 პოლოსი [215]
 პრტენა [163]
- რაბათი (არტანნი) [532];
 (ალთუნკალუა) [298], (ახალქალაქი) [196, 452, 315, 463]; (ახალციხე) [838]; აკორა [250]; (ქაშისი) [648], (ოლთისი) [240, 344, 839, 847], (ოცხე) [333], (ქაშისი) [648], (ჩილდირი) ([146]; 117, (ხერთვისი) [559]. (ჭაჭარაქი) [611], (ჯანბაზი) 46
 რატასანი [569]
- რევაზი [763]
 როდოსი 33
 როკეთი [134]
 რუისი [49]
 რუმელა [34, 83]
 რუსეთი 65
 რუსთავი [505]
 რუსკარი 190
- საბადური [290, 369]
 საბულარა [198]
 საბულარი [127, 149]
 სადგომი [237]
 საღზორი [623]
 საზარა [62]
 სათათლისი [108]
 სათელეთი [614]
 სათლელი [38, 63, 822]; 108
 სათხა [329]
 საკიე [703]
 სალამყალეიქი [361, 632]
 სალაჩური [323]
 სალოშეთი [666]
 სამაბეგი [24]
 სამახორი [167]
 სამკარი [73, 217, 218, 241, 871]
 სამულეთი [271]
 სამყურე [91]
 სამცხე საათაბაგო 58—61, 66, 69, 76, 77, 85, 86, 95
 სამჭუბი [189, 323, 443, 444]
 სამხრეთ—დასავლეთ საქართველო 58, 76.
 სარუმბი [802]
 სასხარა [662]
 საფა 12
 საფრანგეთი 20
 საქართველო 9, 21, 23, 36, 45—52, 54, 55, 57, 58, 60, 69, 72, 94—96
 საყუნეთი 61
 საძელე 66
 სახულდაბელი [859]
 საჭიქე [579]
 სემენდარი 20
 სეფისხევი [41]
 ხეჭურეკი [462]

- ზეჯა [737]
 ზეჯავი [394]
 ზეჯირი [306]
 ზეჯონთი [30]
 ზეჯლაშენი [646]
 ზეჯურდოი [246]
 ზეჯინსერგის [311, 312, 393]
 ზეჯინოთი [10, 580]
 ზეჯირვეი [593]
 ზეჯირემი 20
 ზეჯირია 30
 ზეჯესა [649]
 ზეჯლოვაკია 19
 ზეჯმალა 126
 ზეჯმედორვესკის სანჯაყი 42
 ზეჯსოლომონი [25, 213, 215]
 ზეჯსომხეთი 21, 56, 63
 ზეჯსომხეთის ლევა, ნაპიდე [726, 801];
 72, 86, 96, 186
 ზეჯსოფია 9, 19
 ზეჯსპარსეთი 11, 55, 57
 ზეჯსტამბული 15, 19, 20, 24, 26, 61, 62, 78
 ზეჯსუდქასი [180, 456]
 ზეჯსულდა [558]
 ზეჯსურამი [779]
 ზეჯსევეალდის სანჯაყი 32
 ზეჯსცილნაიკის სანჯაყი 32
 ზეჯსხა [687]
 ზეჯსხეარა [472]
- ჭამალი [101]
 ჭამრუტი [143]
 ჭანხოთი [242]
 ჭაოსკარის ნაპიდე [33, 128, 270, 317, 538,
 542, 639, 640, 681, 765, 770, 771, 788,
 805, 812, 813, 816]; 79, 80, 137
 ჭებეთი (ქვემო) [159]
 ჭებათი [339, 709]
 ჭიკანი (დიდი) [69]
 ჭიკაშენი [299, 321, 431, 476, 783]
 ჭიკოში [13]
 ტოლოში [853—856]
 ტრაპიზონის ვილაიეთი, ლევა 15, 70, 72
 81, 83,
- ტყე-ნაპიდე [24, 57, 69, 90, 130, 181, 200,
 219, 253, 276, 277, 293, 300—302,
 316, 343, 349, 370, 418, 422, 423, 494
 526—528, 566, 662, 679, 688, 691,
 756, 785, 791, 799, 803]; 79, 80
 ტყე-ჩაბახეთის ნაპიდე [68, 69, 79, 97,
 176, 184, 190, 203, 207, 221, 412, 413,
 440, 441, 454, 473, 480, 487 — 491,
 507, 514, 518, 530, 548, 590, 593,
 594, 616, 682, 684, 716, 831, 832,
 873]; 79, 80
 ტყისთავი [371]
- უგარეთი [83]
 უგარდოი 110
 უდეგს ნაპიდე [38, 91, 99—101, 162,
 187, 273, 283, 307, 341, 482, 584, 635,
 636, 647, 660, 725, 727, 782, 786,
 795, 820, 822, 828, 835, 836, 842,
 862, 863]; 6, 79, 87, 197
 უნგრეთი 14, 17, 18, 21, 32
 უნწა [223]
 ურეკი [355, 367]
 ურეკი [148, 208, 864]
 ურთა [104, 177]
 უჩაბბი [251]
 უქმანა [347, 438]
- ფანაიკის ლევა [2, 6, 14, 20, 25, 26, 124,
 132, 208—213, 216, 227, 233, 239,
 243, 247, 265, 268, 288, 303, 367,
 389, 395, 398, 460, 461, 462, 470, 492,
 493, 515, 520, 522, 531, 567, 598, 624,
 633, 642, 690, 693, 707, 717, 751, 787,
 790, 814, 834, 879, 880]; 71, 80, 81, 90,
 101, 102, 149
 ფანაკეთი [457, 458, 619]; 154
 ფანასკერტიმდ. 102
 ფანასკერტის ნაპიდე [14, 20, 26, 208, 210,
 233, 247, 265, 346, 367, 389, 395,
 452, 460, 461, 492, 493, 620, 633,
 642, 707, 717, 751]; 80, 135
 ფანაიკი (ზემო) [31]
 ფარაქისი [150, 600]
 ფარეხა [550, 835]

- ფაშა 72
 ფაშა ჩაირი 160
 ფახრელი [147, 272]
 ფეთქირი [139]
 ფერთასორი [1, 4, 357]
 ფერთევანი [7; 209, 672]
 ფერთეჟრეჟის ლტია, ნაჰიე [323, 334, 336, 337, 671, 706, 710, 711, 840, 841]; 71, 80, 83, 84, 86, 96, 183
 ფერთუსი [389, 633, 677]
 ფერისხევი [173]
 ფეკლობი [528, 566]
 ფირდანოსი [461]
 ფიხხას გომი [797]
 ფლატე [131]
 ფლორ—მორი [21]
 ფოკა [35]
 ფომა [362]
 ფოჟანო [184]
 ფოსიქი [673, 796, 852]
 ფოცხოვის ლია [36, 39, 160, 161, 172, 195, 224, 231, 245, 322, 331, 354, 362 382, 392, 394, 399, 410, 434, 500, 501, 547, 560, 561, 570, 573, 574, 579, 631 655, 676, 683, 702, 703, 724, 737, 755, 804, 815, 824, 830]; 71, 79, 80, 83, 84, 90, 146
 ფრუტი [137, 138]
 ფულური [270]
 ფუჩხულეთი [181]
 ფხერო [40]
- ქავთარნაგეთი [701]
 ქალაქისკარი [759]
 ქამ/რ/ასორი [45, 346]
 ქამრისი [20, 210]
 ქამხისი [5, 25, 101]
 ქამხისის ნაჰიე [25, 209, 213, 216, 610, 624, 648, 879]; 79, 80, 87
 ქანარბელის ნაჰიე [8, 88, 102, 118, 155 156, 157, 167, 275, 310, 402, 483, 558, 568, 722, 723, 882]
 ქარამუთი [717, 765—767]
 ქარზამეთი [477]
 ქარგლუხი [132]
- ქართლი 33, 45, 46, 58, 62, 63, 69
 ქართლის (თბილისის) საბეგლარბეგო 62, 63
 ქარმურხი [598]
 ქარცები [72]
 ქაფი [460]
 ქელანი [145]
 ქელქი [829]
 ქეაბოჯვარი [273]
 ქეაბლიანის ნაჰიე 79, 80
 ქეაკაცი [626]
 ქეაქისი [882]
 ქეიშხეთი [81]
 ქეამხისის ნაჰიე 80, 87
 ქიეი(თი) [128, 639]
 ქისქიში [337, 840]; 140
 ქობულეთის ყაზა 21
 ქობლიანის ნაჰიე [112, 314, 503, 657, 823]
 ქომქი [113]
 ქორეთი [43]
 ქოჩახევი [348]
 ქუთაისი 53
 ქუნცა [136]
- ლართა [368, 733]
 ლაურმეჟი [178]
 ლეიშე [322]
 —ლორძე [283]
 ლრტილა [489, 616]
- ყაზანი [879, 880]
 ყარაღალი 109
 —ყარათუბანი [820]
 ყარამანია 16, 89
 ყარაყუზაი [843]
 ყარაყალა [257]
 ყართა [469, 697]
 ყარსი 21, 70, 72 81, 83, 97, 101 — 104, 145, 146, 176
 ყარსი მდ. 160
 ყველი [202, 434, 631]
 ყუღრა (ზემო და ქვემო) [172]
 ყუთარმელიქი [166]
 შადევანი [47, 664]

შავგულარი [353]
შავშეთის ლივა [63, 543, 730]; 21, 71, 80,
83—86, 94, 95
შეიხიფთლოქი [484, 544, 545]
შექერლი [266, 471, 692]
შეპრბოლი 83
შილაურთა [103]
შირაზი [446, 447]
შკორა 19
შოდირვანი [658]
შორაბადი 64
შუაეკლესია [115]

ჩათაქი [29, 188]
ჩაისი [102]
ჩამძვრალი [269]
ჩანგლი 182
ჩანჩაბური [99]
ჩანჩური [537]
ჩაო [417]
ჩარა [617]
ჩარდახი [381, 772]
ჩერმუქი [753]
ჩვანეთი [573, 574, 724]
ჩილდირის ეიალეთი 64, 70—74, 76, 115
177
ჩილდირის ველი 76
ჩილდირის ლივა [8, 43, 46, 48, 54, 55,
58, 88, 103, 104, 118, 155—158, 167
174, 175, 177, 252, 255, 257, 267, 269,
275, 290, 297, 304, 310, 369, 373, 402,
442, 472, 483, 517, 539, 558, 568, 569,
572, 595, 602, 603, 626, 656, 701, 722,
723, 754, 858, 882]; 59, 60, 67, 70,
77, 79—87, 90, 92—94
ჩიზანი [578]
ჩოლეთი [750]
ჩორქანისი [671, 874]
ჩორჩისი [111]
ჩორჩო [164]
ჩოფაშენი [786]
— ჩოხთა [313]
ჩრდილის ნაპიჯე (დიდი არტაანის ლივა)
[41, 45, 60, 62, 75, 78, 105, 127, 149,
166, 237, 285, 309, 340, 397, 420, 424,

446, 447, 557, 609, 652, 738, 845,
848]; 105, (მცირე არტაანის ლივა)
[21, 30—32, 161, 183, 381, 512, 51,
533, 540, 577, 581, 588, 645, 680, 772];
72, 79, 80, (ახალციხის ლივა) [435,
439, 743, 760], (ოლთისის ლივა) [121,
148, 154, 246, 348, 416, 552, 829],
(ფოცხოვის ლივა) [36, 39, 172, 224,
231, 362, 382, 399, 501, 670, 573, 574
579, 655, 676, 703, 724, 798, 815,
830], (შავშეთის ლივა) [63], (ხერთვი-
სის ლივა) [465]; 67

ცირეკანთ უზანი [392]
ცრუ-გორა 14
ცხია [176, 441, 490]

ძაღლის ხევი [592]
ძაღქოსი [470]
— ძველი [106, 225]
ძირულაბეჭობი [508]

წინუზანი [582] {
წინწალი [267, 595, 602, 656]
— წინისი [502]
წონარისი [764, 768, 792, 867]; 190
წოხთები [220]
წუნდა [249]
წურწყაბი [655]
წყალთბილა [59]
წყალმერთხევი [291, 689]
წყაროთა [248]
წყაროსთავი [722, 723]

კაბორა [561]
კარალი [798]
კაქარაქის ლივა, ნაპიჯე [50, 52, 56, 86,
159, 164, 179, 194, 205, 326, 426—
428, 443—455, 535, 541, 553, 611, 613,
614, 653, 697, 714, 731, 790, 793, 807,
811]; 80, 81, 83, 84, 92
კედილა [289]
კეკლა [503]
კვანა [319, 350]; 200
კვინტა [61]

ქირკიზი [108]
~ ქიხელი [222]

ჩადზორი [623]

ჩავალი [324]

ჩავთი [125]

ჩამასი [28]

ჩამაში [343]

ჩანაკი [302, 799]

ჩაროსმანი [370]

ხასკოი [376, 729]

ხახო || ხახუ 148

ხახული [407, 414, 749]; 78

ხევა [144]

ხევისკარი [16, 305, 383, 384]

ხელევაი [304]

ხემისკარი [278]

~ ხეოთი [426—428]; 91, 92

ხეოსმანი 224

ხერთვისის ლევა, ნაძიე [68, 76, 79, 97, 134—136, 163, 168, 176, 184, 190, 203, 204; 207, 221, 291, 316, 325, 345, 375, 412, 413, 440, 441, 454, 565—467, 473, 480—491, 499, 506, 507, 530, 548, 559, 562, 590, 593, 594, 615, 616, 628, 658, 666, 682, 684, 689, 716, 732, 758, 810, 821, 828, 853, 854, 856, 861, 873]; 71, 79, 80, 83, 84

ხერხეში [82]

ხელიშა [809]

ხიდ(ის) ქვარი [832]

ხიდურეთი [403]

ხიზაბაგრა [76, 345]; 97

ხინგირი [721]

ხოდოჯორი [706, 841]

ხომა [597, 670, 773]

ხორენია [287, 549]

ხო/რ/ზორი [142]; 117

ხოსბერეი [264]

~ ხოსპია [85]

ხოში [790]

ხოჯევენის ნაძიე [10—13, 16, 18, 22, 49, 383—385, 685, 686]; 80

ხუეახი [9]

ხულგუმო [468, 612, 629]

ხულავენდიგარი 15

ხულო [335]

ხუმსის ნაძიე 79, 80, [244]

ხუნაშისი [161, 390]

~ ხურო [842]

ქაეახეთის ნაძიე 168

ქალდეეთი 774

ქანბაზის ნაძიე [43, 46, 48, 55, 58, 103, 104, 137, 138, 157, 174, 177, 257, 267, 269, 290, 304, 369, 442, 472, 517, 539, 572, 595, 602, 603, 626, 656, 858]; 79, 80, 117.

ქანჭლა [594]

~ ქაყისმანი [399, 815]

ქაჭუნი [231, 683]

ქვარისხევი [219, 742]

ქიგრაშენი [236, 282]

ქინკრობი [424, 848]

ქულაქარი (პატარა) [15, 233]; 102

შავდოსი [452]

შასანუშა [358]

შერცოგოვინა 14

А(м)бур 169

Аджария (Верхняя, Нижняя) 212, 214

Адрианопольская лива 207

Албания 209

Албаанский санджак 206

Алтункала (лива) 212, 213, 214

Алос 137

Анкара 209

Арабкунд 197

Ардамел // Эрдамел 101

Арисди 130

Аркунис 104

Армения 209

Артаани (Большой, Малый) 212

Артанудж (лива) 212, 214

Аспиндза (лива) 212

Ахалкалаки (лива) 212, 214
Ахалцихе 65
Ахалцихская лива 212
Ахалцихский уезд 73
Ахрис 105

Балканские страны 209
Балканский п/о 207
Батуми 208
Берк 163
Болгария 205, 211
Братислава 207
Будинский край 207

Варгинис 146
Вартелия 203
Варшапет 209
Вена 205
Венгрия 206, 207, 208
Верин-Кех 196
Видинский санджак 207
Виринтап 156

Грузия 205, 208
Гедж // Геч 104
Гелгел 145
Гелият 108

Задракум 172
Зарабюк 121
Зарданес 165

Европа 209

Кайсерия (вилайэт) 206
Карамания (вилайэт) 206
Карс (санджак) 208
Карский вилайэт 210
Картли 209
Кечек 141
Кирдомал || Кирдоман 181
Кирссли 181
Контром 173
Коравенк || Коровенк 181
Котик 149

Курыпа 124
Кучканис // Кочканис 185
Кяряшут // Кялашут 191

Ливана (лива) 212, 214

Малакез 164
Мамирван (лива) 212, 214
Мацалахет 123
Мега-Чор 130

Ннаком 164
Нисфи Ливана (лива) 212, 214
Новиград 208

Олтиси (лива) 212, 214
Осха 133
Оцхе (лива) 212, 213, 214

Панаки (лива)
Пертеван 101
Пертекрек (лива) 212
Поцхов (лива) 212, 214
Причерноморье 206
Пулур 132, 197

Салачур 138
Семендир 208
Сигнот 104
Симсеркис 136
Словакия 207
София 205, 207
Срем 208
Стамбул 208, 209
Сукяс || Сокас 121

Тбилиси 205
Тикот 102
Трапезунд 209
Трапезунд (лива) 206, 207, 209
Трапезундский эялет 211
Турция 206, 207

Фаш-санджак 211
Франца 208

- Хамзабаба 168
 Хвак 101
 Хемискар 132
 Хенеке 153
 Хертвиси (лива) 212, 214
 Ходичор 183
 Хосберик 131
 Худавендигар 207
- Чардахли 145
 Чат 199
 Чачараки 212
- Akhalkalaki liva (sandjak) 219, 221.
 Akhaltsikhe liva (sandjak) 219
 Alashkirt 219
 Altun-Kala liva (sandjak) 219, 220, 221
 Artanuji liva (sanjak) 219, 221
 Artvin 104, 114, 123, 126, 128, 133,
 173, 198, 203
 Aspindza liva (sandjak) 219
 Aşagırmaklar 128
- Beratlı 203
 Bereket 126
 Boyalı 114
 Bulgaria 218
- Cakıllar 133
 çizalar 173
 Chacharaki liva (sanjak) 219, 221
 Childır (Akhaltsikhe) eyalet 216, 217,
 218, 219, 220, 221, 222
 Chrdili liva (sandjak) 219
- Demirkent 104
 Didi (Greater) Artaani liva (sandjak)
 219, 220
- Georgia 216, 222
 Gori liva (sandjak) 219
- Ferhatlı 104
- Kapıkoy 198
 Kars 216
- Чилдырский (Ахалцихский) пашалык:
 205, 210, 212, 213, 214, 215
 Чобан кей 168
- Шавшети 95
 Шавшети (лива) 212, 213, 214, 215,
 Шкодра 207
- Юго-Восточная Европа 207
 Юго-Западная Грузия, 205 215,
 Югославия 207
 Юткянс 121
- Kars eyaleti 218
 Khertvisi liva (sanjak) 219, 221
 Kvemo (Lower) Ajara liva (sanjak),
 219, 221
 Kutlu 133
- Livana liva (sandjak) 219, 221
- Mamirvani liva (sandjak) 219, 221
- Naldöken 123
 Nispi Livana liva (sandjak) 219
- Olti (Oltisi) liva (sandjak) 219, 221
 Otskhe liva (sandjak) 219, 220, 221
- Panaki liva (sandjak) 219
 Patara (Lesser) Artaani liva (sandjak).
 219
 Pertekrek liva (sandjak) 219, 221
 Potskhovi liva (sandjak) 219, 221
- Samagar || Samgar 109
 Samskar 128
 Shavsheti liva (sandjak) 219, 221
 Sofia 216
 Somkhit 219
 South-Western Georgia 216, 222
- Tbilisi 216
 Trapezunt 216

ابرراك [261]
 ارحواد [793]
 اربصور [627]
 اصره 139
 اعلو [445]
 اندو (كو)سمان 101
 اورسلورك [214]
 اوسكوب [408]
 اوعالوچا 128
 اولادسكر [660]
 اولوملو [686]
 اوموبل [498]
 بانادحق [875]
 ناماسار [301]
 ناردوچه 112
 نداچرك [769]
 نكجى 143
 بوچه [435]
 بودعالق [387]
 بيق بوموس [726]
 پولرفيد [230]
 تودان [878]
 تورسخارو 151
 چاراو [276]
 چاعول [349]
 چموبر [6]
 حلوان 136

خمس 128
 حمسره [253]
 حنووبر 100
 حورانلك [405, 425]
 حوماجى II حورباجى [806]
 خورخور 117
 حورمىرى [49]
 حوهلور 577
 چاد [837]
 چاردهق 145
 دابراكس [406]
 داكلسوب [378]
 دهحك [572]
 درلاق [776]
 دسب [586]
 ديدمالو [386]
 مولو [201]
 ساج بونه [409]
 ساج لونه [475]
 ساساد [644]
 ساسادبلو [176]
 سرداح [645]
 سدمنه [800]
 صلاحور (873)
 طاركب [770, 71]
 كاي [459]

კსორ [388]	ლსკი 136
კსე 104	ლოდირარ [22]
კსმს [330]	ლახლა 111
კლხ [608]	ლადკრმ [739]
კსიორ 146	ლრლ [423]
კორე [206]	ლლა 134
კორმრი [876, 877]	ლლახსნ 134
კოდნდრ [97]	ლლდაკ [420]
კოდრლას [153]	ლარლდ 143
კორდირან 103	ლრლლო 146
კოლასე [605]	
ლარლნკ [587]	

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

*

ИБ — 1044

გამომცემლობის რედაქტორი დ. ლეჟავა
ტექნორედაქტორი ნ. ოკუჯავა
კორექტორი მ. რამიშვილი

გადაეცა წარმოებას 26.2.1979; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 10.10.1979;
ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆; ქალაქი № 1; ნაბეჭდი თაბახი 19.8;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 16.2;
უე 06856; ტირაჟი 1600; შეკვეთა № 734;
ფასი 1 მან. 70 კაპ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ. 19
Типография АН Груз. ССР, Тбилиси. 380060, ул. Кутузова, 19

თუჩული ტექსტი

دقر جای ایالت
چندر

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

Handwritten marks or characters located above the stamp.

Handwritten text on the left side of the first row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the right side of the first row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the left side of the second row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the right side of the second row, including a curved line and several lines of script.

A single handwritten character or mark centered between the second and third rows.

Handwritten text on the right side of the third row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the left side of the fourth row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the right side of the fourth row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the left side of the fifth row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten text on the right side of the fifth row, including a curved line and several lines of script.

Handwritten musical notation on a page with a vertical dashed line. The notation consists of several staves with notes and rests, and some text written below the staves. The page is numbered 247 at the bottom right.

The notation is arranged in two columns, separated by a vertical dashed line. Each staff contains a series of notes and rests, with some text written below the staves. The text appears to be in a non-Latin script, possibly Arabic or Persian, and includes some numbers and symbols.

The notation is written in black ink on a white background. The notes are represented by small circles and lines, and the rests are represented by horizontal lines. The text is written in a cursive style.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notation includes a series of notes and rests, with some notes beamed together. Below the staff, there are several lines of handwritten text, possibly lyrics or performance instructions.

<p>قریه* وادطالییه تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۷۰۰</p>	<p>قریه* بیت^۱ تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۰۰۰</p>
<p>[۸۶۷] ناحیه* اجاره* سفلا در لوا* عثمان مزبور</p>	<p>[۸۷۳] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس ولی</p>
<p>قریه* ذونیاس تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۴۳۰</p>	<p>قریه* [صلا] حور تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۴۰۰</p>
<p>[۸۶۸] ناحیه* نیالستقود در لوا* اخلکک سلیمان</p>	<p>[۸۷۴] ناحیه* پرتکرک در لوا* مزبور یعقوب ولد مصطفی</p>
<p>قریه* دوملیه تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۸۰۰۰</p>	<p>قریه* چوکانس تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۳۰۰۰</p>
<p>[۸۶۹] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک محمد</p>	<p>[۸۷۵] ناحیه* اخا در لوا* مامروان محمود</p>
<p>قریه* داوخانده تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۳۰۰۰</p>	<p>قریه* نامادح تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۴۰۰۰</p>
<p>[۸۷۰] ناحیه* نیالستقود در لوا* اخلکک ابراهیم ولد احمد</p>	<p>[۸۷۶] ناحیه* اخا در لوا* مامروان خلیل</p>
<p>قریه* امیود تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۴۰۰۰</p>	<p>قریه* کورمری^۲ تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۵۰۰۰</p>
<p>[۸۷۱] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور علی</p>	<p>[۸۷۷] ناحیه* اخا در لوا* مامروان لطف الله و محمد ولدان احمد. بروجه اشتراک</p>
<p>قریه* ساهقار تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۰۰۰</p>	<p>قریه* کورمری^۳ تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۵۰۰۰</p>
<p>[۸۷۲] ناحیه* ازغود در لوا* اخسخه سلیمان</p>	<p>[۸۷۸] ناحیه* اخا در لوا* مامروان محمد</p>

1 დედანი. 2 წაკითხვა ეწყარება S1035-ს. 3 კორი. დედანი.

قریه* قلوبیت تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۵۲۰۰	قریه* ملاشخو ^۱ تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۷۰۰۰
۸۶۲ ناحیه* اوده در لوا ^۱ اخسخه ابراهیم ولد حسن قریه* ملاشه تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۴۰۰۰	۸۵۶ ناحیه* خرتوس در لوا ^۱ مزبور مرتضی قریه* طولوش تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۹۵۰۰
۸۶۳ ناحیه* اوده در لوا ^۱ اخسخه یوسف قریه* ملاشه تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۲۲۰۰	۸۵۷ ناحیه* اسپنزه در لوا ^۱ مزبور محمد قریه* ایدوماله تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۰۰۰۰
۸۶۴ ناحیه* انزاو در لوا ^۱ اولتی حسن قریه* اوردک تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۳۹۹۹	۸۵۸ ناحیه* جانباز در لوا ^۱ چلدر سلیمان قریه* اشکون ^۲ تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۱۰۰۰
تیمار مزبور محمدک اوزدنده و خدمات همایونده و محافظه ده موجود اولوب دخل ایجاب ایتمز ایکن یجیی طائفه سندن مصطفی سند تیمادی ایدوب اسمی موجود جسمی ناموجود اولمقله صاحب قول محمده ابقا قلنمشدو فی ۲ ر سنه ۱۴۳ باعرض مصطفی میرالای اولتی	۸۵۹ ناحیه* اسپنزه در لوا ^۱ مزبور ابراهیم قریه* ساخوده بیل تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۷۰۶۶
۸۶۵ ناحیه* اردنوج در لوا ^۱ مزبور محمد ولد احمد قریه* وارطالیه تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۱۷۵۰	۸۶۰ ناحیه* اخا در لوا ^۱ مامروان زعامت بنام حسن قریه* ایسی تابع م فی سنه ۱۴۳ حاصل ۲۴۰۰۰
۸۶۶ ناحیه* اردنوج در لوا ^۱ مزبور علی	۸۶۱ ناحیه* خرتوس در لوا ^۱ مزبور ابراهیم

قریه* قره قوزای [تابع م] فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۰۰۰

قریه* اخلدایه تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۷۸۷۰

[۸۴۶] ناحیه* ازغور در لوا* اخسخه
حسین

[۸۵۰] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
عثمان و محمد ولدان خلیل بروجه
اشتراک

قریه* قره قوزای [تابع م] فی سنه ۱۴۲
حاصل ۳۷۰۰

قریه* میدان تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۸۷۰

فی سنه ۱۱۴۳

[۸۵۰] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
خلیل

قریه* کوراشیت تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۱۰۰۰

[۸۴۹] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان بزرک
علی

قریه* مریل تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۳۰۰۰

[۸۵۲] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
محمد

قریه* پوسیک تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۴۰۰۰

[۸۴۷] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
علی

قریه* الاجه کلیسا تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۷۰۰۰

[۸۵۳] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
علی

قریه* طولوش تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۹۰۰۰

[۸۴۷] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
اسمعیل

قریه* دباط تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۸۳۰۰

[۸۵۴] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
خلیل

قریه* طولوش تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۹۰۰۰

[۸۴۸] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان بزرک
حسین

قریه* جنجروب تابع م فی سنه ۱۴۳
حاصل ۱۰۰۰۰

[۸۴۹] ناحیه* اجاره* علیا در لوا* مزبور [۸۵۰] ناحیه* اسپنزه در لوا* مزبور
عثمان احمد

- [۸۳۸] ناحیه* میشه جو اخیجیدر لوا* خرتوس
خلیل
قریه* خدجواد تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۴۰۰۰
فی سنه ۱۱۴۲
- [۸۳۹] در لوا* اولتی
خاصها بنام علی ولد اسحق پاشا میر
لوا* اولتی یودتلق و او جاتلق
قریه* رباط تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۹۶۰۰۰
- [۸۳۹] ناحیه* نیالسقود در لوا* اخلکلک
سلیمان
قریه* اخیچیه تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۸۴۰] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
حسن ولد مصطفی
قریه* اکرک تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۶۰۰۰
- [۸۴۱] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
محمد
قریه* پاریخه تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۳۰۰۰
- [۸۴۱] ناحیه* خود بیجود^۳ در لوا* پرتکرک
عمر ولد مصطفی یودتلق و او جاتلق
قریه* قودده شین تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۳۴۰۰
- [۸۴۲] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
محمود
قریه* خوره [تابع م] فی سنه ۱۴۲
حاصل ۱۴۰۰۰
- [۸۴۲] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
سلیمان
قریه* ملاشه^۲ تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۴۴۰۰
- [۸۴۳] ناحیه* اجاره در لوا* مزبور
خاصها بنام عبدالنور یودتلق و او جاتلق
قریه* چاد تابع م فی سنه ۱۴۲
حاصل ۰۲۷۵۹۰
- [۸۴۴] ناحیه* ازغور در لوا* اخسخه
عمر

۱. بوسجو ۲. دغدانن. ۳. خودی جو دغدانن. ۴. ملاسه

[۸۳] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
حسن ولد احمد
قریه مرنس تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۰۰۰

[۸۳] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
اسمعیل و بکر و محمد ولدان عمر
پروچه اشتراک
قریه* قره توبان تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۳۰۰۰

[۸۳] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
سلیمان ولد محمود
قریه* مرنس تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۰۰۰

[۸۳] ناحیه خرتوس در لوا* مزبور
اسمعیل
قریه* تولیرته ۱ تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۸۰۰۰

[۸۳] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
سلیمان ولد حسن
قریه* خرتوس تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۳۰۰۰

[۸۳] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
سلیمان
قریه* ساتلیز ۲ تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۶۰۰۰

[۸۳] ناحیه* قوزای در لوا* اولتی
عبد الله ولد مصطفی
قریه* کیفیک تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۲۸۰۰

[۸۳] ناحیه* کوبلیان در لوا* اخسخه
مصطفی
قریه* امخه تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۶۰۰۰

[۸۳] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
زعامت بنام ابراهیم
قریه* اریله تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۲۱۴۹۸

[۸۳] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
ادریس
قریه* ملاشیت تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۴۰۰۰

[۸۳] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس
مصطفی
قریه* خدجواد تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۴۰۰۰

[۸۳] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
مصطفی
قریه* قادسنا تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۸۰۰۰

فی سنه ۱۱۴۱

- [۸۱۴] ناحیه "پنک در لوا" مزبور
ولی
قریه "موشخ تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۳۰۰۰
- [۸۱۵] ناحیه "قوژای در لوا" پوسخو
حسن ولد مصطفی
قریه "جاغمان" تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۸۰۰۰
- [۸۱۶] ناحیه "طاوسکار در لوا" اردنوج
احمد ولد محمد
قریه "مالاکیس" تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۳۷۴۰
- [۸۱۷] ناحیه "التون قلعه در لوا" مزبور
محمد
قریه "ادیکون" تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۱۷۰۰۰
- [۸۱۸] ناحیه "اخا در لوا" مامروان
یحیی ولد علی
قریه "صومک" تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۴۰۰۰
- [۸۱۹] ناحیه "مامروان در لوا" مزبور
عثمان
قریه "پلوقوند" تابع م فی سنه ۱۴۱
حاصل ۲۰۰۰
- قریه "ویرنداب" تابع م فی سنه ۱۱۴۰
حاصل ۳۰۰۰
- [۸۰۹] ناحیه "اسپنزه در لوا" مزبور
محمد و صالح ولدان سلیمان بروجه
اشتراک
قریه "خولیشا" تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۷۰۰۰
- [۸۱۰] ناحیه "خرتوس در لوا" مزبور
درویش محمد ولد محمد
قریه "کلسونده" تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۷۰۰۰
- [۸۱۱] ناحیه "ججرک در لوا" مزبور
داود
قریه "بودجم" تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۱۰۰۰
- [۸۱۲] ناحیه "طاوسکار در لوا" اردنوج
حسین ولد محمد
قریه "مالاکیس" تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۳۷۴۰
- [۸۱۳] ناحیه "طاوسکار در لوا" اردنوج
احمد
قریه "نابدانیو" تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۳۳۰۰

قریه^۱ موشخ تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۴۵۰۰

قریه^۲ اردانه تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۳۰۰۰

[۷۹۱] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ
احمد
قریه اغچه قلعه تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۲۵۰۰

[۷۸۵] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ
صالح
قریه^۱ بودسان تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۲۲۵۰

[۷۹۲] ناحیه^۱ اجاره^۱ علیا در لوا^۱ مزبور
عثمان ولد محمد
قریه^۱ ذونیارس تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۵۵۴۰

[۷۸۶] ناحیه^۱ اوده در لوا^۱ اخسخه
عبدالله
قریه^۱ چوپهشن تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۴۵۰۰

[۷۹۳] ناحیه^۱ ججرک در لوا^۱ مزبور
مصطفی
قریه^۱ ادحواد تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۸۰۰

[۷۸۷] ناحیه^۱ پنک در لوا^۱ مزبور
احمد
قریه^۱ موشخ تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۳۷۰۰

[۷۹۴] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اردهان بزرگ
قییا
قریه^۱ اردانه تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۶۳۰۰

[۷۸۸] ناحیه^۱ طاوسکار در لوا^۱ مزبور
حسین ولد احمد
قریه^۱ ادکنس تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۵۰۰۰

[۷۹۵] ناحیه^۱ اوده در لوا^۱ اخسخه
اسمعیل
قریه^۲ ملاشه^۲ بزرگ^۲ تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۴۴۰۰

[۷۸۹] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اخسخه
عبد الباقی و یحیی و درویش محمد
ولدان عثمان بروجه اشتراک
قریه^۱ ان تابع م فی سنه ۱۴۰
حاصل ۱۰۰۱۷

[۷۹۶] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اولتی
مصطفی

[۷۹۰] ناحیه^۱ پنک در لوا^۱ مزبور
مرتضی ولد محمد

1. ۱۳۹ დედანი. * აქ კვლავ თარიღი შეერია. 114. 2. 114. დედანი. 2. 114.

[۷۷۹] ناحیه کودی در لوا مزبور
زعامت بنام احمد ولد الیسع مصطفی
پاشا

قریه سودام تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۳۰۰۰

[۷۸۰] ناحیه کودی در لوا مزبور
زعامت بنام اسحق ولد الیسع مصطفی
پاشا

قریه قرال [آیت] تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۰۰۰۰

[۷۸۱] ناحیه افشهر در لوا اخلکک
محمد

قریه ازمانه تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۷۰۰۰

[۷۸۲] ناحیه اوده در لوا اخسخه
زعامت بنام مصطفی ولد محمود

قریه اردانی تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۸۰۰۰۰

فی سنه ۱۱۴۰

[۷۸۳] ناحیه کونی در لوا اردهان بزرک
حسن ولد بکر

قریه دیکاشین تابع م فی سنه ۱۱۴
حاصل ۵۰۰۰

[۷۸۴] ناحیه کونی در لوا اردهان بزرک
سلیهان

قریه خوما تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۳۰۰۰

[۷۷۵] ناحیه اردنوج در لوا مزبور
ابراهیم

قریه جلدبیت تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۸۰۰۰

[۷۷۶] ناحیه افشهر در لوا اخلکک
عبد الله

قریه باوره تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۴۰۰۰

[۷۷۷] ناحیه اخا در لوا عامروان
عبد الله ولد صالح

قریه درلاق تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۶۰۰۰

[۷۷۷] ناحیه کودی در لوا مزبور
زعامت بنام حلیل وحسین ولدان

الیسع مصطفی یروجه اشتراک
قریه اخال طبا تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۰۰۰۰

[۷۷۸] ناحیه کودی در لوا مزبور
زعامت بنام علی ولد الیسع مصطفی

پاشا
قریه عدن تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۱۰۰۰

بکلبکبکیسی یوسف پاشا عرضیده
طودسن مصطفی‌یه ویرلمش فی ۲۷ ص
سنه ۱۴۴

قریه کراشوت تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۵۳۲

[۷۶۲] ناحیه کونی در لوا ادهان بزدک
حسین

[۷۶۸] ناحیه اجاره سفلا در لوا مزبور
علی و درویش ولدان حسن بروجه
اشتراک

قریه میمران تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۴۰۰۰

قریه زونیادس تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۷۰۰۰

[۷۶۳] ناحیه کونی در لوا ادهان بزدک
ابراهیم بن محمود
قریه دواض تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۱۴۰۰۰

[۷۶۹] ناحیه مامروان در لوا مزبور
محمد
قریه بداحرک^۱ تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۱۰۰۰۰

[۷۶۴] ناحیه اجاره سفلا در لوا مزبور
ابراهیم و عثمان و بیحیی ولدان قیا
ولد محمد بروجه اشتراک
قریه زونیادس تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۶۰۰۰

[۷۷۰] ناحیه طاوسکار در لوا اردنوج
حسین ولد محمود
قریه طاوکب^۲ تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۱۳۵۰

[۷۶۵] ناحیه طاوسکار در لوا اردنوج
محمد ولد احمد
قریه کراشوت تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۵۳۲

[۷۷۱] ناحیه طاوسکار در لوا اردنوج
حسن ولد محمود
قریه طاوک تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۱۲۵۰

[۷۶۶] ناحیه طاوسکار در لوا اردنوج
ادریس ولد سلیمان
قریه کراشوت تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۲۵۳۲

[۷۷۲] ناحیه قوزای در لوا ادهان کوچک
محمد
قریه چارداق تابع م فی سنه ۱۳۹
حاصل ۶۹۹۸

[۷۷۳] ناحیه کونی در لوا اخسخه
احمد

[۷۶۷] ناحیه طاوسکار در لوا اردنوج
محمود

- فی سنه ١٣٩
- [٧٥٦] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزرگ
 زعامت بنام عبدالرحمن
 قریه* کلایرت تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٢٠٠٢٨
- [٧٥٧] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
 عمر
 قریه* اوسخی تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٢٠٠٠
- [٧٥٨] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبود
 زعامت بنام محمد
 قریه* اینیت تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٢٠٧٠٠
- [٧٥٩] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
 علی
 قریه* کلکسکر تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ١٠٥٠٠
- [٧٦٠] ناحیه* قوژای در لوا* اخسه
 سلیمان ولد حسین
 قریه* ارغسخی تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ١١٠٠٠
- [٧٦١] ناحیه* اجاره* سفلا در لوا* مزبود
 زعامت بنام محمد ولد احمد
 قریه* ذواده تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٢٦٥٠٠
- تفلیس محافظه سی موجوداتنه چلدور
- [٧٥٦] ناحیه* نیالسهود در لوا* اخلکلک
 علی
 قریه* چولید تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ١٩٠٠٠
- [٧٥٧] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
 حسن
 ناحیه* کاراخسی* تابع م فی سنه ١٣٨
 حاصل ٢٠٠٠
- [٧٥٧] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
 احمد
 قریه* کنناپوس* تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٩٠٠٠
- [٧٥٧] ناحیه* باددیز در لوا* اولتی
 ابراهیم
 قریه* جرمک تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٨٠٠٠
- [٧٥٧] ناحیه* قوددقلعه سی در لوا* چلدور
 حسین
 قریه* زاک تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ٦٢٤٩
- [٧٥٥] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
 ابراهیم
 قریه* دیغود تابع م فی سنه ١٣٩
 حاصل ١٠٥٠٠

- [۷۳۷] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
مصطفی
قریه* سیجا* تابع کونی فی سنه ۱۳۸
حاصل ۳۰۰۰
- [۸۴۴] ناحیه* باددیز در لوا* اولتی
ذعامت بنام مرتضی
قریه* اردوس* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۲۰۰۰۰
- [۷۳۸] ناحیه* قوژای در لوا* اردهان بزرگ
مصطفی
قریه* بغداد تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۷۲۲۰
- [۷۳۹] ناحیه* قوژای در لوا* اخسخته
علی
قریه* فسادکرم تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۵۰۰۰
- [۷۴۰] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور
یحیی ولد ابراهیم
قریه* اورسیب* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۸۲۲۰
- [۷۴۱] ناحیه* اجاره* علیا در لوا* مزبور
ذعامت بنام عثمان
قریه* کودیی تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۳۰۰۰۰
- [۷۴۲] ناحیه* اجاره* علیا در لوا* مزبور
ذعامت بنام محمد
قریه* جوالسخو* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۲۵۰۰۰
- [۷۴۳] ناحیه* قوژای در لوا* اخسخته
محمد ولد احمد
- قریه* اب تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۸۰۰۰
- [۷۴۴] ناحیه* باوران در لوا* مزبور
ابراهیم ولد احمد
قریه* قزل کلیسا* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۳۰۰۰
- [۷۴۵] ناحیه* کودی در لوا* مزبور
ابوبکر
قریه* ددی تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۷۴۶] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
علی
قریه* اوسخی* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۳۰۰۰
- [۷۴۷] ناحیه* اخا در لوا* ماموران
محمد ولد بکر
قریه* خاخوسفلا* تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۱۰۰۰

- [۷۱۳] ناحیه* نیالسقود در لوا* اخلکک
یوسف و محمد و بهزاد ولدان علی
قریه* کلسخی تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۴۰۴۵
- [۷۱۴] ناحیه* ججرك در لوا* مزبور
ذوالفقار ولد علی
قریه* کاکلیود تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۹۰۰۰
- [۷۱۵] ناحیه* گونی در لوا* اردهان کوچک
حسین
قریه* اور کلسا تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۵۰۰۰
- [۷۱۶] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس
یحیی ولد عمر
قریه* واردسخی تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۷۰۰۰
- [۷۱۷] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
حسین ولد یوسف
قریه* کاده شوت تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۶۰۰۰
- [۷۱۸] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک
زعامت بنام عمر
قریه* کوتاشین تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۵۰۰۰
- [۷۱۹] ناحیه* اجاره* علیا
زعامت بنام عبدالرحمن
- قریه* نکا ذابیر تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۰۰۰۰
- [۷۲۰] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
مصطفی
قریه* قوجقانس تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۶۰۰۰
- [۷۲۱] ناحیه* نیالسقود در لوا* اخلکک
زعامت بنام سید یحیی
قریه* خنکیر* تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۰۰۰۰
- [۷۲۲] ناحیه* کناربیل در لوا* چلدر*
علی
قریه* زغار ستاو تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۱۱۹۹۹
- [۷۲۳] ناحیه* کناربیل در لوا* چلدر م
عشان
قریه* زغار [ستاو] تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۱۱۹۹۹
- فی سنه ۱۳۸
- [۷۲۴] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
حسن
قریه* چوانیت تابع م فی سنه ۱۳۸
حاصل ۴۵۰۰
- [۷۲۵] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
ابوبکر

- [۷۰۷] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
 حسین
 قریه* وارذنه تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۶۵۰۰
 درویش حسن
 قریه* پنسکرد تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۱۲۰۰۰
- [۷۰۸] ناحیه* قوژای در لوا* پوسخو
 یحیی
 قریه* ساکره تابع م سنه ۱۳۷
 حاصل ۹۶۰۰
 زعامت بنام حسن
 قریه* پنطناد تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۲۰۰۰۰
- [۷۰۹] ناحیه* قوژای در لوا* پوسخو
 یحیی
 قریه* ساکره تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۹۶۰۰
 ابراهیم
 قریه* دباد تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۲۹۹۹
- [۷۰۹] ناحیه* نیالسقود در لوا* اخلکلک
 محمد و دستم ولدان عثمان بروجه
 اشتراک
 قریه* ماهوجیت تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۷۰۰۰
 عبدالله
 قریه* مالورمک تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۵۰۰۰
- [۷۰۹] ناحیه* قوژای در لوا* اخسخه
 یوسف
 قریه* نوخرپ تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۵۲۰۰
 علی
 قریه* وانک تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۵۴۳۴
- [۷۱۰] ناحیه* خودچود در لوا* پرتکرک
 یوسف
 قریه* قادمریک تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۱۳۰۰۰
 محمد
 قریه* اسیرداصود تابع م فی سنه ۱۳۷
 حاصل ۸۰۰۰
- [۷۱۱] ناحیه* کونی در لوا* اولتی

قریه* زغال میر[بخاوا] تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۴۰۰۰
قریه* ذودبیل تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۱۳۴۹۰

[۶۹۶] ناحیه* پنگ در لوا* مزبور
علی
قریه* خوش تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۵۰۰
[۶۹۶] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
مصطفی
قریه* و غاویر تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۵۰۰۰

[۶۹۷] ناحیه* میشه در لوا* ادهان
بزدک
عشمان ولد علی
قریه* بودسان بزدک تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۳۰۰۰
[۶۹۷] ناحیه* جچرک در لوا* مزبور
علی بن مصطفی
قریه* فادته تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۴۰۰۰

[۶۹۸] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک
علی
قریه* اوراجه تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۱۰۰۰۰
[۶۹۸] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
احمد
قریه* شکرلو تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۴۰۰۰

[۶۹۹] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
مصطفی
قریه* کوتک تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۲۰۰۰
[۶۹۹] ناحیه* پنگ در لوا* مزبور
اسحق ولد حدایت
قریه* باردک تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۷۰۰۰

[۷۰۰] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
محمد
قریه* کارجواد تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۱۵۰۰۰
[۷۰۰] ناحیه* بنام عثمان بک میر لوا*
الشکرد
یودتلق و او جاتلق
محصول
قریه* اسپنزه در لوا* مزبور
ذعامت بنام ابراهیم
فی سنه ۱۳۷ حاصل ۱۷۳۲۳۱۴

[۷۰۱] ناحیه* قورد قلعه سی در لوا* چلد
مصطفی
قریه* کفترنکید تابع م فی سنه ۱۳۷ حاصل ۹۰۰۰

قریه* پرتوس تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۸۰۰۰

قریه* جاجون تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۷۶۰۰

[۶۷۸] ناحیه* التون قلعه در لوا* مزبور
ذعامت بنام علی
قریه* انتل تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۰۰۰۰

[۶۷۹] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزرگ
سلیمان
قریه* اغچه قلعه تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۰۰۰

[۶۸۰] ناحیه* خوجوان در لوا* اردهان
کوچک
حسین
قریه* قردومان تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۱۰۰۰

[۶۸۱] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان کوچک
چلیبی
قریه* قودوانك تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۲۲۰۰

[۶۸۲] ناحیه* خوجوان در لوا* اردهان
کوچک
سار ولد سلیمان
قریه* اولوملو تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۳۰۰۰

[۶۸۳] ناحیه* طاوسکار در لوا* اردنوج
مصطفی و علی ولدان یوسف بروجه
اشتراک
قریه* اوقونیس تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۳۲۰۰

[۶۸۴] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
حسین
قریه* سخی تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۴۹۹۹

[۶۸۵] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزرگ
علی
قریه* مونس تابع م فی سنه ۱۳۷
حاصل ۵۰۰۰

[۶۸۶] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
یوسف

[۶۸۷] ناحیه* کونی در لوا* پوستخو
محمد

فی سنه ۱۳۷

[۱۶۷] ناحیه* اخا در لوا* مامران

حسین

قریه* پرتوان تابع م فی سنه ۱۳۷

حاصل ۵۰۰۰

[۱۶۸] ناحیه* کونی در لوا* اولتی

فیض‌الله

قریه* پوسیک تابع م فی سنه ۱۳۷

حاصل ۴۵۰۰

[۱۶۹] ناحیه* اجاره علیا در لوا* مزبور

مصطفی

قریه* قوود تابع م فی سنه ۱۳۷

حاصل ۱۱۹۹۹

[۱۷۰] ناحیه* اجاره سفلا در لوا* مزبور

زعامت بنام مصطفی

قریه* مرین تابع م فی سنه ۱۳۷

حاصل ۳۰۰۰۰

[۱۷۱] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو

زعامت بنام ابراهیم و اسمعیل ولدان

محمد بروجه اشتراک

قریه* اودریه تابع م فی سنه ۱۳۷

حاصل ۲۰۰۰۰

[۱۷۲] ناحیه* کونی در لوا* اولتی

مصطفی

[۱۶۶] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور

زعامت بنام محمد ولد سلیمان

قریه* شالوشیت تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۵۱۲۵

[۱۶۷] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور

ابراهیم

قریه* اوپیز [۵] تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۳۳۵۰

[۱۶۸] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور

محمد ولد درویش محمد

قریه* اوپیزه تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۳۲۵۰

[۱۶۹] ناحیه* کونی در لوا* ادهان بزرک

احمد ولد علی

قریه* ... تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۷۰۰۰

[۱۷۰] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه

مصطفی و محمد و فیض‌الله ولدان عمر

بروجه اشتراک

قریه* خوما علیا تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۴۷۵۰

[۱۷۱] ناحیه* پرتکرک در لوا* مزبور

زعامت بنام محمد و احمد ولدان عثمان

قریه* چورکانس تابع م فی سنه ۱۳۶

حاصل ۲۰۰۰۰

- [۱۵۵] ناحیه "قوزای در لوا" پوسخو
 خاصها بنام عمریک میر لوا پوسخو
 یودتلق و اونجاقلق
 قریه "زورذغاب" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۲۰۶۵۰
- حالایار خروم والیسی اولوب تبریز
 جانبی سرعسکری وزیرمکرم سعادتلو
 علی پاشا حضرتلرینک خدمتلرنده
 اولغفله بکلکیله خاصنه بروجله
 ضررکلمک اوژه بافرمان علی شرح
 ویرلدی فی ۲۸ ن سنه ۱۴۴
- [۱۵۶] ناحیه "جانباز در لوا" چلدو
 خلیل
 قریه "ذنزال" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۲۵۰۰
- [۱۵۷] ناحیه "کوبلیان در لوا" اخسخه
 حسین
 قریه "اپیت بزدرک" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۸۰۰۰
- [۱۵۸] ناحیه "خرتوس در لوا" مزبور
 زعامت بنام محمد
 قریه "شوددوان" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۲۷۴۱۶
- [۱۵۹] ناحیه "اجاره" سفلا در لوا مزبور
 علی میرزا
 قریه "ذونداله" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۶۰۰۰
- [۱۶۰] ناحیه "اوده در لوا" اخسخه
 احمد
 قریه "اولادمکر" تابع اوده
 حاصل ۱۲۰۰
- [۱۶۱] ناحیه "انجاده" سفلا در لوا مزبور
 محمد ولد عبدالله
 قریه "اکوسه" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۷۰۰۰
- [۱۶۲] ناحیه "میشه در لوا" اردهان بزدرک
 محمد
 قریه "ساسخا [دا]" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۱۶۴۵۰
- [۱۶۳] ناحیه "مامروان در لوا" مزبور
 سلیمان
 قریه "قزیل کلیسا" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۳۰۰۰
- [۱۶۴] ناحیه "کونی در لوا" اردهان بزدرک
 محمد و مصطفی و حسین و عثمان ولدان
 ابراهیم بوجه اشتراک
 قریه "شادوان" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۱۱۳۶۵
- [۱۶۵] ناحیه "تومک در لوا" اخکلک
 سلیمان
 قریه "وانسکوب" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۱۲۹۹۹

- قریه* ساساد* تابع م فی سنه ١٢٥
حاصل ٦٠٠٠
- اولوب دخل ایجاب اتمز ایکن
براده زاده سی اسماعیل صالح اسمنه
سنف تیمادی ایدوب پوانه دک اسمی
موجود و جسمی ناموجود اولمغله
دفعندن صاحب قول فرهاده ابقاقلنمشدر
فی ٢٧/١ سنه ١٤٣ باعرضحال
- [٦٤٥] ناحیه* قوژای در لوا* اردهان کوچک
یعقوب ولد مصطفی
قریه* سرداح تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٤٠٠٠
- [٦٤٦] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزرک
سلیمان
قریه* سکلاشن تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٣٠٠٠
- [٦٤٧] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
حسن
قریه* ماریل تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٧٠٠
- [٦٤٨] ناحیه* کمخیس در لوا* پینک
مصطفی ولد ابراهیم
قریه* رباط تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٣٧٦
- [٦٤٩] ناحیه* اذغور در لوا* اخسخه
صالح
قریه* سلیسا تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ١٣٠٠٠
- تیمار مزبور فرهادک اجدادی اتمکی
و واقع اولان خدمات همایونده موجود
- [٦٥٠] ناحیه* اوشهر در لوا* اخکلک
عبدالله و محمد ولدان مصطفی
قریه* [دبایسکه] تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ١٤٦٠٠
- [٦٥١] ناحیه* قوژای در لوا* اردهان بزرک
مصطفی
قریه* بوددوسان تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٢٠٠٠
- [٦٥٢] ناحیه* جچرک در لوا* مزبور
ابراهیم
قریه* کاکلیود تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٦٠٠٠
- [٦٥٣] ناحیه* باددیز در لوا* اولتی
اسمعیل
قریه* بابوس تابع م فی سنه ١٣٦
حاصل ٦٠٠٠

قریه* سلام [علیک] تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۵۰۰

قریه* سلام [علیک] تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۵۰۰

[۱۳۹] ناحیه* طاوسکار در لوا* اردنوج
حسن و حسین و عثمان ولدان مصطفی
بروجه اشتراک
قریه* کیوت تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۷۲۰

[۱۳۳] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
عبدالله
مجله* بردیز تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۰۰

[۱۴۱] ناحیه* طاوسکار در لوا* اردنوج
مصطفی ولد علی
قریه* قنه پوس تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۵۸۰۰

[۱۳۲] ناحیه* ازغور در لوا* اخسخه
ابراهیم
قریه* ذنوبان تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۴۰۰۰

[۱۴۱] ناحیه* اولتی در لوا* مزبور
عثمان ولد احمد
قریه* اودوست تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۰۰۰

[۱۳۹] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
عبدالباقی ولد ددویش
قریه* کوددوخت تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۶۰۰۰

[۱۴۲] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
زعامت بنام مصطفی
قریه* قانواس تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۲۰۰۰۰

[۱۳۳] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
احمد
قریه* کوددوخت تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۹۹۹۹

[۱۴۳] ناحیه* بادیز در لوا* اولتی
عبدالعزیز ولد حاج عبدالعزیز
قریه* کلخیخ تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۳۰۰۰

[۱۳۷] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
عمر ولد ارسلان
قریه* اردنوج تابع م فی سنه ۱۳۵
حاصل ۵۲۰۰

[۱۴۴] ناحیه* کونی در لوا* اردهان کوچک
محمد و مصطفی ولدان علی بروجه اشتراک محمد

[۱۳۸] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
محمد و مصطفی ولدان علی بروجه اشتراک محمد

<p>قریه* کواکس تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۷۸۲۲</p>	<p>قریه* مهانک تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۹۰۰۰</p>
<p>[۱۲۷] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلكلك علی قریه* ادمصود تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۵۰۰۰</p>	<p>[۱۲۳] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور اسحق قریه* قوندوم تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۴۵۰۰</p>
<p>[۱۲۸] ناحیه* بوذمرت در لوا* خرتوس احمد ولد عبدالله قریه* بوذمرت تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۱۰۵۰۰</p>	<p>[۱۲۲] ناحیه* نیالستفود در لوا* اخلكلك علی قریه* نیالیت تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۱۰۳۳۰</p>
<p>[۱۲۹] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلكلك احمد قریه* خولکومه^۲ تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۲۳۰۰</p>	<p>[۱۲۳] ناحیه* امروله در لوا* اولتی ادریس قریه* صادزور تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۵۹۹۹</p>
<p>[۱۳۰] ناحیه* اجاره سفلا در لوا* مزبور محمد ولد عثمان قریه* کواشته تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۴۰۰۰</p>	<p>[۱۲۹] ناحیه* کمخیس در لوا* پنک مصطفی قریه* کارسماح تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۶۰۰۰</p>
<p>[۱۳۱] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو علی قریه* قویل تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۵۳۰۰</p>	<p>[۱۲۵] ناحیه* کونی در لوا* اولتی مصطفی ولد عبدالله قریه* قنه پوز تابع م فی سنه ۱۳۵ حاصل ۶۰۰۰</p>
<p>[۱۳۲] ناحیه* بادریز در لوا* اولتی ابراهیم</p>	<p>[۱۲۶] ناحیه* جانباز در لوا* چلدر حسن</p>

قریه* صالته تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۴۰۰۰

قریه* کلج تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰

[۶۱۵] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
زعامت بنام عثمان
قریه* الجوا تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۲۰۷۰۰

[۶۱۰۹] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان بزرگ
محمد
قریه* المونه تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۲۰۰۰

فی سنه ۱۱۲۵

[۶۱۷] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس
اسمعیل عبدالله
قریه* غرده لو^۳ تابع م فی سنه ۱۲۵
حاصل ۶۵۰۰

[۶۱۰] ناحیه* کمخیص در لوا* پنگ
علی
قریه* اغنودیر^۲ تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۶۵۰۰۰

[۶۱۷] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
صدان؟
قریه* چاره تابع م فی سنه ۱۲۵
حاصل ۴۰۰۰

[۶۱۱] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور
خاصها بنام الله میرلوا* ججرک
یودتلق و اوجاتلق
قریه* دباط تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۲۰۰۰۰

[۶۱۸] ناحیه* نیالسنور در لوا* اخلکک
سلیمان ولد عبدالله
قریه* دوملیه تابع م فی سنه ۱۲۵
حاصل ۸۰۰۰

[۶۱۲] ناحیه* اقه شهر در لوا* اخلکک
حسن
قریه* خولکوم تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۲۵۰۰

[۶۱۹] ناحیه* تومک در لوا* اخلکک
عبدالله ولد عبدالوهاب
قریه* پناکیت تابع م فی سنه ۱۲۵
حاصل ۳۴۱۵

[۶۱۳] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور
عثمان
قریه* ماما جحیت^۲ تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰

[۶۲۰] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنگ
مصطفی

[۶۱۴] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور
علی ولد عبدالله

[602] ناحیه* جانباز در لوا* چلدر
ابوبکر
قریه* ذنزال تابع م فی سنه 134
حاصل 11000

قریه* ذنزال تابع م فی سنه 134
حاصل 26000

[603] ناحیه* جانباز در لوا* چلدر
اسمعیل ولد مصطفی
قریه* ذنزال تابع م فی سنه 134
حاصل 10000

[596] ناحیه* اسپنزه در لوا* مزبور
حسین
قریه* اکره تابع م فی سنه 134
حاصل 2334

[597] ناحیه* کونی لوا* اخسخه
یوسف

[604] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه
علی ولد ولی
قریه* اسمعیل تابع م فی سنه 134
حاصل 6000

قریه* خوما* علیا تابع م فی سنه 134
حاصل 500

[598] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
مصطفی

[605] ناحیه* قوزای در لوا* اخسخه
عمر ولد عبد الله
قریه* کوطاسه تابع م فی سنه 134
حاصل 9000

قریه* کامودحی تابع م فی سنه 134
حاصل 2000

[599] ناحیه* اقشهر در لوا* اخکلک
احمد ولد سلیمان

[606] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه
اسمعیل
قریه* طودنس تابع م فی سنه 134
حاصل 9000

قریه* اولاویرد تابع م فی سنه 134
حاصل 11000

[600] ناحیه* انزاو در لوا* اولتی
یوسف

[607] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
احمد
قریه* زده کوم تابع م فی سنه 134
حاصل 3000

قریه* پیراکیس تابع م فی سنه 134
حاصل 2000

[601] ناحیه* مامروان در لوا* م
احمد

[608] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
ابوبکر ولد عبد الله

قریه* طپراق [قلعه] تابع م فی سنه 134
حاصل 3000

[۵۸۴] ناحیه 'اوده' در لوا' اخسخته
 سلیمان
 قریه 'اودکه' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۱۵۰۰

[۵۹۰] ناحیه 'میشه' جواخید در لوا'
 عبد الله ولد یوسف
 قریه 'دوه' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۰۰۰۰

[۵۸۵] ناحیه 'کونی' در لوا' اردهان کوچک
 محمود ولد جبرایل
 قریه 'چوبان' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۳۳۰۰

[۵۹۱] ناحیه 'اسپنزه'
 احمد
 قریه 'اکره' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۲۳۳۳

[۵۸۶] ناحیه 'کرموجک' در لوا' اردهان
 کوچک
 داود ولد علی
 قریه 'دست' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۶۶۰۰

[۵۹۲] ناحیه 'اردنوج' در لوا' مزبور
 علی
 قریه 'ذاغلقوی' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۱۰۰۰

مزبور علی تک خدمات همایونده ناموجود
 محموده ویرلمش فی ۹ م سنه ۱۴۴ باعرض
 میرمیران چلدو

[۵۸۷] ناحیه 'کرموجک' در لوا' اردهان
 کوچک
 علی ولد عمر
 قریه 'لاحرسک' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۲۰۰۰

[۵۹۳] ناحیه 'میشه' جواخید در لوا' خرتوس
 عثمان ولد عبدالله
 قریه 'سیرک' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۸۹۹۹

[۵۸۸] ناحیه 'قوزای' در لوا' اردهان
 کوچک
 موسی
 قریه '...' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۸۵۰۰

[۵۹۴] ناحیه 'میشه' جواخید در لوا' خرتوس
 یوسف ولد عبدالله
 قریه 'جانجفه' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۱۰۶۶۶

[۵۸۹] ناحیه 'اشپنزه' در لوا' مزبور
 محمد
 قریه 'اکره' تابع م فی سنه ۱۳۴
 حاصل ۲۳۳۳

[۵۹۵] ناحیه 'جانباز' در لوا' چلدو
 علی

- [۵۷۲] ناحیه* جانباز در لوا* چلدک
مصطفی
قریه* دوهك تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۲۰۰۰
- [۵۷۸] ناحیه* کونی در لوا* اردهان کوچک
ایدرس ولد میرولی
قریه* چوبان تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰
- [۵۷۹] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
مصطفی
قریه* چوانیت تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰
- [۵۸۰] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
حسن
قریه* سنودی تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۶۰۰۰
- [۵۷۵] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزدک
سلیمان
قریه* . . . تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰
- [۵۸۱] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان کوچک
حسین ولد علی
قریه* ابول^۲ تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۵۰۰۰
- [۵۷۶] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک
حسن
قریه* مامزوره تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۵۸۲] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
علی ولد عبدالله
قریه* بَنوبان تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۴۰۰۰
- [۵۷۷] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان کوچک
عمد ولد حسین
قریه* حوه لورا تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۳۰۰
- [۵۸۳] ناحیه* باددیز در لوا* اولتی
مصطفی
قریه* توتوموش تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۵۰۰۰

- [۵۶۶] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
علی
قریه* وادخانه تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۵۰۰۰
- [۵۶۷] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
عمر ولد علی
قادیه* چابودیه* تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۶۰۰۰
- [۵۶۸] ناحیه* کنادبیل در لوا* چلدو
نعمت بنام مصطفی
قریه* کنادبیل تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰
- [۵۶۹] ناحیه* قورد قلمه سی در لوا* چلدو
محمد
قریه* دداسن تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۹۴۹۸
- [۵۷۰] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
محمد ولد یوسف
قریه* ال تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۵۷۱] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
خسرو ولد عبدالله
قریه* قوب تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۴۰۰۰
- [۵۷۲] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور
یعقوب و فیض الله ولدان عثمان بروج
اشتراک
قریه* میدان تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۷۵۰
- [۵۷۳] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور
یوسف ولد محمود چاوش
قریه* میدان تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۸۷۵
- [۵۷۴] ناحیه* اودنوج در لوا* مزبور
یحیی ولد قیا
قریه* میدان تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۸۷۵

[۵۱۶] ناحیه^۱ میشه جواخید در لوا^۲ خرتوس^۳ قریه^۴ کو اشته تابع م فی سنه ۱۳۲
شاهین عبدالله
حاصل ۵۰۰۰

قریه^۱ بوذانوا^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۳۰۰۰

[۵۰۵] ناحیه^۱ باردیز در لوا^۲ اولتی
عشمان

قریه^۱ وادتنوت^۳ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۳۹۹۹

[۵۱۹] ناحیه^۱ اقشهر در لوا^۲ اخلکلک
سلیمان بن عبدالله

قریه^۱ خودانیه^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۴۰۰۰

[۵۰۶] ناحیه^۱ باردیز در لوا^۲ اولتی
علی

قریه^۱ وادتنوت^۳ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۳۰۰۰

[۵۰۷] ناحیه^۱ کونی در لوا^۲ اخسخه
احمد ولد علی

قریه^۱ پریخه^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۵۰۰۰

[۵۰۷] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۲ اردهان بزوک
مصطفی

قریه^۱ بغداد^۳ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۱۳۰۰۰

[۵۰۱] ناحیه^۱ اقشهر در لوا^۲ اونی
سلیمان

قریه^۱ اسپر^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۵۰۰۰

[۵۰۸] ناحیه^۱ کناربیل در لوا^۲ چلدر
خلیل ولد ولی

قریه^۱ سولده^۳ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۲۴۹۰

[۵۰۲] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۲ اولتی
درویش احمد ولد ابراهیم

قریه^۱ زودانیس^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۴۰۰۰

[۵۰۹] در لوا^۲ خرتوس^۳

خاصها بنام فیض الله بك ولد حسن بك
پاشه ایالت . . . میرلوا^۲ خرتوس

بروجه یودتلق و اوجاقلق

قریه^۱ دباط^۳ تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۲۵۳۰۰۰

[۵۰۳] ناحیه^۱ ججرک در لوا^۲ مزبور
زعامت بنام ابوبکر

قریه^۱ واشلوب^۲ تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۳۱۲۶۰

[۵۰۴] ناحیه^۱ اجار^۲ سفلا در لوا^۳ مزبور
علی ولد عبدالله

[۵۴۳] ناحیه* شوشاد در لوا* مزبور
 علی ولد حسین شوشاد از ناورد لردن
 سپاهینک خدمت نه قادی اولان در قدیمه
 تصرفند، اولان چفتلک وسایر ملکرینه
 سفر همایونه سمان بکی ایله معا
 ایتمک شرطیله
 چفتلک ۲ مع چایر تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۲۷۴۴

بروجه اشتراک
 قریه* چانچود تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۸۰۰۰

[۵۳۸] ناحیه* طاوسکار در لوا* اردنوج
 محمد
 قریه* ملاکوز تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۱۱۰۰

[۵۴۴] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
 احمد ولد خلیل
 قریه* شیخ چفتلک تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۳۰۰۰

[۵۳۹] ناحیه* حانیاز در لوا* چلدرد
 علی
 قریه* الوانه تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۳۰۰۰

[۵۴۵] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
 اسمعیل ولد محمد
 قریه* شیخ چفتلک تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۳۰۰۰

[۵۴۰] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان کوچک
 عثمان ولد داود
 قریه* الاکلیسا تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۳۰۰۰

[۵۴۶] ناحیه* نیالصفورد در لوا* اخلکلک
 محمد ولد عبداللله
 قریه* کوداس تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۱۳۰۹۰
 فی سنه ۱۳۳

[۵۴۱] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور
 علی بن مصطفی
 قریه* انده تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۶۰۰۰

[۵۴۷] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
 یحییی ولد محمود
 قریه* وارخانه تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۶۰۰۱

[۵۴۲] ناحیه* طاوسکار در لوا* اردنوج
 مصطفی و درویش ولدان علی بروجه
 اشتراک
 قریه* نیاکوم تابع م فی سنه ۱۳۲
 حاصل ۱۱۰۰

[۵۲۵] ناحیه کونی در لوا ادهان بزرگ
قریه کونی تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۰۰۰ حسین

قریه ایابالا تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۷۹۹۹

[۵۲۶] در لوا ادهان بزرگ
خاصها بنام حسین بک متفرقه ولد
خزینه دار لوا ادهان بزرگ
قریه دیاط تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۴۰۰۰

[۵۲۶] ناحیه میشه در لوا ادهان بزرگ
قریه خناق تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۰۰۰ حسین

[۵۲۷] ناحیه قوزای در لوا ادهان کوچک
محمد
قریه برق تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۳۲

[۵۲۷] ناحیه میشه در لوا ادهان بزرگ
عشمان
قریه خناق تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۰۰۰

[۵۲۸] ناحیه کونی در لوا ادهان بزرگ
حسن ولد عبدالله
قریه دیدوله تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۰۰۰

[۵۲۸] ناحیه میشه در لوا ادهان بزرگ
مصطفی
قریه بکلوب کوچک تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۶۰۰۰

[۵۲۹] ناحیه چجرک در لوا مزبور
حسن بن مصطفی
قریه اوخیره تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۵۰۰۰

[۵۲۹] ناحیه جانباز در لوا چلدر م
یوسف ولد مصطفی
قریه قمران تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۹۰۰۰

[۵۳۰] ناحیه اودنوج در لوا مزبور
سلیمان و جعفر ولدان احمد و وجه اشتراک
قریه گوداشیت تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۰۰۰

[۵۳۰] ناحیه میشه جواخید در لوا خرتوس
ابراهیم ولد رمضان
قریه بدقوله شین تا بیع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۰۰۰

[۵۳۱] ناحیه میصصود در لوا اولتی
صدیق و ابراهیم و یوسف ولدان محمد

[۵۳۱] ناحیه پنک در لوا مزبور
اسحق

[۵۱۳] ناحیه قوزای در لوا اردهان کوچک
ایوب ولد داود
قریه کچود تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۳۰۰

[۵۱۹] ناحیه قوزای در لوا اخسخه
زعامت بنام فیض الله ولد احمد
قریه مرک بزدرک تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۵۹۹۹

[۵۱۴] ناحیه میشه جواخید در لوا خرتوس
سلیمان

قریه مودد کان تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۵۰۰۰

اسمعیل
قریه و غاویز تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۵۰۰۰

[۵۱۵] ناحیه پنک در لوا مزبور
عبدالله ولد ابراهیم
قریه ازنوح تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۹۴۰۰

[۵۲۱] ناحیه قوزای در لوا اخسخه
حسن
قریه نوخرپ تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۳۵۰۰

[۵۱۶] ناحیه اقشهر در لوا اخکلک
علی ولد عبدالله
قریه اشتیو تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۷۰۰۰

[۵۲۲] ناحیه پنک در لوا مزبور
یوسف
قریه و غاویز تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۳۰۰

[۵۱۷] ناحیه جانباز در لوا چلدر
محمود
قریه طنبدوره [جی] تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۵۰۰۰

[۵۲۳] ناحیه اقشهر در لوا اخکلک
یوسف ولد اسحاق
قریه اژمانه تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۲۰۰۰

مزبور محمودک خدمات همایوند
ناموجود نندن علیه ویرلش فی ۹ م
سنه ۱۴۴ باعرض میرمیران چلدر

[۵۲۴] ناحیه نیالسقود در لوا اخکلک
حسن

قریه امپود تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۵۰۰

[۵۱۸] ناحیه میشه جواخید در لوا خرتوس

حسین
قریه بوکنه تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۰۰۰

[۵۰۰] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو م
حسن
قریه* بادله تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۳۰۰

[۵۰۷] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس
یحیی ولد حسن
قریه* وادسخی تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۵۰۰

[۵۰۱] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
ذعامت بنام یوسف
قریه* ادمسخه تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۰۰۰۰

[۵۰۸] ناحیه* لوانه در لوا* مزبور
مصطفی
محلله* ذرولابیگوب تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۰۰۰

[۵۰۲] ناحیه* ازغور در لوا* اخسخه
ذعامت بنام ابوبکر ولد احمد
قریه* ذنیس تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۰۰۰۰

[۵۰۹] ناحیه* اجاره سفلا در لوا* مزبور
یحیی ولد محمد
قریه* اخو تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۶۳۰

[۵۰۳] ناحیه* کوبلیان در لوا* اخسخه
علی
قریه* ججلا تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۶۰۰

[۵۱۰] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
محمود ولد عبدالله
قریه* دیغور تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۰۰۰۰

[۵۰۴] ناحیه* اشخان در لوا* اودنوج
محمد
قریه* اشخان تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۱۳۰۰۰

[۵۱۱] ناحیه* اجاره سفلا در لوا* مزبور
درویش محمد
قریه* اخو تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۹۶۰

[۵۰۵] ناحیه* اسپنزه در لوا* مزبور
مرتضی
قریه* دوستاو تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۸۰۰۰

[۵۱۲] ناحیه* قوزای در لوا* اودهان کوچک
سلیمان ولد داود
قریه* کچود تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۳۴۰۰

[۵۰۶] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
حسین بن احمد

قریه* سخیا تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۴۰۰۰

قریه* بولاویر تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۲۰۰۰

[۴۹۷] ناحیه* هسه جواخید در لوا* خرتوس
خلیل ولد عبد الله
قریه* کوتلیه تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۳۳۳۳

[۴۹۷] ناحیه* اذغود در لوا* اخسخه
حسین
قریه* ادپله^۱ تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۴۰۰۰

فی سنه ۱۳۲

[۴۹۲] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
اسمعیل ولد ابراهیم
قریه* پنسکرد تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۷۷۰۰

[۴۹۸] ناحیه* اجاره* سفلا در لوا* مزبود
علی ولد محمد
قریه* اوموسل تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۵۰۰۰

[۴۹۳] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
محمد ولد ابراهیم
قریه* پنسکرد تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۷۷۰۰

[۴۹۹] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبود
زعامت بنام محمد ولد ابوبکر
قریه* دیلسکه تابع م فی سنه ۱۳۲
حاصل ۲۳۱۹۷

[۴۹۴] ناحیه* میشه در لوا* ادهان بزرگ
یحیی ولد احمد
قریه* دودنه تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۷۰۰۰

مرقوم محمد رضا سیله زعامتی نك التی
بكیدی یوز اچچه سندن قصرید ایتمسکله
الای بکیسی مصطفینک عرضیله عثمانه
ویرلمش فی سنه ۱۱۴۴ ۲۷ م
مزبود محمد ولد ابوبکرک قصریدندن
جزی یوغکن مرقوم عثمان میرالای

مصطفینک طمع غرضندن و عزمندن ناشی
اندکی عرض ایله التی بك دیدیوز اچچه
... یدنده اولمق اوژده تذکره ایتنوب
عذر ایتمسکله وسابق قانس بکلربکیسی
محمد پاشانک اعلامی موجبجه عثمان نیک
دفعندن مجدد^۱ ابقا قلنمشدود فی ۱۲ ش
سنه ۱۴۴

[۴۹۵] ناحیه* نیالسقود در لوا* اخلکک
محمد بن خلیل
قریه* تنالیت تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۵۸۳۰

[۴۹۶] ناحیه* تومک در لوا* اخلکک
علی ولد محمد

- قریه* بیت تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۲۰۰۰
- قریه* شیخ چفتلک تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۵۰۰۰
- [۴۷۹] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه محمد ولد عبد الله
قریه* مکیل [ذمنده] تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۳۰۰۰
- [۴۸۵] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک یوسف ولد ابراهیم
قریه* اژمانه تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۹۳۰۰
- [۴۸۶] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس عبد الله ولد علی
قریه* کاچیو، تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۶۰۰۰
- [۴۸۷] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکک حسین بن عبد الله
قریه* ایرکان بزدرک تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۴۷۰۰
- [۴۸۸] ناحیه* مشه جواخید در لوا* خرتوس ابراهیم ولد مصطفی
قریه* ودهوان^۲ تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۱۸۰۰۰
- [۴۸۹] ناحیه* مشه جواخید در لوا* خرتوس احمد ولد علی
قریه* غیردله تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۱۰۹۹۹
- [۴۸۳] ناحیه* کنادبل در لوا* چلد علی ولد عبد الله
قریه* اوجن تابع م فی سنه ۱۳۱ حاصل ۱۴۰۰۰
- [۴۹۰] ناحیه* مشه جواخید در لوا* خرتوس ابراهیم ولد عبد الله
- [۴۸۴] ناحیه* کونی در لوا* اولتی یوسف ولد عبد الله

[۴۶۶] ناحیه* قوزای در لوا* خرتوس
ویس ولد حسین
قریه* کوند تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۰۰۰

[۴۶۷] ناحیه* قوزای در لوا* خرتوس
مرتضی ولد حسین
قریه* کوند تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۰۰۰

[۴۶۸] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
محمد ولد مصطفی
قریه* خولکومه تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۶۰۰۰

[۴۶۹] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
علی ولد عبد الله
قریه* قارته^۱ تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۰۰۰۰

[۴۷۰] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
مصطفی
قریه* زاغکوس تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۹۰۰۰

[۴۷۱] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
محمد و احمد ولد فیض الله ولد محمد
بروجه اشتراک
قریه* شکرلو تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۸۰۰۰

[۴۷۲] ناحیه* جانباذ در لوا* چلدر^۲
محمد ولد عبدالله

قریه* سخواره^۳ تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۳۰۰۰

[۴۷۳] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس
عثمان ولد مصطفی
قریه* کاچیو^۳ تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۳۰۰۰

[۴۷۴] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
احمد ولد عبدالله
قریه* ویرنداب^۳ تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۳۰۰۰

[۴۷۵] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزدک
ابراهیم ولد محمد
قریه* ساج زوهه تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۳۰۰۰

[۴۷۶] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
احمد ولد علی
قریه* دیکاشن تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۵۸۳۲

[۴۷۷] ناحیه* نیالستود در لوا* اخلکلک
حسین ولد عبدالله
قریه* کادزمت تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۳۰۰۰

[۴۷۸] ناحیه* اذغور در لوا* اخسخه
حسین ولد عبد الله

[۴۵۴] ناحیه "میشه جواخید در لوا" خرتوس
 دعامت بنام حسین ولد مصطفی
 قریه "بودناش [پت] تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۲۱۰۰۰

[۴۵۵] ناحیه "ججرک در لوا" مزبور
 عمر ولد اسمعیل
 قریه "کودکی [ذمنده] تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۸۰۰۰

[۴۵۶] ناحیه "مامروان در لوا" مزبور
 ولی ولد عبد الله
 قریه "سودک" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۵۹۹۹

[۴۵۷] ناحیه "تومک در لوا" اخلکک
 سلیمان
 قریه "پناکیت" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۲۰۰۰

[۴۵۸] ناحیه "تومک در لوا" اخلکک
 احمد ولد حسن
 قریه "پناکیت" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۱۵۰۰

[۴۵۹] ناحیه "نیالسقود در لوا" اخلکک
 احمد ولد ادسلان
 قریه "کامی" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۴۰۰

[۴۶۰] ناحیه "قوزای در لوا" خرتوس
 احمد ولد حسین
 قریه "کوند" تابع م فی سنه ۱۳۶
 حاصل ۵۰۰

قریه 'خناق تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۲۰۰۰

قریه 'کوندسخو تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۳۰۰۰

[۴۴۹] ناحیه 'کونی لوا' اولتی
علی
قریه '...باد تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۵۹۹۹

[۴۴۷] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
حسن
قریه 'صامزوب تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۰۰۰

[۴۵۰] ناحیه 'پنک در لوا' مزبور
ابراهیم ولد شاهین
قریه 'اکرک تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۳۶۶۷

[۴۴۸] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
خسیر
قریه 'صامزوب تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۰۰۰

[۴۵۱] ناحیه 'اقشهر در لوا' اخلکلک
یوسق مخمد
قریه 'رباط تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۷۰۰۰

[۴۴۵] ناحیه 'اخا در لوا' هامروان
عمر ولد سلیمان.
قریه 'اعلو تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۴۰۰۰

فی سنه ۱۳۱

[۴۴۶] ناحیه 'قوزای در لوا' اردهان بزرک
یوسف

[۴۵۲] ناحیه 'پنسکرد در لوا' پنک
محمود ولد عبد الله
قریه 'ها ودوس تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۵۰۰۰

قریه 'شیراز تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۳۹۹۹

[۴۴۷] ناحیه 'قوزای در لوا' اردهان بزرک
خلیل

[۴۵۳] ناحیه 'کونی در لوا' پوسخو
عمر ولد سلیمان

قریه 'شیراز تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۷۹۹۹

قریه 'بدو بان تابع م فی سنه ۱۳۱
حاصل ۱۵۳۳۳

[۴۴۸] ناحیه 'اخا در لوا' هامروان
حسین

[۴۳۷] ناحیه ' ازغور در لوا' اخسخه
عبد الله و حبیب و مرتضی ولد سلیمان
بروجه اشتراک
قریه ' اورپوله تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۲۰۰۰

[۴۳۱] ناحیه ' اقشهر در لوا' اخکلک
سلیمان
قریه ' دکاشن تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۸۰۰۰

[۴۳۸] ناحیه ' اقشهر در لوا' اخکلک
محمد
قریه ' اوژمانه تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۰۰۰۰

[۴۳۲] ناحیه ' اخسخه در لوا' مزبور
ذعامت بنام اسمعیل
قریه ' قلده تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۴۷۴۰۰

[۴۳۹] ناحیه ' قوزای در لوا' اخسخه
حسین
قریه ' برال بزرگ تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۱۰۰۰

[۴۳۳] ناحیه ' ازغور در لوا' اخسخه
ذعامت بنام محمد
قریه ' کورکی [ذمنده] تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۲۴۵۰۰

[۴۳۴] ناحیه ' کونی در لوا' پوسخو
صالح
قریه ' قویل تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۵۲۰۰

[۴۴۰] ناحیه ' میشه جواخید در لوا'
خرتوس
حسن
قریه ' دوه تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۵۰۰۰

[۴۳۵] ناحیه ' قوزای در لوا' اخسخه
صالح
قریه ' بوجه تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۵۲۰۰

[۴۴۱] ناحیه ' میشه جواخید در لوا'
خرتوس
حبیب
قریه ' سیخیا تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۷۰۰۰

[۴۳۶] ناحیه ' جبرک در لوا' مزبور
مصطفی
قریه ' ماما جخید^۲ تابع م فی سنه ۱۳۰
حاصل ۳۰۰۰

[۴۴۲] ناحیه ' جانباز در لوا' چلدر
عبد الله

[۴۱۹] ناحیه "کونی دلوا" اردهان بزرک مصطفی
 قریه "توسخو تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۱۵۳۳۰
 [۴۲۵] ناحیه "مامروان در لوا" مزبور حسن
 قریه ".... تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۳۰۰۰

[۴۲۰] ناحیه "قوزای دز لوا" اردهان بزرک پیوسف ولد عبد الله
 قریه "موولداق تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۴۰۰۰
 [۴۲۶] ناحیه "ججرک در لوا" مزبور پیوسف ولد عثمان
 قریه "خویت تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۴۶۶۶

[۴۲۱] ناحیه "پنک در لوا" مزبور زعامت بنام حسین
 قریه "اکرک تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۲۰۳۲۳
 [۴۲۷] ناحیه "ججرک در لوا" مزبور ابراهیم ولد عثمان
 قریه "خویت تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۴۶۶۶

[۴۲۸] ناحیه "ججرک در لوا" مزبور میرزا ولد عثمان
 قریه "خویت تابع ججرک فی سنه ۱۳۰ حاصل ۴۶۶۶
 [۴۲۳] ناحیه "میشه در لوا" اردهان بزرک احمد
 قریه "بودسان تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۳۰۰۰

[۴۲۹] ناحیه "کونی در لوا" اردهان بزرک عثمان
 قریه "توسخاو تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۵۹۹۹
 [۴۲۳] ناحیه "میشه در لوا" اردهان بزرک محمد
 قریه "مریل تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۱۰۰۰۰

[۴۳۰] ناحیه "کونی در لوا" اردهان بزرک محمد
 قریه "توسخاو^۱ تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۳۰۰۰
 ۴۲۴ ناحیه "قوزای در لوا" اردهان بزرک زعامت بنام حسین ولد حسن
 قریه "جنجروب تابع م فی سنه ۱۳۰ حاصل ۳۶۶۰۰

قریه* خاخو تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٣٠٠٠
 قریه* هورج تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٣٠٠٠

[٤١٨] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور احمد
 قریه* اوسکوب تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٥٩٩٩
 [٤١٩] ناحیه* اخا در لوا* اولتی احمد
 قریه* خاخو تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٦٠٠٠

[٤١٥] ناحیه* اذغور در لوا* اخسخه محمد ولد عمر
 قریه* ساح بونه تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٣٠٠٠
 [٤١٦] ناحیه* فوزای در لوا* اولتی احمد ولد عثمان
 قریه* کتک^٢ تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٥٠٠٠

[٤١٠] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو عمر
 قریه* باد [بله] تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٣٣٣٣
 [٤١٧] ناحیه* فوزای در لوا* اولتی احمد ولد عثمان
 قریه* کتک^٢ تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٦٣٠٠

[٤١١] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه حسن

قریه* مرکیل [ذمنده] تابع م فی سنه ١٣٩ حاصل ٣٠٠٠
 [٤١٧] ناحیه* اجاره* علیا در لوا* مزبور مصطفی
 قریه* چاوی تابع م فی سنه ١٣٠ حاصل ١٥٠٠٠

[٤١٢] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس حسن ولد علی
 قریه* مودج^١ تابع م فی سنه ١٢٩ حاصل ٤٠٠٠

[٤١٨] ناحیه* میشه در لوا* اودهان بزرگ حسین
 قریه* بامیاساد تابع م فی سنه ١٣٠ حاصل ٢٥٠٠

[٤١٣] ناحیه* میشه جواخید در لوا* خرتوس عمر ولد عبد ال [...]

١. დავეთარი კოტიკი. ٢. დედანი სოფ.

قریه^۱ اولود تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۵۰۰۰

قریه^۲ اولود تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۲۰۰۰

[۴۰۲] ناحیه^۱ کناربیگ در لوا^۱ چلدر
حسن ولد احمد
قریه^۲ دادیش تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۸۴۰۰

[۳۹۶] ناحیه^۱ اودنوج در لوا^۱ مزبور
علی ولد عثمان
قریه^۲ میدان تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۱۲۰۰

[۴۰۳] ناحیه^۱ نیالسفورد در لوا^۱ اخلاکک
احمد ولد محمود
قریه^۲ وادنون تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۱۴۳۶۵

[۳۹۷] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ اودهان
بزرک
درویش محمد ولد احمد
قریه^۲ کومک تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۶۵۰۰

[۴۰۴] ناحیه^۱ اسپنزره در لوا^۱ مزبور
مصطفی
قریه^۲ خدوریت تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۲۵۰۰

[۳۹۸] ناحیه^۱ پینک در لوا^۱ مزبور
مصطفی
قریه^۲ طفا سکوردک تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۱۸۴۹۹

[۴۰۵] ناحیه^۱ مامروان در لوا^۱ مزبور
علی
قریه^۲ خودامک تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۲۰۰۰

[۳۹۹] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ پوسخو
حسین
قریه^۲ جاغسمان^۱ تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۱۵۰۰۰

[۴۰۶] ناحیه^۱ مصرصود در لوا^۱ اولتی
ابراهیم
قریه^۲ دابراکنس تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۸۰۰۰

[۴۰۷] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اودهان کوچک
حسین
قریه^۲ اودی^۲ کلیسا تابع م فی سنه ۱۲۹
حاصل ۵۰۰۰

[۴۰۷] ناحیه^۱ نیالسفورد در لوا^۱ اخلاکک
احمد

[۴۰۷] ناحیه^۱ نیالسفورد در لوا^۱ اخلاکک
ابوبکر

[385] ნახიე* ჯოჯონ დოლოა* ადღან კოჯკ
 ასბაკი
 128 წელს 7000
 [386] ნახიე* ადნოჯ დოლოა* მზიბოდ
 ებდალბაყი ვლდ აჰმდ
 128 წელს 16000

[387] ნახიე* კონი დოლოა* ადღან
 კოჯკ
 128 წელს 3999
 [388] ნახიე* კონი დოლოა* ადღან
 კოჯკ
 128 წელს 14000

1129 წელს

[389] ნახიე* ახა დოლოა* მამროან
 მჰმდ ბნ ებდალღ
 128 წელს 4000

[390] ნახიე* კონი დოლოა* პოსხო
 დოვიშ მჰმდ
 129 წელს 4000

[391] ნახიე* მამროან დოლოა* მზიბოდ
 აბრაჰიმ ბნ ებდალღ
 128 წელს 18000

[392] ნახიე* ახა დოლოა* მამროან
 აბრაჰიმ
 129 წელს 5000

[393] ნახიე* პნსკრდ დოლოა* პნკ
 მჰმდ ვლდ აბრაჰიმ
 128 წელს 8000

[394] ნახიე* კონი დოლოა* პოსხო
 ელი
 129 წელს 7220

ტიმად მზიბოდ ამრიკ ავზინე ავლობ
 ჰაჰტ აიჯაბ აიტმეზაიკნ მზიბოდ მჰმდ
 ბრკოთ აილე ავზინდნ რფე აიტდოფ ედდ
 აჰლდკდნ გირი ახრ დოლკე სლოკ
 აიტმკლე მზკოდ ამრე მჰმდ აბნა
 ღლნმშდრ ფი 12 ან 144 წელს ბაერჰალ³

[395] ნახიე* პნსკრდ დოლოა* პნკ
 ოსინ ვლდ მრტყი

1 შაკითხვა ემყარება S 527-ს. 2 შდრ. აქვე № 321, 322 და კომპო S 1034.
 3 აქ აკლია სანჯაყბეგის სახელი.

[۳۷۴] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلكلك
 قریه* اكيك تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۷۰۰۰ حسن

قریه* ارکان تابع م فی سنه ۱۲۶
 حاصل ۶۰۰۰

[۳۸۰] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزدک
 مصطفی ولد ذولفقار

قریه* ساح^۱ تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۳۰۰۰

[۳۷۵] ناحیه* خرتوس در لوا* مز بود
 مصطفی

قریه* وان تابع م فی سنه ۱۳۰
 حاصل ۱۸۰۰۰

[۳۸۱] ناحیه* قوزای در لوا* اردهان کوچک

محمد
 قریه* چارداق تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۴۰۰۰

[۳۷۶] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزدک
 عثمان

قریه* خاص [کوی] تابع م فی سنه ۱۲۶
 حاصل ۲۰۰۰

[۳۸۲] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
 ابدال و درویش ولدان محمد بروجه
 اشتراک

قریه* اوختویل تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۱۰۰۰۰

فی سنه ۱۱۲۷

[۳۷۷] ناحیه* انزادر لوا* اولتی
 محمد ولد عبد الله

قریه* اسخه تابع م فی سنه ۱۲۷
 حاصل ۶۰۰۰

[۳۸۳] ناحیه* خوجوان در لوا* اردهان
 کوچک

ابراهيم
 قریه* خوستقار^۲ تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۵۹۹۹

[۳۷۸] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
 سلیمان

قریه* داگلسوب تابع م فی سنه ۱۲۷
 حاصل ۳۰۰۰

[۳۸۴] ناحیه* خوجوان در لوا* اردهان
 کوچک

عمر
 قریه* خوستقار تابع م فی سنه ۱۲۸
 حاصل ۳۰۰۰

فی سنه ۱۱۲۸

[۳۷۹] ناحیه* انزادر لوا* اولتی
 مصطفی ولد علی

- [۳۶۸] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
حسن
قریه* پومه تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۵۰۰
- [۳۶۹] ناحیه* جانباذ در لوا* چلدر
مصطفی
قریه* صبادور تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۳۷۰] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزرک
مرتضی
قریه* خادوسمان تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۳۷۱] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزرک
موسی
قریه* دیفستاو تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۶۵۰۰
- [۳۷۲] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
مصطفی
قریه* بادله تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۲۲۳۴
- [۳۷۳] ناحیه* قودر قلمه سی در لوا* چلدر
عبد الله ولد دستم
قریه* بدرس تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۳۹۹۹
- [۳۶۴] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
حسین
قریه* مکحی تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۳۰۰۰
- [۳۶۵] ناحیه* بادریز در لوا* اولتی
اسحاق ولد احمد
قریه* وادمود (؟) تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۵۹۹۹
- [۳۶۶] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
سلیمان
قریه* کاکلوم تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۳۰۰۰
- [۳۶۷] ناحیه* پنسکرد در لوا* پنک
محمد ولد مصطفی
قریه* اورک تابع م فی سنه ۱۳۶
حاصل ۱۰۹۹۹

- [۳۵۶] ناحیه اجاره علیا در لوا مزبور درویش
 عبدالرحیم
 قریه جوانه تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۱۶۰۰
- [۳۵۷] ناحیه کونی در لوا اولتی
 عمر
 قریه پرتاصود تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۲۰۰۰
- [۳۵۸] ناحیه بالیدر لوا اولتی
 ولی
 قریه حسن شاه تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۲۰۰۰
- [۳۵۹] ناحیه اردنوج در لوا مزبور مصطفی
 قریه چلبو تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۲۲۰۰
- [۳۶۰] ناحیه کونی در لوا اولتی
 احمد
 قریه اق طپراق تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۱۸۰۰
- [۳۶۱] ناحیه اشخان در لوا اردنوج محمود
 قریه اوک تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۲۰۰۰
- [۳۶۲] ناحیه کونی در لوا پوسخو علی
 قریه زیندار تابع م فی سنه ۳۶ حاصل ۵۰۰۰
- [۳۶۳] ناحیه باردیز در لوا اولتی علی
 قریه سلام علیک تابع م فی سنه ۱۳۶ حاصل ۲۰۰۰

- [344] قریهٔ ارستی تابع م فی سنه ۱۲۴ حاصل ۳۰۰۰
 محمد و احمد و علی ولدان مصطفی
 برادران بروجہ اشتراک
 قریهٔ دباط تابع م فی سنه ۱۲۶ حاصل ۸۰۰۰
- [345] قریهٔ دیباد تابع م فی سنه ۱۲۴ حاصل ۵۰۰۰
 فی سنه ۱۱۲۵
- [346] قریهٔ قوزای درلوأ اردهان بزرک
 خلیل
 قریهٔ بویسان^۱ تابع م فی سنه ۱۲۵ حاصل ۳۰۰۰
- [347] قریهٔ اودہ در لوأ اخسخہ
 محرم و احمد ولدان محمد بروجہ اشتراک
 قریهٔ اورجوشان [تابع م] فی سنه ۱۲۵ حاصل ۱۲۰۰۰
- [348] قریهٔ ایشهر در لوأ اخکلک
 عبد الباقی
 قریهٔ اوژمانہ تابع م فی سنه ۱۲۶ حاصل ۱۰۰۰۰
- [349] قریهٔ قوزای در لوأ اولتی
 علی و یوسف برادران بروجہ اشتراک
 قریهٔ کوچاخیو تابع م فی سنه ۱۲۶ حاصل ۷۰۰۰
- [350] قریهٔ قوجامکلو^۲ تابع م فی سنه ۱۲۵ حاصل ۳۰۰۰
 فی سنه ۱۱۲۶
- [351] قریهٔ همیشه در لوأ اردهان بزرک
 محمد
 قریهٔ حاعول تابع م فی سنه ۱۲۶ حاصل ۱۰۰۰۰
- [352] قریهٔ همیشه در لوأ اردهان بزرک
 احمد
 قریهٔ خاماش تابع م فی سنه ۱۲۶ حاصل ۸۰۰۰

- [۳۲۷] ناحیه "اقشهر در لوا" اخلکلک^۴
 علی
 قریه "صامزوبو" تابع م فی سنه ۱۲۳
 حاصل ۲۲۰۰۰
- [۳۲۸] ناحیه "اقشهر در لوا" اخلکلک
 ابراهیم
 قریه "اق پنکار" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۳۰۰۰
- [۳۲۹] ناحیه "اقشهر در لوا" اخلکلک^۴
 علی
 قریه "ساتخا" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۱۹۹۹
- [۳۳۰] ناحیه "اقشهر در لوا" اخلکلک^۴
 محمد
 قریه "کسس [۹]" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۳۰۰۰
- [۳۳۱] ناحیه "کونی در لوا" پوسخو^۴
 مصطفی
 قریه "بادله" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۲۲۳۳
- [۳۳۲] ناحیه "کونی در لوا" ادهان بزرگ
 سلیمان
 قریه "دده کل" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۹۰۰۰
- [۳۳۳] ناحیه "اوسخه در لوا" مزبور
 خاصها جندی مصطفی میرلوا^۱ اوسخه
 یودتلق و اوجاقلق
 قریه "دباط" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۲۱۶۳۰۰
- [۳۳۴] ناحیه "پرتکرک در لوا" مزبور
 ابراهیم
 قریه "وانک" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۵۵۳۳
- [۳۳۵] ناحیه "اجاره" علیا در لوا" مزبور
 علی
 قریه "خولا" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۱۲۰۰۰
- [۳۳۶] ناحیه "پرتکرک در لوا" مزبور
 مصطفی ولد حسین
 قریه "وانک" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۶۰۰۰
- [۳۳۷] خاصها بنام حسن بک ولد فرهادبک
 میرلوا^۱ پرتکرک و نصف لوانه بروجه
 یودتلق و اوجاقلق
 قریه "کسکم" تابع م فی سنه ۱۲۴
 حاصل ۲۰۲۲۴۰
- [۳۳۸] ناحیه "مامروان در لوا" مزبور
 زعامت بنام خلیل

[۳۱۶] ناحیه 'میشه در لوا' خرتوس
خلیل
قریه 'اولدان تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۱۰۰۰۰

[۳۲۲] ناحیه 'کونی در لوا' پوسخو
محمد
قریه 'غوما تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۱۶۰۰۰

فی سنه ۱۱۲۴

[۳۱۷] ناحیه 'طاوسکار در لوا' اردنوج
زعامت بنام محمود
قریه 'الدکوس تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۲۳۰۰۰

[۳۲۳] ناحیه 'اردنوج در لوا' مزبور
خاصها بنام محمد اوسلان پاشا و
مصطفی و عبدالله ولدان صالح
المتوفی و اسحق پاشا ولد یوسف
میرلوا' پرتکرک و نصف لوانه بروجه
یورتلق و او جاقلق و اردنوج سنجاغی
بروجه اریه لاف بروجه اشتراک قریه'
سلاچود تابع م فی سنه ۱۲۴
حاصل ۴۱۶۸۲۵

[۳۱۸] ناحیه 'بادیز در لوا' اولتی
زعامت بنام حسن
قریه 'رباط تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۳۶۰۰۰

[۳۱۹] ناحیه 'اجاره' علیا در لوا' مزبور
یوسف
قریه 'جوانه تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۹۰۰۰

[۳۲۴] ناحیه 'انزاو در لوا' اولتی
مصطفی
قریه 'خواق تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۱۵۰۰

[۳۲۰] ناحیه 'مامروان در لوا' مزبور
رمضان
قریه 'قوجا سکود' تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۲۰۰۰

[۳۲۵] ناحیه 'خرتوس در لوا' مزبور
عمر
قریه 'ازکده' تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۱۰۰۰۰

[۳۲۱] ناحیه 'اقشهر در لوا' اخلکلک
عثمان
قریه 'دیکاشن تابع م فی سنه ۱۳۳
حاصل ۴۵۰۰

[۳۲۶] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
عبدالله
قریه 'کودکه [توبان] تابع م فی سنه ۱۳۴
حاصل ۳۰۰۰

- [۳۰۴] ناحیهٔ جانباز در لوا' چلدر محمود
قریهٔ خلوان تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۱۶۰۰۰
- [۳۰۵] ناحیهٔ کونی در لوا' اولتی یوسف
قریهٔ خوسکار تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۳۰۰۰
- [۳۰۶] ناحیهٔ کونی در لوا' اخسخه زعامت بنام یوسف
قریهٔ سویر تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۲۵۰۰۰
- [۳۰۷] ناحیهٔ اوده در لوا' اخسخه علی
قریهٔ اودجو [شان] تابع م فی سنهٔ ۲۲ حاصل ۳۰۰۰
- [۳۰۸] ناحیهٔ پنک مصطفی
قریهٔ موخروا' تابع م فی سنهٔ ۲۲ حاصل ۱۲۰۰۰
- [۳۰۹] ناحیهٔ قوژای در لوا' اردهان بزرگ مصطفی
قریهٔ بغداد تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۱۰۰۰۰
- [۳۱۰] ناحیهٔ کناربیل در لوا' چلدر حسین
قریهٔ لضعکی تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۲۵۰۰
- [۳۱۱] ناحیهٔ اخا در لوا' مامروان مصطفی
قریهٔ سین سرکیس تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۵۰۰۰
- [۳۱۲] ناحیهٔ اخا در لوا' مامروان محمود
قریهٔ سین سرکیس تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۱۰۰۰۰
فی سنهٔ ۱۱۲۲
- [۳۱۳] ناحیهٔ ازغود در لوا' اخسخه یوسف
قریهٔ جوخته تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۱۰۰۰۰
- [۳۱۴] ناحیهٔ کوبلیان در لوا' اخسخه حسین
قریهٔ امخه تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۵۰۰
- [۳۱۵] ناحیهٔ اقشهر در لوا' اخلکلک محمد
قریهٔ رباط تابع م فی سنهٔ ۱۲۲ حاصل ۱۰۷۵۰

- [۲۹۲] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اخسخه
اسمعیل
قریه^۱ قلده^۱ تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۶۰۰۰
- [۲۹۳] ناحیه^۱ همیشه در لوا^۱ اردهان بزرک
احمد
قریه^۱ لالوانه تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۲۹۴] ناحیه^۱ اخه در لوا^۱ مامروان
عثمان
قریه^۱ بلداجود^۱ تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۴۰۰۰
- [۲۹۵] ناحیه^۱ اردنوج در لوا^۱ مزبور
احمد ولد خسرو
قریه^۱ نوذکیل تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۴۰۰۰
- [۲۹۶] ناحیه^۱ قوژای در لوا^۱ اخسخه
محمد
قریه^۱ نوخرَب تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۲۰۰۰
- [۲۹۷] ناحیه^۱ قوودقلعه^۲ سی^۲ در لوا^۱ چلدر
مصطفی
قریه^۱ کچیان تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۷۰۰۰
- [۲۹۸] ناحیه^۱ التون قلعه در لوا^۱ مزبور
خاصها بنام جمغربک میرلوا^۱ التون
قلعه بروجه یودتلق و اوجاتلق
قریه^۱ دباط تابع م فی سنه ۱۲۲
۲۰۰۹۰۰
- [۲۹۹] ناحیه^۱ اقشهر در لوا^۱ اخلاکک
حسین
قریه^۱ دیکاشین تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۱۳۰۰۰
- [۳۰۰] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرک
علی
قریه^۱ ویل تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۳۰۰۰
- [۳۰۱] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرک
سلیمان
قریه^۱ ماماساد^۳ تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۲۰۰۰
- [۳۰۲] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرک
قیبا
قریه^۱ خناق تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۹۰۰۰
- [۳۰۳] ناحیه^۱ پنک در لوا^۱ مزبور
زعامت بنام عبدالله
قریه^۱ مهانک تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۲۰۰۰۰

۲۹ [۲۸۷] ناحیهٔ اردنوج در لوأ مزبور
اسمعیل ولد ابراهیم
قریهٔ کوراشیت تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۰۰۰
[۲۸۶] ناحیهٔ افزاو در لوأ اولتی
سلیمان
قریهٔ اسخه تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۵۰۰۰

[۲۸۷] ناحیهٔ نیالسقود در لوأ اخلکک
زعامت بنام ابوبکر
قریهٔ امپود تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۱۰۰۰
[۲۸۶] ناحیهٔ اقشهر در لوأ اخلکک
یوسف
قریهٔ خودانیه تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۱۱۲۰۰

[۲۸۸] ناحیهٔ اقشهر در لوأ اخلکک
درویش محمد
قریهٔ جیکره‌شین تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۶۸۲۰
[۲۸۷] ناحیهٔ پنک در لوأ مزبور
حسن
قریهٔ قوصود تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۱۰۰۰۰

[۲۸۸] ناحیهٔ اوده در لوأ اسخه
ابراهیم
قریهٔ غوزده تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۸۰۰۰
[۲۸۹] ناحیهٔ اردنوج در لوأ مزبور
عثمان
قریهٔ چدلا تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۵۰۰

[۲۸۹] ناحیهٔ اقشهر در لوأ اخلکک
علی
قریهٔ اوکام تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۰۰۰
[۲۹۰] ناحیهٔ جانباژ در لوأ چلدو
شاهین
قریهٔ صیادود تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۰۰۰

فی سنه ۱۱۲۲

[۲۹۰] ناحیهٔ قوزای در لوأ اردهان بزدک
سلیمان
قریهٔ بوددوسان تابع م فی سنه ۱۲۱
حاصل ۲۰۰۰
[۲۹۱] ناحیهٔ خرتوس در لوأ مزبور
درویش
قریهٔ زغال [میرتخاو] تابع م فی سنه ۱۲۲
حاصل ۱۱۹۹۹

- [374] ناحیه* اوده در لوا* اخسخه
 حسین
 قریه* کوابجواد تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۳۰۰۰
- [375] ناحیه* کنادبل در لوا* چلدر
 عبدالله
 قریه* دادش تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۸۰۰۰
- [376] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزدک
 مو²
 قریه* حارادو تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۵۹۹۹
- [377] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزدک
 عثمان
 قریه* اورچو [ق] تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۲.۰۰۰
- [378] ناحیه* کونی در لوا* اردهان بزدک
 یوسف
 قریه* همسکاد تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۲۰۰۰
- [379] ناحیه* اسپنزه در لوا* مزبور
 احمد
 قریه* ایرقوده تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۵۹۹۹
- [378] ناحیه* پینک در لوا* مزبور
 زعامت بنام جعفر ولد حسین
 قریه* نفس پینک تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۶۰۰۰۰
- [379] ناحیه* جانباز در لوا* چلدر
 احمد
 قریه* چامزودال^۱ تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۱۴۰۰۰
- [377] ناحیه* طاسکاد در لوا* اردنوج
 عثمان
 قریه* پولود تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۶۵۰۰
- [377] ناحیه* اجاده* علیا در لوا* مزبور
 ابراهیم
 قریه* سامولت تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۵۰۰۰
- [378] ناحیه* مامردان در لوا* مزبور
 یوسف
 قریه* همسکاد تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۲۰۰۰
- [379] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 سفر ولد خسرو
 قریه* نودکیل تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۴۰۰۰

- [۲۵۷] ناحیه ' جانباز در لوا' چلدر
 سلیمان
 قریه' قره قلعه تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۱۰۱۶۶
- [۲۵۸] ناحیه' نیالستود در لوا' اخلاکک
 حسین
 قریه' لیس تابع م فی سنه ۱۹
 حاصل ۹۰۰۰
 فی سنه ۱۱۲۰
- [۲۵۹] ناحیه' مصرود در لوا' اولتی
 احمد
 قریه' ارسدی تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۹۰۹۹
- [۲۶۰] ناحیه' اما در لوا' ماروان
 مصطفی
 قریه' مغناجود تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۶۱] ناحیه' باردیز در لوا' اولتی
 یوسف
 قریه' امردک تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۶۲] ناحیه' باردیز در لوا' اولتی
 ابراهیم
 قریه' اوسکد[جات] تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۸۳۰۰
- [۲۶۳] ناحیه' اردنوج در لوا' مزبور
 فیضی الله
 قریه' تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۲۰۰۰
- [۳۱۴] ناحیه' اما در لوا' ماروان
 احمد
 قریه' خوزیریک تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۶۰۰۰
- [۳۱۶] ناحیه' پنسکرد در لوا' پنک
 زعامت بنام سلیمان
 قریه' کسمالی تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۲۸۲۳۲
- [۳۱۷] ناحیه' اما در لوا' ماروان
 خلیل
 قریه' شکرلی تابع م فی سنه ۱۲۰
 حاصل ۱۵۰۰۰
 فی سنه ۱۱۲۱
- [۳۱۸] ناحیه' جانباز در لوا' چلدر
 محمود
 قریه' ذنزال تابع م فی سنه ۱۲۱
 حاصل ۱۰۹۰۰
- مزبور محمود یبدنه اولان براتن ضایع
 ایتمکله ضایعدن مجدد! ویرلش فی ۹ م
 سنه ۱۴۴ باعرض میرمیران چلدر

قریه^۱ اوجامبی تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۱۳۰۰۰

[۲۴۶] ناحیه^۱ قوژای در لوا^۱ اولتی
زعامت بنام احمد و عثمان ولدان علی
قریه^۱ سمور [دون] تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۲۶۰۰

[۲۵۲] ناحیه^۱ قوردقلعه سی در لوا^۱ چلدر
یوسف
قریه^۱ زاک^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۳۷۰۰

[۲۴۷] ناحیه^۱ پنسکرد در لوا^۱ پنک
زعامت بنام علی
قریه^۱ نوبد تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۳۳۰۰۰

[۲۵۳] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرک
درویش
قریه^۱ خمسر^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۶۰۰۰

[۲۴۸] ناحیه^۱ اجاره^۱ علیا در لوا^۱ مزبور
حسن
قریه^۱ زغاردو [ته] تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۱۰۴۹۹

[۲۵۴] ناحیه^۱ اجاره^۱ سفلا در لوا^۱ مزبور
ابراهیم
قریه^۱ گواشته^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۵۰۰۰

[۲۴۹] ناحیه^۱ تومک در لوا^۱ اخکلک
زعامت بنام محمد
قریه^۱ زوند^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۳۵۰۰۰

[۲۵۵] ناحیه^۱ قوردقلعه سی در لوا^۱ چلدر
علی
قریه^۱ زاک^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل^۲

تفلیس محافظه سند، موجود اولدوغندن
چلدر بکلربکیسی یوسف پاشا عرضیده
مصطفی یه ویرلش فی ۲ سنه ۱۲۴

[۲۵۰] ناحیه^۱ اجاره^۱ علیا در لوا^۱ مزبور
محمود
قریه^۱ رباط^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۱۰۵۰۰

[۲۵۶] ناحیه^۱ اذغور در لوا^۱ اخسخه
حسن
قریه^۱ بیت^۱ تابع م فی سنه ۱۹
حاصل ۲۰۰۰

[۲۵۱] ناحیه^۱ اجاره^۱ علیا در لوا^۱ مزبور
اسمعیل

[۲۳۴] ناحیه* افسهر در لوا* اخلکلك
 زعامت بنام حسن
 قریه* ارگون تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۲۰۵۰۰
 [۲۴۱] ناحیه* باردیز در لوا* اولتی
 محمد
 قریه* رباط تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۸۰۰۰

[۲۳۵] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
 احمد
 قریه* واسک^۱ تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۴۴۰۰
 [۲۴۶] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 زعامت بنام علی
 قریه* سامقادر تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۱۴۰۰۰

[۲۳۶] ناحیه* افسهر در لوا* اخلکلك
 عمر
 قریه* جکره شین تابع م فی سنه ۱۹
 حاصل ۶۸۳۰
 [۲۴۲] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 زعامت بنام محمد
 قریه* طاکژود تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۳۱۰۰۰

[۲۳۷] ناحیه* قوزای در لوا* ادهان بزرگ
 علی
 قریه* صادکوم تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۲۰۰۰
 [۲۴۳] ناحیه* پنگ در لوا* مزبور
 زعامت بنام محمد
 قریه* اوستناک تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۲۹۰۰۰

[۲۳۸] ناحیه* التون قلعہ در لوا* مزبور
 عمر
 قریه* اوغارلو^۲ تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۱۰۰۰۰
 [۲۴۴] ناحیه* حصص در لوا* اردنوج
 زعامت بنام ابراهیم
 قریه* حصص تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۵۵۷۴۹

[۲۳۹] ناحیه* پنگ در لوا* مزبور
 یوسف
 محله* مکردیچ تابع م فی سنه ۱۱۹
 حاصل ۶۰۰۰
 [۲۴۵] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
 درویش
 قریه* کودکه سوبان تابع م فی سنه ۱۹
 حاصل ۱۲۰۰۰

۱. اخلکلك ۲. اوغارلو

- [۲۲۸] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
 علی سلیمان
 قریه* کیلاجد تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۴۰۰۰
- [۲۲۹] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
 خلیل
 قریه* اونزه تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۱۰۰۰۰
- [۲۳۰] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
 مصطفی حسن
 قریه* پولرقید^۱ تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۳۱] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
 عبدالله مصطفی
 قریه* جاجون تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۱۰۰۰۰
- فی سنه ۱۱۹
- [۲۳۲] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 خلیل
 قریه* کیلاجد تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۳۳] ناحیه* پنسک در لوا* پنسک
 حسن حمزه
 قریه* مره نس تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۸۰۰۰
- [۲۳۴] ناحیه* پنسک در لوا* مزبور
 حسن حمزه
 قریه* مره نس تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۸۰۰۰
- [۲۳۵] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
 عبدالله مصطفی
 قریه* جاجون تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۱۰۰۰۰
- [۲۳۶] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 خلیل
 قریه* کیلاجد تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۳۷] ناحیه* پنسک در لوا* پنسک
 حسن حمزه
 قریه* مره نس تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۸۰۰۰
- [۲۳۸] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
 علی سلیمان
 قریه* کیلاجد تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۴۰۰۰
- [۲۳۹] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
 خلیل
 قریه* اونزه تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۱۰۰۰۰
- [۲۴۰] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
 مصطفی حسن
 قریه* پولرقید^۱ تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۴۱] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
 عبدالله مصطفی
 قریه* جاجون تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۱۰۰۰۰
- فی سنه ۱۱۹
- [۲۴۲] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 خلیل
 قریه* کیلاجد تابع م فی سنه ۱۱۸
 حاصل ۶۰۰۰
- [۲۴۳] ناحیه* پنسک در لوا* پنسک
 حسن حمزه
 قریه* مره نس تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۸۰۰۰
- [۲۴۴] ناحیه* پنسک در لوا* مزبور
 حسن حمزه
 قریه* مره نس تابع م فی سنه ۱۸
 حاصل ۸۰۰۰

قریه* کا مریض تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۱۹۶۰۰

قریه* کا مریض تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۴۰۰۰

[۲۱۷] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
محمد
قریه* سمیکاد تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۳۵۰۰

[۲۱۱] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
زعامت بنام حسن
قریه* کاربوغازی تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۰۰۰۰

[۲۱۹] ناحیه* میشه در لوا* اددهان بزوک
حسن
قریه* جوارسخو تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۴۰۰۰

[۲۱۲] ناحیه* پنک در لوا* مزبور
علی
قریه* اذفوح تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۸۰۰۰

[۲۱۸] ناحیه* مامروان در لوا* مزبور
جبرایل
قریه* سمیکاد تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۳۰۰۰

[۲۱۳] ناحیه* کمخیس در لوا* پنک
نصی
قریه* صوغمون تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۶۹۹۹

[۲۲۰] ناحیه* انغود در لوا* اخسخه
زعامت بنام ذولفقار
قریه* زوختب تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۰۰۰۰

[۲۱۴] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
محمد
قریه* اودسلودک تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۶۰۰۰

[۲۲۱] ناحیه* میشه جواخیدد لوا*
خرتوس
مصطفی
قریه* اولدان تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۱۱۰۰۰

[۲۱۵] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
زعامت بنام محمد
قریه* پوغوس تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۰۰۰۰

[۲۱۶] ناحیه* کمخیس در لوا* پنک
زعامت بنام علی

[۲۰۵] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
زعامت بنام ابراهیم
قریه 'اختله تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۰۰۰۰

قریه 'بزاوت تابع م فی سنه ۱۷
حاصل ۱۰۰۰۰
فی سنه ۱۱۸

[۲۰۶] ناحیه 'اقشهر در لوا' اخلكلك
ولی
قریه 'کوبریه تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۹۰۰۰

[۲۰۷] ناحیه 'میشه در لوا' اودهان بزدک
حسن
قریه 'اخلشن تابع م فی سنه ۹۸
حاصل ۱۱۰۰۰

[۲۰۷] ناحیه 'میشه جواخیددر لوا'
خرتوس
زعامت بنام ابراهیم
قریه 'مرنیا، تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۱۲۳۳

[۲۰۱] ناحیه 'اخا در لوا' مامروان
مرتضی
قریه 'مولو تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۲۰۰۰

[۲۰۸] ناحیه 'پنسکرد در لوا' پنگ
محمود
قریه 'اورک تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۱۲۰۰۰

[۲۰۳] ناحیه 'تومک در لوا' اخلكلك
اسمعیل
قریه 'کویک' تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۷۶۶۰

[۲۰۹] ناحیه 'کمخیس در لوا' پنگ
سلیمان
قریه 'پرتوان تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۸۲۰۰

[۲۰۲] ناحیه 'میشه جواخیددر لوا'
خرتوس
مصطفی
قریه 'کلتو [بان] تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۶۰۰۰

[۲۱۰] ناحیه 'پنسکرد در لوا' پنگ
مصطفی

[۲۰۴] ناحیه 'خرتوس در لوا' مزبور
حسین
قریه 'بناله تابع م فی سنه ۱۱۸
حاصل ۱۲۰۰۰

[۱۸۸] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
 سلیمان
 قریه* صامزوب تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۱۰۴۹۹

[۱۹۴] ناحیه* چجرک در لوا* مزبور
 سلیمان
 قریه* یووکی [ذمندها] تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۷۰۰۰

[۱۹۰] ناحیه* میشه جواخیددر لوا*
 خرتوس
 اسمعیل
 قریه* زیوده تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۳۰۰۰

[۱۹۵] ناحیه* کونی در لوا* پوسخو
 علی
 قریه* مرصله تویان^۱ تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۶۰۰۰

[۱۹۱] ناحیه* کونی در لوا* اخسخه
 سلیمان
 قریه* امبخه تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۶۰۰۰

[۱۹۶] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
 احمد
 قریه* دباط تابع م فی سنه ۲۷
 حاصل ۱۱۷۰۰

[۱۹۲] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
 محمود
 قریه* ذوسک تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۱۰۰۰۰

[۱۹۷] ناحیه* کونی در لوا* اودهان بزرک
 دعامت بنام محمود
 قریه* دده کل^۲ تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۲۲۵۰۰

اسمی موجود جسمًا ناموجود اولدوغندن
 میر الای مصطفی عرضیله علییه
 ویرلمشدد فی ۲۹ ن سنه ۱۱۴۴

[۱۹۸] ناحیه* اوسخه در لوا* مزبور
 سلیمان
 قریه* صابوداده تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۲۰۰۰

[۱۹۳] ناحیه* اردنوج در لوا* مزبور
 ابراهیم
 قریه* مزالخید تابع م فی سنه ۱۷
 حاصل ۵۹۹۹

[۱۹۹] ناحیه* اقشهر در لوا* اخلکلک
 مصطفی

۱. ندردهانک و ۲. ندردهانک مرصله ۱

[178] ناحیه 'اقتهر در لوا' اخلكلك
مصطفی
قریه 'عورمکی' تابع م فی سنه 117
حاصل 7000

[184] ناحیه 'میشه جواخید در لوا'
خرتوس
ولی
قریه 'دوا' تابع م فی سنه 17
حاصل 3000

[179] ناحیه 'جبرک در لوا' مزبور
زعامت بنام حسن ولد ابوبکر
قریه 'اندویا [ذمنده]' تابع م فی
حاصل 31000 سنه 117

[185] ناحیه 'اقتهر در لوا' اخلكلك
محمد
قریه 'ابول' تابع م فی سنه 17
حاصل 13000

[180] ناحیه 'مامروان در لوا' مزبور
ابراهیم و عثمان برادران برفچه
اشتراک
قریه 'سودکاس' تابع م فی سنه 17
حاصل 8000

[186] ناحیه 'کونی در لوا' اودهان بزرک
احمد
قریه 'توسخاو' تابع م فی سنه 17
حاصل 13000

[181] ناحیه 'میشه در لوا' اودهان
بزرک
ابراهیم
قریه 'پچغو [لیت]' تابع م فی سنه 17
حاصل 4949

[187] ناحیه 'اوده در لوا' اخسخه
سلیمان
قریه 'کومارود' تابع م فی سنه 17
حاصل 7000

[182] ناحیه 'اقتهر در لوا' اخلكلك
حسن
قریه 'تول[نا]' تابع م فی سنه 117
حاصل 16300

[188] ناحیه 'اخا در لوا' مامروان
خضیر
قریه 'چتاق' تابع م فی سنه 17
حاصل 3000

[183] ناحیه 'قوزای در لوا' اودهان
کوچک
یوسف

1- ს-ი ისე შეკრიბა, რომ შეიძლება თ-ად წაეკითხება.

قریه* قودوره علیا و سفلا تابع م
فی سنه ۱۱۷
حاصل ۹۰۰۰

[۱۷۳] ناحیه* اسپنزه در لوا* مزبور
حسن
قریه* پریسوخو تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۵۰۰۰

[۱۷۴] ناحیه* جانباذ در لوا* چلدر
محمد
قریه* زودزنه تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۸۲۰۰

[۱۷۵] ناحیه* قورد قلمه سی در لوا*
چلدر
ابراهیم
قریه* ذاک تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۸۷۰۰

[۱۷۶] ناحیه* میشه جواخید در لوا*
خرتوس
اسمعیل
قریه* سخیا تابع م فی سنه ۱۷
حاصل ۵۰۰۰

[۱۷۷] ناحیه* جانباذ در لوا* چلدر
ابراهیم
قریه* اورته تابع م فی سنه ۱۷
حاصل ۱۸۲۰۰

قریه* قوتادملیک تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۲۵۰۰

[۱۷۸] ناحیه* کناربیل در لوا* چلدر
زعامت بنام حسن
قریه* سماقر^۱ تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۲۲۰۰۰

[۱۷۸] ناحیه* جواخد در لوا* خرتوس
زعامت بنام محمد
قریه* ذاک تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۲۱۶۳۰

[۱۷۹] ناحیه* اقصهد در لوا* اخلکک
زعامت بنام عثمان
قریه* اپنیه تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۲۴۴۹۹

[۱۷۰] ناحیه* نیالسقود در لوا*
اخلکک
حسن
قریه* کوردسخو تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۶۰۰۰

[۱۷۱] ناحیه* خرتوس در لوا* مزبور
حسین
قریه* اوسکه^۲ تابع م فی سنه ۱۷
حاصل ۱۳۴۹۹

[۱۷۲] ناحیه* قوزای در لوا* پوسخو
علی

- [۱۵۹] ناحیه 'کنادبیل در لوا' چلدر
حسین
قریه 'کارداخ' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۹۱۶۵
- [۱۶۱] ناحیه 'قوزای در لوا' پوسخو
مرتضی
قریه 'خونامیس' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۴۰۰۰
- [۱۵۶] ناحیه 'کنادبیل در لوا' چلدر
درویش محمد
قریه 'مراکوال' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۷۵۰۰
- [۱۶۲] ناحیه 'اوده در لوا' اخسخه
زعامت بنام احمد و علی ... ولدان
مصطفی بروجه اشتراک
قریه 'قودهشین' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۲۵۸۷۰
- [۱۵۷] ناحیه 'جانباز در لوا' چلدر
شاهین
قریه 'قوده اماخی' تابع م فی
سنه ۱۱۷
حاصل ۷۰۰۰
- [۱۶۳] ناحیه 'خرتوس در لوا' مزبور
زعامت بنام احمد
قریه 'بردنیه' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۲۵۰۰۰
- [۱۵۸] ناحیه 'کنادبل در لوا' چلدر
ذوالفقار
قریه 'اولوده' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۱۶۴] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
درویش
قریه 'چورچو' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۴۵۰۰
- [۱۵۹] ناحیه 'ججرک در لوا' مزبور
سلیمان
قریه 'طبیبت سفلا' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۱۰۰۰
- [۱۶۵] ناحیه 'تومک' در لوا' اخکلک
گنغان
قریه 'اوزانه' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۶۵۰۰
- [۱۶۰] ناحیه 'کونی در لوا' پوسخو
زعامت بنام اسمعیل
قریه 'اکره' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۳۳۵۰۰
- [۱۶۶] ناحیه 'قوزای در لوا' اردهان
بزرک
مصطفی

[۱۴۹] ناحیه 'قوزای در لوا' اردهان
بزرگ

حسن
قریه 'صابوغاد تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۰۳۰۰

[۱۵۰] ناحیه 'انزاد در لوا' اولتی

عثمان
قریه 'پراکس تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۸۵۰۰

[۱۵۱] ناحیه 'کونی در لوا' اولتی

مصطفی
قریه 'کاسرسود' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۶۰۰۰

[۱۵۲] ناحیه 'کونی در لوا' اولتی

علی
قریه 'امیرا' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۶۵۰۰

[۱۵۳] ناحیه 'کونی در لوا' اولتی

ابراهیم
قریه 'گومدماس' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۵۰۰۰

[۱۵۴] ناحیه 'قوزای در لوا' اولتی

احمد
قریه 'تادینک' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۶۰۰۰

بروجه اوچاقلق
قریه 'ملکه زمنده' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۳۰۰۰۰۰

[۱۴۴] ناحیه 'کونی در لوا' اردهان

بزرگ
حسن
قریه 'خوا' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۰۰۹۹۹

[۱۴۵] ناحیه 'مامروان در لوا' مزبود

علی
قریه 'کیفانی' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۵۰۰۰

[۱۴۶] ناحیه 'کونی در لوا' چلدر

علی
قریه 'دباط' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۸۳۰۰

[۱۴۷] ناحیه 'کونی در لوا' اردهان

بزرگ
ذماعت بنام ادسلان
قریه 'فخریل' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۳۰۰۰۰

[۱۴۸] ناحیه 'قوزای در لوا' اولتی

یوسف
قریه 'اورک' تابع م فی سنه ۱۱۷
حاصل ۱۰۰۰۰

- قریه* قنزا سود تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- قریه* کیوی تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۷۰۰۰
- مزیور احمد یونده اولان براتن ضایع
ایتماکله ضایعدن ویرلش فی ۹ م
سنه ۱۴۴ باعرض یوسف میر میران
چلدر
- [۱۲۴] ناحیه* پنک دو لوا* مزیور
زعامت بنام حسن
قریه* نفس پنک تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۸۰۰۰
- [۱۲۹] ناحیه* کونی دو لوا* اخسغه
علی
قریه* ویران [چچرک] تابع م فی
حاصل ۳۰۰۰ سنه ۱۱۶
- [۱۳۰] ناحیه* میشه دو لوا* اردهان
بزرک
- اسمعیل
قریه* مولا تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۴۹۹۹
- [۱۳۱] ناحیه* التون قلعه دو لوا* مزیور
محمود
قریه* پلاده تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۱۳۲] ناحیه* پنک دو لوا* مزیور
زعامت بنام محمد
قریه* قارکلوخ^۲ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۴۹۹۸
- [۱۳۳] ناحیه* التون قلعه دو لوا* مزیور
زعامت بنام علی
قریه* سحاده تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۱۰۰۰
- [۱۳۷] ناحیه* قوزای دو لوا* اردهان
بزرک
عبدالله
قریه* صابوغاد تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۰۰۰۰
- [۱۳۸] ناحیه* طاوسکاد دو لوا* ارفنوج
احمد

^۱ შპრ. დავთარი, სოფელბრძონი. ^۲ კოლაბრძონი დავთარი

- قریه* زدوبان تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۴۰۰۰
- [۱۱۸] ناحیه* کناربل در لوا* چلدر
یوسف
قریه* واردسوبان تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۱۰۰۰
- [۱۱۹] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
مصطفی
قریه* ایدوست تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۱۲۰] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
اسلام
قریه* بلداجو^۲ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰۰
- ۱۲۱ ناحیه* قوزای در لوا* اولتی
حسن
قریه* باودقجه تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰
- [۱۲۲] ناحیه* کونی در لوا* اولتی
حسن
قریه* قره کوبک تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۵۹۹۹
- [۱۲۳] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
علی
قریه* قنزاورد^۱ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۳۰۰۰
- [۱۱۳] ناحیه* میشه در لوا* اردهان بزرک
ابوبکر
قریه* کومک تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۷۵۰۰
- [۱۱۴] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
احمد
قریه* ... تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۳۰۰۰
- [۱۱۵] ناحیه* کونی در لوا* اردهان
بزرک
اسمعیل
قریه* شوای [کلیسا] تابع م فی
سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۱۱۶] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
زعامت بنام صالح
قریه* باش قلعه* تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۵۰۰۰
- [۱۱۷] ناحیه* اخا در لوا* مامروان
حسن
قریه* قنزاورد^۱ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۳۰۰۰

- [۱۰۷] ناحیه ' اردنوج در لوا' مزبور
عبد الفیاض
قریه ' قدملودحت تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۱۰۸] ناحیه ' اردنوج در لوا' مزبور
خلیل
قریه ' جوکرس تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۱۰۹] ناحیه ' اردنوج در لوا' مزبور
احمد
قریه ' دلویان تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۲۰۰
- [۱۱۰] ناحیه ' کونی در لوا' اولتی
حسن
محلّه در موضع تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۵۰۰۰
- [۱۱۱] ناحیه ' اوده در لوا' اخسخه
احمد
قریه ' چوچیسی تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۸۰۰۰
- [۱۱۲] ناحیه ' کوبلیان در لوا' اخسخه
محمد
- قریه ' دامال . تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۱۰۲] ناحیه ' کنادبل' در لوا' اخسخه
زعامت بنام عثمان
قریه ' چایس تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۹۰۰۰
- [۱۰۳] ناحیه ' جانباز در لوا' چلدر
درویش
قریه ' شید اودته تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۸۵۰۰
- [۱۰۴] ناحیه ' جانباز در لوا' چلدر
حسین
قریه ' شید اودته تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰
- [۱۰۵] ناحیه ' قوزای در لوا' ادهان
بزدک
اسمعیل
قریه ' کومک تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۳۴۹۹
- [۱۰۶] ناحیه ' اردنوج در لوا' مزبور
ولی
قریه ' زاول تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۳۰۰۰

[۹۶] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ
یوسف
قریه^۱ احلا تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰

قریه^۱ مریم تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۰۰۰۰

[۹۷] ناحیه^۱ اوده در لوا^۱ اخسخه

حسین

قریه^۱ صامقودی تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۲۵۹۰

[۹۷] ناحیه^۱ میشه جواخیددو لوا^۱
خرتوس
علی
قریه^۱ کوندرد^۲ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۵۰۰

[۹۲] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ

حسن

قریه^۱ نکلکیو^۱ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰۰

[۹۸] ناحیه^۱ اسپنزه در لوا^۱ مزبور
زعامت بنام عالی
قریه^۱ اونفوره^۱ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۱۰۲۰

[۹۳] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان

ابوبکر
قریه^۱ واجار تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۱۵۰۰

[۹۹] ناحیه^۱ اوده در لوا^۱ اخسخه

عثمان

قریه^۱ جانجا بود تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۷۶۰۰

[۹۴] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ

درویش

قریه^۱ اورشیت تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۲۰۰۰

[۱۰۰] ناحیه^۱ اوده در لوا^۱ اخسخه

زعامت بنام اسمعیل

قریه^۱ کخادیت^۳ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۷۶۰۰

[۹۵] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزرگ

حسین

قریه^۱ بودک تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۶۰۰۰

[۱۰۱] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اردهان بزرگ
سلیمان

[85] ناحیه^۱ اقصهر در لوا^۱ اخلکک
زعامت بنام مصطفی
قریه^۲ حوسپیه سفلا^۲ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۳۰۹۹۰

قریه^۱ پونده نو^۱ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۹۰۰۰۰

[86] ناحیه^۱ اقصهر در لوا^۱ اخلکک
علی
قریه^۲ ... کوم تابع مزبور فی سنه ۱۱۶
حاصل ۸۰۰۰

[87] ناحیه^۱ ججرک در لوا^۱ مزبور
مصطفی
قریه^۲ هارماو تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۱۰۰۰

[88] ناحیه^۱ اسپنزه در لوا^۱ مزبور
عوس
قریه^۲ زورذیل تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۰۰۰

[89] ناحیه^۱ اسپنزه در لوا^۱ مزبور
حسین
قریه^۲ اونفوره^۳ تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۴۰۰۰

[90] ناحیه^۱ اوسخه در لوا^۱ مزبور
زعامت بنام احمد
قریه^۲ خرخیم تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۱۰۰۰

[91] ناحیه^۱ کنادبل در لوا^۱ چلدر
عوس
قریه^۲ دلیو تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۰۰۰

[92] ناحیه^۱ اذغور در لوا^۱ اخسخه
محمد
قریه^۲ اوگادید تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۲۰۰۰

[93] ناحیه^۱ اذغور در لوا^۱ اخسخه
زعامت بنام حسین
قریه^۲ زیکیلیه تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۲۶۰۰۰

[94] ناحیه^۱ اقصهر در لوا^۱ اخلکک
محمد
قریه^۲ اوکام تابع م فی سنه ۱۱۶
حاصل ۱۰۶۶۶

[95] ناحیه^۱ میشه در لوا^۱ اردهان بزدک
زعامت بنام احمد

1. დავთარი. 2. დედანი.
— დაბოლოება.

დავთარი, დავთარი, დავთარი

- [۵۸] ناحیه* جانباذ در لوا^۱ چلدر
شاهین
قریه* ذکرذمنده تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۶۰۰۰
- [۶۱] ناحیه* اقشهر در لوا^۱ اخلكلك
حسین
قریه* اشتیو تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۱۰۰۰۰
- [۶۵] ناحیه* نیالستود در لوا^۱ اخلكلك
دویش
قریه* قلدسحا^۱ تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۴۰۰۰
- [۶۶] ناحیه* اقشهر در لوا^۱ اخلكلك
خلیل
قریه* واچیان^۲ تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۶۰۰۰
- [۶۷] ناحیه* میشه در لوا^۱ اودهان بزوک
عبد الکریم
قریه* اشاکوم تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۷۴۹۹
- [۶۸] ناحیه* میشه جواخید^۳ در لوا^۱
خرتوس
حسین
قریه* بوکتهسخود تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۳۰۰۰
- [۵۹] ناحیه* اسپنزه در لوا^۱ مزبور
زعامت بنام علی
قریه* ذغال تیل تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۲۵۹۹۹
- [۶۰] ناحیه* قوزای در لوا^۱ اودهان
بزرک
علی
قریه* اکامیت تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۱۳۲۸۰
- [۶۱] ناحیه* کونی در لوا^۱ اخسحه
زعامت بنام صالح
قریه* جنوده تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۲۳۹۰۰
- [۶۲] ناحیه* قوزای در لوا^۱ اودهان
بزرک
زعامت بنام عمر
قریه* ساذه تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۲۰۰۰۰
- [۶۳] ناحیه* قوزای در لوا^۱ شوشاد
اسلام

[47] ناحیه* کونی در لوا* ادهان
بزرگ

زعامت بنام علی

قریه* شادوان تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۳۰۹۹۹

[48] ناحیه* جانباز در لوا* چلدر م

مصطفی

قریه* البرود تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۱۰۰۴۱

[49] ناحیه* قورد قلمهسی در لوا*

چلدر

زعامت بنام اسمعیل

قریه* اوقورد، تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۲۳۰۰۰

[49] ناحیه* خوجوان در لوا* ادهان

کوچک

حسن

قریه* حودیمری^۱ تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۳۰۰۰

[50] ناحیه* جانباز دلا لوا* چلدر م^۱

مصطفی

قریه* جانباز^۲ کوچک تابع م فی
سنه ۱۱۰ حاصل ۱۳۰۰۰

[50] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور

اسمعیل

قریه* قوتاقیو تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۷۹۰۰

[51] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور

عالی

قریه* کصادیب تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۱۰۰۰۰

[51] ناحیه* تومنک در لوا* اخلکک

علی

قریه* واشلوب تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۱۰۳۰۰

[52] ناحیه* میشه در لوا* ادهان بزرگ

حسین

قریه* بکره خاتون تابع م فی سنه ۱۱۰
حاصل ۹۰۰۰

[52] ناحیه* ججرک در لوا* مزبور

حسن

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის განცხადებით, 527 ს. ხოდირი.

قریه^۱ پائینک علیا تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۲۰۰۰

قریه^۱ قاده نواس^۱ تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۲۰۰۰

[۳۲] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ ادهان
کوچک
حمدی
قریه^۲ کاج^۲ تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۲۰۰۰

[۲۷] ناحیه^۱ اخسخه در لوا^۱ مزبور
عمر
قریه^۱ بغداد تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۱۵۰۰۰

فی سنه ۱۱۴

[۲۸] ناحیه^۱ کونی در لوا^۱ اولتی
حزیر
قریه^۱ خامس تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۶۰۰۰

[۳۳] ناحیه^۱ طاوسکار در لوا^۱ اودنوج
عمر
قریه^۱ ارکنس تابع م فی سنه ۱۱۴
حاصل ۱۰۰۰۰

[۲۹] ناحیه^۱ باردیز در لوا^۱ اولتی
علی
قریه^۱ چتاق تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۵۹۹۹

[۳۴] ناحیه^۱ اودنوج در لوا^۱ مزبور
محمد
قریه^۱ ذراقچی تابع م فی سنه ۱۱۴
حاصل ۵۰۰۰

[۳۰] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ ادهان
کوچک
مصطفی
قریه^۱ سکونت تابع م فی سنه ۱۱۳
حاصل ۴۵۰۰

[۳۵] ناحیه^۱ اودنوج در لوا^۱ مزبور
سلیمان ولد عمر
قریه^۱ اخیزه تابع م فی سنه ۱۱۴
حاصل ۲۰۰۰

فی سنه ۱۱۵

[۳۱] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ ادهان
کوچک
عثمان

[۳۶] ناحیه^۱ قوزای در لوا^۱ پوسخو
محمد

[15] 'قريه' سنودی تابع م فی سنه 108
 حاصل 1000 بروجہ تکمیل 7000
 'کويچک' کونى در لوا' اردهان .

مصطفى

'قريه' جولدقار كوچك³ تابع م فی
 سنه 108 حاصل 8000

[11] 'ناحيه' خوجوان در لوا' اردهان
 'کويچک' ابدال

'قريه' اردهان تابع م فی سنه 108
 حاصل 0999 بروجہ تکمیل 6000

[16] 'ناحيه' خوجوان در لوا' اردهان
 'کويچک'

حسن

'قريه' خوستقار عليا تابع م فی سنه
 708 حاصل 0999

[12] 'ناحيه' خوجوان در لوا' اردهان
 'کويچک'

'قريه' اردهان تابع م فی سنه 108
 حاصل 0999

[17] 'ناحيه' کونى در لوا' اردهان بزرگ
 محمود

'قريه' ميدان تابع م فی سنه 108
 حاصل 4000

[13] 'ناحيه' خوجوان در لوا' اردهان
 'کويچک'

حسين

'قريه' طقوش¹ تابع مزبور فی سنه 108
 حاصل 3000

[18] 'ناحيه' خوجوان در لوا' اردهان
 'کويچک'

عالی

'قريه' بودخانه تابع م فی سنه 108
 حاصل 4000.

[14] 'ناحيه' پنسکرد در لوا' پنگ
 زعامت بنام سليمان

'قريه' اوغتظاب تابع م فی سنه 108
 حاصل² 31000

1 წაკითხვა ემყარება S 5 27-ის დანი, ყარსის დავთარი. 2 შემდეგ წარწერით შეედომან გადახზულია კალიზმანის ლივაში მეჭმელის სახელზე ფიქსირებული თიშარი: S 5 27, დავთარი.

ფი სენე 108

[1] ნაჯიჲ კონი დო ლოა¹ ოლთი

სლიმან

კრეჲ² პრტასოდ ტაბე მ ფი სენე 106

3000 ოასლ

[6] ნაჯიჲ³ პნკ² დო ლოა¹ მზბოდ

მსფი

კრეჲ³ ჯნობრ³ ტაბე მ ფი სენე 107

0000 ოასლ

ფი სენე 108

[2] ნაჯიჲ³ პნკ² დო ლოა¹ მზბოდ

მომდ

კრეჲ³ კადჯიო ტაბე მ ფი სენე 106

10000 ოასლ

ფი სენე 107

[7] ნაჯიჲ³ ახა დო ლოა¹ მამროან

ასმეილ

კრეჲ³ პრტოან ტაბე მ ფი სენე 108

2000 ოასლ

[3] ნაჯიჲ³ ოდნოჯ დო ლოა¹ მზბოდ

აჰმდ

კრეჲ³ ... ტაბე მ ფი სენე 107

1000 ოასლ

[8] ნაჯიჲ³ კნადბლ დო ლოა¹ ჭლდო

აჰმდ

კრეჲ³ ანდოსმან ტაბე მ ფი სენე 108

10000 ოასლ

[4] ნაჯიჲ³ კონი დო ლოა¹ ოლთი

მსფი ოლდ მომდ

კრეჲ³ პრტასოდ ტაბე მ ფი სენე 107

3000 ოასლ

[9] ნაჯიჲ³ მამროან დო ლოა¹ მზბოდ

ეშთან

კრეჲ³ ჰოაკ⁴ ტაბე მ ფი სენე 108

3000 ოასლ

[5] ნაჯიჲ³ მამროან დო ლოა¹ მზბოდ

მსფი

კრეჲ³ კმეხიხს ტაბე მ ფი სენე 107

4000 ოასლ

[10] ნაჯიჲ³ ჯოჯოან დო ლოა¹ ოდეჰან

კოჟკ

მირზა

¹ შემდეგ ჩაწერილია 26999 ახჩიანი ზეამეთი იბრაჰიმის სახელზე ზარუშეთის ლივაში და 6000 ახჩიანი თიმარი ისმაილის სახელზე თორთუმის ლივაში, მაგრამ გადახაზულია და დიდი ასოებით აწერიაა შემოდომბაა. ² უფლად იკითხება ა-ის ქული ; -სთან არის. ³ ლედანნი. ⁴ ლედანნი

GÜRCÜSTAN SS CUMHURİYETİ BİLİMLER AKADEMİSİ
GÜRCÜSTANA AİT ECNEBİ KAYNAKLARI YAYIMLAMA KOMİSYONU

DEFTER-İ CABA-I EYALET-İ ÇILDIR

1694 - 1732 Y.Y.

Türkçe Metni ve Gürcüce Çevirisini Notlarla Yayımlayan TSISANA ABULADZ
Araştırmalar MIHEİL SVANIDZE'nindir

Metsniereba Yayınları

Tbilisi 1979